

Evacue'tje

DOOR D. MENKENS v.d. SPIEGEL

EVACUE-TJE

EVACUÉ-TJE

DOOR
D. MENKENS—V. D. SPIEGEL

UITGEVERSBEDRIJF EDECEA — HOORN

HOOFDSTUK I

„D'r kan nog meer bij,” zegt Marion Arsonidus, als ze die Vrijdagavond thuiskomt en tante Gien haar vertelt, dat er zeer binnenkort evacuatie te wachten is. Of ze het niet lezen wil? Het staat in de krant.

„Kan me niet schelen,” antwoordt ze. „Alles is tòch even ellendig. Laten ze me voor mijn part op de Mookerhei stoppen.”

„Kind toch.” Tante zucht, kijkt op de klok. Kwart over zessen. Zeker iets bizonders gebeurd. Marion's schooltijden zijn van één tot vijf tegenwoordig. Ze had een uur eerder kunnen zijn, loopt wel eens vaker wat met vriendinnen rond, maar was toch nooit zó laat.

Er iets van te zeggen? Nee, nu maar niet. Als Marion in zo'n stemming is....

„We gaan direct eten,” roept ze, als ze even later haar nichtje de trap op hoort gaan.

„Eten! Alsof ik eten kàn”, mompelt Marion. Toch zal het moeten. Te mal om te zeggen, dat je geen trek hebt in deze tijd, nu iedereen beweert, honger te hebben.

Evacuatie! Toch? Er is al zo veel en zo lang over gesproken. In 't voorjaar begon het, zakte weer af, herleefde een dag of wat geleden. Allemaal praatjes, heeft ze gedacht, onzinnig gebabbel, waarin tegenwoordig het enig vermaak schijnt te bestaan. Maar, als het in de krant staat, zal het wel waar zijn.

Evacuatie! Zij, hier tegen de duinen aan, zullen wel het eerst weg moeten. Ze zitten vlak onder de verdedigingswerken. Nu ja, misschien de beste oplossing. Weg uit de stad, van de school, vèr weg liefst. Alles beter dan weer dat schepsel onder de ogen te komen, dat mens met haar felle ogen, die eerst fonkelden van woede en waarin later zoiets zoetsappigs kwam. Meêlij zeker, ja, en dan die brief.... Bah! Marion weet niet precies, wat haar het meest onaangenaam was, maar in elk geval walgde ze van dat meêlij. Ze kan zichzelf wel haten, omdat ze het met haar uitval heeft opgewekt. Niet te geloven, dat zij zich zo heeft laten gaan. Haar ellende er uit te flappen tegen mejufvrouw, de zeer geêerde directrice der onvolprezen meisjesschool. „Het leed dragen met het hoofd naar boven en de lippen op elkaar,”

zegt broer Jan. Hij kàn dat. Zij kan het anders ook tamelijk goed, maar deze middag was ze zichzelf niet. Wat ook een bestaan, de laatste jaren. Eerst Wout gesneuveld in die gruwelijke Meidagen, later vader weggehaald, moeder zenuwziek en nu nog de trouwplannen van tante Gien, die tenminste de huishouding bij mekaar hield. . . . En dan zulk gesar van die juffrouw De Wolf. Kan zij het helpen, dat ze een hekel aan die lessen heeft, omdat ze Engels het allermiserabelste vak vindt? Voor juffrouw Van Greveldingen, die Frans geeft, werkt ze beter. Ze houdt van Frans. En ook van die lerares. Feitelijk van die alleen. Tenminste na het laatste overgangsexamen, waarbij ze zakte. Voor Frans had ze toen nota bene nog een 9 gehad. Stel je voor, een 9 op je rapport en dan toch kelderen. Natuurlijk waren er ook nogal wat slechte cijfers bij geweest, voor Engels een 3, maar ze hadden haar best herexamen kunnen geven, of voorwaardelijk hebben laten overgaan. Nee, ze moest blijven zitten. Daarom heeft ze genoeg van het hele gedoe. Daarom vertikt ze het, zich nog in te spannen. Voor die Wolf doet ze geen klap meer. Die zat haar altijd dwars, kan schijnbaar niet begrijpen, dat er mensen onaandoenlijk blijven onder háár welverzorgde lessen in die schoonste aller talen. Geloof, dat ze met hand en tand gevochten heeft, om haar te laten sjezen. Ze was even sterk tégen haar, als juffrouw Van Greveldingen vóór haar was. En ze kan pleiten als een advocaat, heeft natuurlijk de meerderheid omgepraat.

Waarom mocht zij niet over en Bep van Zanten wel? Zij was heus niet minder. Bep was zo lang ziek geweest, werkte zo hard, had in korte tijd zoveel ingehaald, heette het. Als ze zo doorging, zou ze gauw weer tot de besten behoren. Ja, Bep was inderdaad een hele tijd ziek geweest, maar zou ziekte sterker remmen dan een leven als het háre?

„Marion heeft nu eenmaal de smaak van het zitten blijven te pakken gekregen hè kind?” teemde die Wolvin. „Waarom schrijf je je thema's van verleden jaar maar niet over? Die waren beter dan deze. Wil je het volgend jaar wat zekerder zijn van je zaak? Kan ik me begrijpen. Zo tussen hoop en yrees te leven, is niet alles. Rustiger als je van te voren weet, dat je geen kans van slagen hebt.”

„En prettiger voor het geweten van de zeer betrouwbare lerarissen, als ze me met vlag en wimpel kunnen laten kelderen,” heeft ze uitgeroepen.

Gevolg I: De klas uitgestuurd en een preek van de directrice.

Gevolg II: Na vijven als een klein kind blijven zitten, terwijl de directrice met mejuffrouw De Wolf confereerde.

Gevolg III: Een brief mee, om thuis af te geven.

Een brief voor thuis ! Dat is geen der kinderen Arsonidus nog overkomen. Jan, die altijd nummer één van zijn klas was en zich voorbeeldig gedroeg, had er onmogelijk voor in aanmerking kunnen komen, maar ook Wout, goeie Wout, die zo moeilijk meekomen kon, is nooit thuisgekomen met een brief.

Een brief voor thuis ! Erg vaag. Zo'n ding hoor je aan je vader te geven of aan je moeder. Maar haar vader zit gevangen en haar moeder moeten alle emotie's bespaard blijven. Dit weet de directrice. Vandaar dat zotte adres: „Hoofd van het gezin Arsonidus”. Dat is momenteel tante Gien. Stel je voor, tante Gien met zo'n brief ! In gewone omstandigheden zou die al niet weten, hoe ze er mee aan moest, laat staan nu de huwelijksplannen haar hele denkvermogen in beslag nemen en er nog evacuatie bijkomt.

„Aangezien ik geen normaal thuis heb, is het heel normaal, als ik die brief verscheur,” besluit Marion. Voorlopig legt ze hem in een boek, bergt dat in haar kast.

„Marion, kom je nu?”

„Ja, tante !”

Marion is in ietwat betere stemming, als ze even later tegenover haar tante aan tafel zit. Beste tante Gien ! Heeft weer zoveel werk van het eten gemaakt. En waartoe ? 't Is toch allemaal schijn. Dat begint bij de soep van bruine-bonenwater, zet voort bij het gehakt van bruine bonen en eindigt bij de pudding van water met gortmout, waardoor een paar zure appels zijn verwerkt, om te maken, dat ze toch ergens naar smaakt. De schijn ophouden ! Enig levensdoel van deze tijd. Zet een vrolijk gezicht, al vervreet je jezelf van de misère, doe je werk met ijver, al kan de hele boel je geen klap meer schelen.

„'t Zal niet meevallen, je moeder over de evacuatie te spreken,” zegt tante, als Marion naar gewoonte bij haar moeder wil gaan afnemen.

„Er haar maar langzaam op voorbereiden,” is het antwoord.

„Als we daar maar tijd voor hebben. Mevrouw Bakker zegt, dat deze straten binnen veertien dagen ontruimd moeten zijn.”

„Ach, die mevrouw Bakker . . . Hoe kàn dat nou zo vlug.”

„Die mevrouw Bakker heeft het gewoonlijk bij het rechte eind. Ze zuigt zulke berichten niet uit haar duim, dat weet je. En vraag tegenwoordig niet, naar wat kàn.”

Tante heeft gelijk. Mevrouw Bakker's broer is bij de pers, zij ook hield vol, dat de evacuatie doorging, al beweerde iedereen de laatste dagen het tegendeel. Ja, voor moeder zal het erg zijn. Ze

piekert er al zo over, dat tante Gien verdwijnen gaat en dat zou toch pas over drie maanden zijn.

„Nog maar eens over denken, hoe we het zullen aanleggen,” zegt ze, terwijl ze de deur uitgaat. Binnen de veertien dagen! Stel je voor, dat het waar is. En dat, terwijl moeder haar kamer niet meer uitkomt.

„Moedertje toch,” zegt ze, als ze het vertrek donker vindt en haar moeder in bed. Een zucht is het enige antwoord.

„Wou u nou al weer naar bed? En u heeft bijna niets gegeten.”

„Ik kàn niet. 't Wil mijn keel niet meer door.”

„Dan zullen we het er met een stokje door moeten stoten,” probeert ze er een grapje van te maken. „Wat moeten we nou beginnen met een moeder, die niet eet. Tante heeft nogal zo haar best gedaan. Dat doet ze expres voor u, wees daar maar zeker van. Ze zal zo verdrietig zijn, als ik dit allemaal weer terugbreng. Toe, probeert u nog eens.”

„Ik kàn niet.”

„Ook niet, als u er ons een heel groot plezier mee doet?”

„Ik kan heus niet.”

Marion slaakt een zeer hoorbare, zeer diepe zucht. Zou dat niet helpen? Nee, moeder blijft onbewogen liggen. En dat is háár lief moedertje, vroeger een en al zorg, haar moeder, die niet zien kon dat een ander verdriet had, die zich voor alles en iedereen opofferen wou. O, die oorlog! Die is van alles de schuld. Als die niet gekomen was, zou Wout nog leven, zou vader niet gevangen zitten, zou moeder niet ziek zijn, zou zijzelf zijn overgegaan.

Ze zet de schalen en borden op het blad, laat het licht branden, maar eer ze bij de trap is, hoort ze de klik van de schakelaar en weet ze, dat haar moeder weer in volslagen duisternis ligt. Dat is niet goed volgens den dokter, maar wat doe je er aan?

„Waar moet het toch heen,” zegt tante, als ze ziet, hoe weinig haar zuster gebruikte.

„Ik weet het ook niet,” antwoordt Marion. „Misschien is een inrichting toch het beste.”

„Kind, praat er niet van.”

„Ze zou er in elk geval uit die schieterij zijn en, als we nu toch ons huis uit moeten. . . .”

„Ja, dat is vreeslijk. 't Is me een raadsel, waar we naar toe moeten met haar.”

„En het gaat op deze manier mis. Is ze vandaag wel één uur op geweest?”

„Niet achter elkaar. Ik wou vanmorgen nog, dat ze zich aankleedde en een poosje beneden kwam — je weet, hoe sterk de dokter daar voor is — maar niets mee te beginnen, hoor! Ze wou maar in bed blijven en de gordijnen moesten dicht.”

„Nu had ze het licht uit. Ik liet het branden, toen ik wegging, maar ze trok het uit.”

„Het enige, waar ze zich nog voor interesseert, zijn je vaders brieven.”

„Ja, dat geeft eens per maand een opleving, maar die duurt ook elke keer korter. Heeft u nou begrip van zo'n ziekte? Feitelijk mankeert ze niets en toch is ze helemaal veranderd. Zelf eens aan vader schrijven, geen denken aan. Zich interesseren voor Jan of mij, hó maar. Ze denkt enkel maar aan zichzelf en vergeet, dat wij in elk geval nog meer verloren hebben dan zij, want we missen háár ook.”

„Maar me lieve kind, dat is juist haar ziekte. Een meisje van jouw leeftijd moest dat toch begrijpen. Haar lichaam mag gezond zijn, maar haar geest is ziek, haar moed is ze kwijt, haar wil is gebroken. Zolang we meester zijn van onze wil, kunnen we veel verdragen en verzetten. Maar als dat ophoudt. . . .”

„Ik wéét het wel, maar ik begrijp niet, hoe het kàn,” houdt Marion vol. „Vader leeft toch nog, hij kan toch vrij komen, Jan schiet zo reusachtig op met zijn studie — zijn dat dan geen dingen, om je aan vast te houden en weer aan op te heffen?”

„Als je normaal kunt denken, ja, dan wel, maar juist dat kan je moeder niet,” antwoordt tante wat kortaf. Ach ja, 't is geen wonder, ze heeft al zo vaak op deze wijze moeten praten. Dom om telkens op hetzelfde terug te komen. Ze doet het vanavond ook enkel, omdat ze de stilte vreest en niet weet, waarover anders te praten.

Haar geest is ziek. Ze kan niet normaal denken. Dat hamert in Marion's hoofd, als ze, na tante met de afwas geholpen te hebben, alleen in haar kamer zit. Geestesziek is een wat mooier woord voor krankzinnig. Dáár zal het toch niet heengaan met moeder? 't Wordt èrger de laatste tijd, dat staat vast. Jan maakt zich ook ongerust, wat bleek uit zijn brief van vorige week.

Als vader nu eens vrij gelaten werd! Er is kans op, zegt zijn advocaat, maar dat werd ook gezegd van Labrijn en Bogert, die in gevangenschap overleden zijn. O, als het zo ook maar niet met vader gaat. Wat weet je tenslotte van hem? Dat hij leeft? Ook dát niet, want je kunt morgen zijn doodstijding krijgen.

„God, o God, geef uitkomst.” Ze snikt het uit. Ze heeft al zo lang gebeden en zo vurig gehoopt. God schijnt niet te horen, niet te

verhoren althans. Zo ging het ook in die vreeslijke Meidagen. Hoe hebben ze gesmeekt om Wout's behoud. En toch werd hij weggenomen. Zal het met vader ook zo gaan? Zullen ze straks alleen staan, Jan en zij? Ach, feitelijk staat ze helemaal alleen, nu al. Jan heeft zijn meisje. Als hij afgestudeerd is, zal hij wel gauw gaan trouwen. Ook hem heeft ze feitelijk verloren.

Hoe graag zou ze over dat van school met iemand spreken. Vroeger zou ze zo iets direct aan moeder hebben verteld. Och, maar vroeger zou het niet zijn gebeurd. Ze mag dan niet zo'n kraan zijn als Jan, ze is toch wel zó, dat doubleren van een klas bij ernstig werken uitgesloten zou zijn geweest. En ze heeft altijd ernstig gewerkt tot dit kwam. Zelfs na de Meidagen ging het goed, maar toen vader werd weggehaald en het met moeder al maar erger werd, o, toen kòn ze niet meer. Toen draaiden haar gedachten al maar om dat éne: hoe kan God zoveel ellende brengen over één gezin, een gezin, waarin Hij altijd gediend werd. En de laatste maanden hebben haar gedachten haar in nog groter donkerte gebracht. Dat is gekomen, nadat ze begon te begrijpen, wat de hoofdoorzaak was van haar moeders ziekte. Niet in de eerste plaats het verdriet heeft moeder zover gebracht, maar de angst deed het en doet het nog dagelijks erger. 't Vorige jaar is er een bominslag geweest hier dicht bij. Een heel rijtje huizen werd weggevaagd. Een vrééslijk ogenblik. Je hoorde de bommen nauwelijks door het lawaai van de instortende huizen. En er waren nogal wat doden. Daar behoorde een jeugdvriendin van moeder toe, mevrouw Rekers. Moeder hield veel van die dame en vreest nu, dat ze verloren is. Mevrouw Rekers had een christelijke opvoeding genoten, maar later met alles gebroken. Moeder sprak zo vaak met haar en dan wou ze wel luisteren, dan scheen ze vaak geroerd en tot nadenken gebracht, maar ze bleef er dezelfde om. En toen ineens — weg.

Moeder heeft het zich al te zeer aangetrokken, vindt Marion. Het is net, of mevrouw Rekers haar dierbaarder was dan Wout. Natuurlijk kan dat onmogelijk zo zijn, maar één ding is zeker: moeder vraagt zich nooit af, of Wout ook verloren kan zijn. Marion begrijpt niet, waarom vader en moeder daar maar direct zo gerust over waren. Toen het bericht van zijn sneuvelen kwam, was háár eerste gedachte: o, als onze Wout nu maar zalig is, en moeder zei: „God heeft onzen jongen thuis gehaald.” Waarom? Omdat hij als een Christen leefde? Maar dat is toch zeker niet genoeg? Neen, o neen! Dat weet ze te goed aan zichzelf. Zij leeft ook zo en toch is ze niet bereid om te sterven. Daarvoor moet je gelóven, dat je Gods eigendom bent, dat

je deel hebt aan de verlossing, die de Heere Jezus heeft aangebracht, moet je Hem liefhebben boven alles. Als je nog niet zover bent, sta je gelijk aan mevrouw Rekers. En wie zegt, dat Wout zover was? 't Was een lieve, beste jongen, t e goed en t e zacht eigenlijk, maar helpt je dat iets, als het op sterven aankomt? Stellig niet. Zij kan zich soms zo ontzettend ongerust over hem maken. Zondag in de kerk nog, toen de preek er zo echt naar was. En dan hindert het haar beslist, dat moeder piekert over een vreemde en niet over haar eigen kind.

Na die bominslag is moeder eigenlijk nooit meer helemaal goed geweest. Zodra ze vliegtuigen hoorde — en wanneer hoor je die niet hier aan de kust — was het radicaal mis. Dan begon ze te beven, te klappertanden soms, terwijl het zweet haar op 't voorhoofd stond. 's Nachts stond ze op, kleepte zich aan, wou dat tante en zijzelf dat voorbeeld volgden. Tante deed het in 't begin wel, maar kon het niet volhouden, omdat ze er te weinig nachtrust door kreeg. Marion stond enkel op, als er luchtalarm was of er heel erg werd geschoten. Moeder berustte daarin, hoewel met tegenzin. Ze begreep uiteindelijk wel, dat je overdag op school niets waard zou zijn als je 's nachts opzat.

Hadden ze de raad maar opgevolgd, die bijna alle kennissen hun gaven. Waren ze maar verhuisd naar een ander deel van het land. Maar moeder kon niet scheiden van het huis. Toen er nog met haar te praten was, zei ze: „Och, je kunt overal getroffen worden. Als dat over je besloten is, ontloop je het niet.” Deze gedachte ging haar z o beheersen, dat ze van het ene uiterste in het andere viel, steeds meer en langer op bed liggen ging en er nu helemaal niet meer af komen wil. Ellendig. Ze hoort nu natuurlijk nog veel meer dan toen ze gewoon haar werk deed. En er is hier wat te horen. Eerstens is het oefenterrein vlakbij, dan het gebulder vanaf de duintoppen, het beschieten van convooien soms vlak onder de kust, waardoor maar al te vaak hevige luchtgevechten ontstaan,  n het overvliegen, waarbij het afweergeschut, dat hier nog geen honderd meter vandaan is, te blaffen begint. . . . Als je naar al die dingen luistert  n er bang voor bent, is het geen wonder, dat je zenuwziek wordt.

Maar — moeder gel o ft toch? Moeder is toch, wat je noemt, een bekeerde? Hoe kun je dan nog ergens bang voor zijn. Als je God liefhebt, werken immers alle dingen mee ten goede?

Die vr agen! Die vr agen! Was er maar iemand, die ze beantwoorden kon. Ze kwelden Marion zo en ze weet er geen raad mee. Er is tegenwoordig zoveel, waar ze geen raad mee weet. Nu ook met die brief! Wat moet ze? Hem t och aan tante geven? Als ze maar

wist, wat er in stond. Dan wist ze ook, hoeveel ze vertellen moest. Dat ze haar werk slecht maakte — wat ze gezegd heeft tegen juffrouw De Wolf — dat durft ze tante wel te bekennen. Maar dat ze zich tegen de directrice zo heeft laten gaan, is iets, waarover ze zich schaamt, is iets, waarvan ze hoopt, dat niemand het ooit weten zal. 't Was haar bedoeling niet, zich te verontschuldigen. Dat was helemaal niet nodig. De dames moesten goed begrijpen, dat Marion Arsonidus niet met zich spelen liet, dat die ze haar degradatie niet vergaf. Nu redeneerden ze onder elkaar misschien: „Och, dat arme meisje. Hadden we haar maar laten gaan.” En Marion wil niet beklaagd worden, Marion verkiest ook niet, dat iemand een brief van die soort zal lezen.

„Maar sukkel, je kon toch begrijpen, dat het hierop moest uitlopen na je zelfbeklag?” verwijt ze zich.

Ja, als ze tijd van nadenken had gehad, zou ze dit zeker begrepen hebben.

Ze haalt de brief uit haar boek, houdt hem tegen het licht. Zou ze? Nee, een opengescheurde brief kan ze toch niet aan tante geven. Een opengeweeke dan, die weer netjes is dichtgeplakt?

Dát nooit. Vastbesloten bergt ze de brief weg. Dáár zal ze zich niet toe verlagen.

Ze hoort tante naar moeders kamer gaan en sterker dan elke andere gedachte wordt weer de angst over die ziekte. O, als ze toch maar niet voor goed haar verstand verliest. Als het nog maar terechtkomen mag. Als vader maar weer thuis kwam.

Zou tante nu over de evacuatie spreken? Niets voor haar. Kon ze beter aan dokter of dominee overlaten. Rare gedachte, je huis uit te moeten. En waarheen dan? Nu wéét ze het. Naar oom Bert wil ze. Waar ben je in deze tijd beter dan op een boerderij? Bij oom is het eten natuurlijk nog best en, het mag er saai zijn, je hebt er tenminste de stilte. Niet dat het oorlogsrumoer haar zo beangstigt, och nee, maar ze hoort toch liever wat anders.

Ja, zij bij oom Bert en tante Jans, moeder naar een rustoord en tante Gien in het huwelijksbootje. Zo gauw tante weer naar beneden gaat, zal ze er met haar over spreken. Goed opletten maar.

HOOFDSTUK II

„Ha, tante, de thee al klaar?”

„Ja, ik ben zo ver. Maar jij met je werk zeker nog lang niet, hè? Ik zou je raden, je boeken hier te halen. 't Wordt al veel te koud, om in een onverwarmd vertrek te zitten en de elektrische kachel durf ik je niet te geven, nu je moeder zoveel stroom verbruikt. Ik vrees toch, dat ik deze keer te hoog kom.”

„O, ik heb het nog helemaal niet koud en ik heb toch niet veel te doen.”

„Schrijf je de zaak van het vorige jaar over?”

„Nee, ik bewaarde niet al die schriften.”

„Gelukkig maar. Met gedachteloos overschrijven leer je niets. Beter nieuw werk te leveren. We krijgen dan natuurlijk een Kerst-rapport met als laagste cijfer een acht.”

„Of een tien. Maar 't wordt geen Kerstrapport meer van deze school, als we evacueren moeten.”

„Dat weet ik nog niet. 't Zou kunnen zijn, dat ze ons een huis gaven in een ander stadsdeel.”

„En wie krijgen we dan in dat huis, als u er tussen uittrekt? Een wildvreemde huishoudster is voor moeder helemaal niets gedaan.”

„Ik dacht te adverteren om een verpleegster, die tegelijk de huishouding waarnemen wil.”

„En ik heb straks wat anders bedacht. De meubelen ergens opbergen, moeder naar een inrichting en ik naar oom Bert.”

„Kind, Marion, hoe kom je er bij. Wat zou dat voor je moeder zijn. En zou jij zo gemakkelijk van haar af kunnen?”

Marion slikt een paar maal, antwoordt dan: „Ik kan niet gemakkelijk van moeder af, tante, maar ik geloof, dat dit het beste is. Zeg zelf, 't wordt al maar erger en we kunnen niet doen, wat de dokter zegt. Hij vindt dat in bed liggen verkeerd, zij doet het toch, wij kunnen niet verhinderen, dat ze in donker ligt, terwijl hij zegt, dat het niet mag, ze eet bijna niet meer, 't gaat beslist mis. In zo'n herstellingsoord weten ze, hoe ze zo'n patient aanpakken moeten en dan was ze meteen uit dat oorlogsgedoe.”

„Aanpakken, ja, dat is het rechte woord. Maar voor dat aan-

pakken ben ik juist bang. Ze had altijd zo'n lieve, zachte aard. Wie weet, hoe ze op hardheid reageert."

Er trekt een nauw merkbaar lachje om Marions mond. Echt tante Gien. 't Lijkt soms of ze twaalf is in plaats van veertig en of zij, Marion, de oudere is.

„Tante toch! Wie praat van hardheid! U doet, of ze de zweep zullen gebruiken. Met aanpakken bedoel ik behandelen."

„En ik bedoel, dat zo'n kwaal door al dat aanpakken of behandelen toch niet geneest. De oorzaak zou moeten worden weggenomen."

„Dat kan hier helemaal niet, zolang de oorlog duurt."

„Maar als je vader vrij kwam...."

„Dan zouden we weer naar een huis kunnen uitzien."

„Jij schijnt de zaak rijpelijk overdacht te hebben," doet tante ietwat geraakt. „Als het jou zelf maar bevalt op dat boeredorp."

„'k Was er altijd graag."

„Er voor goed te zijn is iets anders, dan er te logeren."

„Voor goed.... Die oorlog duurt toch niet eeuwig?"

„Nee, maar nog wel een hele tijd. En hoe moet het dan met je leren? Zijn daar behoorlijke scholen in de buurt?"

„Je kunt er met de bus naar Elden. Elden is een behoorlijke stad, zoals u allicht weet."

„Kind, doe nu niet zó. Ik meen het immers goed met je?"

„Dat geloof ik best. Maar u spreekt me aldoor tegen. U vindt mijn plan precies helemaal niks. Weet u dan misschien een beter?"

„Ik zou — aan je aanstaanden oom kunnen vragen...."

„Ja?" Marion geniet van tante's verlegenheid. Over den aanstaanden oom spreekt ze steeds met een blosje, waar een bakvis jaloers op kon worden. En dien aanstaanden oom, een aristocratisch heertje, dat samen met tante op een buitentje in Gelderland wil gaan genieten van zijn in Indië vergaard kapitaal, zou ze denken te belasten met een zieke zuster en een naar haar eigen zeggen soms nogal recalcitrant nichtje?

„Nou, misschien zou hij goedvinden, dat jullie bij ons inkwamen."

„Goedvinden? Nee, tante, dat is je ware niet. Hij zou dolblij moeten zijn met zo'n gezinsvermeerdering. Voor minder doe ik het niet. 't Zou zijn wittebroodsweken reuzegezellig maken. Misschien waren Jan en Gerry ook te bewegen, om een maandje te komen ter volmaking van zijn geluk."

„Och, jij...."

„Ik ben op het ogenblik verstandiger dan u. De aanstaande oom benoemt me tot zijn enige erfgename, als hij hoort, voor welk

rampzalig lot ik hem bewaard heb. 't Blijft afgesproken, hè, dat ik naar oom Bert ga, moeder ergens ter verpleging wordt opgenomen en de meubelen worden opgeborgen. Spreek er morgen eens met den dokter over en vraag hem, waar hij 't het beste voor moeder vindt.

„O, telefoon.... Intercommunaal....” Marion is al bij het toestel. Dat harde bellen zou moeder kunnen doen schrikken.

„Nummer 373839?”

„Ja, juffrouw!”

„U wordt opgebeld uit Utrecht.”

„Jan”, fluistert ze in tante's richting, hoort dan meteen de stem van haar broer.

„Ha, Jan! Ja, die evacuatie. Natuurlijk vreeslijk geschrokken. Nee, moeder weet het nog niet. Moeilijk het haar te vertellen. Ja, 't wordt heus erger. Wat? Dacht jij er zo over? Net als ik. Ik zat juist tante te overtuigen, dat dat het beste is. Hei, tante, kom hier! Een woord van Jan!”

„Dat we allebei op hetzelfde idee zijn gekomen,” zegt Marion, als ze weinige minuten later weer tegenover haar tante aan tafel zit.

„Ja, als Jan er ook zo over denkt.... Maar je arme moeder! En je school!”

„Voor moeder is dit misschien een geluk en tobt u asjeblijft niet over die school van mij. U weet, hoe weinig ik ben ingenomen met dat dierbaar oord. In Elden is een pracht van een H.B.S. Daar gaat Jettie op. Daar zou ik misschien ook heen kunnen of anders naar een mulo.”

„'k Weet niet. 'k Zag je liever' weer op een dito meisjesschool. Je ouders waren altijd meer voor die speciale opleiding....”

„En ik ging duizendmaal liever naar een H.B.S. Mogelijk haal ik die niet, dank zij de speciale opleiding, of zouden ze er me in een tweede klas willen stoppen, maar op een mulo sla ik allicht geen slecht figuur. Ik heb natuurlijk dingen geleerd, die daar niet nodig zijn en op andere punten zou ik misschien bij mulo-isten ten achter zijn, maar dat haal ik wel in. 'k Zal op een reuzemanier m'n best doen, dat belooft ik u. Wie weet, hoe fijn het volgend jaar om deze tijd alles is. Natuurlijk zitten we dan al lang weer in ons huis, want dan zal die oorlog toch wel voorbij zijn. Vader is dan vrij en moeder beter.... Misschien is er dan voor Jan al een toga in de maak en studeer ik voor bruidsmisje, na eerst door andere studie het mulo-diploma verworven te hebben. En dan tegen Kerstmis komt u met uw gezin logeren — honden, katten, pauwen, ganzen, papegaaien en welke beesten oom Arnold nog meer tot zijn lijfwacht heeft, zijn ook

van harte welkom, al was het alleen maar ter opluistering van het Kerstdiner — en dan hebben we feest, zooals... Zoals nooit te voren," zou ze willen zeggen, denkt dan meteen aan Wout. Nee, zoals te voren kan het niet meer worden, maar de mogelijkheid op gelukkiger dagen dan deze bestaat toch. Hoe zou je voort kunnen leven, als je het tegendeel geloven moest?

„Als ik morgenochtend eens naar oom Bert ging, om de zaak te bespreken?"

„Niet zo vlug van stapel lopen, meisje! Haastige spoed — je weet wel, hè? We mogen ook je moeder maar niet helemaal uitschakelen. We dienen haar te vragen, hoe ze er over denkt. We kunnen haar toch maar niet overal buiten laten?"

Wat ze zelf het liefst zou willen, denkt Marion, maar houdt niet verder aan. Ze heeft toch al heel wat bereikt. Fijn, dat Jan net opbelde. Die was tot dezelfde gedachten gekomen als zij, toen hij over de evacuatie las.

Even nijpt het. Als Jan Gerry niet had, zou hij wel wat minder enthousiast zijn. 't Is toch geen kleinigheid, als je ouderlijk huis zo ineens verdwijnt. Nu blijft hij natuurlijk al z'n vacantie's bij haar in Utrecht. Deze zomer was hij immers ook al weinig thuis?

Al zijn vacantie's? Wat mijmert ze? Toch enkel de Kerst- of hoogstens nog de Paasvacantie zullen ze weg zijn. Ze moet er niet aan denken, dat het voor heel lang zou kunnen wezen. Nee, nee, dat bestaat niet. Tegen het voorjaar is de oorlog voorbij. Dan gaan ze weer hier wonen, zij met vader en moeder. Daar zal ze elke avond en elke morgen om bidden. Eéns zal God haar toch wel verhoren? Ach, wat, deze hele evacuatie-historie kan ze eigenlijk wel als verhoring beschouwen. Toen ze uit school kwam, had ze maar één gedachte: „k wil daar nooit meer heen" en één vraag: „hoe kom ik er goedschiks af". Nu loopt het vanzelf. In Elden op school is een prachtoplossing. Is ze in 't voorjaar weer thuis, dan kan ze dagelijks per trein er heen, want die school dient ze dan wel tot het examen aan te houden. En, als ze eenmaal haar diploma heeft, lacht ze die hele meisjesschool met haar speciale opleiding lekkertjes uit.

Leuk zal het zijn, elke dag met de bus mee. Jettie van den dominee doet dat ook. Jettie is haar boezemvriendin, als ze bij oom en tante logeert. Hoewel het een feit is, dat oom en tante beste mensen zijn en ze het goed met de nichtjes en neef kan vinden, zou ze het er toch verre van aangenaam vinden, als er het domineesgezin niet was. De nichtjes en neef zijn zo heel anders dan zij, zo heel, héél boers. En tante ook. Oom gaat nog wel. Die is een broer van vader.

Net Wout. Ook wat betreft het karakter. Vader heeft wel eens lachend tegen Wout gezegd: „Jij lijkt meer op oom Bert dan op mij.” Ach, die Wout. Wat was het leren hem een kwelling. Voor de H.B.S. deed hij tweemaal vergeefs toelatingsexamen, sukkelde toen met grote moeite een mulo af, stapte van school in de kazerne en stierf met drie kogels in zijn borst.

Wat moet ze nu morgen? Jammer dat tante haar niet naar Oosterveen laat gaan om met oom Bert en tante Jans te praten. Dan hoefde ze niet naar school. Er nog eens om vragen? Och nee. Tante neemt niet gemakkelijk een zo geweldig besluit, dat haar nicht een schooltijd zou doen missen. Gelukkig dat morgenochtend de dokter komt. Te hopen, dat hij dan meteen de zaak met moeder bespreekt.

Deze wens van Marion wordt vervuld. Zaterdagsmorgens spreekt in deze buurt iedereen over de evacuatie. Dokter is er zelf ook van vervuld. Nee, hij woont ver genoeg van de kust, zal dus wel in zijn huis kunnen blijven, maar hij heeft tamelijk wat patienten, die mogelijk onder de uitwijzing zullen vallen en had direct aan mevrouw Arsonidus gedacht, omdat die zéker tot de slachtoffers zou behoren. Heeft juffrouw Reijmers al plannen? Ja, die moeten wel ten spoedigste worden gemaakt, want de zaak zal onverwijld worden aangepakt, naar hij uit goede bron vernam.

Tante vertelt. Marion luistert in gespannen verwachting. Wat zal dokter zeggen?

„Een uitmuntend idee. Ik zal me direct, als ik thuiskom, telefonisch in verbinding stellen met de inrichting, die ik het meest geschikt acht. Gerust, juffrouw Reijmers, dit is een uitstekende oplossing. Uw zuster gaat zienderogen achteruit. Er moet ingegrepen worden. Ik twijfel er niet aan, of een gepaste behandeling zal het gewenste resultaat opleveren. Ik heb wel erger patienten gehad, die volkomen genazen. Ik wil met alle genoegen de zaak zelf met haar bespreken. Ik geloof niet, dat ze tegenstand bieden zal.”

Dokter krijgt gelijk. Het doet Marion bijna pijn, als ze, wanneer hij weer beneden is, te horen krijgt, dat moeder niet het minste bezwaar maakte. Zeker, ze dient hier blij om te zijn, want hoe zou het wezen, als haar moedertje tegen eigen wil in zou worden weggevoerd! Maar dat ze zich zo gemakkelijk overgeeft is een te sterker bewijs van haar ziek-zijn. 't Laat haar koud, wat er gebeurt met haarzelf, met het huis en — met Marion.

„Ik moet verstandiger zijn,” houdt ze zich voor. De dokter heeft immers alle hoop, dat moeder genezen zal? Nu maar vrolijk zijn en vanmiddag op school een onverschillig gezicht zetten. Er zal wel niet

gevraagd worden, of ze de brief afgegeven heeft. Zulke vragen heb je pas te wachten, als blijkt, dat er thuis geen nota van genomen wordt. Nou, eer het zover is, is ze allicht vertrokken of, als er wat gevraagd wordt, zegt ze gewoon, dat ze van school gaat.

Het wordt in de dagen, die volgen, niet bepaald gemakkelijker voor Marion, om vrolijk te zijn. Ze gaat toch heel veel verlaten van wat haar lief was en ze is er niet zo zeker meer van, dat tegen het voorjaar alles weer in orde zal zijn.

Dit huis — wat zijn ze er jaren lang gelukkig in geweest. Geen plekje of er zijn herinneringen aan verbonden. De tuin, waarin ze vroeger alle drie hun eigen hoekje hadden, waarin de dahlia's nog zo mooi te bloeien staan en de chrysanthen juist begonnen — waar Wout's appelboompje nog zijn laatste vruchten draagt — de meubelen — 't is de vraag, of je er ooit iets van terug zult zien. Veel zal worden afgebroken, meer nog misschien zal door bombardementen worden verwoest. En moeder kan niet dichtbij in een herstellingsoord komen, aangezien verschillende gebouwen zijn gevorderd en er overal plaatsgebrek is. Gelukkig voor haar zal ze in de omgeving van tante Gien's toekomstige woonplaats worden opgenomen. Tante gaat zelf voorlopig naar aanstaande familie in Amersfoort, is dan ook niet al te ver van moeder af. In de bezoeken zal die dus niet tevergeefs hoeven te wachten, maar Marion zal ze er niet vaak zien, doordat de afstand vanuit Oosterveen te groot is. Moeder zelf schijnt dit niet te deren, maar juist daardoor treft het haar dochter zo diep.

Tot Marion's genoegen vindt tante het goed, dat ze zelf naar Oosterveen gaat, om de zaak met oom en tante te bespreken. De tijd dringt. Ieder is aan het pakken, de verhuishagens rijden af en aan, menig huis is reeds na weinige dagen verlaten. Oom Bert was nooit vlug in het beantwoorden van brieven. Een mondeling onderhoud is beter. Tante wou, dat ze zelf kon gaan, maar door de overgrote drukte is dat uitgesloten. Marion moet dan maar even per briefkaart haar komst melden en er direct bijvoegen, waarvoor het is. Dat dóét Marion. En welgemoed gaat ze Donderdagsmorgens op weg. Niet te geloven, dat ze een week geleden nog nergens van wist. Niet te geloven, dat ze een uitstapje met zo'n doel prettig vindt. Och, prettig — nee, dat is het woord niet, maar het is een verlossing, even weg te zijn uit het gejaag en gejammer van tante, uit de tegenstrijdige stroom van berichten, die de stad en vooral deze buurt in gestadige beroering houdt. Het is een trieste regendag, maar daar zal ze niet veel last van hebben. De tram brengt haar naar het station, de trein naar Elden, daar heeft ze direct aansluiting op de bus naar Oosterveen

en die stopt vlak bij oom's huis. Gemakkelijker verbinding laat zich niet denken.

Als ze 's avonds terugkomt, vertelt ze aan tante, dat alles in orde is. Ze kan komen, wanneer ze wil, al zou het morgen zijn. Wat denkt tante van Maandag?

„Dinsdag dan,” is het antwoord. „Maandag gaat je moeder. Dokter is het vanmiddag komen zeggen. Blijf zo lang tenminste hier.” „Heel goed, tante, ik zal het vanavond schrijven.”

Hoe bleek haar nichtje ziet en dat er geen spoor van enthousiasme meer bij haar valt waar te nemen, merkt juffrouw Reijmers niet. Och, ze heeft het ook zo druk. Het hoofd loopt haar om. Er is zoveel te regelen, ze moet elk ogenblik een beslissing nemen, dan in betrekking tot het ene, dan in betrekking tot het andere. . . . Ze kan werkelijk niet overal op letten.

Marion wil die avond een lange brief aan haar broer schrijven. Aan één moet ze zich toch uitzeggen, één moet haar toch begrijpen, met haar meeleven, meevoelen. Het wordt echter maar een kort berichtje, waarin ze hem haar aanstaande adresverandering meldt.

HOOFDSTUK III

Eindelijk in de trein; alléén. O ja, er zitten meer mensen in de coupé, maar het zijn vreemden. Ze zeggen en vragen Marion niets.

Hoe is zij ze doorgekomen, deze laatste dagen. Hoe heeft ze het vol kunnen houden, de waarheid te verbergen, zonder absolute leugens te vertellen. Dat is nu voorbij. Ze heeft nu enkel nog de teleurstelling te overwinnen, de teleurstelling, die ze meebracht van haar onderhoud met oom Bert en die in de dagen thuis werd verdrongen door zoveel andere gedachten. Ze zal pas geheel zichzelf kunnen zijn, als ze die overwonnen hééft. Nu zal het vrolijke gezicht, waarmee ze straks haar familie wil begroeten, slechts een van de maskers zijn, die ze de laatste dagen droeg, maar het moet ècht worden, ze moet met ongeveinsde opgewektheid het nieuwe leven kunnen aanvaarden, wil het haar draaglijk zijn. Dat moet ze léren. Daarin moet ze zich oefenen. „Zoek de zonzij”, staat op het muurbordje, dat Ans Henneman haar gaf, Ans, haar vertrouwde vriendin, die ze evenmin als iemand anders volkomen heeft ingelicht over haar komend leven.

Marion zal worden opgenomen als gezinslid van haar oom en tante. Dat klinkt mooi. Maar het is niet, wat zij zich voorstelde en het is helemaal niet, wat haar familie en kennissen er van denken. Het is, dat Marion het leven zal gaan leiden van een boeredochter.

Toen ze de vorige week in Elden arriveerde, vond ze op het Stationsplein haar oom met zijn fiets aan de hand.

„Oom, u hier?” heeft ze verrast uitgeroepen.

„Dat moest ik wel,” was het antwoord. „Je schreef zo op het nippertje, dat ik je niet antwoorden kon. De bus rijdt niet meer. Als we naar de stad moeten, hebben we de keus tussen fiets en rijtuig. Ik kon je niet met het rijtuig halen en weer tijdig terugbrengen. Je zou dan ternauwernood een half uur bij ons kunnen zijn. Daarom dacht ik: ik neem de fiets en we praten wat met elkaar in de stad.”

De bus gaat niet meer. Dit betekent, dat ze niet in Elden naar school kan. Oom heeft haar dit met grote nadruk gezegd. Dagelijks per fiets de tocht naar de stad maken, zoals zij voorstelde, heeft hij met beslistheid afgewezen. Tweemaal per dag vijftien kilometer

fietsen langs onbeschutte polderwegen staat hij haar niet toe. „Als we de zomer in 't vooruitzicht hadden, zou het te proberen zijn, maar met de winter kan dat niet,” heeft hij gezegd.

„Hoe doet Jettie?” heeft ze gevraagd.

„Die is bij familie in de stad”, was zijn antwoord. „Ze komt maar eens per maand thuis tegenwoordig.”

Schoolgaan heeft voor Marion nooit een levensbehoefte geleken, maar op dat ogenblik voelde ze, hoe het in elk geval een levensvulling en voorlopig haar levensdoel was. Schoolgaan, examen doen, een betrekking zoeken of verder leren. Oom begreep dit en zei, dat ze geen overijlde stap moest doen, dat ze er thuis over moest spreken, dat ze hem en de zijnen van harte welkom zou zijn, maar er zich te voren rekenschap van moest geven, een heel ander leven te krijgen dan ze gewend was. Nu Anna getrouwd was, zou er allicht wel wat huishoudelijk werk voor haar te doen zijn en, ja, misschien kon ze toch nog wel iets leren, want ze kregen binnenkort een gepensioneerde onderwijzeres in huis. Daar dacht hij nu juist aan. Een juffrouw, die jaren geleden in Oosterveen was geweest, daarna in Indië aan een mulo had gewerkt, nu met pensioen in Amsterdam woonde, maar ondervoed was geraakt en voor de verdere duur van de oorlog bij hen op de boerderij logies had gevraagd. Een alleraardigste juffrouw, als ze tenminste nog net was als vroeger.

Marion had een visioen gekregen van eindeloze winteravonden met boeken en schriften alleen op het kleine opkamertje of misschien aan een hoekje van de tafel in de woonkamer. Geen tochten met de bus, geen vriendschap met Jettie, maar huishoudelijk werk en, als enige afleiding, nu en dan een uur les. Oom had wel begrepen, dat het haar niet aanlokte, had gezegd, het in geen geval mooier te willen voorstellen dan het was en haar nogmaals op het hart gedrukt, er toch vooral goed over te denken en thuis precies te vertellen, wat hij gezegd had.

Thuis! Wat ze allemaal dachten van dat thuis van haar. De directrice en oom, hoe zeer ook verschillend, leken op dit gebied wel tweelingen. Moest ze tante Gien opnieuw aan het jammeren zetten, nu die juist enigszins in de toestand begon te berusten, moest ze er moeder over spreken, die er nauwelijks naar luisteren zou? Zelf moest ze beslissen, stelde ze vast, en ze deed dit al, terwijl oom nog aan het woord was. Ze had geen keus, moest wel op zijn voorstel ingaan. Later, weggedoken in een donker hoekje van de wachtkamer, waar ze verschillende treinen liet passeren, wachtend op die, waarmee ze beloofd had, terug te zullen komen, had ze getracht, met zichzelf

in het reine te komen. Het was niet goed, wat ze doen ging. Voor-geven, dat ze een school zou bezoeken, terwijl dit niet waar was, kon je niet anders noemen dan bedrog. Maar — als je geen keus hadt. . . . Nu vader en moeder niet voor haar konden zorgen, moesten haar naaste familieleden dit doen en dat waren: oom Bert en tante Gien. Moeder heeft enkel deze zuster, vader heeft behalve oom Bert nog een broer en zuster in Indië, maar die bleven natuurlijk buiten beschouwing. Oom Bert zou haar voorged zijn, als ze haar vader moest missen, was het dus in zeker opzicht nu ook. En al had oom gezegd, dat ze de zaak thuis moest bespreken, hij had toch ook voldoende laten merken, dat hij haar wonen bij hem de beste oplossing vond. „We zullen zorgen, dat je gauw een pond of tien zwaarder wordt,” had hij gezegd „en dat er weer kleur op je wangen komt.” Welnu, als hij daar zo over dacht, was het voor haar de aangewezen weg. Het was in tante Gien's eigen belang, dat ze die niet alles vertelde. En wat gaf het tenslotte, dat ze niet naar school ging? In het ergste geval zou ze een jaar later klaar zijn.

Alles goed en wel, maar bedrog blijft bedrog, weet ze. En bedrog is vreemd aan haar aard. Haar karakter staat niet naar draaierij. Daarom waren deze laatste dagen zo heel moeilijk. Ze wist niet vlot te antwoorden op vragen in betrekking tot haar toekomst.

Dit is nu voorbij, tracht ze zichzelf op te vrolijken. Ze zal zo gauw mogelijk aan vader, Jan en tante schrijven, dat ze vanuit Oosterveen niet naar school kan gaan. 't Is helemaal niet nodig, er bij te voegen, dat ze dit te voren geweten heeft.

„Elden!”

Nu al? 't Was zo goed, hier in dit hoekje. Ze had zo wel de hele dag willen doorrijden, voelt het nieuwe nu zo beangstigend dichtbij.

„Oom!”

„Marion!”

„Wacht, geef mij die koffer. Nòg een? Die hoedenkoffer ook? Kind, wat een bagage. Maar het is goed, dat je alles tegelijk mee-bracht, want ons dorp heeft hoegenaamd geen verbinding meer met de rest van de wereld. Vrachtrijders zijn bij ons nog niet in de mode teruggekomen en Van Gend & Loos heeft nog nooit van dergelijke negerijen gehoord.”

„Maar dit is niet alles,” antwoordt Marion verschrikt.

„Bezit je nòg meer? Lieve tijd, je staat toch nog niet op trouwen? Anna's hele uitzet kon, geloof ik, wel in een paar koffers als deze.”

Daar zul je je wel in vergissen, denkt Marion, antwoordt wat onzeker: „Tante wou, dat ik al m'n eigendommen meenam. Ons huis

wordt ontruimd, moet u rekenen. Al wat er nog van Jan is, wordt hem ook toegestuurd en hij heeft daar in Utrecht heus geen overvloed van ruimte.”

„Wat de ruimte betreft, had je gerust tienmaal zoveel kunnen meebrengen. 't Is maar de vraag, hoe het in Oosterveen moet komen. Als het tot Elden gaat, kan ik het natuurlijk wel afhalen, maar als er op de vrachtbrief niets dienaangaande is vermeld, moet je afwachten, waar het aanlandt. Hoe heb je het adres ingevuld?”

„Dat was nog niet gebeurd, zou tante wel doen.”

„Weet je wat? Dan telefoneren we haar van hier direct even. Brieven blijven lang onderweg tegenwoordig. Lena is bij het gerij. Ga jij maar vast naar haar toe, anders weet ze niet, waar we blijven.”

„Och oom, mag ik telefoneren? Zo leuk, om tante's stem nog even te horen.”

„Nou al heimwee?” Oom lacht, maar maakt gelukkig geen bezwaren. In zijn notitieboekje schrijft hij iets op, scheurt het blaadje er uit en zegt: „Kijk, zó moet je adresseren. Zeg haar dat duidelijk.”

Een pak van Marion's hart. De gedachte, dat oom met tante zou spreken en dan misschien alles meteen uitkwam. . . .

Ze hoeft niet lang op aansluiting te wachten, maar krijgt juist genoeg tijd, om haar gedachten te ordenen. Ja, zo moet het.

„Hallo, tante, met Marion uit Elden. Neem een papiertje en schrijf op, hoe het adres van de grote koffer moet zijn. Nee, niet dat, wat ik opgaf. Oom vindt het beter, de koffer zelf uit Elden te halen, dus moet u hem tot zover bevrachten. Wat zegt u? Nee, op deze manier gaat het vlugger. Alles is een beetje ongeregeld, hier al net als overal. Oom is ook met het rijtuig gekomen, om mij te halen. Leuk, hè? Heeft u papier en potlood? Gauw! Drie minuten zijn zó om.”

't Worden er meer dan drie, ondanks Marion's haasten. Tante wil dit nog zeggen en dat nog weten. Marion zucht van verlichting, als ze de cel uitstapt en haar vreugde is oprecht, als ze even later Lena, de jongste van haar nichtjes begroet.”

„Hallo! Leuk dat je meegekomen bent.”

„Dà mos wel, om et paard vast te houwe.”

„Dus niet speciaal te mijner begroeting? Droevig. Al weer een illusie armer.”

„Nou ja, ôk wel om jou, maar voor et paard was et nôdig. We wazze baina een hallef uur te vroeg en nou bleef ie nog zo lang tillefenere. . . . En vader mos zien, daddie je fies vagesjord kreeg.”

Marion ergert zich. Zot antwoord en nog zotter, die verklaringen

er bij. Zulke dorpsmeisjes zijn zo hopeloos naïef, weten scherts niet van ernst te onderscheiden, geven je nooit eens een snedig antwoord. Scherper dan ze wil zegt ze: „Ja, die fiets! U heeft er de nodige moeite aan gehad, oom! En nu kunt u niet behoorlijk zitten. Zou u er hem maar niet weer afhalen? Ik weet de weg wel naar Oosterveen en wil best herautendienst verrichten.”

„Dan schrikt je tante. Als ze je alleen komen ziet, denkt ze natuurlijk, dat Lena en ik samen stiekem de wijde wereld zijn ingetrokken.”

Marion lacht. Was de hele familie maar als oom.

„’t Zou je nie meevalle,” teemt Lena. „’t Is hillegaar teugewind en et sturremt zowat.”

„Kan ik wel tegenin, desnoods met jou achterop. Doen, wie er het eerst is, oom? U getrokken door de Bruin en Lena door mij?”

„Stap maar in, kleine opschepster!”

„Kleine? Als u van normale grootte was, stak ik minstens een halve centimeter boven u uit. ’t Is nou net, dat u zo’n Enakskind bent, maar . . . .”

„Maar nou gaan we naar huis, juffertje! Om vijf over twaalven staan bij ons de aardappels op tafel.”

„Zô’n paard hiet geeneens een Bruin,” onderricht Lena, als ze rijden. „’t Is een Vos.”

„O,” doet Marion weinig geïnteresseerd. Lena irriteert haar op ’t ogenblik en ze weet de goedbedoelde pogingen van haar nichtje, om een gesprek aan te knopen, niet te waarderen. Wat moet ze in vredesnaam vertellen over een evacuatie, die nog niet eens begonnen is, over haar afscheid van de school, over moeder en tante. Dit nichtje, dat in jaren haar meerdere is, is zo vreeslijk onbenullig. Liever zou ze met oom praten, maar de voorruit van het wagentje is gesloten. Trouwens — alle ruiten zijn dicht. Ach ja, die storm! En de dorpsbegrippen over hygiëne, over frisse lucht, die bijna altijd als tocht wordt bestempeld. Als ze dan denkt aan de negentig-K.M.-vaart vroeger met vader . . . . Nooit alles dicht. Dan wapperden je haren, dan gingen je wangen gloeien, dan lééfde je.

Nee, maar ze moet niet zo grauwerig doen. Lena meent het goed en zij heeft het toch altijd zo best naar haar zin gehad op ooms boerderij. Ze zal er weer kunnen eten, zoveel ze wil, er zal boter zijn en melk, er zal worden geslacht, er is natuurlijk een overvloed van appels en peren. Van Lena of de andere nichtjes zal ze niet meer last hebben dan ze zelf wil. Ze kunnen niet controleren, hoeveel uren ze nodig heeft om haar werk voor die juffrouw te maken. Ze

kan zoveel tijd doorbrengen op het opkamertje, als haar lief is. En Jettie kan voor boeken zorgen. Ze komt in elk geval eens per maand. En ze zal wel een lange Kerstvacantie krijgen. O, Marion zal er zich best doorslaan. Dat huishoudelijke werk kan nooit veel zijn. Tante is zelf nog flink en dan zijn er behalve Lena nog Neeltje en Grietje. Tante zal werkelijk geen hulp van vier meisjes nodig hebben. Mogelijk zal ze haar eigen kamertje moeten doen en verder wat kleine werkjes, maar ze zal tijd genoeg voor zichzelf krijgen en die zal ze goed besteden. Feitelijk een uitkomst, dat die juffrouw komt. Nu kan ze aan tante schrijven, dat oom het bij nader inzien beter vond, haar huisonderwijs te doen geven. Huisonderwijs! Dat klinkt goed! Zal ze aan iedereen schrijven. Lijkt er op, of oom een gouvernante heeft genomen, speciaal voor háár. En als ze dan aanstaande zomer het mulo-diploma haalt. . . . Dan hoeft ze in elk geval nooit meer naar die vervelende meisjesschool. Wat waren ze schattig bij het afscheid, die dames. Eigenlijk was juffrouw Van Greveldingen nu de minst aardige. Die keek zo vreemd, deed zo koel. Maar de anderen. . . . Honingzoet. Zelfs de Wolvin had een stroopkwast aangeschaft. De directrice was gewoon poezig. Zeker de brief vergeten. Welja, natuurlijk. In deze dagen wel wat anders aan 't hoofd. En vreeslijk interessant, een leerlinge, die evacueren moet. Nooit eerder bij de hand gehad. Gelukkig dat het nog een nieuwtje was, een nieuwtje, dat de dames uit het lood had geslagen. Wie een week of wat later vertrekken gaat, zal wel met minder onderscheiding behandeld worden. Dan is het een gewoontegeval. Dan zou zo'n brief wel in het geheugen blijven haken. Ja, die brief. . . . Bleef die maar niet in háár geheugen haken. Een keer hem ongeopend verbranden zal het beste wel zijn.

Lena begint tegen dat ze Oosterveen naderen haar nichtje „toch nogal aardig” te vinden. Er is thuis het nodige afgehandeld in verband met de nieuwe huisgenote. Zijzelf was niet zo bijzonder op Marion gesteld, kon het haar nooit vergeven, dat ze, wanneer ze op de boerderij logeerde, altijd naar dominee's Jettie trok. Zelf is ze maar twee jaar ouder. Zoveel maakt dat niet uit. Marion had best tevreden kunnen zijn met háár gezelschap, zal dat in 't vervolg wel moeten. De oudere zusters hadden het voor Marion opgenomen en Jan had gevraagd, of ze nu voortdurend zo akelig deftig zouden moeten doen. Vader had geantwoord, dat het goed voor ze zou zijn, zich aan wat betere manieren te gaan wennen. Ach ja, vader is altijd wat heerschappig gebleven, maar moeder dacht er gelukkig anders over. Moeder heeft gezegd: „Als Marion bij boeremensen onderdak vraagt,

moet ze zich maar naar die boeremensen schikken. Zij alleen kan beter leren doen zoals wij, dan dat wij met z'n zessen zouden moeten leren doen zoals zij." O zo, dat was verstandig. Vader had het er toen nog over gehad, dat ze meêlij met Marion moesten hebben, omdat ze zoveel verdriet had gehad — haar broer gesneuveld, haar vader gevangen, haar moeder ziek en nu nog haar huis uit — dat ze daarom erg aardig voor haar moesten zijn. Nou ja, dat zullen ze wel. Alleen — Marion moet niet verwachten, dat ze om haar als stadsmensen zullen gaan leven. Vroeger, als ze zo eens voor een weekje kwam, ging dat, maar nu ze voor maanden komt, voor jaren misschien, is het niet te doen. Och, maar als ze eerst even gewend is, zal ze het zelf wel prettig vinden, van al die malligheden af te zijn. Stellig.

HOOFDSTUK IV

„Zo, Marion, welkom, kind!”

Tante begroet haar nichtje met een kus. Deze komt tegen Marion's neus terecht, maar dat ligt buiten beider schuld. Tante is zulke aanhaligheden ontwend, sinds haar kinderen volwassen zijn en Marion is niet gewoon aan dergelijke onbestemde manoeuvres. Maar allebei waarderen ze de goede bedoeling.

„Jullie benne laat,” zegt tante. „De train nie op taid?”

„Jawel, tante, maar ik moest nog even telefoneren en je hebt niet direct aansluiting.”

„Tillefenere? Waar was dà goed voor?”

„Om te zorgen, dat mijn grote koffer niet zwerven ging. Tante Gien zou hem naar hier adresseren.”

„Komt er dan nòg meer?”

„As ie van een grôte koffer praat,” lacht Lena. „Den deuze is ôk nie bepaald klain, zou ik denke.”

„Nou ja,” voorkomt tante Marions antwoord. „De zolder is grôt genogt en me hebbe gelukkig nog spaikers, om de boel op te hange. Lane me nou maar gauw gaan etc. Goed datte me stampot hebbe. Die ken d'r wel teuge, as ze een posie ofstaat.”

De stampot blijkt te bestaan uit aardappelen met boerekool. Marion voelt, dat ze trek heeft. Bovendien is dit een van haar lievelingsgerechten. Ja, en er is rookworst bij! Twee worsten liggen daar te dampen. Nooit zo'n hoeveelheid gezien, de laatste jaren. Zou dat allemaal op mogen vanmiddag? 't Is waar, ze zijn met z'n zevenen, maar thuis krijgt ze tegenwoordig nog geen zevende deel van één zo'n knaap.

't Blijkt, dat er niet eens zeven portie's behoeven te worden gemaakt.

Grietje houdt niet van worst, moppert er over, dat er voor haar niets anders is.

„Wat wou je anders?” vraagt haar moeder. „Spek soms? Dan mò je effies na 't varrekeshok om et uit de zeug te snaie.”

„Dat spaart slachtgeld,” zegt Jan. „'t Wordt tòch zoetjes an taid, dat ie d'r angaat, hi vader?”

„'t Zal wat fains worde,” doet Neeltje minachtend. „Zo'n ouwe knar....”

„Ze zouwe in de stad blai weze, azze ze zô'n beessie in de kuip hadde, wat zeg jai, Marion.”

Marion, die nooit over de leeftijd van slachtvarkens gedacht heeft, beaamt dit. Op je bonnen krijg je een schijntje en varkensvlees heeft ze sinds de eerste oorlogsmaanden niet meer gezien.

„O zo,” zegt tante. „Lekkerbekke motte daar maar deris te gast. En in ieder geval mot er gegete worde, wat er op tafel komt. 't Is nou geen taid meer voor ampartjies. Wie et een of ander nie lust, perbeert et maar deris met een lege maag.”

„Hoor ie dat, Marion?” snibt Grietje. Ze begrijpt, dat moeder al die woorden niet speciaal voor haar gebruikt en kan ze daarom te minder verdragen.

„Ik wou voorstellen tot aangenamer tafelgesprek over te gaan,” zegt oom, die om meer dan één reden meêlij met zijn nichtje heeft. Moet Marion nu ineens de volle laag hebben? Eerst dat over de koffers, nu deze toespeling op haar mogelijke afkeer van sommige in 't bizonder bij boeren geliefde spijzen en dat gestumper van het kind zonder mes.... Hij prakkizeert er over, of hij dáár wat van zeggen zal, maar Jan is hem al voor.

„Moeder, zou ie onze logé geen mes geven? Anders zie ik d'r van komme, dà de worst een keer door et huis vliegt.”

Marion kleurt. Dat ze niet als vroeger een servet kreeg, is niet zo erg, maar die worst.... Eten met de rechterhand is op zichzelf al moeilijk voor wie het niet gewend is, maar ze kan met geen mogelijkheid zonder mes dat stuk worst klein krijgen, prikt er in, hamert er op, 't vet loopt er uit en is al op het witte tafelzeiltje gespat.

„Een lozé blaift een paar dage, daar kè je van die fratse mee uithale, maar Marion is nie van plan, over een paar dage weer vort te gaan, hi maid? Ze mot maar lere, net te doen as wai.”

Net doen als zij? Eerst nu merkt Marion, dat de anderen nu en dan een fikse hap uit de worst nemen. Ze prikken het stuk daartoe aan de vork. Jan doet het trouwens nog eenvoudiger. Die houdt het voortdurend in de linkerhand, een uitvinding, die hij haar aanbeveelt.

„Zo uit et vuissie smaakt et et lekkerst.”

„Bèja, wie an een vurrek nie genogt heb, gebruik z'n tien geboje maar,” vult tante aan.

„Aan het hof van Philips van Bourgondië deden ze dat altijd,” probeert oom er een grapje van te maken. „Als ik mijn geschiedenis goed onthouden heb, meen ik, dat ze daar alles, wat niet vloeibaar

was, met de vingers in de mond werkten. En dat was toch maar het deftigste hof van Europa."

Marion heeft ondertussen het stuk worst aan de vork gespietst en bijt er in. Ai, het vet loopt haar langs de kin. Werktuigelijk grijpt ze naar het ontbrekende servet, wrijft ten einde raad met de hand de glibberigheid weg.

„Aflikke," commandeert Jan. „Niks verlore late gaan in deuze taid."

Marion verlangt op dit moment in hevige mate naar het schijngehakt van tante Gien. Dat zou gemakkelijker zonder mes te bewerken zijn dan deze stevige worst. En ze begrijpt, dat tante zich niet vergiste, toen ze voorspelde, dat dit hier-zijn iets anders zou wezen, dan logeren. Het overtreft stellig tantes verwachtingen. Maar ze zal er nooit iets van vernemen, zij zo min als iemand anders.

Wanneer de maaltijd geëindigd is, blijft Marion met oom alleen. Haar aanbod van met de vaat te helpen hebben de vier vrouwelijke familieleden eenstemmig van de hand gewezen. Tante heeft er lachend bijgevoegd: „Morrege zette me je wel an et werrek. Vandaag heb ie nog verkansie."

„Je treft het, dat je niet een paar weken vroeger gekomen bent," begint oom een gesprek.

„Hoe bedoelt u?"

„Toen zaten we hier in de bouwerij, of brekerij, net zoals je het noemen wilt. Zie je niets bizonders aan dit vertrek?"

„Het is — het lijkt net, of het kleiner is geworden."

„Dat is zo. Deze muur is anderhalve meter naar binnen gewandeld en bovendien hebben we er een kachel bij gekregen. We zaten 's winters altijd vóór, daarom hadden we hier geen stookgelegenheid nodig. Nu is dat op deze manier terecht gebracht."

Op deze manier! Dat wil zeggen, dat er in een onmogelijke hoek een kachel staat met een lange, tweemaal gebogen pijp, die in de wand verdwijnt. Is dit al een wonderlijk verschijnsel, de binnengewandelde muur verdient groter belangstelling. Hij blijkt een verzameling van deuren te zijn. Het door zijn nieuwheid ietwat donkerder getinte behang tracht dit wel te camoufleren, maar is daartoe te weinig oordeelkundig geplakt.

„Ja, we moesten er wel wat op verzinnen," herneemt oom op gejaagde toon. „Er is daar een bedstee gemaakt en twee kasten. We hadden dit oude huis al lang tegen de grond moeten gooien, maar och, hoe gaat het. In de goede jaren hebben we het verzuimd — tante voelde er ook nooit veel voor — toen kwam de malaise en nu — nu

verdient een boer, die eerlijk wil zijn, ook niet veel. Als je hier een poosje bent, zul je wel begrijpen, wat ik bedoel. Trouwens, op het ogenblik zou er natuurlijk van nieuwbouw geen sprake kunnen zijn. Nou, wat ik zeggen wou, omdat het ons werkelijk niet zo bijzonder gaat, gingen we op het voorstel van juffrouw Kouwenaar in. 't Is altijd een alleraardigst iemand geweest. Ze kwam veel bij ons, toen ze hier op het dorp was. Ze bood ons een goede pensioenprijs, een buitengewoon goede, maar — daarvoor stelde ze ook haar eisen. Daar had ze recht op, dat snap je wel, hè? Ze wou het voorgedeelte hebben, de kamer en de opkamer. Je kunt van zo'n dame niet verlangen, dat ze in een bedstee in haar zitkamer slaapt. Al mooi, dat ze zich met een gewone wastafel behelpen wil. Ze is natuurlijk een vaste gewend."

„Moet ze niet komen op een dorp zonder waterleiding,” doet Marion snibbig. Waar zal zij moeten slapen, als dat mens de opkamer krijgt?

„Gelijk hèb je.” Ooms woorden gaan vergezeld van een zenuwachtig lachje. Het is te zien, dat dit gesprek hem moeite kost. Tante heeft hem zeker gelast haar op de hoogte te brengen. Misschien had hij dit de vorige week al moeten vertellen en heeft toen niet gedurfd. Nou, dan zijn ze in elk geval allebei onoprecht geweest en hoeft er uit deze richting nooit een verwijt te komen.

„Ja, een vaste wastafel zou hier onmogelijk zijn, maar verder — we hebben nergens last mee. Ze heeft zelfs een ledikant met toebehoren gestuurd. Je begrijpt, dat dit op de opkamer moet staan.”

„En waar moet ik dan slapen?”

„Bij Lena. Een warm plekje in de koude winter, zeg! Als het weer zo gaat vriezen als verleden jaar, mag je van geluk spreken, niet op die opkamer te hoeven. Koud dat het daar was. . . . En het is nooit zo gezond boven een kelder. Ik denk, dat de juffrouw daarom ook een ledikant stuurde. Dat is niet zo vochtig als een bedsteê. Vroeger heb ik er wel eens over gedacht zelf de opkamer als slaapkamer te nemen. Dat slapen in de voorkamer heeft me nooit best aangestaan, vooral niet in de winter, als het tevens onze woonkamer was. Maar tante zei altijd: je krijgt mij niet boven een kelder. Dat geeft rheumatiek. Voor logeerkamer kan zo'n vertrekje dienen, maar je moet er niet altijd in hoeven te slapen.”

Oom praat in deze geest nog wat voort, zegt met andere woorden telkens dezelfde dingen, maar Marion hoort hem nauwelijks. Te zeer is ze vervuld van wat haar te wachten staat. Slapen bij Lena. Samen in een benauwde bedsteê. En met z'n vieren in één kamer. Er is op

zolder niets anders dan dat vertrek. Een vrij kleine, heel lage kamer met aan beide zijwanden een tweepersoonsbedsteê. Door Anna's huwelijk is er in die van Lena een plaats vrij gekomen. Stap maar in. O, als ze dít geweten had. . . . Als oom dit haar verteld had, nee, dan zou ze niet gekomen zijn. Van de hele familie was oom haar altijd het meest sympathiek, maar nú. . . . Ze knijpt haar klamme handen tot vuisten. Ze zou hem door elkaar willen schudden, zou hem allerlei lelijks willen toeschreeuwen. Moet je dat domme lachje zien. Moet je dat gebabbel horen. „Kerel, had verleden week zo gekletst,” bruiet het in haar. Toen zei hij nota bene, dat hij de zaak niet mooier wou voorstellen dan ze was. Of hij dat niet gedaán heeft ! Het ergste heeft hij verzwegen. Wat betekent dat niet-naar-schoolgaan vergeleken bij dít? Marion Arsonidus, die van klein kind af aan een eigen kamer heeft gehad, een keurige kamer, ruim, fris, zij zal het nu minder krijgen dan een dienstbode. Die geef je tenminste een eigen hokje.

Marion weet niet, hoe haar oom zijn best heeft gedaan, ook haar een eigen hokje te verschaffen. Toen hij haar de vorige week sprak, was hij er van verzekerd, dat het hem gelukken zou. Direct toen haar eerste schrijven kwam, had tante gezegd, dat ze dan maar bij Lena zou moeten slapen, maar hij was daar met kracht tegenop gekomen. Dát zou niet gebeuren. Een meisje, dat het zo goed gewend was geweest. . . .

De schampere woorden der anderen had hij over zich heen laten gaan. Juffrouw Kouwenaar was altijd zo inschikkelijk geweest, zo meelevend met een ander. Als ze hoorde van al Marion's tegenspoed, zou ze stellig die opkamer wel willen afstaan. Ze zouden daartoe natuurlijk de prijs moeten verlagen, maar dat had hij graag over voor de dochter van zijn ongelukkigen broer. Misschien zou de juffrouw toch een der bedsteden van de voorkamer wel als slaappleats willen gebruiken. En anders zou haar ledikant er kunnen staan, door gordijnen afgesloten van de woonruimte. De kamer was groot genoeg. Of ze zouden misschien aan een opklapbed kunnen komen.

„Ja, prachtig, maar hoe zou Marion dan op haar kamer moeten komen?” had tante gevraagd.

Hiermee was het opkamerplan gevallen. Dit vertrekje toch heeft maar één deur en die geeft toegang tot de voorkamer. Marion zou dus steeds door de kamer van de juffrouw moeten, wat natuurlijk een onmogelijkheid was.

„Dàn laat ik op zolder een kamertje voor haar timmeren,” had oom gezegd. In gedachten had hij het al klaar gezien. Aan de achterkant, waar dat grote raam was. . . .

Zodra hij zeker wist, dat Marion komen zou, was hij naar den timmerman gestapt. Zou het in een dag of tien klaar kunnen zijn? Op de eerste November zou de juffrouw verschijnen en moest de opkamer vrij zijn.

„'t Zou best kunnen,” had de timmerman geantwoord „als er hout was. Maar dat is er niet en komt er niet ook. Wees blij, dat je die bedsteê en kasten beneden nog gekregen hebt. Dat was feitelijk al meer dan ik doen kon.”

Nøg had oom over verschillende mogelijkheden geprakkizeerd, maar deze bleken geen van alle uitgewerkt te kunnen worden. 't Had een onaangename woordenwisseling in de huiselijke kring gegeven. Tante had hem verweten, dat hij „al te gek” met dat „wicht” was, dat ze er niet van zou bederven, samen met haar nichtje te slapen. Ongezond? Kom nou! Dat spichlige ding mocht willen, dat ze er zo uitzag als haar nichten, die nooit elk een kamer hadden gehad.

Op weg naar het station had hij Lena geraden, Marion op de hoogte te brengen.

„Dat kun jij nu net zo mooi doen,” had hij gezegd. „Je vertelt haar maar, dat je het leuk vindt, dan vindt zij het allicht ook leuk.”

Lena had het zo half en half beloofd, maar bij het uitstappen hem al verteld, dat ze er niet toe was kunnen komen. Ach ja, Marion bleef toch altijd de „deftige” nicht, al zou ze nu hunner één worden.

Oom had begrepen, dat hij zelf de taak maar op zich nemen moest. Dit was niet, zoals Marion meende, op tante's bevel, maar omdat hij er van overtuigd was, het zelf op de minst onaangename manier te kunnen doen. In hoeverre het hem gelukt is, de zaak rooskleurig voor te stellen, leest hij van haar gezicht.

Als hij niets meer te zeggen weet, is er een benauwende stilte. Hij kucht eens, loopt naar het raam, keert weer terug. Die onbeweeglijke gestalte daar aan de tafel hindert hem. Hij heeft meêlij, is nog niet te zeer zijn verleden ontgroeid, om te begrijpen, welke zo ongeveer de gedachten zijn, die daar achter dat strakke voorhoofd woelen, hij kan tot op zekere hoogte die gedachten billijken, maar, als het zwijgen aanhoudt, hindert het hem. Op barser toon dan hij zichzelf bewust is, stoot hij uit: „Marion”.

Ze kijkt hem aan.

„Heb je niets te antwoorden?”

„Nee.”

„Zo. Dan zal ik je nog één ding zeggen. Je bent uit vrije wil gekomen, je kunt uit vrije wil weer gaan.”

„Waarheen? Naar ons huis, dat ze aan het ontruimen zijn?
Of naar mijn moeder? Of naar mijn vader soms?”

„Kindje, ik — ik wou, dat het anders was.”

Die toon ontwapent haar enigermate. Dit doet denken aan Wout. Wout, die met bravoure zijn zoveelste slechte rapport thuisbrengt, die zegt, dat het hem geen spat kan schelen en even later huilt als een kind.

„Och, ik begrijp wel, dat er niets aan te doen is.”

„Op het ogenblik niet, maar wie weet, hoe gauw alles verandert. Misschien is de oorlog over een paar maanden al voorbij. Och en als je vader dan vrij komt, wordt je moeder ook wel weer beter. Dan komen jullie terug in je huis. Ik weet wel, dat jij het op 't ogenblik ontzettend moeilijk hebt, maar je bent nog jong en er wacht je mogelijk nog een heel gelukkig leven. Trouwens — stel je nu niet voor, dat het hier bij ons beslist ongelukkig moet zijn. Die teleurstelling, och, die kom je wel te boven. Probeer bij de dag te leven. Dat is iets, wat ik ook heb moeten leren. 't Lijkt niet gemakkelijk, maar het valt wel mee. Wij alle zes — we willen het je aangenaam maken en dat zal ons gelukken ook, als jij maar niet te veel denkt aan wat geweest is, of aan wat had kunnen zijn. Moed houden maar, meisje! Beloof je me dat?”

„Och, jawel, oom!”

Het klinkt, of alle verweer in haar gebroken is.

't Zal wel wennen, hoopt oom. Zelf heeft hij aan zoveel moeten wennen. En 't is hem best gelukt.

HOOFDSTUK V

Dat een mens aan zo'n leven wennen kàn!

Vanaf de tijd, dat Marion oud genoeg was, om over deze dingen te denken, heeft het haar verwonderd, dat iemand als oom boer worden kon. Hij is twee jaar ouder dan haar vader, kreeg dezelfde opvoeding, heeft nog enige jaren een H.B.S. bezocht. Al kon je niet te best leren, toch moesten er wel andere mogelijkheden zijn, had ze gedacht. Ze had daarom begrepen, dat vader en moeder Wout maar niet zo aanstonds zijn zin gaven, toen die eenzelfde weg wou gaan. Ze was het voor honderd procent met vader eens geweest, toen ze deze een keer tegen Wout hoorde zeggen: „Zoals een boerezoon zich niet thuis zou voelen op een kantoorkruk, zo voelt een stadsjongen zich niet thuis in het boerebedrijf, en blijft daar gewoonlijk ook een slecht figuur slaan.” „En oom Bert dan?” had Wout gevraagd. „Oom Bert is een unicum,” had vader geantwoord, maar de meeste stadsjongens worden nooit goede boeren.”

Oom Bert een unicum. Ja, een goede boer is hij wel geworden, misschien ook door de hulp van tante Jans, maar dat hij zich zo geheel en al bij dit leven heeft aangepast. . . . Ook op een boerderij kan dat anders zijn, is het dikwijls anders. Meermalen is ze bij een boer onder Wassenaar geweest, vroeger met vader, en daar voelde ze zich beter thuis, dan hier bij eigen familie. Nee, dat het hier zó was, had ze niet gedacht. Als ze vroeger met z'n allen op een Hemelvaarts- of tweede Pinksterdag bij oom en tante kwamen, was oom in kleding noch manieren vaders mindere, tante en de nichtjes schenen wat boers, vooral door hun spraak, maar ze waren toch dames, vergeleken bij wat ze nu zijn. Ze zaten dan in de netjes gemeubileerde voorkamer, aten aan een keurig gedekte tafel. En als Marion er logeerde — in de Paasvacantie gewoonlijk — was alles ook zo heel anders dan nu.

„Wat bè je laat,” zegt tante, als ze de eerste morgen om over half negen beneden komt. „Ik doch, dà je wel wakker zou worde, as de andere maides opstinge.”

„De àndere maides.” Dus ben ik ook een maid geworden, voelt ze een ogenblik het komische aan, maar ze dwingt zich tot een kort:

„Daarna kon ik pas behoorlijk slapen.”

„O ja? Gong et slape zo slecht?”

„Ik ben nooit gewend geweest, met iemand samen te slapen en helemaal niet aan een drievoudig gesnurk,” antwoordt ze tamelijk bits.

„Maid nog an toe!” Tante giert het uit. „Maak d'r een driestemmig gesnurk van. Die maides van ons zinge as laisters, maar op drie stemme wil et nôit. Je mot al blai zain, as et op twee nie als te vals gaat. Maar dà ze nou op drie stemme snurreke, dáddis fain.”

„Voor mij niet.”

„Nee, maar dà verandert best. Ik begraip wel, dà je de leste taid veul kopzurrege gehad heb. En dan die vreemdiggait van met z'n tweeë. . . . Maar eer me een week verder benne, maak jai d'r een vierstemmig dewetje van.”

Zelfs het „vierstemmig duet” vermag geen vrolijker trek op Marions gezicht te brengen. „Ik snurk gelukkig niet,” antwoordt ze.

„Hoe weet je dat, as ie altaid alleen slaapt? Doch ie soms, dà je je aige hore kon, as ie sliep?”

„Die slag is jou, moeder,” roept Grietje, die in het boenhok het hele gesprek blijkt te hebben gehoord.

„Doch ik ôk. Ja, Marion, je mot hier maar komme. Wat de ene nie weet, dà weet de andere. En de mure hebbe ore, maid!”

Voor al zulke muren, denkt Marion, die nu voor het eerst van haar leven bemerkt, hoe dit vertrek, dat ze gewoonlijk zomerhuis noemen, eigenlijk geen kamer is, maar slechts een deel van het z.g. boenhok, precies als op al die oude boerderijen hier in de buurt. Alleen is hier een planken wand tussen woon- en werkgedeelte. Zeker een blijk van boer Arsonidus' hogere beschaving en deze gedachte dwingt haar voor het eerst tot iets, dat op een glimlachje lijkt.

„We blaive vannacht allegaar wakker, om na jou te luistere,” zegt Grietje, terwijl ze zich weer naar de koelbak begeeft, waar ze bezig is met het melkgoed.

„As ie je aige eerst maar deris moei gewerrekt heb dan slaap ie wel,” troost tante. „Alles went, maid, zellefs et hongerlaie. Dà zie je wel an jouw dunne arreme en bene. Maar hier zalle we je ôk wenne an best etc. Daar hè je meer an as an een kamer voor jou allenig. Ga maar deris zitte. D'r is, geleuf ik, nog een bietjie thee in de pot en d'r benne kanne vol mellek. Wat heb ie et liefste?”

„Melk”, antwoordt Marion, die van het restje thee niet veel verwachting heeft. Ze krijgt melk. Een groot glas vol en de kan wordt bij haar neergezet.

„Neem maar zoveel as ie wil,” zegt tante, haalt vervolgens een stapel boterhammen uit de kast, allemaal flink beboterd en belegd met volvette kaas. De vorige avond heeft Marion ook al genoten van deze voor haar zo bijzondere lekkernij en nu krijgt ze er bovendien nog een ei bij.

„Daar,” zegt tante, „zo lang as de kippe behoorlijk legge, kraig jai 's morreges een ai. Zeg maar, dà je 't nie goed bai ons heb.”

„'t Is veel te erg,” antwoordt Marion beschaamd.

„Niks te erreg. Weet je, wat ik erreg vind? Dà je ome ze voor een dubbeltje verkoopt. Andere neme al wel veertig cente. Wà koste ze bai jullie?”

„k Weet niet. We hadden ze nooit.”

„Best te begraipe. Niet te betale voor een gewôn mens. Nou, in Amsterdam neme ze al zeuventig cente, heb ik me wais late make. Een schandaal, dà zeg ik. Maar een dubbeltje te neme is ôk een schandaal.”

„Waarom doet oom dat dan?”

„Omdat dat zo mot van de regering. Kaik, dà zit zo. Je mot een hille bende an et raik levere, as ie kippe wil houwe, maar wat er dan overschiet mag ie zellef verkope voor een dubbeltje.”

„Tja, als dat niet anders mag....”

Tante snuift minachtend. „Daar zou ik me niks van antrekke. Me motte ôk veul voor et voer betale, azze we nie wille, dà de besie's krepere en zô'n bietjie an de leg zalle blaive. Ik zeg teuge je ome: man, zeg ik, as jai et nie verantwoorde ken om veertig cente te neme, neem dan een kwartjie, dà komp ons best toe. Maar doch ie, daddie d'r van hore wou? Niks hoor! Voorschrift is voorschrift zait ie, en, as ie een kwartjie neemp, neem ie ôk te veul. Ja, maid, wai worde van de oorlog nie raik, hoor! De zwarte handelaars worde hier van de wurreft gejaagd. En weet je, waddet saggerainigste is? Me worde d'r nog om uitgelache ôk. De andere boere steke de gek mè je ome en mè main ôk, as et er op an komt. De kippe gane meest de vrouw an, hi? Hier aigelijk ôk, maar van de aiere zait je ome, wà ze op magge brenge. Je ome is een rechtschape mens, maid! 't Is in em te praize, daddie zo doet, maar 't is voor een ander wel deris lastig.”

Marion begrijpt dit en begrijpt nu ook, wat oom bedoelde, toen hij zei, dat iemand, die eerlijk wou zijn, in deze tijd niet rijk werd. Wat haar betreft, mocht hij dezelfde prijzen nemen als zijn collega's, wanneer hij daarmee juffrouw Kouwenaar buiten de deur had kunnen houden.

Zodra het ontbijt achter de rug is, acht tante het ogenblik gekomen, om Marion's toekomstige dagtaak vast te stellen. „Kaik es, maid,” zegt ze „me benne d'r zonder jou ôk gekomme, maar lediggait is des duivels oorkussen zait de Schrift. Je mot wat te doen hebbe. Hoe hè je met de bedde gedaan?”

„Nog niets,” moet Marion bekennen. Even heeft ze er over gedacht, het bed, waarin zij geslapen had, af te halen, maar dit gelaten, omdat het andere ook nog onafgehaald was en Lena bovendien even veel verplichting had betreffende hun gezamenlijke slaapstede als zij.

„Niks is al erreg wainig. Onze maides motte d'r vroeger uit as jai, dus jai haalt voortaan de bedde of, voor je beneje komp. En neturelijk ruim je ôk je wasboel op. 't Valt wel nie mee, om met zo'n kom van de trap te komme —” tante heeft Marions angstige blik naar de ladderachtige trap in het boenhok gevolgd — „maar as ie je bove wasse wil, mò je dà maar lere. Je zet em op de vloer, vlak bai et luik, je ga neturelijk achterste vore na beneje, en as ie dan een paar treje gegaan ben, nou, dan pak ie em. En as ie d'r te veul trammelante an vindt, doe je maar net as wai. Wai wasse ons allegaar in et boenhok en me benne echt wel schôn.”

En gebruiken zeker met z'n allen dezelfde bonte handdoek, denkt Marion. Nee, dáár past ze voor.

Als tante even gelachen heeft om eigen woorden, herneemt ze: „Lane me zegge dà jai voortaan om zeve uur opsta. De maides hebbe dan al een schoft achter de rug. Ze motte teugeswoordig melleke, zie je? Nou d'r zoveul vollek na Duisland gehaald wordt, kèn da nie anders. 't Geeft niks ôk, hoor! Een leuk werrekie. Jai mag et ôk wel deris perbere, as ie zin heb. Nou, lane me zegge, dà je om hallef acht kant en klaar ben met bedde ofhale d'r bai, dan kè je main hellepe met brôd smere en belegge, nou ja, en wat er verders te doen is. Om acht uur ete me en azze me dan klaar benne, kè jai ofwasse. As dà gebeurd is ga je bove de bedde opmake en de kamer doen. Ja, en et bed van Jan kè je ôk wel voor je rekening neme. Effies ofhale, eer je beneje komp en later opmake, nou en dan et kleedjie effies uitkloppe gelaik mè die van jullie en dan de zolder om de andere dag anvege. Nou en dan zulle we wel weer zien. Griet en Neel motte veul naaie an d'r kastgoed, want die gane van 't voorjaar trouwe. Ja, maid, dà zal een drukkije geve. Ik wou maar, dadde ze et allebai tegelaik deje, dan wazze me d'r in één keer of, maar de juffers hebbe d'r geen zin in. Nou affain, dat redde me wel. Ik mag laiye, dà jai d'r dan ôk nog ben. Een boerebruiloft is lang nie kwaad.

Beter as voor een exame lere” — hierbij schatert tante, voegt er dan, nog nalachend met een knipoogje bij — „en je weet et, hi? Van een brulloft komp een brulloft. Je zet er je Zundasse gezicht maar bai.”

Tegen die tijd zal ik allicht weten, hoe je hier je Zaterdagse gezicht moet zetten, denkt Marion.

„Ja, zie je, ’t is een bietjie onverwacht opgekemme, dà trouwe van die twee. Ze hebbe nog nie zo lang verkering en me dochte, daddet nog wel een jaartjie an zou lope, maar die ene jonge z’n moeder is een posie geleje gesturreve en met de huissousters is et sukkele. Daarom vindt z’n vader et beter, daddie d’r een vrouw in haalt. Nou en die andere komp op een aardig spulletjie van z’n ome te zitte. Die ome heb geen kindere en die jonge is na em vernoemd, Dirk, hiet ie, en die ome zait: wat zal ik in zo’n belabberde taid nog langer op een weuning blaive zitte? Gelaik hait de man, wat jou! Nou en daarom wou ik maar zegge: die maides hebbe d’r taid wel nôdig. Misschien kè jai ze ’s middags wel deris een handjie hellepe, an de spraie hake of zoies. Maar dà ziene me nog wel. Je mot eerst nog een bietjie wenne, hi? En je mot later van de juffrouw lere, zait je ome. Wat mò je aindelijk worde?”

„Dat weet ik nog niet.”

„Weet je dà nie? Wat dee je dan op dat schól?”

„Leren.”

„Ja, maar waarvoor dan?”

„Voor het einddiploma. Het einddiploma van die school geeft je toegang tot allerlei andere inrichtingen van onderwijs.” Een beetje gewichtig doen maar. Tante met haar werken en naaien en haken en bruiloften . . . Ze moet niet denken, dat Marion hier voor boerin studeren komt. Marion zal blijven, die ze was, laten ze dat goed begripen.

Jammer genoeg komt tante helemaal niet onder de indruk. „’t Zou niks voor main zain,” verklaart ze „en onze maides zouwe d’r ôk niks van motte hebbe. Wat heb ie an die geleerdiggait, as ie later toch trouwt?”

„Bij ons zijn alle dames ontwikkeld. Getrouwde even goed als ongetrouwde.”

„En bai ons kenne ze et huisouwe en wete ze butter en kaas te make en te bakke en te braje.” Tante schijnt zich nu toch heus wat geraakt te voelen. Marion begrijpt, dat ze niet op die toon voort moet gaan. Als ze met het ontbijt klaar is, begint ze aan het haar opgedragen werk. ’t Valt niet mee, doordat het zo ongewoon is. O ja, ze heeft wel eens eerder bedden opgemaakt, maar dan waren

het eenpersoonsbedden in ledikanten. In een bedsteê ligt alles zo hoog en ze kan onmogelijk aan de achterkant het dek goed omgeslagen krijgen. Ten einde raad klimt ze er maar in en zo, vooraan op de knieën liggend, gaat het wel. Alleen jammer, dat er daardoor een put ontstaat en het hele zaakje sterk naar voren overhelt. 't Zijn ook zulke zachte bedden. Zo heel anders dan de matrassen, waaraan ze gewend is. Nu ja, het voorgedeelte maar weer ophalen. Zo lijkt het tenminste wat.

Als het tijd van eten wordt, is ze net klaar. Ze vindt, dat ze het er aardig vlug afgebracht heeft, maar merkt aan de anderen, dat die dit niet met haar eens zijn. Wat zij allemaal vanmorgen gedaan hebben....

„Me benne hillegaar nie an de naai gekomme,” zucht Grietje.
„Zoveul as t'r ôk iedere dag te doen is....”

„Jullie kenne vanmiddag naaie, dan kè je fain zitte,” zegt Lena.
„Maar ik mot een hille berreg staan straike. Of hellept moeder me?”

„As moeder taid over heb, maid! Ja, Marion, voor main benne d'r teugeswoordig ôk andere werrekies. Ik heb et drukker as druk.”
Deze woorden gaan van een geheimzinnig lachje vergezeld en eerst later zal Marion gaan begrijpen, dat dit „andere” betrekking heeft op werkzaamheden, die in normale tijden niet plaats vonden en nu in het geheim moeten geschieden. Boter en kaas maken, welke boerin deed dat de laatste tijd nog in deze streek? De melk ging naar de fabriek en men kocht, wat men nodig had. Nu er maar zo heel weinig gekocht kàn worden, zorgt men voor zichzelf, hoewel dit feitelijk verboden is. Hier is het inderdaad voor zichzelf, want handel drijven in deze artikelen tegen abnormaal hoge prijzen, zoals velen doen, wil oom niet.

Ook andere omstandigheden maken het leven drukker dan het tevoren was. Veel, wat anders door mannenhand werd gedaan, komt nu voor de vrouwen door het toenemend tekort aan mannelijke arbeidskracht. Er is werk genoeg voor haar, merkt Marion alras, haar dagen zijn volkomen gevuld.

„Je mag wel deris een bietjie vlugger worden,” zegt Lena, als de Vrijdag nog weer extra werkzaamheden brengt. „Je zal anders geen taid overhouwe voor je lere, as strakkies de juffrouw d'r is.”

„En de juffrouw mot ôk nagelope worde,” voegt Neeltje er aan toe. „Dat was aindelijk een best werrekie voor Marion. Die weet beter, hoe ze met deftige mense mot omspringe as wai.”

„Ja, maid, dà's een idee,” vult tante aan. „As jai bai d'r lere mot, wor ie toch aige met 'r.”

„Voor dat leren zal dan wel helemaal geen tijd overschieten.”
Wat denken ze van haar? Dat ze zo'n juffrouw zal gaan bedienen?
Wat ze haar nu opdragen doet ze, maar zo'n pensiongast verzorgen —
nee, dáár bedankt ze voor.

Wat ze haar nú opdragen. Maar dat valt toch ook lang niet mee.
Het morgenwerk vindt ze verschrikkelijk en, 's middags hulpje van
de nichten te zijn, is minder gemakkelijk dan het scheen. O, ze kàn
naaien, breien, haken, borduren, voor handwerken heeft ze nooit
de slechtste cijfers gehaald, maar, wat hier van haar verlangd wordt,
is zo anders. Aan zo'n spreij te haken leek haar het leukst, maar de
aanstaande bruidjes zijn niet over haar werk tevreden. Haar „hand”
is stijver dan die van Grietje en losser dan die van Neeltje. „Ik zeg
nie, dà je slecht haakt,” vertelt Neeltje. „Maar jou blokke worde
op die manier grôter as de maine en klainder as die van Griet. Voor
een hille spreij zou je goed zain, maar nie voor een stuk, dà snap ie
zeker zellef wel.”

Ja, dat snapt Marion. Maar ze wil wel proberen, het wat losser
of vaster te doen.

„Niks hoor,” roept Neeltje. „Dà wordt tòch lillijk. 't Zou wel
een merakel zain, as ie inêne main hand had.”

„Of die van main,” voegt Grietje er aan toe.

„'t Zou toch te proberen zijn,” houdt Marion aan.

„Taid verknoeie, maid! Taid en ketoen.”

„Die katoen zou niet weg zijn. Je kunt het immers uittrekken,
als het niet deugt?”

„Ja, maar dan is het te smerig, om er overnieuw mee te beginnen.

„Was je dan zo'n spreij niet, eer je hem gebruiken gaat?” Als
Marion de stapel afgewerkte stukken ziet, kan ze niet vinden, dat
die er zo bizonder helder uitziet. Haar vraag brengt de zusters even
van haar stuk, maar Grietje beslist: Er is ôk wel ander werrek voor je.”

Maar geen prettiger, begrijpt Marion en ze antwoordt: „Neel
had het daarnet over een hele spreij. Natuurlijk zou ik die wel regel-
matig krijgen. Of laat er me een borduren, zeg! Vind je een gebor-
duurde spreij niet fijn? Ik kan je aan een schitterend patroon helpen.”

„Gepertuurde benne vast nie zo sterk,” veronderstelt Neeltje.

„En wai benne nou eenmaal aan een gehaakte bezig,” zegt
Grietje.

„Maar je moet er toch zeker ook een voor je logeerkamer hebben?”

De zusters kijken op. „Necturelijk is een sprai voor de lezeer-
kamer,” roept Grietje uit.

Marion zwijgt. 't Wordt in die nieuwe huishoudens dus al net

als het hier is. Enkel een spreij voor het logeerbed. Nee, dan hebben ze geen tweede nodig. Dan zal ze tevreden moeten zijn met het minder aangename werk. De eerste middag bestaat dat uit lusjes aan handdoeken zetten. Ze wil dit doen, zoals het haar op school geleerd is, maar haar nichten houden er een andere methode op na. Ook al goed. Wat kan het haar nog schelen? Ze doet, wat haar opgedragen wordt.

Een tijdlang is er geen ander geluid dan het snorren der beide naaimachines. De zusters hebben te zeer haar aandacht bij het werk, om veel te praten. Dit verandert echter, als tante en Lena binnen komen, de eerste met een berg stopkousen, de tweede met haar strijkgerei.

„En — dóét jullie naaimaissie et nogal?” informeert tante.

„Ze heb nog hil wat te lere,” lacht Grietje, „maar 'k gelôf, dà ze goed van anneme is.”

„Enkel een bietjie an de langzame kant,” zegt Neeltje, terwijl ze haar ogen spiedend over de tafel laat gaan. „Hoeveul benne d'r al of?”

„Eén. Maar daar zitten twee lusjes aan. En 'k heb eerst gehaakt, is 't niet?”

„Die paar toertjies.... En je ben nou bekant een hallef uur mè die doeke bezig.”

„Twintig minuten.”

„Doe jai dan tien menute over één zo'n bandje?”

„De manier waarop ik het wou doen, gaat vlugger.”

„Nietes. Daarvoor mos ie twee eindjies vastnaaie en hiervoor maar één.”

Marion voelt er niet voor, nog eens weer te antwoorden. Dat deze onmogelijke manier van aanzetten meer tijd eist van vouwen, dat ze door dat vierdubbele band samen met die harde stof bijna niet heenkomen kan, och, waartoe het te zeggen? Zij weten tòch alles beter.

„Trek ie maar niks van die klesmaiers an, hoor Marion,” helpt tante. „Die zouwe van ieder mens een stoommesiene wille make, omdat zai et in derlui kop hebbe gehaald, om zo haassie reppie te trouwe. Wà nie klaar komp, doene ze maar, as ze op d'r aige zitte.”

„En as ie zellef verkering kraig, ga je de eerste de beste dag maar an je kasgoed beginne,” doet Grietje vinnig.

„En je spreek of: trouwe over zes jaar,” lacht Neeltje.

„Of je koopt de boel kant en klaar, zoals dat bij ons gewoonte is,” antwoordt Marion.

„Da's schandalig !” stuift Grietje op.

„Dà doe die tante van jou dan zeker ôk,” smaalt Neeltje.

„'k Weet niet, wat die doen zal. Je moet tegenwoordig voor zoiets een speciale vergunning hebben, geloof ik. Veel krijgt ze allicht niet.”

„Heb ze dan nog niks?” Tante Jans zou niet verschrikter kunnen zijn, als ze hoorde, dat tante Gien van plan was, in een holle boom te gaan wonen.

„Welnee, tante ! 't Duurt nog drie maanden, eer ze trouwen gaat.”

„Een hille taid. Van main duurt et nog een hallef jaar,” zegt Neeltje.

„O, maar jij moet je nog helemaal inrichten. Dat is met tante Gien anders. Haar verloofde woont al op zichzelf. Die zal al wel het nodige hebben, denk ik.”

„Mò je van houwe, om in een ander z'n ouwe rommel te kruipe. Dà zou ik ôk kenne, want de vader van main jonge heb ôk z'n boeltje, maar dà ken die voor z'n aige houwe.”

„Alsof . . .” Bijtijds stopt Marion. Ze zou willen zeggen: alsof jouw aanstaande schoonvader te vergelijken is met mijn aanstaanden oom. Maar dit zou een belediging zijn.

„Ik vin, daddeen maissie een behoorlijke kast mè goed mee mot brenge,” zegt tante. „En et knapste is, as ze de boel zellef heb genaaid.”

„Wij zijn geborduurde of in elk geval gefestonneerde lakens en slopen gewend,” bijt Marion van zich af. „Maak die maar eens zelf.”

„En jai ken zo goed perture.”

„Kom, maides, geen geharrewar,” redt tante de situatie. „Ieder doe maar, zoas tie zellef et beste vindt. Wai hake voor de beste lakens en slope zellef de kant en een ander koop ze. Nou, wat zou dat? Zolang ik aigegemaakt spul mag hebbe, laat et main koud, wat een ander doet.”

„Van dat haakwerk voor beddegoed wil ik met plezier wat maken,” biedt Marion aan. Ze denkt aan de lakens, waaronder ze vroeger op de opkamer sloop. Gemakkelijk werk en heel wat prettiger dan dit gepruts met die bandjes.

„Daar hebbe me berrege van legge,” zegt Neeltje. „Veuls te veel voor ons tweeë. Hou jij je maar bai je lussies.”

„Daar hè je n't taai genogt mee, as ie nie harder opschiet,” vult Grietje aan.

HOOFDSTUK VI

Eindelijk eens een morgen, waarop Marion met een blij gevoel ontwaakt. Vandaag komt Jettie. Vanavond mag ze naar haar toe en morgenmiddag ook. Fijn zal dat zijn. Ze is al een keer in de pastorie geweest en mevrouw zei, dat ze even goed mocht komen, als Jettie er niet was, maar daar kwam ze niet zo gemakkelijk toe. Mevrouw was vroeger altijd erg lief en ook nu wel aardig, maar ze toonde zo weinig interesse voor dat, wat Marions hart vervult. „Ach ja, kindje, we hebben allemaal onze zorgen en moeiten in deze tijd,” zei ze, toen Marion klaagde over haar zo anders geworden leven. „Probeer het goede te zien, dan leer je vanzelf dankbaar te worden.”

Allemaal onze moeiten en zorgen. Jawel, dat spreekt, maar mevrouw heeft het toch lang niet zo slim, als zij. Natuurlijk heeft ze verdriet om Ab, haar zoon. Een kranige officier was dat en het is heel erg, dat hij in de oorlog een been verloor, maar hij lééft nog. De schoonzoon is ook in de strijd geweest en kwam helemaal ongedeerd terug. Wat heeft mevrouw dan te klagen?

Vlug voortmaken. Op Zaterdag is er altijd meer nog te doen dan anders. Een geluk, dat die juffrouw Kouwenaar haar komst nog even heeft uitgesteld. Ze kan er nu met Jettie over spreken. Eens kijken, wat die er van zegt, dat zij het mens zal moeten bedienen. Fijn, fijn, fijn, dat ze komt. Als dat eens elke week zo was! Die vorige Zondag... Brrr! Was bijna niet om door te komen. Maar morgen.... en vanavond....

Die avond krijgt Marion geen gelegenheid voor een vertrouwelijk gesprek met Jettie. Deze wordt in beslag genomen door alles en iedereen. Wanneer je ook vier weken weg bent geweest.... En wanneer je nog zo'n paar broertjes hebt als de twaalfjarige tweelingen.... Gelukkig is het Zondagsmiddags mooi weer en kunnen ze een wandeling maken.

„Zo, dat is in geen anderhalf jaar gebeurd, geloof ik”, zegt Jettie, als ze stijf gearmd de rustige Veldweg opgaan.

„Nee, dat was met Pasen van het vorige jaar voor het laatst.”

„Ja, zeg, vreeslijk jammer dat de bus niet meer gaat, anders waren we elke dag samen.”

„Nou. Dan was het hier tenminste wat draaglijker.”

„Is het dan ondraaglijk?”

„Och, je weet, hoe ze zijn bij mijn oom en tante. Echte boeren.”

„Dat waren ze vroeger ook en toen was je er toch wel graag.”

„Toen waren ze anders.”

Jettie geeft niet direct antwoord. Ze begrijpt. Ze is meer dan eens bij Arsonidus geweest, als Marion er logeerde. En ze kwam er ook wel, als Marion er niet was. Ze kent het verschil en ze snapt, dat dit nu opgeheven is. Ze heeft al zoiets van moeder gehoord en gisteren aan Marion gemerkt. Ze denkt aan moeders raad. Ze moet niet met Marion meepraten, want daarmee maakt ze het niet beter. Ze moet trachten, haar tot tevredenheid te brengen. Ja, moeders raad was goed, maar hij is niet gemakkelijk op te volgen, vooral niet, als Marion verder vertelt. Jettie heeft tweemaal bij Marion gelogeed. Ze weet, hoe die het gewend was.

„Vind je het geen misselijk gedoe,” vraagt Marion, als ze zo ongeveer aan het eind is van haar latijn en het voortdurend zwijgen van Jettie haar benauwt.

„Ja,” antwoordt Jettie, „prettig is anders, maar je kon toch van te voren berekenen, dat je geen jongedamesleven krijgen zou. Je wist, dat je niet naar school kon, dat had je oom je verteld. Nou, dan begreep je toch, dat je wat anders zou moeten doen? Je kunt toch ook niet de hele dag naar buiten gaan zitten kijken?”

„Nee, dat niet.” ’t Komt er aarzelend uit. „Maar ze konden me ander werk geven.”

„Wassen of bakken of karnen soms?”

Jettie voelt de druk van Marions arm verslappen. O, moeder, moeder! Wat is die goede raad zwaar. Jettie voelt zo méé met Marion.

„Nee, och nee, ’t is alleen, dat ik me alles zo anders had voorgesteld. Vroeger, als ik er logeerde, wáren ze anders.”

„Nee, dan déden ze anders. Dan spanden ze zich in, om als burgers te leven en het zijn nu eenmaal boeren. Je kunt ze niet kwalijk nemen, dat ze hun eigen gang gaan, nu je voor heel lang bent gekomen.”

„Als ze mij dan ook m’n eigen gang maar lieten gaan.”

„Bij voorbeeld?”

„Och, laten we maar over wat anders praten. Dat is prettiger voor jou.”

„Toch niet. Kind, nee, ik wil praten over wat jij het prettigst vindt.”

Daar moet Marion om lachen. „Dan kan ik wel zwijgen over alles, wat ik tegenwoordig beleef.”

„Nee, nee, zo bedoel ik het niet. Ik drukte me verkeerd uit. Ik bedoel: we moeten zó praten, als 't voor jou het prettigst is. Ik begrijp wel, dat jij je hart wilt luchten en ik begrijp ook, dat het leven van tegenwoordig je helemaal niet aanstaat. Ik wou, dat ik het veranderen kon. Kom maar wat vaker bij ons. De jongens zijn dol op je en moeder vindt het best.”

„Dat geloof ik wel. Maar 's avonds in donker kan het natuurlijk niet en 's middags hebben ze van alles en nog wat voor me te doen. Stel je voor, ik moest van de week knoopsgaten maken in zo'n blauwe overall voor Jan en tante wil van datzelfde goed jasjes maken voor oom. Die krijg ik dan ook te behandelen. Keihard goed, zeg! En mijn handen worden er helemaal blauw van. Blauw? Pikzwart als ik er lang aan bezig ben.”

„Als je les krijgt van juffrouw Kouwenaar wordt het wel anders. Dan moet je werk voor háár maken.”

„Ja, èn haar bedienen.”

„Jij?”

„Ja. Dat willen ze tenminste. Maar zover ben ik nog niet. Ik denk er soms over, alles maar aan tante Gien te schrijven.”

„Heb je dat dan nog niet gedaan?”

„Och nee. Wat schiet je er mee op?”

Met er tegen mij over te praten, schiet je allicht nog minder op, denkt Jettie, antwoordt dan: „Als je tante ook vond, dat je zulk werk niet moest doen, zou ze er over kunnen schrijven. Hebben jullie er te voren nooit over gesproken?”

„Nee. Alles ging zo gauw.”

„Nou ja, maar toen je tante wist, dat je niet naar school zou gaan. . . .”

„Dat wist ze niet.”

„Hè?”

Jettie's grote verwondering doet niet prettig aan, maar Marion is blij, dat ze nu eindelijk alles eens uitzeggen kan. Gemakkelijker zou het zijn, ook tegen Jettie te zwijgen over deze dingen, maar vooral de laatste dagen had ze het er zo moeilijk mee. Al meer ging ze voelen, verkeerd te hebben gehandeld, al beter begreep ze, hoe zowel tante Gien als broer Jan zouden antwoorden, als ze in plaats van die korte, niets zeggende briefjes een volledige bekentenis vernamen. En bij al het onprettige, was daar een niet te overwinnen gedachte: loon naar werken. Die gedachte moet ze kwijt. Jettie moet die verdrijven.

Jettie doet dat niet. Als Marion zwijgt, zegt ze: „Je hebt er je lelijk ingedraaid.”

„Ja, maar — maar we moesten toch wát — en ik vond dit heus het beste — en Jan ook wel — en ik wou niet terug naar die school.”

„Dat snap ik. En je tante had je mogelijk in Den Haag ergens ingekwartierd, om je op die school te laten, als ze geweten had, dat je hier thuis zou moeten blijven.”

„Precies. Zoiets schreef ze al. Ze was bang, dat er nu van 't leren niet veel terecht komen zou.”

„En toen schreef jij zeker terug, dat je hier meer leerde, dan zij ooit geleerd had, hè?”

„Ja, steek jij er de gek maar mee.”

„Doe ik niet. Eigenlijk heb ik het meeste meêlij met je oom.”

„Waarom?”

„Omdat hij nu bij je tante in een verkeerd daglicht komt te staan.”

„Welnee! Ik heb niet geschreven, dat die busdienst al zo lang gestaakt was. Ze kan nu denken, dat het pas gebeurd is en hij er nog niets van wist, toen ik hem die eerste keer sprak.”

Jettie geeft geen antwoord. De hele geschiedenis staat haar gruwelijk tegen. Zulk gedraai... Nooit had ze dit van Marion verwacht. Zo wàs ze niet. Hoe komt ze zo veranderd?

„Vind je me erg slecht?” 't Klinkt een beetje spottend, maar ook een beetje bang.

„Slecht? Wees wijzer. Ik vind het wèl wat dom, want, zie je, ik geloof, dat het de een of andere keer toch allemaal uitkomt en dan sta jij daar voor leugenaar. Nee, ik bedoel niet, dat je echt gelogen hebt, maar je hebt toch ook niet echt de waarheid gezegd. Ik begrijp wel: 't komt door al de ellende, dat je zo deedt. Jij hebt ook wel alles bijelkaar gekregen. De ene misère over de andere. Ik kan me best begrijpen, dat je dan uit de koers raakt. Maar zou je er niet weer in kunnen komen? Je zou je veel minder ongelukkig voelen, als je tante en je broer en — ja misschien ook je vader alles wisten.”

„Ik zou dus moeten schrijven, dat ik zo vreeslijk onoprecht ben geweest en daar zo'n verschrikkelijke spijt van heb, zo'n geweldig berouw. Doe ik niet, hoor! Ik zou er niets van menen. Jij denkt, dat je me begrijpt, maar dat ís niet zo, anders zou je zoiets niet zeggen. Wat ik gedaan heb, hèb ik gedaan en ik deed het, omdat ik dacht, dat het voor iedereen het beste was. Als ze ooit minder mooi over oom Bert zouden spreken, nam ik het wel voor hem op. Dan zou ik wel ronduit vertellen, hoe het gegaan was. Maar om dit nú te doen... Weet je, waar dat op lijken zou? Of ik geprobeerd had zelf mijn boontjes te doppen en tot de ontdekking gekomen was,

het niet te kunnen. Maar ik kan het wèl. Ik zal er me wel doorheen slaan. Ik zal tegen niemand meer klagen, alles wel alleen verwerken.”

„En boos zijn op mij?”

„Och, boos....”

„Nou?”

„Ik Ben niet boos, maar had van jou wel een beetje meer begrijpen verwacht.”

„Ik begrijp je beter, dan je erkennen wilt.” Jettie’s stem klinkt nu niet bepaald vriendelijk. „Jij vertelt me, wat je uitgespookt hebt, je wilt raad, ik moet zeggen, wat ik er van denk en als ik dat doe, stuif je op. Als ik geweten had, dat je enkel maar zo’n beetje naar de mond gepraat wou worden, had ik dat met genoeg gedaan. Ik dacht, dat jij hield van: recht door zee.”

„Doe ik ook wel.” Dit klinkt, of Marion moeite heeft met haar tranen. Jettie daardoor ontwapend, antwoordt: „Zie je, je bent toch nog wel echt mijn oude Marion. Ik vind het fijn, dat je het schuldeloze hoofd van je oom voor mogelijke orkanen wilt behoeden.”

„Zo schuldeloos is dat hoofd niet. Ik mag onoprecht zijn geweest, hij was het ook. Als hij mij toen in Elden verteld had, dat ik bij Lena in die bedsteê slapen moest, was ik niet gekomen. Dan had ik alles aan tante Gien verteld. Ik hield vroeger reusachtig van oom, maar dit vind ik een flauwe streek van hem. Ik moest alles goed overdenken en bespreken, jawel, maar het voornaamste verzweeg hij. ’k Zou jou met plezier eens een nacht die slaappleats van mij gunnen. Benauwd, nee vréelijk gewoon. Met z’n vieren in zo’n klein kamertje en denk vooral niet, dat het raam ook maar een klein kiertje open mag. ’t Eten is hier stukken beter dan thuis, maar ik geloof, dat het daar toch gezonder was.”

Nu Marion te weerspreken zou al te zeer tegen Jettie’s gevoel ingaan. Dit is erg. Ze begrijpt niet, waarom Arsonidus zo deed. Hij kon zich toch indenken, wat het voor haar zijn moest.

„Ik vond je oom altijd zo’n reuzegoeie baas,” antwoordt ze. „Er moet wel de een of andere reden zijn, dat hij je dit niet vertelde. Misschien wist hij het toen zelf nog niet.”

„Ga weg. Hij wist toch, dat die juffrouw komen zou, is ’t niet?”

„Ja, maar hij zal gemeend hebben, dat er iets anders op gevonden kon worden. Of misschien dacht hij over je slaappleats helemaal niet. Net iets voor een man.”

„Daar geloof ik niets van. Ik blijf het in elk geval een miserabele streek vinden. Ze hadden het me moeten zeggen.”

„Ja, dat was beter geweest. Maar zie er van te maken, wat er

van te maken is. In elk geval is het maar tijdelijk. Als die twee oudsten gaan trouwen, krijg je een bed voor jou alleen."

„Dat is pas in Mei. Ik hoop, dat ik voor die tijd weg ben."

„Vraag of voortaan de deur open mag. Dat vinden ze vast wel goed. Voor open ramen in de nacht zijn ze hier in Oosterveen erg bang, denken misschien, dat er inbrekers zullen binnenwaaïen. Maar de deur een eindje open, zullen ze wel ongevaarlijk vinden. Ik kan niet geloven, dat je nichtjes je daarin je zin niet zouden geven. 't Zijn de kwaadste niet, die familieleden van jou. Wij thuis mogen ze erg graag. Maar je moet proberen, je wat bij ze aan te passen. Ze zijn nu eenmaal alles zo heel anders gewend. Als een van je nichtjes jullie leven moest lijden, was ze stellig nog ongelukkiger dan jij nu bent. Ze hield het geen maand uit."

Dat kan waar zijn. Tante en de nichtjes waren maar zelden tot logeren te bewegen. Ze hadden steeds uitvluchten, als ze genodigd werden.

„Weet je, wat ik geloof?" gaat Jettie voort. „Dat je in later jaren nog eens smakelijk zult lachen, om wat je hier beleefde."

„'k Weet niet, of ik ooit nog smakelijk zal kunnen lachen."

„O, beslist. Als je maar tijd van leven krijgt. Kind, we zijn nog zo heerlijk jong. Eens komt er een eind aan die oorlog, dan leeft alles weer op en voelen we ons misschien veel gelukkiger, dan we ooit zouden geweest zijn, als er geen oorlog gekomen was. We zullen dan in elk geval dankbaar zijn voor dingen, die we zonder oorlog heel gewoon vonden. Denk eens aan, als je weer net zoveel boterhammen moogt eten, als je wilt, als je weer elke middag vlees op tafel ziet, als je weer allerlei lekkers krijgt, als je niet meer met zulke overbestopte kousen hoeft te lopen, als je — maar laat ik ophouden. Die boterhammen en dat vlees krijg jij allicht tòch nog op vooroorlogse manier."

„Ja. Alleen ontbreekt het mes, om dat vlees te snijden."

„Vreeslijk. En nog vreeslijker, als je een mes hebt en er niets te snijden valt."

Even lacht Marion. Dan, somber als te voren, zegt ze: „Alles leeft op, hè? Maar de gesneuvelden toch zeker niet."

„Nee," antwoordt Jettie, „het verlies van je broer is onherstelbaar. Wij vinden het al zo erg, dat Ab zijn halve been kwijt is, maar we hebben hem nog en jullie missen Wout. Zie je, dat vind ik ontzettend voor je en ook dat van je vader en moeder. Ik hoop zo, dat je vader vrij komt en je moeder weer beter wordt. Je moeder was zo'n schat. Ik bid elke avond voor d'r en ook voor je vader."

Moest je Jettie voor hebben, om dat er zo uit te flappen.

„Lief van je. Maar of het helpen zal? We hebben voor Wout ook gebeden.”

„Ja, je krijgt niet alles, wat je vraagt. Maar ik vind het zo'n rust, tóch te bidden en te weten, dat alles zó komt, als 't beste voor ons is.”

„Een dooddoener, waarmee ze je altijd op je dak komen. God weet beter, wat goed voor ons is, dan wijzelf.”

„Is dat soms niet zo?”

„O ja, natuurlijk. Maar — maar wat geeft je dat in vredesnaam voor tróóst. Ik wil graag mijn vader en moeder terug hebben. Dacht je, dat ik er dan blij om zou kunnen zijn, als het beter was, dat ze stierven of dat moeder haar verstand verloor?”

„Blij zou je daar natuurlijk niet om kunnen zijn, maar misschien wèl kalm. Je zou niet zó woest verdrietig hoeven te zijn, dan dat je denken moest, dat alles maar gebeurde zonder doel.”

„Ik zou wèl woest verdrietig zijn.”

„Maar we hopen, dat het niet gebeurt. Je moet niet altijd het ergste denken. Er komen er tegenwoordig tamelijk veel vrij en, als je vader er maar weer is, wordt je moeder ook wel beter. Ik geloof vast, dat het in orde komt. Daarom bid ik er — ja, hoe moet ik het zeggen: zo rústig om. Net als met Ab. Je weet lang niet alles, zeg! Hij is zijn been kwijt en hij is lang ziek geweest, dat weet je. Maar er was meer. 'k Weet niet, of ik het je wel vertellen mag. 'k Zal het er maar op wagen. Ab was helemaal ongelovig geworden en liep met zelfmoordplannen rond. Een keer heeft hij geprobeerd — nu ja, zand er over. Toen de officieren in krijgsgevangenschap moesten, was dat pas gebeurd en lag hij hier thuis, ellendig in één woord. Moeder zei: als je niet ziek en invalide was, moest je nu ook mee. Zou je soms je been hebben moeten verliezen, om dáárvor bewaard te blijven? Nee, zeg, zoals hij tóén opstooft. . . . Duizendmaal liever was hij met twee benen krijgsgevangene, dan dat hij met één been het vaderland naar de kelder moest zien gaan. Weet je, wat ik toen zei? 't Blijft wel hetzelfde, of je dat met één been beleeft of met twee. Nee, zeg, razend was hij. 't Vaderland moest herrijzen, het mocht niet ondergaan, o nog veel meer. En toen zei Guus, die rakker: 't zal ook best terecht komen zonder jou, hoor! We dachten, dat hij nu helemaal knallen zou, Guus er van langs zou krijgen, maar Ab nam het wonderlijk kalm op en 't is net, of hij vanaf dat ogenblik anders werd. Je weet, hij is in September rechten gaan studeren. Hij gelooft weer en we hoeven helemaal niet bang meer te zijn, dat hij zich iets zal doen. Is dat een gebedsverhoring of niet?”

„O ja, natuurlijk.”

„Zo. Dat dacht ik ook. En zo kunnen de gebeden voor je vader en moeder ook verhoord worden. Ga jij er maar mee door. En, als je zelf je boontjes wilt doppen, doe het dan goed. Steek je neus in de wind en zeg: zelf heb ik dit leven gekozen, zelf zal ik er me doorheen slaan. Dragen ze je vervelende werkjes op, doe ze dan zo gauw mogelijk. Hoe eerder er af, hoe beter. Ze doen het in geen geval, om je te plagen. En wat geeft het eigenlijk, of je voor die juffrouw Kouwenaar de tafel moet dekken of haar bed op moet maken? Ik zou liever een beetje om zo'n juffrouw heenlopen, dan dat ik aan zo'n blauw ding knoopsgaten moest maken, geloof ik. Wie weet, hoe leuk je het met haar krijgt. En als dat niet zo is, wel — elke dag telt af, hè? Hoe het ook loopt, we komen elke dag dichterbij de vrede. Zo denk ik ook maar, als de boel me de keel uithangt.”

„Jij? Ik dacht, dat jij het zo goed naar je zin had.”

„Mis. Onder ons gezegd: in 't begin heb ik halve nachten liggen huilen. 'k Verlangde zo ontzettend naar huis. Had je van mij niet gedacht, hè? Moet je ook nooit aan iemand vertellen, hoor! 'k Zou me geen raad weten, als moeder het wist of vader. Ze denken, dat ik wondergoed van huis kan en ik laat het maar zo. Die eerste weken... En de gedachte, dat het nog zo lang duurde, eer ik naar huis mocht... Weet je, 't is bij tante Ada zo — nu ja! Ze is twee-en-zeventig. 't Is eigenlijk mijn oudtante, hè? De laatste tien jaar heeft ze heel alleen gewoond, ze houdt niet van drukte, is pietepouterig netjes en vindt alles erg. Ze is heel goed en zorgzaam voor me, maar je snapt, hoe anders het er is dan thuis. Als ik mijn huiswerk af heb, weet ik niet, wat ik aanvangen zal. Er zijn meisjes genoeg bij wie ik welkom ben, maar ik kan ze met goed fatsoen niet terugvragen. Tante roept, als ze nog buiten staan al, of ze de voeten zullen vegen, ze krijgen een vermaning, als ze met de stoel wippen, ze mogen niet met de voeten schuiven, omdat dit schadelijk is voor het tapijt en tot overmaat van ramp mengt tante zich in alle gesprekken. In háár tijd was alles beter en zij weet precies, hoe dít hoort en hoe dát gebeuren moet. Mijn vriendinnen bedanken voor zulke gezelligheid, dat snap je. En, behalve dat gastvrijheid niet van één kant komen kan, mag ik, nu het 's avonds donker is, helemaal de deur niet meer uit. In háár tijd liepen jonge meisjes niet alleen op straat 's avonds en toen brandden toch altijd de lantaarns.”

„Kan ze geen knecht nemen, die je met een lantaarn voorgaat op je duistere wegen?”

„Zoals in de gouden eeuw de Hollandse jofferden ter avond-

visite gingen? Ja, dat zou nou net in haar lijn liggen. Maar hoe wou je zo'n lantaarn laten branden? Er zijn geen kaarsen te krijgen."

„Een elektrische nemen. Batterijen zijn er nog wel."

„Maar die waren er nog niet in háár tijd. En helemáál niet in de zeventiende eeuw. Nee, elektrische lantaarns blijven buiten beschouwing. Thuis blijven bij tante, Jettie! Een handwerkje doen. Och nee, dat kan ook al niet, aangezien het materiaal ontbreekt."

„Misschien heeft ze nog wel een paar gehaakte nachtmutsen die je uittrekken moogt, om aan garen te komen. Dan begin je vast aan een spreij voor je uitzet."

„Je hoeft niet te vragen, waarover jij elke dag praten hoort. Eigenlijk ben je daar nog veel te jong voor."

„En ik hoef niet te vragen, of het onderricht van je oudtante vruchten draagt. Een dankbare leerling ben je."

Op deze manier glijden de gesprekken naar vrolijker richting. Als mevrouw Vervliet de beide meisjes ziet thuiskomen, zegt ze tegen den dominee: „'k geloof, dat ons Jetteke haar opdracht naar behoren heeft vervuld."

„Marion ziet er tenminste nu heel anders uit," is zijn antwoord.

„Zal ik je een geheimpje vertellen," zegt Jettie, als Marion bij het afscheid er over zucht, dat ze nu weer vier lange weken alleen zal zijn.

„Ja?"

„Ik heb me het leven prettig gemaakt op een heel rare manier. Toen ik zo vreeslijk het land had, ben ik begonnen, me 's morgens af te vragen: wie kan ik vandaag al zo een genoegen doen? Tante kwam het eerst in aanmerking, de leraars op school — nu ja, dat zie je verder zelf wel. En ik zeg je: het helpt."

„Was ik ook maar zo menslievend."

„Komt geen menslievendheid aan te pas. Allemaal egoïsme, want, ànderen een genoegen te doen, is dé manier, om het zelf leuk te hebben. Ze moesten wel harten van steen hebben, als ze je je hartelijkheid niet vergolden."

„Marion, kom je haast?"

Dat is neef Jan, die haar halen komt.

„De begeleider zonder lantaarn," lacht Jettie.

„'t Is lichte maan. Ik zou het ook zonder begeleider kunnen doen."

„Een blijk te meer van de goede zorgen, waarmee je oom en tante je omringen. Waardeer ze, kind! En doe je voordeel met mijn bekentenis."

„'k Zal zien. Tot over vier weken."

„Vier weken min een dag."

HOOFDSTUK VII

Als in die week juffrouw Kouwenaar komen zal, is Marion vol goede wil. Wie weet, wordt het leven niet veel gezelliger. Wanneer de juffrouw zo aardig is als oom en tante zeggen, zal de bediening wel meevallen. Marion is besloten, er zich mee te belasten, want — Jettie had gelijk — de tijd aan juffrouw Kouwenaar besteed, kan niet gevuld worden met andere, nog minder aangename werkjes. Dat knoopsgaten maken in die blauwe werkjassen, waar ze nu mee belast is, nou dat kan haar gestolen worden.

Wanneer dan echter de juffrouw verschijnt. . . . Erg lang is ze en erg mager. Ze heeft ogen „op steeltjes” en een lange, benige hals. Ze is niet onvriendelijk, maar haar ietwat zware stem, doet voor Marion de inhoud van haar woorden te niet. Ze had zich half bewust een zo geheel andere voorstelling gemaakt van de nieuwe huisgenote. Een gezellig, kort dikkertje met een grappig hoge stem. Dat komt, doordat ze als meisje van een jaar of twaalf eens een boek kreeg, waarin een gepensioneerde onderwijzeres uit Indië beschreven werd, die er zo uitzag. Natuurlijk zou het dwaas zijn, te menen, dat al dergelijke dames aan deze beschrijving beantwoordden, maar onwillekeurig had Marion juffrouw Kouwenaar vereenzelvigd met het juffertje uit dat boek.

„Zo, zo, ben jij het geëvacueerde nichtje?” zegt de juffrouw. „Dan zijn we lotgenoten. Ik ben wel niet geëvacueerd, maar toch ook vanwege de oorlogsmisère hierheen getrokken.”

Of dit met elkaar te vergelijken is. Zo’n mens, dat niets anders verloren heeft dan een kilo of wat vlees van haar benige body. . . .

„Ja, en Marion zal goed voor u zorgen,” zegt tante met haar beminnelijkste lach.

„Word ik speciaal aan háár zorgen toevertrouwd? Als ze dan maar niet van plan is, me te vormen naar haar eigen model.”

„Je mocht willen, dat ik dat kòn”, denkt Marion en ietwat smalend komt er: „Als het me mogelijk is, u naar iemands model te vormen, moet u maar zeggen naar welk.”

„O, naar dat van je tante, of je nichten. Ik ben hier gekomen, om wat molliger te worden dan jij bent.”

Het algemeen gelach doet Marion de kaken op elkaar klemmen. Als die soms denkt, hier de vrolijkheid aan te brengen. . . . Zo lang ze niet geestiger uit de hoek komt, zal zij niet om haar lachen.

In de dagen die volgen, worden haar gevoelens voor de juffrouw er niet beter op. Zoals dat mens zich bedienen laat. . . . 't Ontbreekt er nog maar aan, dat er een belinrichting moet worden aangebracht. Alles laat ze zich achterna dragen, zelf doet ze niets. Nog een geluk, dat ze niet vroeg opstaat. Nee, daar begint ze pas aan omstreeks half negen. Om negen uur moet de kamer gedaan zijn, haar ontbijt klaar staan, de kachel goed doorbranden. Terwijl zij ontbijt moet Marion haar bed afhaken en de wastafel opruimen. Och, dat is minder werk dan het afhaken van de bedden boven en het naar beneden transporteren van haar eigen waskom langs de ongemakkelijke trap, maar toch doet ze dit werk met meer tegenzin. Heeft de juffrouw ontbeten, dan moet ze alles achter brengen, de kachel temperen en „nazuigen”, zoals tante het opruimen van al, wat er op de grond ligt, noemt. Of die juffrouw thuis gewend is, een muizenfamilie te onderhouden? Je zou het geloven, als je onder tafel keek. Een en al broodkruimels, kaaskorsjes, eierschillen soms en niet te vergeten de papiersnippers van haar overvloedige, slordig opengesneden brieven.

„Ik kon de kamer beter doen nà het ontbijt,” zegt ze een der eerste dagen tegen tante.

„Ja, maar waar mot de juffrouw dan onderdehand blaive? As et nou nog weer was voor d'r morgenwandeling, maar dà zal wel nie veul gebeure.”

De morgenwandeling! Die schijnt haar een levensbehoefte te zijn, want nu het dagelijks regent, jammert ze hevig over het gemis er van. Als het eindelijk eens een morgen droog is, trekt ze er op uit, komt om half twaalf thuis, opgetogen over al de oude kennissen, die ze heeft ontmoet. Maar Marion is helemaal niet opgetogen. O ja, ze heeft nu juffrouws slaapkamer kunnen doen, zonder telkens gestoord te worden, maar vanaf half elf moest ze op de melk letten, die niet mocht overkoken, maar ook niet te veel mocht afkoelen, opdat de juffrouw toch maar direct bij haar thuiskomst zou kunnen genieten van een dampende kop koffie. Ze is wel zo vriendelijk deze nu „en famille” te gebruiken, maar kijk asjebliëft niet naar het karpēt. En let niet op de moddersporen, die je een kwartier later de weg naar haar kamer wijzen. En ga vanmiddag daar nog maar eens nazuigen. Behalve dat geeft het extra-schoenen-poetsen.

„Mijn schoenen zijn zo vuil geworden, dat ik andere aan-

getrokken heb," zegt ze, als Marion na het middagmaal afnemen komt. „Je wilt ze zeker nog wel even onderhanden nemen?"

„Dat had ik nòg liever gedaan, toen u thuiskwam," snibt ze. „Dan waren de vloeren schoon gebleven."

„Als je me dat toen op zo'n vriendelijke toon had gezegd, zou ik het zeker gedaan hebben."

Deze woorden doen Marions ergernis groeien. Ze neemt de schoenen mee, smijt ze door het boenhok, waar tante en Lena bezig zijn.

„Nou, zeg, een bietjie verzichtig."

„Laat zij voorzichtig zijn. Tweemaal per dag schoenen poetsen en dan al die modder op te ruimen. . . . Schoenen poetsen is dienstbodenwerk, wat ik nooit heb hoeven te doen."

„Geef ze míj maar." Marion kijkt om. Dat is oom, die uit de kamer kwam en haar laatste woorden hoorde.

„Och nee, oom ! Ik zal het wel doen. Een keer meer hindert ook al niet."

„We hebbe hier nou eenmaal geen dienstbode," zegt tante. „Dat heb ie gewete."

„Maar ik heb niet geweten, dat ik een pensiongast te bedienen kreeg."

„Als het je niet bevalt, wil een van onze meisjes het wel doen," antwoordt oom.

„Bèjaat," vult tante aan „onze maides pakke alles an. Die d'r hande stane nerreges verkeerd voor en die benne d'r ôk nie te gròs voor. Maar dan kraig jai d'r neturelijk je andere werrek weer bai."

„En dan bè je veul slechter af," zegt Lena, die begrijpt, dat het bedienen voor háár rekening komen zou en terecht meent, dat Marion het beter kan. „Zeg zellef, je heb nou veul môier werrek."

„Wat je mooi noemt. Moet jij eens komen kijken, hoe de vloer er 's morgens uitziet, als ze ontbeten heeft. Nogal leuk, als je er dan net mee klaar bent."

„Ja, dà kon wel een bietjie anders," erkent tante. „En ze' mos ie ôk nie voor ieder wissewassie late lope. Dà had ik nou aindelijk nie achter d'r gezocht. Vroeger was ze bai Herfkens in de kost en toe hoorde je altaid, dà ze zo makkelijk was. Trouwens, 't mens is nou ôk nie lastig, hoor ! Je mot rekene, ze is hier voor d'r gezondheid."

„Mensen die lang in Indië geweest zijn, laten zich altijd nogal gemakkelijk bedienen," zegt oom. „Dat hoor je zo vaak. De juffrouw was daar natuurlijk niet gewend, iets zelf te doen. Ze zal wel een stoet bedienden hebben gehad."

„Jammer dat ze er niet een paar heeft meegebracht,” antwoordt Marion. „Een stuk of wat van die koelie's zou ze best aan de gang kunnen houden.” Als oom echter de schoenen wil nemen, is ze hem voor. „Nee, oom, dat doe ik wel.”

„Jij bent niet zo kwaad als je lijkt, hè? Poetsen is trouwens niet nodig. Even afborstelen is wel voldoende.”

„Op z'n best nog een biëtjie ofwraive,” meent Lena.

De juffrouw bedankt Marion vriendelijk, als ze de schoenen terugbrengt. Vriendelijk is ze altijd en dat haar houding onveranderd is na de uitval van straks, doet Marion zich daarover schamen. Als oom dan, 's avonds even met haar alleen, haar vraagt, of ze al eens met de juffrouw over haar studie gesproken heeft, antwoordt ze: „och nee, oom! En ik heb ook weinig zin, om te vragen, of ze me les wil geven.”

„Dat hoef je niet. Dat zal ik doen. Maar omdat je zo vaak bij haar bent, dacht ik, dat je al wel eens met haar over je vroeger leven gesproken hadt.”

„Ik heb haar gezegd, dat ik op een meisjesschool ben geweest, een school, waar je een speciale opleiding genoot. Ik zei haar dat, omdat ze er naar vroeg.”

„O juist. Uit jezelf zou je er niet over beginnen. Reusachtig beleefd, hoor!”

„Ik ben een soort van dienstbode voor haar en dien me dus zo te gedragen.”

Terwijl ze dit zegt, voelt Marion zelf het onware. De juffrouw bedankt haar telkens, als ze het een of ander gedaan heeft. Zou ze dat een dienstbode ook doen? „Marion, je hoeft geen stap meer in de kamer van de juffrouw te zetten, als je het liever niet doet. Jij bent niemands dienstbode. Je tante en nichtjes zijn dat evenmin. Zij hebben andere opvattingen over huishoudelijk werk dan jij, wat te begrijpen is, aangezien ze een zo geheel ander leven gewend zijn. Maar zelfs een meisje, dat op een jongedameschool een speciale opleiding heeft genoten, dient te begrijpen, dat vooral in deze tijden iedereen tot werken geroepen is. Wat dat is, hangt van de omstandigheden af. Wij hebben gemeend, dat het werk, wat je nu voor de juffrouw doet, je beter bevallen zou dan andere werkzaamheden en ook, dat jij beter zou weten, hoe met zo'n dame om te gaan als een van onze meisjes. Maar in géén geval, omdat ik je beneden onze dochters acht. Ik acht jou gelijk aan mijn eigen kinderen.

Marions wangen kleuren zich. De manier ook waarop oom dit zegt....

„Als ik gelijk aan ze ben, begrijp ik niet, waarom ik les moet nemen en zij niet.”

„Omdat je anders bent opgevoed en waarschijnlijk een andere plaats in het leven zult gaan innemen. Anders hoeft niet te betekenen hoger of lager, kind!”

„Ik ben nog jong genoeg om klaar gemaakt te worden voor die andere plaats,” doet ze uit de hoogte. „Als de oorlog deze winter afloopt, kan ik naar huis en zit ik in 't voorjaar weer op school. Laat u alles maar gaan, zoals het tot nu toe gegaan is. Ik bedien de jufvrouw en les hoef ik niet te hebben.”

„Dát noem ik waizepraat,” zegt tante, die juist binnenkomt. „Had jai et al weer over die leerderai? 'k Ben blai, daddet maissie d'r zellef van ofstapt. Waar zou ze motte zitte met d'r paparasse? Bove in de kou zal wel nie kenne en hier an de tafel is geen plekkie vrai met al die naaierai van de maides. Grôt gelaik, hoor, Marion, dà je d'r nie an begint. Toe je ome jouw jare had, most ie ôk nie veul hebbe van de geleerdiggait, waar jong? Trek nou maar nie zo'n snuit. Marion heb neturelijk thuis al lang gehoord, wat een aiverige ster jai was. En hai is t'r nie minder om, hoor! Met een kop vol boekewaishaid had ie main nôit gekrege. O zo!”

„En dat was ik natuurlijk nooit te boven gekomen,” antwoordt oom met een zuurzoet lachje. Hij neemt de krant en is deze avond heel weinig spraakzaam. Nu ja, tante en de nichten zorgen er wel voor, dat de stilte uitblijft. Als er zoveel aan het woord zijn en een paar naaimachines bijna onophoudelijk snorren.

In Marion vreet een wrange pijn. Ze weet, dat ze haar oom verdriet heeft gedaan, ze wóú dit en toch spijt het haar nu. Waarom deed ze zo? Het was ten slotte ook tot schade van zichzelf. Ach ja, die zucht naar wraak! Ze wil een hekel aan hem hebben en hem als zodanig behandelen. Hij moet voelen, hoe ze over hem denkt en mag, wat haar betreft, flink boos op haar worden. Of hij dit nu is? Mogelijk wel. Hij heeft op krasser toon gesproken, dan zijn gewoonte is. In zijn stem klonk iets, wat ze nooit eerder hoorde. Wat zijn woorden betreft — och, dat hij haar met de nichtjes op één lijn stelde, was zijn goed recht. Het prikkelde wel even, maar het is toch de waarheid. Hier op het dorp behoren ze tot de élite. De dochters van den groten boer Arsonidus! Deze nichtjes zijn op het dorp hoger in rang, dan zij het in de stad is.

„Als je zelf je boontjes wilt doppen, doe het dan goed,” zei Jettie. Doet ze het goed? Handelde ze verstandig, toen ze de lessen weigerde? Ze weet wel beter. Het wapen, voor haar oom bestemd, trof haar zelf.

Al maar ellendiger gaat ze zich voelen. Ze houdt dit leven niet uit. De weken, hier doorgebracht, lijken wel jaren. En wie weet, hoe lang ze nog zal moeten blijven. In elk geval tot het voorjaar. En misschien langer, véél langer. Niet iedereen is optimistisch in betrekking tot de oorlog. Jettie's moeder is van mening, dat het nog wel een paar jaar duren kan. Nog een paar jaar dít leven! vrééslijk zou het zijn. Niet om door te komen!

Omwillekeurig denkt Marion aan wat Jettie bij het afscheid zei. Je eigen leven veraangenamen door het eerst dat van anderen te doen. Ze had zich voorgenomen, daar naar te handelen, maar er kwam niets van terecht.

Dat ze zich toch zo kwaad heeft gemaakt op die juffrouw Kouwenaar. Waarom deed ze het? Om die schoenen? Och nee. Ze heeft de juffrouw van het eerste ogenblik af niet kunnen zetten. Lotgenoten zouden ze zijn. Alsof dat mogelijk was. In het heden was het leven van die juffrouw evenmin met het hare te vergelijken als in het verleden. Nogal een verschil!

De kans op lessen is nu voorgoed verkeken. Zelf hakte ze de knoop door. Maar het triomfantelijke gevoel, dat ze daarbij had, duurde heel kort en heeft plaats gemaakt voor zelfverwijt. Wat komt er nu terecht van haar plannen? 't Volgend jaar mulo-examen doen, nooit meer naar die oude school terugkeren! 't Was mogelijk geweest! Nu niet meer.

Er bestaat een schriftelijke cursus voor het mulo-examen. Mocht ze die maar volgen. Het aan oom te vragen is natuurlijk ondoenlijk, na wat ze gezegd heeft. Hij zou niet weten, wat hij van haar denken moest, om maar te zwijgen van wat tante zou zeggen.

Hoe ze de zaak ook bekijkt, ze kan niet anders zeggen, dan dat ze zichzelf lelijk benadeeld heeft. Die opmerking van tante over gebrek aan een plaats om te werken.... Och kom, dat zou wel geschikt hebben. Een tafeltje in een hoek van de kamer.... Of met een jas aan en een warme stoof boven.... Alle studerende moeten zich tegenwoordig behelpen.

Ongeveer dezelfde gedachten woelen in ooms hoofd rond. • Nog een andere. Juffrouw Kouwenaar zou Marion het werk best in haar eigen kamer hebben willen laten maken. Zonder dat een der anderen er van weet, heeft hij al eens zo terloops met haar over de onderbroken studie van zijn nicht gesproken. Ze gaf toen uit zichzelf te kennen, wel tot hulp bereid te zijn. De juffrouw mag in dat Indië wat veranderd zijn, ze mag wat hogere eisen aan het leven zijn gaan stellen, ze is toch in geen geval hoogmoedig als dat kind, die Marion.

Veel kan hij van zijn nicht verdragen, omdat hij rekening houdt met wat achter haar ligt en haar wijze van reageren op de tegenwoordige omstandigheden begrijpt, maar zoals ze nú heeft gedaan, nee, dat kan hij niet gemakkelijk vergeven. Zal het later door haar ouders hem niet verweten worden, dat hier niets van leren is gekomen?

't Is toch wat, piekert hij. Met mijn eigen vijf kinderen heb ik nooit wat te stellen gehad. Met die verliep alles vlot en naar wens. In al die jaren heb ik over mijn eigen vijftal niet zo hoeven te tobben, als in deze paar weken over dit eigenwijze schepseltje.

Nu en dan slaakt hij een zucht. Niemand neemt daar nota van. Mogelijk is er ook niemand, die hem hoort. Het is verre van stil in de kamer. Er is er maar één, die zwijgt, zoals hij.

Wisten die twee zwijgende mensen elkaars gedachten maar.

HOOFDSTUK VIII

„Marion moest op naaien gaan,” hadden de dochters Arsonidus haar moeder al meermalen voorgehouden. 't Was toch erg, zoals dat schap met haar naaiwerk stuntelde. Ze schoot niet op.

„En daddis dan op een maissiesschôl geweest,” deed Grietje schamper. „Je zou toch denken, dà ze daar veul de je an naaie.”

„Specejale oplaiding,” lachte Neeltje. „Van alles leerde ze d'r behalve de dinge, die een maissie kenne mot, zoveul heb ik d'r wel van begrepe.”

Ongelijk hadden haar dochters niet, vond juffrouw Arsonidus. Ze had al direct gezien, dat Marion niet zo erg handig was met de naald, maar meende, dat het onder de leiding van haar nichten wel verbeteren zou. Nu dat echter het geval niet schijnt te zijn, zal het er maar van moeten komen. De baas kan dan ook niet meer zeggen, dat de dochter van zijn broer hier niets leert. Als ze er een flinke naaister van maken, kan haar moeder later trots op haar zijn.

Zo gebeurt het op zekere dag, dat Marion te horen krijgt: „Kommende week mos ie maar na Pleuntje Gaizen, Marion! Onze maides benne d'r ôk geweest en je leert er best.”

„Pleuntje Gijzen, tante, wie is dat?”

„De vrouw van Janus Gaizen. De naaivrouw zo gezaid. Voor d'r trouw was ze de beste naaister uit de hille buurt en nou houdt ze nog altaid naaimaissies. Onze maides hebbe d'r merakel veul geleerd.”

„Maar tante, ik hoef toch geen naaister te worden?”

„Je weet nog nie, wà je worde mot. 't Benne rare tòie, maid! Wie vandaag raik is, is morrege arrem. 't Zou geen best teken zain, as jai later mè naaie je brôd mos verdiene en ik hôp voor je, daddet nôit nôdig zal zain. Maar daarom is et toch altaid een goed ding, as een maissie naaie ken. Alles wà je zellef doet, is in een huissouwe et eerste verdiend.”

„Ik kan toch naaien?”

„Wà je naaie noemp. Je weet nie van opschiete. Dà leer ie bai Pleun. Die heb t'r de handiggait van, om et je bai te brenge. Daddis nie ieders werrek.”

Op naaien bij Pleuntje Gijzen. Les krijgen van een doodgewone dorpsnaaister !

„Hoe vaak wou u me daar heen hebben, tante?”

„’t Zal wel vier middage zain. Zo was et tenminste vroeger. ’s Maandags is et overal wasdag, dan motte de maissies thuis hellepe en heb Pleun zellef ôk de wast. Nou, en Zaterdag is et werkedag. hi? Maar de andere middage kè je d’r van ene tot zesse heen. Makkelijk, daddet zo lang licht is met deuze taid.”

„Dan zal ik niet bij de juffrouw kunnen afnemen en thee brengen en zo.”

„Nee, wai kraigenet weer drukker d’r mee, maar dà hebbe we wel voor je over. ’t Is voor jouw bestwil. Daar houwe we rekenschap mee. En je ken dan wà meer naaiwerrek verzette. Je ome mot nôdig hemde hebbe en we komme d’r gewôn nie an toe.”

Wat Jettie daar wel van zeggen zal. Jettie komt niet op de gewone tijd naar huis, omdat de Kerstvacantie zo lang is en al zo vroeg begint. Ze blijft een week langer weg, maar is dan ook een kleine maand thuis. Marion hoopte in die weken veel met haar samen te zijn, maar als ze naar die zogenaamde naaischool moet, zal daar weinig van komen.

Ze stort haar hart uit in een lange brief. Hoe vindt Jettie dat? Is het niet te dwaas, dat zij daar met een stel van die dorpskinderen zal zitten, om hemden te maken voor haar oom?

Jettie vindt het ook te mal. Er is nu geen moeder, die raad geeft, eer Jettie Marion antwoorden gaat, ze neemt ook geen tijd, om na te denken. Marions brief is nog geen uur in haar bezit, of ze is al bezig terug te schrijven.

„k Zou stad en land bewegen, om daarvan af te komen,” schrijft ze. „Je bent er ook al te oud voor, vind ik. De meisjes komen er zó van school. Ik geloof nooit, dat ze er één van boven de zestien heeft. Wel op kniples natuurlijk. Die geeft ze ook en dan aan grotere meisjes. Als je dáár nou nog heen kon, was het wat anders. Maar ik ging vast niet tussen zulke wurmen zitten. Vraag toch aan juffrouw Kouwenaar, of ze je les wil geven. Dan schiet er geen tijd over voor die naaierij. En dan heb je meteen wat te doen.”

Wat te dóen! Net of Marion niets te doen heeft. Als ze niet in de huishouding helpt of de juffrouw bedient, zit ze met naaiwerk. O, maar dat gaat niet vlug genoeg, volgens tante. Alsof iemand ooit zulk werk vlug kàn doen. Knoopsgaten maken, knopen en bandjes aanzetten, verstellen, hier een stukje in en daar een nieuw boordje op. . . . Doe dat maar eens in sneltreinvaart.

Tante is een en al verwondering, als Marion haar vraagt, of ze niet liever kniples zou nemen in plaats van naailes.

„Kniples? Maar maissie, draait er wat bai je? Wie kraige kniples? De maissies, die met naaie uitgeleerd benne. 't Gaat bai Pleuntje zo: eerst ketoene goed, dan boveklere en as ie dà goed ken, leer ie knippe. Ik hoop voor jou, dà je eerder na huis ken, maar as et zou motte, dà je een paar jaar hier bleef, dan zou je ôk zo alles mee kenne make. Zo gauw Pleun zait, dà je et naaie onder de knie heb, mag je ôk kniples neme, dà geef ik ie op een briefie. Maid nog es toe, wà zou et fain zain, as ie weer bai je vader en moeder kwam en je kon dan alles. Zou je moeder d'r effies van opkaike, as jai een môie jurrek voor d'r maakte?”

Marion geeft geen antwoord. Ze zou niet kúnnen. Of het fijn zou zijn, zo'n hele cursus bij Pleuntje mee te maken.... En of moeder....

't Gaat niet vooruit met moeder. Marion hoopt er met Kerstmis heen te gaan, maar tante Gien schreef, dat ze er zich niet te veel van voorstellen moet. Tot nu toe is er nog geen verbetering te zien, hoewel de dokter moed blijft houden. En vaders laatste brief getuigde zo echt van neerslachtingheid. Wie zal zeggen, hoe die het heeft. Zulke brieven zeggen daar niets van, moeten voor de verzending gelezen worden. Je weet altijd, dat een vreemde er zijn ogen over heeft laten gaan en vader daar rekening mee moest houden. Uit de toon moet je trachten te vernemen, wat je weten wilt. En die toon van vaders brief was veel en veel minder opgewekt dan van de vorige. Jan vindt dat ook. En Jan voelt heel fijn. Jan begrijpt dingen, die een ander nauwelijks opmerkt.

Jan begrijpt in betrekking tot Marion meer dan haar lief is. Daarom blijven haar brieven aan hem kort en is ze niet van plan, hem te schrijven over de lessen van Pleuntje Gijzen. Ook maar niet aan tante Gien. Als ze er opgetogen over kon doen.... Maar dat is haar onmogelijk. Nog minder mogelijk lijkt het haar, als ze de eerste lesmiddag achter de rug heeft. Terneergeslagen komt ze thuis. Of het haar niet bevallen is? Nee, helemaal niet. Meent tante, dat ze wat leert, als ze zo'n hele middag aan een lange stiknaad moet werken? Daar zijn toch immers de naaimachines voor? Machine-naaien kan ze opperbest, heeft ze op school geleerd. Op de lagere deden ze dat al. Is het niet meer dan bespottelijk, van zo'n mens te horen: zodra je toont, goed met de hand te kunnen naaien, mag je de machine gebruiken?”

Nee, tante vindt dat niet bespottelijk. Haar eigen dochters zijn

ook op die wijze behandeld en kunnen ze naaien of niet? Zelfs haar eigen trouwjaponnen gaan ze maken.

„Maar die waren zoveel jonger. Die hadden misschien nog nooit op de machine genaaid, toen ze bij Pleuntje kwamen.”

„’t Lait er nie an, hoe oud of ie ben, maar wà je ken,” is tantes antwoord en de nichten beamen dit eenstemmig. Hulpzoekend kijkt Marion in ooms richting. Voelt die niet, dat ze haar monnikenwerk laten doen? Neemt hij het niet voor haar op? Nee, oom mengt er zich niet in. Hij helpt haar tegenwoordig nooit meer.

„Hallo,” hoort ze de volgende middag, als ze het hek uitfietst. Ah, dat is Janna Velders, de enige, die haar in leeftijd zo’n beetje nabijkomt. Een meisje van een jaar of zestien. De andere vijf zijn niet veel ouder dan veertien, hoogstens vijftien.

„Zo, woon jij ook deze kant uit?”

„Ja, maar een stukkie verder as jai. Ik kom hillegaar uit Westerveen.”

„O ja? Kun je op je eigen dorp niet terecht?”

„Nee. Teminste nie zo goed. Bai Pleun Gaizen leer je ’t fainer. Ik wil kestuumnaaister worden. Jai ôk?”

„Ik? Liefst niet.”

„Wat doe je hier dan? ”Als Marion niet direct antwoord geeft, komt er: „mòt je er heen?”

„Och, moeten.... Ik ga, zolang ik hier ben en dat duurt niet lang, hoop ik.”

„Je ben geëvakeweerd, hi?”

„Ja. Ik woon in Den Haag.”

„Daddis zeker wel een erreg faine stad, hi? Misschien gaan ik d’r later ôk wône, as ik naaister bai raike mense ken worde.”

Marion heeft moeite met haar lachspieren. Als ze naar de zonderling uitgedoste Janna kijkt en zich die voorstelt als naaister in Den Haag, bij „raike mensen” nog wel....

„Ken jai veul raike lui?”

„’t Gaat nog al.”

„Dan kè je me later rikkemedere.” Janna schatert om deze gedachte, wat Marion de gelegenheid geeft, ook even aan haar lachlust te voldoen.

„Nou? Hoe is tie? Of bè je bang, voor de konkerensie?”

„Helemaal niet. Ik word geen naaister.”

„Waarom ga je dan op naaien?”

„Tja, waaròm! In Den Haag ging ik op een meisjesschool en die inrichting van Pleuntje is toch ook zoiets, hè?”

„Vanzelf. Jongens kenne ze d'r nie bai gebruike. Maar waarom begin je dan zo van voren of an? Op die maissiesschôl hè je dan toch zeker ôk wel genaaid?”

„Op die meisjesschool leerden we hoofdzakelijk talen en...”

„Tale? Kè jai dan Duis?”

„Jawel.”

„Kè je fain mè de Duisse soldate klesse.”

„Ik hield meer van Frans,” doet Marion stroef. Wat praat ze eigenlijk met dit ongemanierde kind? Ze lijkt wel mal.

„Toe maar! Frans! Meschien nog wel Engels d'r bai ôk.”

„Ook dàt.” Ja, van juffrouw De Wolf. Een onberedeneerde woede maakt zich van Marion meester. Als dje Wolf er niet geweest was, zat ze allicht nog in Den Haag.

„Nou, maar dan zou ik nie an zô'n boerehemp wille zitte pikke.”

„Welk werk heb jij onderhanden? Een zijden avondjapon soms?”

„Je hoof nie te denke, dà wai geen zaie jurreke kenne kope,” doet Janna geraakt. „Main vader verdient meer as die ome van jou. Je doch zeker, dà we arrem wazze, hi, omdat ik maar an een bont schort zit te naaie. Maar dan graip ie d'r naast, maissie. As we arrem wazze, konne we dà goed geeneens kope. 't Is neturelijk zwart gekocht. Je heb et nog voor geen tientje de meter.”

„Kind, maak je niet dik. Wie denkt aan arm. 'k Dacht alleen, dat een toekomstige costumnaaister iets anders moest doen dan schorten naaien.”

„O, wou je me meschien voor een stommerik uitmake, omdat ik nog nie an een bloesie bezig ben, zoas die maid van Bouwens? Ik ken wel geen Duis en Engels en Frans, maar ik ben daarom nog geen ezel, hoor! Ik ben laat op naaie gekomme. 'k Moch pas, toen me vader zo dik verdiene gong. Me moeder zee toen: nou je vader de hoogte in gaat, mag jai ôk.”

En ik meende nogal de laagte in te duikelen, denkt Marion vermaakt. Janna begint haar te interesseren. Grappig om het aan Jettie te vertellen en nòg grappiger zal het zijn, als ze het later aan de Haagse vriendinnen kan doen. Ze heeft in geen tijden zo'n jolig gevoel over zich gehad. Ze moet dit maar beschouwen als een typisch avontuurtje. Ze beleeft tenminste nu eindelijk eens iets. Jammer dat ze er bijna zijn. Ze zou graag nog wat meer van dergelijke ontboezemingen horen. Nu ja, dat komt wel. Een geluk, dat ooms boerderij aan de Westerveense weg ligt en ze dus in dezelfde richting moeten Allicht voelt Janna er voor, de ritjes naar en van de Oosterveense meisjesschool samen te maken.

Janna voelt daar heel veel voor. Ze wou gisteravond al met Marion mee, maar de anderen hadden haar aan de praat gehouden. Dat was ook wel goed geweest, want daardoor had ze ongeveer alles gehoord, wat in Oosterveen over Arsonidus' nichtje bekend was. 't Was juist genoeg, om haar te doen verlangen, bevriend te raken met die „grôze maid”, zoals de anderen haar noemden en ze heeft vanmiddag wel tien minuten bij de wegkromming staan wachten, tot ze Marion de deur uitkomen zag. Terwijl die haar fiets haalde, was zij kalm aan komen trappen en had het samentreffen een toevalligheid geschenen. Nu maar weer een beetje bijdraaien. Misschien heeft ze haar boos gemaakt met die uitval.

„Me benne d'r al weer. Wach ie venavond op me?”

„Waar moet je dan heen?”

„Waarheen? Nerreges.”

„O, omdat je sprak van wachten.”

„Nee, ik bedoelde, same opfietse. Doe je het?”

„Dat spreekt. We moeten immers dezelfde kant op?”

Deze middag valt Marion minder zwaar dan de vorige. Ze ziet nu aan alles het komische.

De Oosterveense meisjesschool! Koddige gedachte. De directrice: een logge vrouw van een jaar of veertig, gehuld in een mouwshort, dat een late nakomeling van Jozefs veelvervige rok kan zijn, de kousevoeten op een rokerige stoof, het fornuis tegen haar rug en ondanks al deze verwarming een rode, immer vochtige neus. Het lokaal: een boerekeuken met stenen vloer. Het meubilair: een tafel, bestaande uit vier brede, slecht saamgevoegde planken op schragen, voor elk meisje een stoel met biezen zitting en een stoof. De leermiddelen: een schaar, een vingerhoed, naalden, spelden en vergeet vooral de naaimachine niet, die midden op tafel staat en door een paar bevoorrechten nu en dan mag worden gebruikt, waartoe hij dan met veel lawaai naar de betreffende plaats wordt geschoven. Het onderricht: absoluut hoofdelijk en veelzijdig. Een meisje is bezig een manchester werkbroek te verstellen, een ander zit vetergaatjes te maken in een artikel, dat men hier beddezak noemt, een derde heeft een kinderjurkje onderhanden, nummer vier werkt aan een gestreept boezeroen, Janna heeft haar schort, Marion zwoegt aan ooms hemd en dan is er het meisje met het bloesje, dat zich geducht voelt. Geen wonder trouwens, als je net vijftien bent en dan tot zoveel gewichtiger werk wordt geroepen dan dat lange, magere stadskind van zeventien. Alles bevalt Marion vandaag beter dan gisteren, zelfs het grauwige vocht, dat thee wordt genoemd en waarbij

om vier uur de meegebrachte boterham wordt genuttigd. Als ze om zes uur met Janna in Westerveense richting fietst, is ze beslist spraakzaam, wat Janna goed te pas komt, daar die wel graag het een en ander weten wil.

Vindt Marion het prettig bij haar oom en tante? Zeker wel een heel ander leven dan in de stad, hi? Maar ze hoeft er zeker niet veel te doen, hi? „Zoveul maides” . . . .

O, werken die twee oudste druk aan haar kastgoed? Ja, dat is te begrijpen. Ze zullen wel blij zijn, dat ze er gauw uit kunnen trekken. Dan zijn ze d'r eigen baas en kunnen net doen als Anna.

„Ken je die nicht van me? Wat doet die dan voor bizonders?”

„Butter en kaas make.”

„Is dat zo bizonder? Tante . . . .” Meteen zwijgt Marion. Boter en kaas maken is iets, waarover je niet spreekt.

„Je wou zeker zeggen, dà je tante et ôk doet, hi? Zet maar nie zô'n onnôzel gezicht. Iedere boerin doet et toch zeker? Maar Anna is waizer as t'r moeder. Die maakt er lekker geld van en dà gaan die twee andere neturelijk later ôk doen.”

„Zeg, wat haal jij je in 't hoofd? Er worden bij mijn oom geen verboden dingen gedaan.”

„Was die kaas, die jai op je brôd had, soms gekocht? Maak dat de kat wais. Twintig plus zeker.”

„Als — als iemand iets voor zichzelf maakt — dan . . . .” Marion hapert. Dit is onbekend terrein en dus gevaarlijk.

„As iemand wat voor z'n aige maakt, doet ie ôk verboje dinge.”

„Maar 't zal toch wel een beetje anders zijn dan dat hij ze duur verkoopt.”

„Ja, et is stom. Jouw ome wordt door iedereen uitgelache. Me vader zait, dat ie vroeger een meheer is geweest en daarom zo besjokke is.”

„Dus heren zijn besjokken. Enfin, als je met besjokken eerlijk bedoelt, dan heb je gelijk. Een echte heer is geen afzetter.”

„Daddis main vader ôk nie. Hai zit in de zwarte handel en daar kom ik rond voor uit. Maar daarom doet ie nog geen kwaad. Hai hellept de mense an ete.”

„En zichzelf zeker aan een dikke portemonnaie.” Marion begint ineens te begrijpen, waaraan Janna haar hogerop-raken te danken heeft. Het wekt haar weerzin.

„Hai was wel gek, as tie er arremoei voor lee. Dat doet teugewoordig niemand. Briefie's van honderd kè je net zo min ete as dubbeltjies en iedereen wil z'n maag vol hebbe. Nou, wat motte de mense beginne, as t'r niemand is, die an ze verkoopt?”

„Dus het is pure menslievendheid. Maar dan moesten de zwarte handelaars geen woekerprijzen nemen.”

„Dà doe me vader nie. Maar zeg zellef, hai mot toch een winsie make? 't Is gevaarlijk werrek, want as ze n'm snappe, gaat ie na Vught.”

„Een teken, dat hij strafbare dingen doet.”

„Larie. De boeve lope teugeswoordig los, zait me vader, en de fersoendelijke mense zitte in de bak.”

„Fatsoenlijke mensen doen geen dingen, die verboden zijn.”

„Heb jouw vader ôk onfersoendelijke dinge gedaan?”

„Mijn vader? Hoe weet jij. . . .”

„Maid, dà weet toch zeker iedereen? Maar daar hoef ie geen roje kop voor te kraige. Ik weet best, dat ie niks gedaan heb. Maar main vader doet ôk geen kwaad. As tie wat voor honderd gulden koop, ken die et nie voor honderd en een kwartje weer verkope, hi? De winst mot na de koopprais zain, zegt ie altaid. Heb tie gelaik of nie?”

„Procentsgewijze,” schiet het Marion te binnen. Van die kant bekeken heeft Janna gelijk, maar dit gesprek bevalt haar niet. Er is 's avonds in de huiselijke kring al vaak genoeg over de zwarte handel gesproken. Ze weet, hoezeer oom ze verfoeit en deelt in deze zijn gevoelens.

„Nou?”

„Ach, 't kan wel. Ik verdiep me niet in die dingen, omdat ik er niets mee te maken heb.”

„Maar ik wel. Ik sleep heel wat an voor me vader. Vanochtend heb ik nog butter gehaald bai dat nichie van jou, die Anna. D'r is teugeswoordig dikkels kontrolle en een maissie houwe ze nie zo gauw an. Ik heb een waie regenjas, snap ie?”

„Dus jij bent een smokkelaarster! Schaam je.”

„Niks hoor,” grinnikt Janna. 't Is reuzeleuk werrek. Ik doe et graag en ik kraig t'r een dikke spaarpot van. Je moch wille, dà jai 'm had. Kenne wai ôk nie es zake doen? As ie me derris an een pondje butter of een paar aiers hellepe kon?”

Marion giert het uit. Wat een grapjas ben jij, zeg! Ik zie me al achter de kippen andraven. Huup, kip, huup, leg eens een ei voor mijn beste vriendin Janna.”

„Die je voor ieder ai een kwartje betale zou. Je ome laikent wel gek. Hai is te deftig, om zo es wat te verkope, hi? Maar nie te deftig, om kostgangers te houwe. Ja, ik weet er alles van.”

„Dat merk ik. Veel geluk er mee.”

Ze wordt weer kwaad, denkt Janna en gooit het over een andere boeg. Of Marion het eten hier niet veel beter vindt dan in de stad. En of ze het niet fijn vindt op een boerderij.

Marion geeft korte antwoorden. Ze wou, dat ze die Janna nooit had gezien. Heeft ze misschien al te veel los gelaten? Voortaan voorzichtiger zijn.

HOOFDSTUK IX

„Wat was dat voor een meisje, met wie je naar huis kwam gefietst?” vraagt oom Vrijdagsavonds.

„Een kind uit Westerveen. Janna Velders heet ze.”

„Een maissie van Jaap Velders?” doet tante verwonderd.

„'k Weet niet, hoe haar vader heet.”

„Maar je weet zeker wel, wat ie doet,” zegt Lena. „Gisteren en eergisteren zag ik ie ôk al met die maid. Nou en ze schept er genogt over op.”

„Hoe ken je haar?” Marion draait zich bij deze woorden geheel in Lena's richting. Janna heeft haar juist iets verteld, iets dat...

„Ik zag t'r een keer bai Anna.”

„Zo. En nooit ergens anders?”

„Gaat ze bai jullie op naaie?” vraagt Grietje.

„Ja.”

„Wat teugeswoordig al nie op naaie gaat,” doet tante schamper. „D'r moeder liep vroeger met sunderklaas.”

„Dat haar moeder vroeger in de Sinterklaastijd spekulaas verkocht, vind ik in 't minst geen schande,” interumpeert oom op scherpe toon. „Als iemand op éerlijke wijze iets tracht te verdienen, vind ik dat prachtig, als het maar niet op oneerlijke gebeurt.”

„D'r vader heb met een urregeltje gelope,” lacht Lena. „Dà zegge ze teminste.”

„En ze zeggen, dat hij nou eieren verkoopt,” antwoordt Marion met een geheimzinnig lachje. „Als hij ze verkoopt, zal hij ze wel ergens kopen ook.”

„Eieren en wat er bij komt,” zegt oom, die niets van Lena's verwarring merkt. „Het is een zwarte handelaar van de ergste soort. Ik wou liever, dat jij niet met dat meisje omging, Marion!”

„Dat komt door die onvolprezen naaischool, oom! Ik zit naast haar. Ze wacht me 's middags op en fietst met me naar huis. Wat kan ik daar aan doen?”

„Ik zou me toch maar wat op een afstand houden. Niet om wat de mensen vroeger deden, maar om wat ze nú doen. Het meisje zelf zit ook al in dat prachtige bedrijf.”

„Ze haalt tenminste boter bij Anna.”

„As ie me nou,” doet tante verontwaardigd.

„En scheidt dat merakel daarover op?” vraagt Grietje op vinnige toon.

„Zo'n beetje. Als jij getrouwd bent, komt ze bij jou ook aan de deur.”

„Ik had nooit gedacht, dat jij je tot zulke gesprekken lenen zou, Marion!”

„Ik ook niet, oom! Ik ben wel afgezakt in deze zes weken, dat geef ik toe.”

„Wel allemense. Mò je zô'n snootap hore. Heb ie hier die fraaiiggede geleerd?”

Marion schrikt van tante's toon meer nog dan van de woorden. Tante is nog nooit op deze wijze tegen haar uitgevallen, maar — zij heeft het er ook nog nooit zo naar gemaakt.

„Als ik wat verkeerds leer, is het allicht bij Pleuntje Gijzen, tante! Er mag daar vrijuit gepraat worden en de zwarte handel is een geliefd onderwerp voor de naaiende Oosterveense jongedochters.”

„Dan hoop ik, dat jij tegenover die meisjes de houding aanneemt, die je past,” antwoordt oom. „De Oosterveense jongedochters zijn minder ontwikkeld dan de Haagse jongedames. Allicht dat ze van jou iets goeds leren.”

„Die zit,” grinnikt Jan.

Ja, Marion zit. Hierop zo onmiddellijk een passend antwoord te geven, gaat haar strijdvaardigheid te boven.

„Als ik ze over die zwarte handel hoor praten, kan ik er niet zoveel kwaad in vinden,” zegt ze na enkele ogenblikken.

„Niet zovéél. Dus toch nog iets. Dat valt me mee.”

„Er kan kwaad in zitten, maar als iemand geld heeft en gebrek lijdt, mag hij toch wel iets kopen, zou ik denken. En hij kan niet kopen, als er geen verkoper is. Als die verkoper dan maar geen al te grote winst neemt — nou, wat zou dat dan eigenlijk? De boel gaat anders toch de grens over. Je eigen volksgenoten benadeel je er niet mee.”

„Janna Velders heeft een dankbare leerlinge aan je, Marion,” antwoordt oom op een voor haar oor kleinerende toon. „Maar na al wat je er hier in huis al over gehoord hebt, zou je moeten weten, dat het zo eenvoudig niet is, als jij het voorstelt. De schandelijke prijzen, die gevraagd en geboden worden, spreken voor zichzelf. Persoonlijk zou ik liever alles verliezen, dan dat ik op die manier rijk werd. Profijt hebben van eens anders nood, voordeel trekken

uit iets zo afschuwelijks als deze oorlog is — ik vind er geen woorden voor. Wat Anna doet is háár zaak, wat Neeltje en Grietje na haar trouwen willen doen, moeten ze zelf weten, maar wie onder mijn dak woont, dient zich niet met zwarte handelaars in te laten en moet liever ook geen vriendschap sluiten met hun kinderen.”

„Vriendschap heb ik met dat wurm natuurlijk niet gesloten,” doet Marion uit de hoogte. „Met haar evenmin als met die andere schapen. Maar ik kan er niets aan doen, als ze met me meefietst, dunkt me. Zij wacht ’s middags op mij, ik niet op haar.”

„Probeer dan de gesprekken in betere richting te voeren.”

„Als ik maar wist hóé. De oorlog en wat er mee samen hangt is overal hèt onderwerp. In Den Haag bestond dat uit bombardementen, zeeslagen, luchtgevechten, distributie-misère, gijselaars en andere soorten gevangenen, inkwartiering, evacuatie. Allemaal dingen, waarvan ze hier geen last hebben en waarover ze zich dus ook niet druk maken. Ze interesseren zich hier hoofdzakelijk voor geld verdienen en dat schijnt niet anders te kunnen dan door de zwarte handel.”

„Ja, verders is et hier ôk arremoei laije net as in Den Haag,” antwoordt tante. Die Marion met haar stekeligheden.... Net of hier geen oorlogsellende is, al vallen er dan oog geen bommen en is er nog genoeg te eten.

„We hebben hier reden te over, om dankbaar te zijn,” zegt oom. „Mogelijk kwamen die naaimeisjes ook op deze gedachte, als jij ze wat vertelde van de erge dingen, die je noemde. Dankbaarheid is ons grote gebrek. Als wij hier buiten letten op het leed van de grote steden, als ons dat ter harte ging, zouden we helemaal niets met die zwarte handel te doen willen hebben. Het zijn toch meest de stedelingen, die er de dupe van worden.”

„De stedelingen benne d’r juustement de schuld van,” zegt Grietje. „Die benne begonne met hôge praize te bieje. Weet je nog wel, vader? Dat begon al in die taid, toen d’r inene zo weinig aarpels wazze, Weet je nog van die vent met die faine auto, die je vaiftig gulde voor een mud begon te bieje en toe op honderd kwam?”

„En vaiftig was toe al veul. Mò je nou om komme.”

„As vader ze toen voor vaiftig had gegeve, zou die bai een ander geen honderd hebbe hoeve te betale.”

„Dus sta ik op die manier ook nog schuldig aan de prijsopdriving,” antwoordt Arsonidus met een mat lachje.

„Nou, van die kant bekeke” — moeder de vrouw is er ineens echt bij. „Die bar hoge praize benne schandalig, dà zeg ik ôk altaid.

„Maar een bietjie meer as rechttuit mag neturelijk. Me motte zellef ôk voor alles meer betale. En as de mense om zo te zegge bai jou voor een tientje terecht kenne, geve ze bai een ander geen lappie van vaif-en-twintig.”

„Als ik al die mensen helpen kon, bedoel je. Stel eens, dat ik werkelijk met een niet te grote winst verkopen ging, wat bereikte ik dan? Dat de koper nog groter winst kon maken dan wanneer hij bij een ander kocht. Jullie weten net zo goed als ik, dat we bijna altijd met een tussenhandelaar te maken krijgen en zelden met iemand, die echt verlegen zit. En ik wil nu nog éénmaal mijn standpunt zeggen, maar dan wordt er ook verder over gezwegen: ik doe níet mee aan de zwarte handel, omdat ik het zonde acht. Als iemand in nood zit, kan hij bij mij terecht, zo hij geld heeft voor de gewone prijs en zo hij het niet heeft voor niets. Hoewel ook dit onder de tegenwoordige omstandigheden bij de wet verboden is, doe ik het met een gerust geweten, omdat we God meer gehoorzamen moeten dan de mensen en omdat Hij gebiedt, onzen naaste lief te hebben als ons zelf. Maar verder — basta. En nu ook verder geen woord er meer over.”

Er wordt inderdaad niets meer over gezegd en Marion is het hele gesprek al zo ongeveer vergeten, als haar enige uren later, half in de dut, door Lena op snauwerige toon wordt toegefluisterd: „wat mos jai venavond teuge main?”

„Hè-è-è?”

„Bler nie zo. Griet en Neel slape amper.”

„Slaap jij ook voor mijn part en maak me niet wakker.” Marion is flink boos. Ze doet tegenwoordig haar best, om zo gauw mogelijk in te slapen. 't Gelukt ook gewoonlijk. Ze is 's avonds tamelijk moe na al de voor haar zo ongewone werkzaamheden en, als ze dan maar niet piekert, haar gedachten concentreert op één onbeduidend ding, slaapt ze, eer het gesnurk der anderen begint. Dat zal deze keer onmogelijk zijn, want aan de overzijde van de kamer begint de muziek al.

„Ik zal slape, as et main taid is, juffie! Geef me eerst maar deris antwoord. Wat mos ie van main, toe je et over die maid van Velders had?”

Ah, nu gaat er Marion een licht op. „Wat ik van jou moest? Een beetje aardiger toon over je zakenrelaties.”

„Hou je gekke woorde maar voor je aige soort. Geef me liever antwoord.”

„Ik moest niets van jou. Ik wou er je alleen maar even aan her-

inneren, dat je eieren aan haar verkocht had. Ik vond het raar, dat je nou zo onaardig over haar deedt."

„Zo. Nou, daar had ik me aige rede voor. Die maid heb me lillijk beduveld. Ja, ik heb twee keer eiere an d'r verkocht, maar wist ik, daddet voor de zwarte handel was? Ik kon die maid hillegaar nie. Ze kwam een keer, daddik allenig thuis was en ze dee een jankerig verhaal over d'r zieke moeder, die zo hard aiere nôdig had. Nou, we hadde d'r volop, want et was in de voorzeumer. Toen heb ik d'r vier gegeve. En de week derop heb ze d'r zes van me gehad. Daddis alles en dat mag best van vader. Voor zieke mensen geeft ie ze altaid."

„En neemt hij dan ook een kwartje? Nee, Leentje, doe je maar niet beter voor dan je bent. 't Kan wel zijn, dat Janna een verhaal over d'r zieke moeder gedaan heeft, maar 't is in elk geval een feit, dat jij een kwartje genomen hebt. Juist als het voor een zieke zou zijn, is dat gemeen."

„O ja? As ze ze bai main nie voor een kwartje had gekrege, zou ze bai een ander vijf-en-dertig of veertig cent hebben motte betale. Dà koste ze toen al wel. Ze benne hier lang nie gek, as ie dà maar weet."

„Ja, dat weet ik al lang. Kan ik nu misschien gaan slapen, of had je nog meer op je hart?"

„Nog een klain bietje. Ik wou je anraaie, d'r verders je snuit over te houwe. Ik waarschouw je maar effies, begraip ie? 't Zou kwaad voor je kenne, as ie over main praatte, want dan gong ik et ôk over jou doen en dā kwam d'r hil wat los."

„Dat zal wel. Misschien heb ik wel boter aan Janna verkocht of kaas. 't Zou erg zijn, als je vader daar achter kwam. Vooral omdat ik niet met zo'n onschuldig gezicht zou kunnen zeggen, dat ik het uit meêlij met een zieke had gedaan. Ja, ik dien bang te zijn, maar jij helemaal niet. 't Was bij jou pure menslievendheid. 't Geld heb je zeker in het kerkezakje gedaan, hè?"

„Nee, liefie, ik zou wat anders van jou kenne vertelle. Ik zou kenne vertelle, dà jai brieve achterhieuw."

„Zeg, ben je getikt?"

„Nee, ik ben best bai me possetieve. En dà was ik ôk, toen ik die brief zag. Ik weet nog persies, wat er op sting. An et hoofd van de fermielje Arsonidus. Bè jai dà soms?"

„Wat ben jij een min schepsel, zeg! 't Is het allerlaagste, wat er bestaat, om iemands brieven te lezen."

„Ik heb em nie geleze. Hai legt nog net, waar jai em gelege heb."

„Je hebt dan toch maar in mijn boeken geneusd.”

„Dan mos jai de boel maar beter schôn houwe. Je veegt op jouw manier de zolder an, hè? Maar overal lait de stof duime dik op. Je hadt nog nôit deris die planke met boeke onderhande genome. Nou, dat heb ik toen voor je gedaan. Ze deris lekker geklopt en ofgestoft. Kon ik et soms hellepe, daddie brief er toen uitviel? Een rare plek ôk, om brieve te beware. Maar et hoofd van de fermielje Arsonidus zou ze daar nie zoeke, da's vast! Ik had em toen aigelijk derek an vader motte geve, want die is dà toch hier.”

„Misbaksel! Je wist best, dat die brief niet voor je vader bestemd was.”

„Zo. Voor wie dan? Hai was van de maissiesschôl met specejale oplaiding, daddis waar. En daar hait me vader niks mee uitstaande. Maar hai is toch de baas over jou, nou je hier ben.”

„Had hem voor mijn part gegeven. Dan zou je vader welzo beleefd zijn geweest, hem mij ongeopend terug te geven.”

„Doch ie? 't Ken best zain. Maar 't ken ôk, dat ie d'r een postzegel op plakte en em an je tante stuurde, want die zal em wel hebbe motte kraige, reken ik. Was ie stout geweest op schôl? Hà je je versie nie gekend of je jaartalle?”

„Nee, ik was te laat gekomen. En ga jij nou maar lekker slapen, schattebout! Je mocht anders morgenochtend ook eens te laat zijn.”

„Ja, ik gaan erreg lekker slape en jai ken et ôk doen. Ik zal je echt niet verraje, as ie main niks in de weg legt. Maar as ie dà wèl doet. . . .”

„Vlieg op. Ik zal zeggen en doen, wat ik wil”.

„Ik ôk.”

't Duurt niet lang, of Lena slaapt. Maar Marion heeft daar voorlopig weinig kans op. Het is haar bijna niet mogelijk. hier rustig te blijven liggen. Dat dít haar overkomen moest. Dat ze zó haar boeltje doorsnuffelden. Onzin van die stof. Als die er gelegen zou hebben, had Lena eerder een aanmerking gemaakt. Ze zou heus niet zèlf aan het werk zijn gegaan. Dat hier toch ook niets af te sluiten is. Geen kast heeft ze voor zichzelf, niets! 't Heet altijd maar: „as de maides de deur uit zain.” Alles wordt hier in beslag genomen door de aanstaande bruiden. O, 't had allemaal zo aardig geschenen. „Hier zullen we planken voor je leggen, Marion! Daar kunnen je boeken opstaan. Hier slaan we haken voor je kleren. We zullen er een laken overheen hangen voor de stof. Voor je ondergoed wil Lena in haar kastje wel een plank vrij maken. Als de koffers leeg zijn, gaan die naar de vliering, want de zolder is tòch al zo vol.”

Het enige, dat ze afsluiten kan, is haar brievenoos. Had ze daar in vredesnaam dié brief ook maar in gedaan. Vreeslijk dom, om hem in dat boek te laten. Ach, ze keek niet graag naar die brief, ze dacht er liever niet meer aan. Maar nu moet ze er terdege aan denken. Of die Lena de zaak grondig onderzocht heeft! Stel je voor, de brief lag in een Frans woordenboek. Als het in een platenatlas of een ander aardig boek was geweest, zou je het nog kunnen plaatsen. Dat ze daar eens even in gezien had, nu ja, dat zou te vergeven zijn. Maar die dictionnaire, die stijf geperst zat tussen andere boeken van dezelfde soort! Wat moest ze daarmee? Natuurlijk heeft ze alle boeken in handen gehad. Ze had er prachtig de tijd voor op die naaimiddagen. Ah, bah, die naaierij. . . . Kan haar gestolen worden. Trouwens, alles hier is even akelig. En nu dit. . . . Ze heeft er geen ogenblik over gedacht, Lena te verraden. Vond het vanavond alleen leuk, haar een beetje bang te maken. . . . Allicht zal niet Lena nu menen, dat het om die brief is, als zij, Marion, haar mond houdt. En telkens weer zal het lieve kind er haar aan herinneren. Ze heeft nu een wapen, waarmee ze graag waarschuwend zwaaien zal. Dat zij, door wat ze weet, ook een wapen heeft en de strijd nooit in haar nadeel behoeft te zijn, zegt Marion niets. Ze is niet van plan, het te gebruiken. Nee, Lena moet haar wapen verliezen en dat kan maar op één manier. Door ruitertlijk te bekennen, wat ze gedaan heeft. Die brief — ach, had ze hem toch maar aan tante Gien gegeven. Allicht was ze dan nooit hier gekomen. Ze zou er in elk geval voor bedankt hebben, zodra ze wist, dat ze hier niet naar school kon. 't Zal het beste zijn, morgen alles maar aan tante te schrijven en de brief bij te voegen. Als tante hoort, hoe ze hier geëxploiteerd wordt, als ze hoort van die naaierij, zoekt ze misschien ergens anders onderdak voor haar. Nu maar slapen en morgen direct na de anderen opstaan, opdat het nog vóór 't ontbijt gebeurd is.

Bange dromen storen Marions korte slaap. Dàn is ze op school, dàn thuis, dàn praat ze met tante Gien, dàn ziet ze Wout, dàn is ze bij moeder, dàn bij vader. . . . En overal zijn verwijtende blikken en iedereen beschuldigt haar van onoprechtheid.

Beslist oneerlijk was ik toch niet, tracht ze zich te troosten, als ze al weer helder wakker ligt, lang voor de wekker haar nichtjes tot de arbeid roept. Ik beloofde niet, de brief te geven, niemand heeft me gevraagd, of ik het gedaan heb. En later — dat ik niet aan tante vertelde, hoe de busdienst gestaakt was, dat was toch eigenlijk. . . .

Dat was toch helemaal fout, Marion, precies als dat met die brief fout was.

Nou ja, die bus . . . . Maar het gaat nu om de brief. Zal ze hem nog sturen? Is het ergens nodig of nuttig voor? Welnee! 't Kan alleen tante's goede stemming verstoren. 't Kan ook het genoegen der Kerstdagen bederven. Die dagen, ze mag Donderdagsavonds al komen bij aanstaande familie van tante in Amersfoort, waar deze zelf ook logeert. Vrijdags, eerste Kerstdag, gaan ze dan samen naar moeder en kan ze natuurlijk de terugreis niet meer maken. Die kan niet eerder plaats vinden dan op tweede Kerstdag. Niet eerder, maar wel later. Marion hoopt, dat ze er ook de Zondag over mag blijven. Wie weet, als ze er eenmaal is en een beetje in de smaak valt . . . . Aan haar zal 't niet liggen, ze zet natuurlijk haar beste beentje voor. Maar dan moet tante niet kort te voren uit haar evenwicht zijn gebracht door zo'n brief. 't Zou net iets voor haar zijn, om in haar eerste schrik alles aan die mensen te vertellen. Ja, en natuurlijk kreeg de aanstaande oom het ook te horen. Prachtige indruk zouden ze van haar krijgen. Had ze het epistel de eerste de beste avond maar verbrand. Dat was beter geweest. Zal ze — straks? Maar dan is het voor altijd onmogelijk, de fout te herstellen. Och, wat fout. Als er geen erger fouten gemaakt werden . . . . Zodra het ding weg is, kan ze het vergeten. Als Lena het dan ook maar vergat. O, maar nu wéét ze wat. Ja, dat zal ze doen.

Wanneer ze die morgen in juffrouw Kouwenaars kamer de kachel oppookt en de vlammen zo lustig oplaaien, is 't het werk van weinige seconden, om de brief te doen verdwijnen. En, als ze een uurtje later voor tante een boodschap in het dorp heeft gedaan, zegt ze tot Lena, die buiten aan 't ramen zemen is: „je hart kan weer tot rust komen, Leentjelijef! De brief is op zijn bestemming, hoor!”

„Heb ie em dan in de bus gegôid?” vraagt Lena op de haar eigen ietwat onnozele manier.

„Nee, snuggert, in de kachel!” antwoordt Marion.

„Maid, as ie, as ie . . . .”

„Als jij Janna Velders spreken wilt, heb je het maar te zeggen.”

„'k Geloof t'r niks van, dà je n'em gepost heb,” zegt Lena, maar Marion weet, dat ze het voor negen-en-negentig procent wél gelooft.

„Als ik Maandagmiddag weg ben, zoek je maar goed, hoor!” Dan gaat ze naar binnen. Ze is in de beste stemming. Heeft ze dat even handig in elkaar gezet? En nog de waarheid gezegd op de koop toe. O, 't is om te gieren. Die gocheme Lena!

HOOFDSTUK X

Hoe die Marion naar de Kerstdagen verlangt. Hoe ze verlangt naar tante's brief. Die brief blijft erg lang weg. Een hele week heeft ze er al naar uitgezien. Nu wordt het Maandag, Dinsdag.... Dan, 's Woensdags, een morgen zo mooi, of het September in plaats van December is, een morgen, waarop je zou willen zingen van vreugd, komt voor Marion het grote verdriet. De lang verwachte brief brengt een onbeschrijfelijke teleurstelling. Ze mag niet naar moeder. De dokters zijn bezig een geheel nieuwe methode van genezing toe te passen, schrijft tante, en nu mag moeder beslist geen bezoek hebben. Tante is zelf Maandag naar den directeur van de inrichting geweest, om met hem te praten, om te vragen, of er geen mogelijkheid bestond tot een heel kort bezoek, maar hij heeft het niet willen toestaan. „Als het belang van de patiente u ter harte gaat, kan het niet anders, of u moet mijn zienswijze billijken,” heeft hij gezegd „en de dochter zal dat ook begrijpen. Ze kan beter nu dat bezoek missen dan later haar moeder.”

Tante voegt er troostende woorden aan toe. Al het mogelijke wordt gedaan, om moeder te genezen, vader weet er van en was sterk voor die nieuwe behandeling, nu moet Marion zo verstandig zijn, er niet om te treuren. Moeder maakt het overigens goed. Ze eet meer en is in gewicht toegenomen. Wie weet, of ze na deze kuur niet weer geheel de oude zal zijn. In elk geval mag Marion einde Januari komen, als tante trouwt, en dan zal er wel gelegenheid zijn, om moeder te bezoeken. „We moeten in deze dagen zo mogelijk nog vuriger voor je moeder bidden,” schrijft tante verder en er komt nog meer in die geest. Marion wil dat niet lezen. Bidden? Als God verhoord had, zou deze behandeling niet nodig zijn geweest, dan was moeder al lang weer thuis, dan was vader vrij, dan zaten ze nog in hun huis, dan....

„Marion!”

Ach ja, de plichten roepen als elke dag. Ze moet bij de juffrouw gaan afnemen. Wat hindert het, of je kapot bent van ellende? Er moeten even goed kopjes en bordjes worden afgewassen.

„Wat scheelt er aan?” vraagt juffrouw Kouwenaar, als ze Marions strakke blik en dodelijke bleekheid ziet.

„Ik — ik ga — ik mag niet naar mijn moeder,” is het nauwelijks verstaanbare antwoord.

„Waarom niet?”

„Omdat. . .” o, nu komen ze toch, die tranen, die niet komen mogen. Bijt op je tong, Marion, laat je niet weer zo gaan als indertijd op school.

„Er is toch niets ergs?”

„Ik — nee — dat niet. Er wordt een nieuwe behandeling toegepast en nu mag ze geen bezoek hebben.”

„Een grote teleurstelling voor je, kindje! Ik kan het me een beetje indenken. Ik zou van vóór Kerstmis tot na nieuwjaar bij mijn broer gaan logeren, maar door buitengewone omstandigheden moeten ze zelf van huis en kunnen me daarom pas op oudejaarsdag ontvangen. Maar dat is niet te vergelijken bij het verdriet van jou. Jij hoopte je moedertje te zien.”

„Ik had er zo naar verlangd.” Marion doet nu geen moeite meer, om haar tranen in te houden. Ze voelt het begrijpen in juffrouw Kouwenaars woorden. Het bolwerk van onwil tegen de pensionist is ineens gevallen.

„Natuurlijk,” antwoordt de juffrouw, „dat snap ik best. Eerstens was daar je zieke moeder en ten andere zou je weer eens even terug zijn in een omgeving, die je meer eigen is dan deze. Welke behandeling wordt er toegepast?”

„Daar schrijft mijn tante niet over. Ze noemt tenminste geen naam. Ze is nog wel bij den dokter geweest, om te vragen, of ik er eventjes bij mocht, maar hij vond het niet goed. Over een maand gaat tante trouwen, daar mag ik bij zijn en dan zal ik ook wel naar moeder mogen, maar ik had nú zo graag gewild.”

„Een maand is voor jou een hele tijd en het is te erger, nu je het zo op het nippertje pas weet. Je zou morgen gegaan zijn, hè?”

„Ja, 'k had mijn koffer juist voor de dag gehaald. Ik zou gaan inpakken.”

„Een maand is zó voorbij,” zegt even later tante, als die van 't geval hoort. „'k Zou et me maar nie zo antrekke. As je moeder zwaar ziek lee, was 't erreger. De dokters benne knap teugeswoordig. Ze hale d'r met die nieuwe medicamente misschien wel al de zenuwe uit. As ze daar eerst maar of is, wordt ze gauw genogt de ouwe weer. Maid nog es toe, as 't een bietjie wil, maakt ze de brulloft van je tante nog mee.”

Tante bereikt met haar troostwoorden, dat Marion met resoluut gebaar haar tranen droogt en aan 't werk gaat. Maar als ze meent,

de rechte toon getroffen te hebben, dankt ze dit enkel aan het feit, dat ze haar nichtje niet kent. Die verbeterde trek om de mond. . . . Die blik. . . . Nooit voelde Marion zich zo ver van haar tante als nu. Nooit zo dicht bij juffrouw Kouwenaar. Toch meent tante het niet kwaad. Na het middagmaal zegt ze: „'t is zulk môi weer, ga maar kaike, of ie met Jettie een eindje ken fiesse.” Als Lena de opmerking maakt, dat het voor andere mensen zeker géén mooi weer is, krijgt die een reprimande.

Een geluk, dat die naaiërij tenminste deze week stil staat, denkt Marion, als ze langzaam in de richting van het dorp fietst. Weken met zoveel „Zundagge” zijn de twee kwartjes lesgeld niet waard, vindt men in Oosterveen en Pleuntje geeft daarom vacantie. Voor mij de vacantie zonder eind, heeft Marion Vrijdagavond gedacht, want ze had zich voorgenomen er toch met tante Gien over te spreken. Nu zal ze er na nieuwjaar weer heen moeten. Och, maar dat is een kleinigheid vergeleken bij dat andere.

Bij de pastorie gekomen, ziet Marion, dat Jettie de fiets uit het schuurtje haalt.

„Hé, Jettie !”

„Ah, Marion, hoe kom jij hier zo ineens?”

Marion vertelt. Jettie is bijna even verslagen als zichzelf. Dàt is erg. Niet naar Amersfoort? Niet naar haar moeder?

Dominee, mevrouw, ja zelfs de tweelingen delen in het leed. Ze weten zo goed, hoe Marion de dagen telde. En er is gelukkig niemand, die spreekt, zoals tante deed. Er is niemand, die een maand uitstel een korte tijd noemt.

„Jettie wou naar de stad, om wat versiering voor de Kersttafel te kopen,” zegt mevrouw. „Maar daar zul jij wel niet veel voor voelen, hè? Dan doet ze dat morgen en gaan jullie vanmiddag ergens anders heen.”

„Mogen wij het niet doen?” vraagt Hans. „Ik weet best, waar we wezen moeten en, als u dan opschrijft, wat we moeten kopen. . . .”

„Nee, vent, dat is heus geen jongenswerk.”

„En als het dan morgen regent, komt er helemaal niets van,” klaagt Guus.

„Wie praat nou van regen bij zulk mooi weer,” zegt Jettie.

„Wie verwacht nou, dat zulk mooi weer in December dagen lang duurt,” antwoordt Hans.

„Ik ga wel mee,” biedt Marion aan. Lust heeft ze er niet in, maar ze zou niet graag willen, dat door haar de Kersttafel voor de tweelingen een teleurstelling werd. Die leuke jongens zijn de offering wel waard.

„Gaan jullie het even aan mijn tante zeggen, Guus en Hans? Ze kan dan begrijpen, dat het misschien wat later wordt.”

„Je komt op de Kerstdagen maar zoveel mogelijk bij ons,” zegt Jettie onderweg. „We zijn maar gewoon onder elkaar. Zus en zwager is de reis met een baby vanuit Groningen in de winter te ver en moeder is gelukkig zo wijs, om oom Henk en tante Jo ook thuis te laten. Ze wou die eerst vragen, maar heeft het gelaten om Ab. Tante is altijd zo akelig belangstellend. Ze zou de hele dag tegen hem zitten zeuren over zijn been, voor de honderdste keer zeggen, dat het erg is en misschien duizend keer vragen, of hij goed met zijn kunstbeen overweg kon. Nou, dat is niets voor onzen Ab, hè?”

„’t Zou ook niets voor mij zijn, als ik in zijn plaats was. Als je aan zulk goed bedoeld gezeur iets hadt, als je er beter van werd....”

„En als je de goede bedoelingen waarden kon.... Ab kon dat in ’t begin helemaal niet, hij was soms beslist grof, als iemand zijn belangstelling toonde. Eigenlijk is dat toch niet goed, vooral niet, als je weet, dat de deelneming oprecht is. Je moet je ook eens in de gevoelens van een ander zien te plaatsen, vind ik.”

„Als die ander het in de zijne deed, was het wel zo goed.”

„Dat is waar. Maar, weet je, onwillekeurig beoordelen we alle mensen naar onszelf, of nee, ik zeg het niet goed, ik bedoel, dat we eens anders aard te veel naar de onze afmeten. Als tante Jo zelf iets mankeert, vindt ze het heerlijk, als iedereen er naar vraagt en over praat. Doet iemand dat niet, dan vindt ze hem onhartelijk.”

„En zichzelf vindt ze dan zeker erg hartelijk, als ze een ander verveelt.”

„Dat zal wel, vooral omdat ze niet gauw merkt, hoe een ander op haar belangstelling reageert.”

„Als ieder precies wist, wat een ander dacht....”

„En als hij daar naar handelen wou....”

Wat een verschil met Zondag, denkt Jettie. Toen een en al vrolijkheid en nu zo zwaar op de hand.

Moeilijk een gesprek gaande te houden, hoor!

Marion heeft weinig lust in praten. Het is goed, hier stil naast Jettie te fietsen langs de eenzame polderweg. De regelmatige beweging, de rust in de natuur, de milde lucht; het kalmeert toch. Als je nu zo maar door kon fietsen, al maar door en niet hoefde te denken. Want die gedachten roepen de onrust weer op.

Morgen komt Ab. Eerste Kerstdag zal ze hem zien. Ab was, als ze vroeger hier logeerden, met Jan en Wout, zoals zij met Jettie was. De laatste jaren had Jan nooit meer mee gewild, voelde die zich

te veel heer voor logies in een bedsteê op zolder. Maar Wout was graag op de boerderij en samen met Ab haalde hij soms de dolste stukjes uit. Wout had in de stad niet zo best kunnen slagen met vrienden, omdat hij altijd ouder was dan de jongens van zijn klas en jongens van zijn eigen leeftijd hem beneden zich achtten, waar hij niet delen kon in hun gesprekken over al, wat om hun schoolleven lag. Met Ab was dat zo anders. Die was enige jaren ouder, maar dat hinderde niet, omdat het vakantie was, vakantie in elk opzicht. Bij sport en spel stond Wout zijn man en vooral hier, waar niemand hem minderwaardig achtte. Ab van zijn kant zocht ook het gezelschap van Wout. Het was hem een welkome afleiding in zijn lange vakantie's op dit dorp, waar hij geen enkelen jongen van zijn slag vond. Wat een fietstochten hadden ze met z'n vieren gemaakt, hoe hadden ze geboomd, wat was er smakelijk gelachen om Abs onuitputtelijke voorraad moppen. En nu zal ze hem zien — alléén! Ze zal hem zien, als invalide, maar hij lééft.

Als ze de stad naderen, komt er een gevoel van weerzin over Marion. Ze moet er niet aan denken, aanstonds met Jettie in een winkel te staan, al de aardige dingen te zien, die ze vroeger ook kocht voor hun eigen Kersttafel. Eigen huis! Sterker dan te voren voelt ze het gemis, als ze in Eldens vrij drukke straten komen. Al die mensen zijn er op uit, om nog in te slaan, wat er in te slaan is. Lange rijen staan voor sommige zaken — och, het is niet, om er jaloers op te worden, het is gemakkelijker om er langs te fietsen dan om er bij te gaan staan, maar die vrouwen, mannen, kinderen, ze hebben tenminste ergens een huis en ze zullen blij zijn, ze zullen met vreugde begroet worden, als ze straks iets meebrengen.

„Wat een prijzen,” zegt Jettie, als ze voor een bloemenzaak staan. Ik ben blij, dat we hulst in de tuin hebben en dat moeder wat tulpen en hyacinthen bij de haard heeft gekweekt. Moet je die Kerstroos zien, zeg! Een klein ding maar en dan *f* 10.50. Daar betaalde je vroeger hoogstens negentig cent voor.”

„Moeder houdt zo van Kerstroos. Als ik nu morgen gaan kon....”

„'t Is afschuwelijk,” antwoordt Jettie zacht.

„Kon ik haar maar wat sturen. Van mijn zakgeld geef ik hier zo goed als niets uit en ik had toch alwat overgespaard, kreeg bovendien ook nog een riks van tante Gien, toen ik weg ging.”

„Ja, konden we haar maar wat sturen. Wij samen. Ik hield zoveel van je moeder. Maar wat valt er te sturen? Zo'n pot kan natuurlijk niet en verder — nog geen behoorlijke doos bonbons kun je kopen.”

„'t Zou ook de vraag zijn, of ze iets hebben mocht. Ik heb er zo'n idee van, dat ze op het ogenblik niet eens mijn brieven in handen krijgt. Hangt allicht samen met die bijzondere behandeling.”

„Maar die is toch zeker pas begonnen? Je tante had er anders wel eerder over geschreven. Of je broer! Zeg, die Jan van jullie, schrijft die nog wel eens?”

„Och ja, maar 't zijn zulke niets-zeggende briefjes.”

Mogelijk dat de jouwe ook niets-zeggend zijn, denkt Jettie, maar ze wacht er zich wel voor, deze gedachte onder woorden te brengen.

„We moeten een beetje voortmaken,” waarschuwt ze. „Je wordt niet bepaald vlug geholpen in de winkels en zo omstreeks half zes dienen we thuis te zijn.”

Nee, vlug geholpen worden ze niet en veel van wat Jettie hebben wil, is niet te krijgen, maar welgemoed kiest ze dan iets anders en, als ze om half vijf de stad weer uitfietsen, hebben ze elk een flink pakket op de bagagedrager. Zelfs rode kaarsjes hebben ze gekregen door bemiddeling van een klassegenootje van Jettie, wier vader nog enkele dozen voorradig had. Jettie schrok een beetje van de prijs en nog meer van het feit, dat Marion deze beslist betalen wou, maar liet zich op dit punt overreden. Het is net, of Marion er wat fleuriger door geworden is. Toch knaagt Jettie's geweten een beetje. Zal moeder het wel goed vinden?

„Je kon eigenlijk best de helft van de kaarsjes zelf nemen,” zegt ze, als ze de stad een eind achter zich hebben. „Wie weet, hoe leuk ze het bij jullie zouden vinden, als ze elk zo'n kaarsje bij hun bord kregen.”

„O, beslist,” antwoordt Marion en er trekt werkelijk een lachje over haar gezicht. „Lena zou het alleen jammer vinden, dat je ze niet op kunt eten en tante zou zeggen, dat ze nog een paar pakken had liggen, die veel beter zijn. Van die dikke, vette, voor de stal-lantaarn.”

Marion heeft gelijk. Begin met zoiets niet in Oosterveen, als je niet uitgelachen wilt worden. Daar waarden ze alleen het eetbare, dat ter tafel komt.

Gelukkig maakt mevrouw Vervliet geen bezwaar tegen Marions aandeel in de kosten. Beter nog dan Jettie begrijpt ze, hoe het voor Marion een genoegen is, dit te kunnen doen. Kerstfeest is zo echt het feest, waarop men iets voor een ander wil zijn en voor wie kan Marion hier iets doen? Haar familie, die nergens gebrek aan heeft en zo'n cadeautje zeker niet zou weten te waarden, kan ze niets

geven, voor haar ouders kan ze ook niets doen, dus moet het haar wel een genoegen zijn, toch ergens met een gave welkom te zijn.

„Je komt alle drie de dagen maar hierheen,” zegt ze. „Wat ons betreft, dadelijk uit de kerk en, als je tante dit soms niet goed vindt, dan in elk geval direct na het middagmaal. Zeg haar maar, dat we je deze dagen graag zoveel mogelijk bij ons hebben.”

Ach, mevrouw zou met genoegen Marion veel vaker bij zich laten komen en ze zou de tweelingen een groot genoegen doen, als deze al haar Zondagen in de pastorie doorbracht. Maar mevrouw weet ook, dat dit onmogelijk is. Bij Arsonidus zouden ze het een soort belediging achten. Hun dochters werden immers ook nooit een hele dag gevraagd? Waarom Marion wel en Lena niet? Heeft Lena het soms niet eenzaam, sinds haar zusters verloofd zijn? Moet die dan het gezelschap van Marion ook nog missen? Bovendien — juffrouw Arsonidus zou al gauw met de opmerking komen, dat er bij een boer beter iemand mee kan eten dan bij een dominee, dat dit geen tijd is, om bij burgermensen te gast te gaan.

Marion ondervindt die avond zelf zoiets. Als ze vertelt, wat ze met Jettie in de stad gedaan heeft en hoe mevrouw haar uitnodigde, valt er zwijgen.

„’t Is me nogal wat,” zegt eindelijk Neeltje, „al de drie dagen.”

„Maar dà ken nie,” komt er uit tante’s richting. „Dà zou alste mal zain.”

„Blaif maar hier, maid,” lacht Grietje. „D’r gaan een paar kippe en knaine an. Bai de dominee zalle ze zo vet nie soppe.”

„O, maar daar hebbe ze môie kaarsies en tullepies en weet ik wà voor rommel nog meer. ’t Laikene bekant wel haidene met zukke snorrepaiperai.”

„Lena,” waarschuwt haar vader.

„Nou ja, is et soms geen rariggait?”

„Nee, dat is het niet. Als het Kerstfeest om de uitwendige dingen draait, ja, dan mogen we afkeurende woorden gebruiken, maar we kennen onzen dominee toch wel voldoende, om te weten, hoe bij hem thuis het Kerstfeest wordt gevierd. Dat de mensen hun kamer wat versieren en een mooie tafel aanrichten, wel, dat is hun zaak. De vreugde over het Kerstfeest mag mijns inziens ook op die wijze wel worden geuit. Marion was het allicht thuis ook zo gewend, is ’t niet?”

Marion knikt. Spreken kan ze niet.

„En als ze maar Amersfoort gegaan was, had ze het stellig ook meer gehad, zoals ze het thuis gewend was. Dat die reis niet door

kon gaan vinden we allemaal erg verdrietig voor haar. Nu zou ik zeggen: laten we de gastvrijheid van mevrouw Vervliet gedeeltelijk aanvaarden en aanvullen met de onze. Als Marion nu eens de eerste dag daar was en Jettie de tweede hier?"

„'t Maissie gong dôd, as ze nie an d'r môie tafel zitte kon,” zegt Lena op schampere toon.

„En dan is t'r de Zondag nog,” grinnikt Jan.

„Ik mò d'r niks van hebbe,” valt tante uit. „Jettie mag komme zo veul as ze wil, maar nie bai et middagete. Dan zou ik zeker me goeie lepels en vurrekes voor de dag motte hale. Nee, die legge schôn gepoest en blaive waar ze zain.”

„Dà zou ik ôk zegge,” helpt Grietje. „As ie dà spul ene keer gebruik, mò je 'n et poesse en dà poesgoed van teugeswoordig is zo bar slecht.... Je zou d'r de boel mee bedurreve.”

„En hoe kè je nou lekker kluive met zô'n steekneus d'r bai,” zegt Lena.

„Dam mozze we mè vurrek en mes bout ete.” Jan schatert het uit bij die gedachte. „Wà zouwe dan de hond en de katte een faine Korsemus hebbe.”

„'t Is helemaal mevrouws bedoeling niet, dat Jettie hier eet,” Marions stem doet zo raar, dat de anderen hun lachen en praten staken. Ze kijken haar aan. Is ze zo van de kook? Wil ze aan 't huilen gaan? Dat begeert niemand.

„As ie dan deris na et ete gong,” zegt Neeltje.

„Bèjaat, maid, dan smikkel je hier eerst fain van de bout. Reuze zal die zain. En d'r komt nog wel meer op tafel, dà ze bai deumenee nie hebbe.”

„Nou en Jettie mag dan gerust de tweede dag hier komme na et ete,” valt tante bij. „Met brôd hoeve we nie zoveul omslag te make.”

„Maar ik ken Marion morgenavond nie hale,” doet Jan geheimzinnig. „Ik heb andere werkzaamhede te verrichte.”

„En as ie die goed doet, mag ie Jettie de tweede dag nie thuis brenge, jochie,” plaagt Lena.

„Dà zien ze nie, daar achter an de Wilgendaik.”

„Maar d'r kon d'r eentjie van de Wilgendaik hier zain.”

„Voor Jettie?”

„Nee, voor Marion.”

„Schaie jullie toch uit, gekke merakels. Ja, Marion, zo gaat et, as t'r brulloft in de lucht hangt,” zegt tante. „De een mot op een maissie uit en de ander verwacht een vraier.”

„Enkelt maar een bruiloftsvraier, hoor,” plaagt Jan. „Een echte kraigt me zussie Lena de eerste jare nog nie.”

„Eerder as jai een maissie, snotneus, die je ben.”

Marion kijkt naar oom. Ergert hij zich niet aan zulk gebazel? Nee, hij lacht mee. Ach ja, als je zo'n dertig jaar niets anders gewend bent. . . . O, dat ze morgen niet ontsnappen kan. Straks bij Jettie leek haar het thuisblijven wat minder erg, maar nú. . . .

„Nou is het genoeg,” overstemt oom tenslotte het rumoer. En, als het bedaart, gaat hij voort: „we spreken dus zo af, Marion, de eerste Kerstdag ga jij direct na het eten naar Jettie en de tweede dag komt Jettie hier. Het halen en ook het wegbrengen neem ik wel op me.”

„En Zondag, oom?”

„Dan zullen we wel weer zien,” doet oom wat onzeker. Hij waagt een blik in tante's richting, maar die houdt het hoofd over haar stopkous gebogen en zwijgt. „Morgen ga je maar even bij den dominee zeggen, dat wij het graag zo zouden regelen en vraag je, of ze dat goed vinden.”

„Best, oom!”

HOOFDSTUK XI

„...en we danken U ...en we danken U ...en we danken U....”

Het is hier aan tafel al net als vanmorgen in de kerk, denkt Marion.

Dominee dankt meer dan hij bidt. Vanmorgen heeft het haar geërgerd, nu wekt het alleen haar verwondering. Er is nogal wat, om voor te danken, heeft ze vanmorgen gedacht. O ja, natuurlijk behoort je er voor te danken, dat de Heere Jezus op aarde wou komen, natuurlijk behoort je er voor te danken, dat je het Kerstfeest weer beleven moogt, maar verder.... Als je denkt aan al wat je ontnomen werd.... aan alle ellende....

Tersluiks opent ze even de ogen en kijkt naar dominee. Zijn hoofd is iets geheven, zijn gezicht is — ja, hoe moet ze het noemen — stralend zou je zeggen, als dat kon van een gezicht met gesloten ogen. 't Lijkt of dominee in een soort van geestesvervoering is. Het danken komt regelrecht uit zijn hart.

Nee, het is niet enkel danken, het wordt ook vragen, maar telkens jubelt toch de dank weer boven de bede uit.

Na het amen blijft het enige ogenblikken stil, tot Hans een opmerking maakt. Dan zijn al gauw de gesprekken in volle gang. Alleen Marion kan er niet zo goed in komen. Dat ging vanmiddag aan de thee beter. Toen kon ze méédoen, was ze bijna vrolijk. Later, samen met Jettie bezig, om de tafel in gereedheid te brengen, had ze zich in zekere mate gelukkig gevoeld, al knaagde toch wel de oude pijn, maar nu is ze prooi van duizend vragen.

„Wat hebben die Marion en Jettie toch fijn de tafel versierd en wat heeft moeder er toch veel op getoverd,” hoort ze dominee zeggen. „Brood, krentenbrood zelfs, boter, kaas, rookvlees, jam, appels, peren, en zelfs een slaatje.... O, kinderen, wat zijn we toch bevoorrecht boven duizenden.

„Moeders laatste blikje zalm is aan het slaatje gegaan,” verklapt Jettie.

„Had je niet moeten zeggen,” berispt mevrouw.

„Juist goed,” vindt Ab. „Nu waarden we het dubbel en zullen

we onze smaakzenuwen extra inspannen, om het kostelijke aroma vast te houden.”

„Als ze het vast houden, geven ze het zeker terug, als je er erge trek in hebt en het niet krijgen kunt,” vraagt Guus.

„Zo ongeveer. Als je de smaak goed onthoudt, kun je later nog eens nagenieten.”

„Ik vindt het juist akelig, als je aan iets lekkers denkt en je kunt het dan niet krijgen,” verklaart Hans.

„Verschil van opvatting,” antwoordt Jettie.

„Of van karakter,” meent Marion.

„Jij bent het dichtst bij de waarheid,” zegt Ab.

„’t Is mogelijk,” laat dominee zich horen, „maar ik vind het gevaarlijk, het karakter maar overal verantwoordelijk voor te stellen. Het karakter, de aangeboren aard, nu ja, dat is iets, wat je in ’t leven meegekregen hebt en waaraan niets te veranderen valt, hè? En allerlei verkeerde gewoonten en neigingen spruiten dan maar uit dat karakter voort, zonder dat de persoon in kwestie er iets aan kan doen. Karakterfouten zijn altijd te verontschuldigen. Maar daarmee ben ik het niet eens, hoor! Karakterfouten zijn er, om ze te bestrijden. Bovendien wordt er veel aan het karakter toegeschreven, wat er niets mee heeft uit te staan. Dat merk je zo goed in de tegenwoordige tijd. Je zit bij voorbeeld in een volle treincoupé, iemand begint te klagen over de omstandigheden en binnen de vijf minuten klaagt het hele gezelschap mee, ja lijkt er een wedijver te bestaan, wie maar het beste klagen kan. Hebben die mensen allemaal hetzelfde karakter? Onmogelijk. Reageren ze allemaal op dezelfde wijze op het levensleed? Volkomen ondenkbaar. En toch zijn hun uitingen gelijk. Waarom? Omdat zich een geest van ondankbaarheid van de mensen heeft meester gemaakt. Dat was vóór de oorlog óók al zo. Sprak je over de malaise — o, wat kwamen de tongen los. En dan nog vaak het meest van degenen, die er het minst van te lijden hadden. Precies als nu. Zij, die woekerwinsten maken, voor wie de oorlog hèt middel is, om rijk te worden, klagen even hard of harder dan de werkelijk getroffen en, als je ze geloven wilt, snakken ze naar vrede. Maar ik dwaal af. Wat ik zeggen wou en wat ik de laatste tijd zo heel erg voel, is, dat we dankbaarheid tekort komen. We letten te veel op wat ons ontnomen werd en te weinig op wat we mochten houden. Daardoor komen we soms zó ver, dat we hetgeen we nog bezitten de waardering onthouden, die het verdient. Als ik nu hier ga memoreren, hoe onze vooroorlogse Kersttafel er uitzag..... Laten we voor één keer eens meedoen aan de algemene mode.

Helpen jullie me eens. Wat hadden we er vroeger al zo méér op dan nu?

„Wittebrood. Weihnachtsstol. Ham. Worst. Eieren. Sinaasappels. Bananen. Noten.”

„Klaarr?”

„Kerstkrans.”

„Nee, die kregen we bij de koffie.”

„Dus we zijn er heus? Dan zal ik eens opnoemen, wat we nog zouden kunnen missen. De kaas. Het rookvlees. De jam. De appels en peren. Het slaatje. Het krentenbrood.”

„Die laatste twee artikelen ziet u ook werkelijk voor het laatst, vader! Moeders laatste krenten en rozijnen zijn er aan gegaan en van de zalm wist u het al.”

„Precies, Jettie! Maar van water en brood of aardappels kan een mens ook leven, als het moet. Weet je, waarvoor ik wel eens bang ben? Dat God ons nog veel meer ontnemen zal, wanneer we voortgaan met klagen.”

„Als je bedenkt, hoe alles was voor de oorlog, snap je niet, dat je toen niet overliep van dankbaarheid,” zegt Jettie.

„En, als je bedenkt, hoe het zou zijn, als je niets anders meer had dan water en brood, snap je niet, dat je nú niet overloopt van dankbaarheid,” antwoordt mevrouw.

„Ja, mams, zo is het.”

„Daarom, kinderen, elke dag maar weer danken voor wat we nog mogen bezitten,” besluit dominee het gesprek.

Andere onderwerpen komen nu aan de orde. Marion, die op hun verzoek tussen de tweelingen in zit, wordt door deze zó in beslag genomen, dat ze geen tijd tot nadenken heeft. De hele avond verloopt verder vlot en vrolijk. Als oom tegen half tien haar halen komt, ziet hij een heel andere Marion, dan hij gewend is en, als ze later zwijgend naast hem voortstapt, vraagt hij misschien voor de honderdste maal zich af, of het haar dan zo slecht bevalt in zijn huis. Och ja, het verschil tussen zijn gezin en dat van den dominee is wel groot, moet hij erkennen. Misschien het beste, er haar Zondag maar weer heen te laten gaan. Aan hem zal 't niet liggen. Wat hij voor haar doen kan zal hij doen, hoe ook haar houding hem hindert.

Toch — als hij nu Marions gedachten wist.... Ze denkt na over wat dominee aan tafel zei. Tante Gien sprak ook zo vaak in die geest. Die was er steeds zo dankbaar voor, dat er nu nog geen ernstige ziekten waren, zoals in de vorige oorlog. Als je hoort, hoe toen bijna huis aan huis zieken of doden waren door die vreeslijke Spaanse

griep. . . . En als je denkt aan wat je wel van vroegere oorlogen leest, hoe er toen vaak cholera of pest mee gepaard ging. . . .

Dominee's vrees, dat God nog meer zal ontnemen, als het klagen aanhoudt, wordt de hare. Ze heeft haar broer verloren, haar vader zit gevangen en haar moeder is ziek, ja, maar er zijn ook kinderen, jongere en oudere, die al de hunnen moesten afstaan. Een vroeger schoolkennisje heeft een nichtje in Rotterdam, dat bij het bombardement haar hele familie verloor. Zij, Marion, zou haar vader en moeder kunnen verliezen, haar broer, o en nog veel meer.

„Zo Gij in 't recht wilt treden.” O, als God dat met haar deed. . . . Maar — God is toch Liefde? Jezus is toch juist dáárvoor gekomen, dat God niet in 't recht zal treden? Jezus heeft toch de straf, elke straf gedragen?

Moet jij dan maar voortzondigen, Marion, tegen beter weten in?

Ik moet anders worden, neemt ze zich voor. Ik moet ook leren te danken. Ik vraag altijd maar. Misschien word ik niet verhoord, omdat ik niet dankbaar genoeg ben. Was ik maar zoals Jettie.

Dat is toch zo'n fijn kind. Altijd even zonnig. Maar ik heb nu eenmaal een heel ander kakarakter.

Dat moest dominee horen! Wat zóú hij haar aanpakken. Ja, hij had wel gelijk. De schuld van jezelf op je karakter schuiven, is niet goed. Als je wilt, kun je gewoonlijk wel anders dan je doet. Zij was toch vroeger een heel wat gezelliger schepseltje dan tegenwoordig en had in die dagen hetzelfde karakter als nu. Ja, maar toen waren de omstandigheden ook anders.

Nu weer de omstandigheden, Alles heeft meer schuld dan zij. Ze draait weer, net als altijd in een cirkeltje rond. O, maar ze wil toch wel anders, ze móét. Heeft ze op deze Kerstdag al echt gedankt, omdat de Heere Jezus geboren werd? Heeft ze al iets voor een ander gedaan? Is ze niet enkel maar blij geweest, om wat ze bij Jettie genoot?

Ze wil van nu af aan net als Jettie zich gaan afvragen, hoe ze anderen gelukkig maken kan. Morgen zal ze daarmee beginnen. Aardig zijn tegen tante en de nichtjes, juffrouw Kouwenaar. Tegen die is ze het trouwens de laatste dagen al geweest. Ze bekijkt de juffrouw met heel andere ogen sinds dat gesprek van Woensdagmorgen.

„Stel niet uit tot morgen, wat ge heden kunt doen,” Ware woorden. Goede raad. Heden! Vanavond dus. Vriendelijk zijn, als ze aanstonds thuiskomt. Een beetje vertellen, hoe de middag en avond waren. Ze weet heel goed, dat tante en de nichtjes zich ergeren aan haar zwijgzaamheid.

Heden! Dat is feitelijk niet aanstonds, dat is nú. Vriendelijk

zijn tegen oom. Een gesprek met hem beginnen. Hij probeerde het een paar maal, maar haar antwoorden waren zó, dat hij niet voortging. Nee, maar hij blijft buiten beschouwing. Hem te vergeven is meer dan ze haar plicht acht. Nee, straks thuis!

Thuis hebben ze haar vriendelijkheid of spraakzaamheid momenteel in het minst niet nodig, merkt ze, zodra ze binnen is. De verloofden van Neeltje en Grietje staan op het punt te vertrekken en het is een gelach en gegrap van belang. Direct is er in Marion de weerzin tegen déze vrolijkheid, een weerzin, die haar in de ogen der anderen „bokkig” maakt.

„Wel, maid,” vraagt Kees, de verloofde van Neeltje „kon jai geen andere thuisbrenger kraige as je ome?”

„Jammer dà de Sunderklaas verbai is,” zegt Dirk, de andere aanstaande neef. „We konne d’r anders een voor je late bakke.”

„Zonder bonne soms? Dà zou dan wel een lekkere zain,” giert Grietje.

„Jullie konne d’r van main wel een hallef onsie suiker voor kraige,” overschreeuwt tante het algemeen gelach.

„Van zô’n zoete gong d’r zure gezicht dan wel over,” grinnikt Kees.

„Een beetje kalm asjeblijft,” zegt oom.

„Nou, maar zonder gekkaid, ’t spait main, dà je nog geen vraier heb, maissie, verklaart Dirk. „Azze wai brulloft hebbe, kenne we geen vraigezelle maissies gebruike, wat jou, Griet!”

„Die zette me bai de getrouwde waive, jô,” is het antwoord.

„Meschien wil Ab van den dominee wel met haar mee,” vinnigt Lena. „Ja, jonges, daar gaat me een kaarsie op. Dáárom wou ze de hille Korsemis bai Jettie zain.”

„Lena!” Arsonidus’ stem klinkt streng, maar gaat onder de andere verloren. Ieder lacht of praat, Kees schreeuwt: „zal die effe fain hosse mè z’n houte pôt?”

„Zè-è-è-èg!” Deze woorden wekken verontwaardiging en brengen daardoor stilte.

„Dà’s tè bar,” verbreekt tante die.

„Ja, dat is zeker te erg,” zegt oom. „Met zoiets wordt hier niet gespot.”

„Daar was et main ôk nie om te doen,” antwoordt Kees uit het veld geslagen. „’k Vin et beroerd genogt voor ’t jong.” Neeltje vindt, dat ze haar vriend niet op betere wijze helpen kan dan door te zeggen: „As t’r wat was tusse Ab en Marion, had ie d’r wel thuis gebrocht.”

„Ze zal genogt gehengeld hebbe, maar Appie hapte nie,” treitert Lena.

„Nee, je vader heb roet in et ete gegôid,” wil tante het voor Marion opnemen. „As tie maar een hallef uurtjie langer thuis gebleve was, zou ie wà beleefd hebbe.”

„Marion ken ôk nog wel wat anders kraige,” goedigt Dirk. „Ik zal wel deris voor je uitkaike, hoor maissie! Die van Lena heb ik toch ôk motte rikkerere. Nou ken ze wel veul praas hebbe, maar as ik t'r nie voor gezurregd had, kon ze ôk brulloft houwe tusse de ouwe waive. 't Is verders nog de vraag, of tie happe zal. Mot ze nog ofwachtte.”

„Jô, engert,” snauwt Lena.

„Engert, en dà teuge main? Dà zà je of motte zoene, maissie! Anders zurreg ik d'r voor, dà je morregenavond voor niks op de uitkaik zit.”

„D'r valt niks te zoene, zo lang ik wat te commedere heb,” roept Grietje, „ik. . . .

Bah! Marion gaat de kamer uit. Wat een stel. En die lui denken dan ook nog, dat ze aardig zijn. Ze menen het op hun manier niet kwaad, ja, de jongens tenminste, Neel en Grietje misschien ook, maar die Léna. . . . Zo, daar is dus ook een bruiloftsvriend voor opgezocht. En Jan is vanavond op een meisje uit. Ze weet nu al wel zoveel van de Oosterveense gebruiken af, dat ze begrijpt, hoe onmogelijk het gevonden wordt, als een jongen of meisje van boven de zestien alleen ter bruiloft verschijnt. Er moet dan een partner zijn voor zo'n dag. Op zichzelf niet zo vreemd. Tante Gien zal op haar bruidsdiner ook wel zorgen, dat zij, Marion, een tafelheer heeft. Maar daar ga je dan toch niet maanden van te voren al mee — mee — „vrijen” schiet door haar gedachten en een lachje trekt om haar mond. Ze begint zich hier al aardig aan te passen. Vroeger zou zo'n woord niet in haar opgekomen zijn.

Jammer, dat ze niet weten, wat Ab zei. Hij vroeg, of Jan haar kwam halen en, toen hij hoorde, hoe oom zou komen, zei hij: „dat was niet nodig geweest. Ik had het wel kunnen doen. Allicht heb ik een betere lantaarn dan je oom, of heeft hij ook een knijpkat?” Er was toen verder gepraat over lantaarn en donkerte. Ab had het gezegd, waar iedereen bij was. Marion had er niets bizonders achter gezocht. Waarom zou ze? Heel gewoon, dat een broer van je vriendin je thuisbrengt. Dat gebeurde in Den Haag ook. Maar hier. . . . Ze kunnen zich geen jongen en meisje bij elkaar denken zonder een verloving in 't zicht. En aan de andere kant legt zo'n bruiloftsverbintenis weer niet de minste verplichting op. „Van een brulloft komt een brulloft,” hoor je zowat iedere dag, maar de jongeman,

met wie Lena bij Anna's huwelijk bruiloft vierde, heeft zich terug getrokken, zonder dat iemand er aanstoot aan nam. Ze had Lena mooi terug kunnen plagen, toen ze dat zei over hengelen naar Ab. Ja, dat had ze gekund, als ze van dezelfde soort was. Nu niet. De gedachte alleen, dat zij werk zou hebben gemaakt van Ab. Zal ze nooit doen. Ab is een alleraardigste jongen, ze heeft hem altijd graag gemoogd, maar daarom hoef je je toch niet dadelijk iets anders in het hoofd te gaan halen? Zouden ze hier niet begrijpen. Als je een jongen aardig vindt, moet je meteen verliefd op hem zijn. Gewone vriendschap kennen ze niet. Nee, het is niét jammer, dat ze onkundig zijn van Abs woorden. Het is een geluk. En nog groter geluk, dat hij haar niet werkelijk heeft thuis gebracht. Allicht zou hij even mee naar binnen zijn gegaan. Verbeeld je, dat hij dan van dat stel de een of andere rare opmerking te slikken had gekregen. Zou stellig gebeurd zijn. Ze zou zich geen raad geweten hebben. Ze kan anders wel tegen een dergelijk plagerijtje, maar niet op zo grove manier en niet in betrekking tot Ab. Daar staat hij te hoog voor.

Wanneer ze dan Zondagsavonds werkelijk door hem wordt thuis gebracht, is ze blij, dat hij voor de deur afscheid neemt. Ze vraagt hem niet, mee naar binnen te gaan en dit schijnt ook in 't minst zijn bedoeling niet te wezen. Gelukkig! De plagerijen ondergaat ze liever alleen.

Als even later die plagerijen in ruime mate over haar worden uitgestort, hinderen ze haar niet in 't minst.

HOOFDSTUK XII

Oudejaarsavond !

Het is pas even over half tien, maar aan alle zijden van de tafel heeft al het gewone, avondlijke gegeeuw geklonken. Geen wonder. Op andere avonden staat om voor negenen de pap al op tafel en is om deze tijd ieder onder zeil.

„Blaive me nog langer op?” vraagt Jan.

„Op ouwejaarsavond mag et wel een ietsie later worden,” antwoordt tante. „dat de je we toch ommers altaid?”

„Altaid — nou, vleje jaar lagge we d'r al om hallef negen in,” zegt Grietje.

„Toen hadde we 't zowat allegaar te kwaad met de griep.”

„Nou ja, maar ik vin ôk, dà me maar opkrasse motte,” zegt Neeltje. „Benne d'r nog liefhebbers voor pap?”

„As ie me nou. Pap na al die oliebolle? Je laikent wel nie wais. Of wou Marion soms nog een borretje? Die heb de oliebolle nie veul eer an gedaan.”

„Dank je wel,” antwoordt Marion. Ze voelt haar maag, heeft meer olieballen gegeten dan ze in de goede jaren thuis gewend was en daarbij zoveel chocolademelk gedronken, als haar maar mogelijk was, om niet uit de toon te vallen. Maar de hoeveelheden, die de mensen hier verorberen kunnen.... En nu naar bed. Het oude jaar uit en het nieuwe in slapen. Dat heeft ze al sinds haar tiende jaar niet meer gedaan. Thuis bleven ze altijd op, zelfs in deze oorlogsjaren, nu de herinneringen toch zo droevig waren. Ze zou nu ook liever op willen blijven, al was het dan alleen. De gesprekken waren werkelijk niet zó, dat ze die tot twaalf uur zou willen rekken.

„Jullie hielden thuis zeker altijd oud en nieuw, hè Marion?”

„Ja, oom.”

„Bleve jullie de hille nacht op?” Lena zet een ongelovig gezicht. Wie doet dat nou !

„Niet de hele nacht. De laatste jaren lagen we voor enen al in bed, maar vroeger....”

Marion is blij, dat Jan haar onderbreekt. Over dat vroeger kan ze niet gemakkelijk spreken.

„Al vóór enen. Dan gaat een ander weer over opstaan denken.”
„Vooral onze Jan. Die is er teugeswoordig teuge zesse nog nie uit te kraige.”

„Over vaive ben ik altheid beneje.”

„Vemorrege had et al hallef zes geslage.”

„Is dà soms nie over vaive? Zo lang et geen zes uur is, is et bai main over vaive.”

„Hai zait wat.”

„En ik zeg ók wat,” laat tante zich horen. „Ik zeg, dá we d'r inkruipe.”

„Als Marion liever opblijven wil, houd ik haar wel gezelschap.”

Stilte. Voor zo groot een verwondering vindt niemand woorden. Als Arsonidus had voorgesteld met Marion naar de noordpool te vertrekken, zou zijn familie nauwelijks erger van de wijs zijn gebracht.

„Oom — u — nee, ik...”

„Ja?”

„Dat zou te erg zijn.”

„Zeg maar gerust, dat het te zot zou zain,” barst tante uit.
„Wie heb zoies ôit op de viól hore speule.”

„'t Zou niet de eerste keer zijn, dat ik opleef.” Arsonidus schuift zijn stoel achteruit, trekt hem weer bij, verlegt een krant... Als Marion daarbij zijn verhoogde kleur ziet, begrijpt ze pas ten volle, in welke situatie hij zich heeft begeven, en hoe moeilijk hij er zich in gevoelt.

„Ik vind het reuze-aardig van u, oom. Ik zou werkelijk graag opblijven, maar dat kan ik wel alleen, als — als u en tante het goedvinden. U moet 's morgens veel te vroeg op, om zo laat naar bed te gaan.”

„Maar ik wil ook wel weer eens doen, of ik nog jong ben,” antwoordt oom met een nerveus lachje. „Bij ons thuis bleven we altijd op. Dat heb ik wel eens eerder verteld, is 't niet?” Als hij bij deze woorden zijn vrouw en kinderen aankijkt ziet hij spot en verwondering. Maar nu hij zichzelf zo ver overwonnen heeft, denkt hij niet aan terugtrekken. „Gaan jullie maar rustig naar bed,” herneemt hij. „'t Is misschien ook wel goed, dat ik nog eens naar de roodbonte kijk. 't Beest stond me niets aan vanavond.”

„Me hadde die rôie nôit motte kope,” antwoordt Jan. „Wie heb nou rôie koeie hier in Oosterveen.”

„En wie blaif nou op, omdat een koe met melleke een bietjie balsturig was?” zegt Grietje.

„As et enkelt om die koe was...” Lena grinnikt. Na zevenen

is vader niet meer in de stal geweest. Zo erg is zijn angst over dat koebeest niet.

Marion begrijpt, dat er iets uitgepraat moet worden zonder haar. Ze gaat daarom de kamer uit, hoort nog net, hoe de tongen los komen, maar verwijdert zich ver genoeg, om niet te horen, wat er gezegd wordt.

Dat oom dit doen wil voor háár! Dat hij, die zich liefst op de achtergrond houdt, nu zó voor het voetlicht treedt. Ze weet niet, of ze er hem dankbaar voor kan zijn. Ze is er in elk geval niet blij om. Alleen met oom! Twee volle uren. Daarin kan heel wat gezegd worden. Ze vreest, dat oom een verklaring zal vragen van haar gedrag. Dat was in betrekking tot hem de laatste dagen in het oog lopend onaangenaam. Ze heeft sinds de Kerstdagen werkelijk er naar getracht vriendelijker te zijn voor tante en de nichtjes. Haar stugheid tegen oom kwam daardoor te duidelijker uit. Het moet hem gehinderd hebben. Maar het hinderde haar zelf ook. Hoe meer ze zich voorhoudt, dat ze niets met hem te doen wil hebben, hoe sterker ze voelt, van hem te houden. Als hij haar dan zo aankijkt — zo met de ogen van Wout....

Ik zal hem wel te woord staan, neemt ze zich voor. Ik zal hem tonen, dat ik niet bang voor hem ben. Ik ben toch geen kind meer?

Nee, ze is geen kind meer, maar ze voelt zich wel erg klein, als ze een half uur later alleen met hem in de kamer zit. Als hij nu maar kort en goed vroeg, wat ze tegen hem had, als hij haar desnoods op strenge wijze terechtzetten wou. Dat kan hij, al doet hij het niet gauw. Soms tegen Jan — of Lena....

„Nou, Marion, laten we het ons zo gezellig mogelijk maken” komt er dan, als ze juist de rechte woorden gevonden meent te hebben. Die woorden zijn nu onbruikbaar en andere vindt ze niet zo gauw.

„Wil je de radio weer aanhebben, soms?”

„Och nee, oom, daar is toch niets aan en ze zouden er misschien niet van kunnen slapen.”

„Dat slapen zou wel schikken,” zegt oom met een blik op de half gesloten bedsteêdeuren aan het andere eind van de kamer, waarachter tante al horen laat, dat ze in dromenland is. „Maar je hebt gelijk, aan de radio is niets, tenminste niet dat, wat wij ervan wensen. Als je dan denkt aan die uitzendingen vroeger van de N.C.R.V.....”

Er schiet een brok in Marions keel.

„Vroeger was alles beter, hè?”

Ze kijkt hem aan. Wat wil hij met deze woorden?

„Natúúrlijk,” brengt ze er vreemd bevend uit.

„Ja, kind, vooral voor jou. Jij moet het vandaag wel extra moeilijk gehad hebben. Ik zou zo graag iets voor je willen doen, je willen helpen, als ik maar wist hóé.”

„Zeg liever duizend andere dingen oom,” zou ze willen roepen. Zoals hij daar zit, is het heel moeilijk, boos op hem te blijven en dat móét ze toch. Ze zou hier niet hoeven te zijn, ze zou ergens anders kunnen wezen, àls . . .

Als je die brief niet achter gehouden hadt, Marion!

Nee, aan die brief niet denken. Die moet ze vergeten. Als hij haar gezegd had, dat ze geen eigen kamer zou krijgen, was ze nooit gekomen, al waren er honderd van die brieven geweest.

„Zeg me eens, Marion, weet jij iets, waarmee ik je leven hier prettiger zou kunnen maken?”

„Och, welnee, oom! Of — ja, als ik niet meer naar dat naaimens hoefde.”

„Daar kun je wel afkomen. Je weet hóé. Als je les had van de juffrouw, verviel die naaiërij vanzelf. Dat tante je daar heen stuurt, doet ze met de beste bedoelingen. Mij zat het dwars, dat je hier niets leerde, zij vindt dit de beste manier, om een meisje iets te laten leren en inderdaad is er hier ook geen andere gelegenheid, om kennis op te doen. Ik vind het jammer, dat je iets tegen de juffrouw hebt. Trouwens, Marion, er is meer, dat ik jammer vind.”

Ze bloost, kijkt voor zich, zegt dan: „Ik heb niets tegen de juffrouw. Ik mag haar tegenwoordig wel.”

„Dat doet me genoegen. Zullen we het haar dan vragen, als ze Maandag terugkomt? Meisje, wat zou je een prettiger leven krijgen, als je weer aan je werk ging. Je kon immers altijd goed mee op school?”

„O — ja — dat ging wel.”

„Niet al te best?”

„'k Ben bij de laatste overgang blijven zitten.”

„Wat vertel je me nou? Dat had ik nooit van je gedacht. Nee, kijk maar niet zo sip. 't Is helemaal mijn bedoeling niet, je te gaan bekapittelen. Ik ben vroeger zo vaak gekelderd, dat ik het wel eens leuk vind, een lotgenote te ontmoeten, al is het dan een late. Als ik met dien Jan van jullie aan de praat raakte, voelde ik altijd zó sterk mijn minderheid, dat ik als een slak in mijn huisje kroop en in jou had ik ook zo'n geleerde gezien, maar dat schijnt dan toch mee te vallen.”

„Of tegen. Als ik eens te dom bleek voor juffrouw Kouwenaar. . .”

„Tja, wat dan. We zullen het er op moeten wagen. Zeg, is het soms daarom, dat je niet meer naar die school wou?”

„Wie zegt, dat ik er niet meer heen wou?”

„Dat zeg ik. Er moet toch een reden zijn voor het feit, dat je er alles op zette, om hier te komen? Want dat dééd je. Je waagde er jezelf aan èn — mij.”

Er tintelt een lachje in ooms ogen, maar Marion merkt dat niet. Marion is zo verward, dat ze niet durft opkijken en niet weet, wat te zeggen.

„Nou?”

„Ik — ik begrijp u niet.”

„Kom nou. Dat spijt me. Ik had meer van je snapvermogen verwacht. Het is toch niet kleiner dan het mijne, hoop ik? Dan zou ik werkelijk gaan twijfelen aan je capaciteiten.”

„Nou ja, ik — ik. . . .”

„Ik wou niet meer naar school en greep daarom de evacuatie aan, om er af te komen. Als ik in Oosterveen was, kon ik er niet meer heen. Ik hoopte elke dag met de bus naar de stad te kunnen en toen bleek, dat dit onmogelijk was, zette ik toch door, zonder het aan tante Gien te vertellen, terwijl ik aan oom Bert vast beloofd had, dit te zullen doen. Mijn onoprechtheid hinderde me geducht, want van huis uit ben ik nogal eerlijk, en zo raakte mijn humeur in de war, wat noch mijzelf, noch mijn omgeving ten goede kwam. Van juffrouw Kouwenaar wou ik geen les hebben, omdat ze beslag had gelegd op de kamer, die ik mezelf had toegedacht. Nou, Marion, sla ik raak of mis?”

Oom heeft dit alles op zo komische toon gezegd, dat Marion bijna in de lach zou zijn geschoten, als de zaak niet zo allerakeligst was.

„Hoe weet u, dat ik — niet alles aan mijn tante vertelde?”

„Dat kwam gauw genoeg uit. Ze schreef me, hoe vervelend ze het vond, dat je niet naar school kon, waaruit ik begreep, dat jij haar daar onkundig van hadt gelaten.”

Hoe Marion zich schaamt. Hij heeft het dus geweten. Hij maakte haar geen verwijt, maar — wat zal hij aan tante Gien hebben geschreven?

„Eerst heb ik nog gemeend, dat je op die manier had gehandeld, omdat je zo graag bij ons wou zijn, maar gauw genoeg merkte ik, dat je het niet naar je zin hadt, terwijl het toch precies zo was, als ik het je had voorgesteld. Ik heb er je dadelijk op gewezen, dat het leven anders zou zijn dan vroeger, als je hier logeerde.”

„Maar u heeft me niet gezegd, dat ik bij Lena zou moeten slapen. Ik dacht in elk geval een eigen kamertje te krijgen.”

„En ik dacht, het je te kunnen geven. Ik had gedacht, een kamertje voor je te laten maken achter op zolder. Ik sprak er over met den timmerman, zodra ik zeker wist, dat je zou komen. Ik dacht: tot 1 November kan Marion de opkamer krijgen en tegen die tijd is het kamertje wel klaar. Dat zou ook gelukt zijn, als de timmerman hout had kunnen krijgen, maar dat was niet zo. Als jij je komst een week later had gesteld, zou ik er nog over hebben kunnen schrijven. Nu kreeg ik Zaterdagmorgens bericht, dat je Dinsdags zou komen. Kon ik er toen nog tijdig met jou of je tante over corresponderen? Nee. Want Zaterdagavond sprak ik pas met den timmerman.”

Geslagen is Marion. Dát had hij voor haar willen doen en zij beschuldigde hem van onoprechtheid. Zij, die zelf onoprecht was, had hem durven veroordelen.

„Oom, ik vind het afschuwelijk,” barst ze uit. „Het spijt me zo. Alles zou anders gelopen zijn, als ik dát maar had geweten. Ik zou heel anders tegen u gedaan hebben. Ziet u — ik dacht — het leek er op, of u er me in had laten vliegen.”

„Waarom zou ik dat gedaan hebben? Omdat ik je zo vreeslijk graag hier hebben wou? In dat geval zou ik je niet zo sterk hebben geraden, je goed te bezinnen. Nee, Marion, zo heel sterk was ik niet voor je komst, omdat ik van het begin af vreesde, dat jij je hier niet al te zeer op je gemak voelen zou. Wanneer jij je alles van ons gesprek in Elden nog goed herinnert, weet je, hoe je aandrong, tòch te mogen komen. En, als ik dan bedenk, hoe je zelfs je gegeven woord ontrouw werd, om maar hier te kunnen zijn....”

„Wat schreef tante daarover?”

„Waarover?”

„Nou, dat ik het niet gezegd had van de bus.”

„Daar weet ze niets van. Ik heb je niet verraden en ik zal je niet verraden ook.”

„Oom — u....” Ze heeft zijn hand gegrepen en een snik wringt zich uit haar keel.

„Stil, zeg, als tante wakker wordt....”

Daar zouden sterkere geluiden voor nodig zijn. Ze begrijpt oom. Hij wil geen dank, is bang voor uiting van sentiment.

„Welnee, meid, ik ging jou toch niet verraden? Ik heb vroeger ook wel eens een beetje met de waarheid gesold, als het de school betrof. Niet dat ik dit goedkeur — bedrog blijft bedrog — maar ik kan het plaatsen. En toen wist ik nog niet eens, dat je was blijven zitten. Anders had ik het nog beter begrepen.”

„Ach oom, dat zitten blijven.... Ik zal u alles vertellen. Jettie

was tot nu toe de enige aan wie ik het deed, maar u moet het ook weten."

Dan krijgt oom alles te horen, ook over de brief, die ze zegt verbrand te hebbe: Dat ze dit hier pas deed en onder welke omstandigheden, vertelt ze er niet bij.

Oom neemt niet direct het woord, als ze uitgepraat is.

„Vindt u het erg?”

„Dat van die brief nogal. Je weet maar niet, wat er in gestaan heeft.”

„Niet veel bizonders. Anders hadden ze wel naar de resultaten gevraagd.”

„Dat is waar. Er zal wel iets in gestaan hebben van beter werken en minder brutaal zijn, denk ik. Aan wie was hij geadresseerd?”

„Aan het hoofd der familie Arsonidus. Ze wisten dat vader gevangen zat en moeder ziek was.”

„Jammer dat je hem niet meer hebt. Ik zou me genoeg hoofd der familie Arsonidus voelen, om hem open te maken en zo'n erg strenge rechter zou je aan mij niet hebben.”

„'k Wou, om ik weet niet wat, dat ik hem nog had. Vindt u, dat ik. . . .”

„Nou?”

„Het ook nog aan andere mensen moet vertellen?”

„Daarin kan ik je geen raad geven, meisje! Dat moet je met je eigen geweten uitmaken.”

„Tante Gien zou zo vreeslijk verslagen zijn.”

„Dat geloof ik ook. Naar haar schrijven te oordelen, is ze een erg serieus persootje.”

„En de brief kan ze toch niet meer lezen.”

„Nee. Je zou ook aan die directrice kunnen schrijven, haar eerlijk kunnen opbiechten, hoe het gegaan is.”

„Oom, schei uit. Dat asjeblijft niet. Zou u dat vroeger gekund hebben?”

„Nee,” antwoordt Arsonidus, denkt meteen aan de keren, dat hij zulke brieven aan zijn vader geven moest en er zelfs niet over dacht, ze achter te houden, „nee, maar ik reken toch, dat dit in zekere zin plicht zou wezen. Evenwel — beïnvloeden wil ik je niet. Ik geloof met je, dat de inhoud geen doel meer had, nu je toch van school ging. Bij juffrouw Kouwenaar zet je je beste beentje maar voor.”

„Dat belooft ik u. Ik verlang er echt naar, weer aan de gang te kunnen. En, als ik dan van de zomer het mulo-diploma haal. . . .”

„Ben je heus van plan, zo lang hier te blijven?”

„Als de oorlog nog zo lang duurt. . . . Maar dat zal toch niet, hè?”

„k Weet niet. Ik ben niet zo optimistisch als de meeste anderen. Ik geloof, dat we er nog jaren in kunnen zitten, als tenminste het zwaard beslissen moet.”

„En wat zou anders moeten beslissen?”

„Het gezonde verstand. Maar veel vertrouwen heb ik daar niet in.”

Nog jaren! Verbeeld je, dat ik hier het volgend jaar nog zit, denkt Marion.

Nee, nee, dat gelooft ze niet. Dáár wil ze niet aan denken.

„Ook al zou ik vóór het mulo-examen weg zijn, dan kon ik er toch wel aan deelnemen,” herneemt ze. „Ik voel meer voor het mulo-diploma dan voor het einddiploma van die meisjesschool.”

„Sinds wanneer? Sinds je die brief kreeg?”

„Niet plagen, oompje! Nee, sinds ik wist, dat ik niet over zou gaan.”

„Niet plagen. De jongedame zal nog commanderen ook. Ja, ja!”

„Nee,” antwoordt Marion. „Ik heb niets te commanderen. Ik heb u vergeving te vragen voor mijn onaangenaam gedrag.”

„Die vergeving heb je, hoor! 't Spijt me, dat we het niet eerder hebben uitgepraat. Ik kon me nooit goed begrijpen, wat je tegen me hadt, speciaal tegen mij, maar ja, als je in de veronderstelling leefde, dat ik je moedwillig bedrogen had. . . .”

„Gebruikt u dat woord asjeblijft niet, want als er iemand aan het bedriegen is geweest. . . .”

„Niet meer over praten.”

Neen, ze praten er niet meer over, maar Marion moet er wel over denken, later, als ze vergeefs op de slaap wacht. Ze vindt haar eigen gedrag zo minderwaardig. Het steekt zo héél ongunstig af bij dat van oom.

Maar het zal anders worden, neemt ze zich voor. Even na twaalven zei oom: het oude is voorbij, Marion! Laten we hopen, dat van nu af alles nieuw wordt, om ons, maar bovenal in ons.”

Ze heeft om vergeving gebeden. Ze voelde, dat ze die nodig had. En vol goede voornemens gaat ze het nieuwe jaar in.

Fijn, dat het nu zo echt goed is tussen oom en haar. Ze hebben zo enig gepraat samen. 't Was twaalf uur eer ze het wist. Met oom kun je haast zo praten als met moeder. Maar moeder zou meer geëist hebben. Als moeder wist van zo'n brief zou ze beslist zeggen: je moet excuus vragen, Marion! Je moet onmiddellijk aan de directrice schrijven.” Gelukkig dat oom dit niet deed. Een echte goeiert toch. Hoe hééft ze hem al die weken zo miserabel kunnen behandelen. Maar, ook dat is voorbij.

HOOFDSTUK XIII

Tante en de nichtjes kijken er vreemd van op, als oom die eerste Januari aan het ontbijt vertelt, welke verandering er komen gaat.

„Begin je nou tòch met die leerderai?” vraagt tante op weinig vriendelijke toon.

„Als de juffrouw me les geven wil, ja, dan heel graag,” is het antwoord.

„Dan komp zeker al het werk op main neer,” doet Lena verontwaardigd.

„Ja, want wai doene niks,” zegt Grietje.

„Zà je ondervinde, azze we de deur uit benne,” vult Neeltje aan.

„Ik kan wel hetzelfde werk in de huishouding blijven doen. Alleen zal het onderwijs van Pleuntje Gijzen moeten vervallen,” zegt Marion.

„Maid nog es toe, wà zunde vin ik dat,” verklaart tante. „Ik heb et net met Pleun over je gehad en ze zee, dà je zo goed van anneme was. As ie zo doorgong, zee ze, moch ie al gauw op 't mesien naaie.”

„Bedenk je goed, Marion,” zegt oom lachend. „Weet, wat je doet, meisje!”

„Dat weet ik best, oom,” antwoordt ze.

„Specejale oplaiding in onze voorkamer,” smaalt Lena. Zij kan 't het minst hebben, dat Marion nu toch aan het leren zal gaan. Zij was altijd een beetje jaloers geweest op het twee jaar jongere nichtje, tegen wie ze het in zoveel dingen afleggen moest; die jaloezie had haar tot halfbedekte hatelijkheidjes aangezet sinds Marion onder hun dak woonde en maakte nu, dat ze haar woede nauwelijks meester blijven kon. Lena, de jongste, was altijd wat verwend, in 't bizonder door vader en nu voelt ze zich geducht achteruit gezet. Dat vader gisteravond met dat „malle wicht” opleef, had haar al slecht aangestaan, maar dat er in die laatste uren van het voorbije jaar blijkbaar „afpraakjes” zijn gemaakt, brengt haar buiten zichzelf van ergernis.

In de komende dagen laat ze niet na, het Marion onaangenaam te maken en dat die zich daar maar helemaal niets van schijnt aan te trekken, doet haar gramschap groeien.

Zo'n nuf ook, die Marion. Komt hierheen, omdat ze geen dak meer boven d'r hoofd heeft, moet melk en eieren hebben, omdat ze in die deftige stad zo ongeveer uitgehongerd is en zal dan nog in alles de boventoon voeren gaan. Dat loopt maar bij dominee uit en in, wordt door Ab thuis gebracht, zit met Jettie, als die er is, te smoezen in een vreemde taal, voelt zich te voornaam voor het naaien bij Pleuntje Gijzen en zal nou nog de geleerde gaan uithangen ook. Vader moest het maar eens weten van die brief. Ze is in Den Haag misschien wel van school gejaagd. Ja, dat kan best. Als ze naar catechisatie is, wil Lena er toch nog eens naar zoeken. Ze heeft dat al eerder gedaan en daarbij gezien, dat hij niet meer op de oude plaats ligt. Of ze hem dan toch gepost heeft? Het kan, maar 't kan ook dat hij in een ander boek verzeild is geraakt. Zodra Lena zich op zo'n catechisatie-uur vrijmaken kan, zal ze op onderzoek uitgaan.

Tante, Neeltje en Grietje leggen zich nogal gemakkelijk bij de veranderde omstandigheden neer. Tante was bij alle respect voor Pleuntje Gijzen's onderricht toch wel eens bang geweest, dat Marions vader, als hij vrij kwam, er zijn neus voor optrekken zou en zou menen, dat zijn dochter er te goed voor was. Daarvoor hoeft ze nu niet meer te vrezen.

De twee aanstaande bruidjes hebben werkelijk wel wat anders aan het hoofd, dan dat ze zich zouden bekommeren om dat Haagse kind. Ze hebben nu juist besloten, toch maar op één dag te trouwen en dat brengt zoveel veranderingen mee, dat alle gedachten er aan gewijd dienen te worden. Die Marion moet de kost maar kauwen, zoals zij ze slikken wil, vinden ze. Dus blijft dan tenslotte Lena in haar verstoordheid alleen.

Juffrouw Kouwenaar stelt voor, dat Marion de eerste de beste middag maar met boeken en schriften bij haar in de kamer moet komen. Ze kunnen dan eens zien, hoe ver ze is.

Het valt mee. Of — tegen. De juffrouw zegt ronduit, het voor Marion jammer te vinden, dat ze van haar school af moest. „Kind, kind,” zegt ze, „wat lijkt me dat een fijne school. Geweldig, zover jij met de talen was. Veel verder dan voor het mulo-examen nodig is. In andere vakken ben je niet zo ver, of, beter gezegd, die zijn je op andere wijze onderwezen, wat te verwachten was, aangezien je nu eenmaal voor iets anders werd opgeleid. Jammer dat je geen wiskunde hebt gehad, anders kon je wel voor B op.”

„Feitelijk vindt u me dus te ver voor A,” antwoordt Marion lachend. „Zeg u dat maar niet aan tante, anders meent die nog, dat de naaierij er wel om door kan gaan.”

„Te ver voor A — nee, dat zou ik niet durven zeggen. Ik wil trouwens aan mijn broer in Amsterdam vragen, of hij me precies de eisen opgeeft, die hier bij dat examen gesteld worden. Ze zullen allicht wat anders zijn dan in Indië en ik zou om nog zoveel niet willen, dat je voor het een of andere vak onvoldoende kreeg. Je moet een prachtexamen doen, thuishkomen met een puntenlijst, waar je hele familie van omvalt.”

„Die staan nogal stevig op hun benen, tenminste die hier,” antwoordt Marion. ’t Mag dan wel een lijst met elven worden, dunkt me.”

„Of dertienen. Nu ja, je zet je beste beentje maar voor. En zeg, hoe zou je het vinden, als wij samen onze gesprekken in een vreemde taal gingen voeren? Niet als ik les geef natuurlijk, dat gebeurt in ’t Hollands, maar wat we verder te verhandelen hebben, zouden we de ene week in het Frans kunnen doen, de andere in het Engels en de derde in het Duits. Zo ging het vroeger op onze kostschool ook.”

Marion vindt het dáverend. Zullen ze er dan nu direct maar mee beginnen?

„Uitstekend,” antwoordt de juffrouw. „Dit wordt dan de Franse week.”

„Liever de Engelse,” zegt Marion.

„Ben je zo dol op Engels?”

„Helemaal niet. Juist het tegendeel. Daarom wil ik er deze aan wijden. Het is nu al Dinsdag en de week begint op Zondag.”

Zo wordt de eerste Januari-week de Engelse en Marion vindt nu deze taal niet eens meer zo heel verschrikkelijk. Er gewoon in te praten, is iets anders dan er les in te hebben, vooral daar de twee juffrouwen zo geheel en al verschillen. Hoe hééft ze iets op juffrouw Kouwenaar tegen kunnen hebben. Het is beslist een leuk type, ze laat je nog eens lachen, is zo gevat en geeft prettig les. De eerste dagen gaat het, zoals ze zelf het noemt, „te hooi en te gras,” maar zodra het antwoord van haar broer er is, brengt ze er regel in. Ze stelt een programma op, maakt een lesrooster, elk vak krijgt zijn vaste dag en tijd. Haar broer, die hoofd van een grote mulo is en in de examencommissie zit, zal van verre leiding geven, schrijft trouwens direct al, dat Marion een prachtkans maakt, naar wat hij van haar gehoord heeft.

Een prachtkans. Dat herhaalt de juffrouw de tweede week. Ze weet nu Marions kennen en kunnen, begrijpt niet, dat ze op die Haagse school dít meisje lieten zakken. Waren de eisen voor dat overgangsexamen dan zó hoog geweest?

Marion haalt de schouders op. „Ik kwam maar een paar punten te kort. Als ik het lieve kindje van de juffrouwen geweest was, zou ik er wel gekomen zijn.”

Juffrouw Kouwenaar staart peinzend voor zich uit. Natuurlijk diende zij als paedagoge hier krachtig tegenin te gaan. Ze behoorde te zeggen, dat zo'n opmerking ongepast was en beslist met de waarheid in strijd moest zijn, dat serieuze leraressen zich niet door gevoelens van sympathie of antipathie lieten beïnvloeden. Maar ze zwijgt. Leraressen zijn ook doodgewone mensen, naar ze uit ervaring weet en ze acht het niet onmogelijk, dat Marions optreden werkelijk schuld heeft aan haar nederlaag. Wat kan dit meisje onaangenaam zijn. Zelf heeft ze dat immers in ruime mate ondervonden? Als je dan zo'n leerlinge hebt, die niet te best werkt en daarbij een toon aanslaat, een houding aanneemt, alsof ze boven alles en iedereen staat — ja, dan handel je niet zo toegeeflijk als wanneer het een vriendelijk, meegaand persoontje betreft. Jammer dat die Marion zich soms zo onsympathiek voordoet. Haar aard is anders, dat weet de juffrouw nu met grote zekerheid.

Zo vallen dus onderwijzeres en leerlinge elkaar mee. En het werk valt Marion bijzonder mee. Hoe heel anders is nu haar leven geworden. 's Morgens het gewone werk in de huishouding — 's middags les. O nee, het zou niet nodig zijn, elke middag les te hebben. Als ze driemaal per week een paar uur had, was het ook voldoende en, als ze dan daarbij elke dag twee à drie uur had, om de opgaven uit te werken, kwam ze er met glans. Maar ze is er best over te spreken, dat de juffrouw daar niet van horen wil. Als ze deze een keer vraagt, of ze niet al te veel van haar tijd neemt, krijgt ze ten antwoord: bevalt het jou niet op deze manier?"

„Mij uitstekend, maar...”

„Mij ook uitstekend. Als het me vervelen gaat, zeg ik het je wel. Voorlopig kom je elke middag van twee tot vijf en 's avonds mag je hier gerust je werk maken. Dat het achter daar te rumoerig voor is, snap ik wel. Alleen zou ik je raden, ook zo eens een uurtje aan de huiselijke gezelligheid deel te nemen.”

„Gezelligheid! Snakt u daar niet naar? Ze vinden het beslist goed, als u er ook bij komt zitten. Ze hebben vaak genoeg meêlijdend over u in uw eenzaamheid gesproken en er zich over verwonderd, dat u zo zelden eens binnenkwam.”

„O ja? Nou, ik wil er wel eens bij komen zitten, als ik ze daar een plezier mee doe.”

„Zij zouden menen, er ú een plezier mee te doen.”

„Dan waren we allemaal gelukkig. Het geeft zo'n strelend gevoel, een ander genoeg te doen, vindt je ook niet?"

Marion haalt de schouders op. Ze denkt aan Jettie's raad. Ze tracht die op te volgen, wat haar nu en dan gelukt, maar ze kan toch niet zeggen, dat het haar een buitengewoon voldaan gevoel geeft.

„Weet je," gaat de juffrouw voort, „ik zou je best al door hier willen hebben, je zou hier, wat mij betreft, ook de maaltijden mogen gebruiken, ik zou dat zelfs heel gezellig vinden, maar we kunnen het niet doen om je familie."

„Hè, hier samen met u eten..." Marions ogen stralen. 't Gaat er vaak zo ongegeneerd naar toe, daar achter, soms maakt het haar onpasselijk. De kostelijke erwtensoep, die ze eens per week krijgen, smaakt haar nauwelijks door het onaangenaam geslurp der anderen en doordat ze nog altijd moeite heeft enkel met een lepel de soms vrij grote stukken vlees en spek te bewerken. Hè, als ze hier zat en een behoorlijk couvert kreeg...

„Ja, meiske, het zou mij ook best bevallen, want de eenzaamheid bij de maaltijden hindert me wel wat, maar toch geloof ik niet, dat we er aan beginnen moeten. Het zou ergernis verwekken, als ik je zo sterk de voorkeur gaf boven je nichtjes."

„Die zouden niet eens graag samen met u eten."

„Best mogelijk en toch zou het ze hinderen, als ik er jou dagelijks toe uitnodigde. Stel je eens op Lena's plaats. Zij is dochter des huizes en ze zou voorbij gezien worden terwille van een nichtje, een jonger nichtje nog wel..."

„Het is ook alleen Lena, die er zich aan stoten zou. De anderen zijn zo niet."

„Stem ik toe. Maar we mogen niemand onnodig ergeren, één persoon evenmin als tien."

„Ze ergert er zich ook al genoeg aan, dat ik les van u heb."

„Ik sprak van onnodig ergeren. Och, maar nu betrap ik mezelf. 't Is feitelijk ook onnodig, dat je zo véél uren bij me doorbrengt."

„O, maakt u daar als 't u blijft geen verandering in om Lena's wil."

„Ben ik niet van plan, hoor! Ze kan in dit geval niet controleren, wat nodig is of niet. Met de maaltijden zou dat een ander geval zijn, geloof je ook niet?"

„Och ja. Natuurlijk heeft u gelijk. Lena heeft een miserabel karakter. Dat moeten we in vredesnaam ontzien."

„Ze heeft geen gemakkelijke aard. Maar — de omstandigheden zijn haar wel wat tegen. Ze is nogal wat jonger dan haar andere zusters,

die hebben haar waarschijnlijk altijd als de baby beschouwd en, nu ze allebei op trouwen staan, voelen ze zich helemaal mijlen ver boven haar verheven. Daar kom jij. Je bent twee jaar jonger, aan jou zal ze wat hebben. En als dat dan zo bitter tegenvalt....”

„Misschien wou ze mij wel even genadig behandelen, als Neel en Griet het haar doen.”

„Heeft ze daar blijk van gegeven?”

„Och — nee — maar aardig is ze toch niet. U weet niet alles en ik wil niet alles zeggen.”

„Verstandig. En ik zou maar proberen, niet alles op te merken.”

„Ook niet, als ze in mijn boel snuffelt?”

„Doet ze dat?”

„Ja, ze heeft het zelf moeten erkennen.”

„Kun je niets afsluiten?”

„O, jawel! Mijn brievenoos. Maar dat is dan ook het enige.”

„Kleine mensen doen kleine dingen, moet je maar denken. Kun je haar niet op wat hoger peil brengen? 't Kan wel zijn, dat jou van Hoger Hand een taak is opgedragen. Je hebt een andere opvoeding genoten, bent in betere kringen geweest; hoewel je jonger bent dan Lena, weet je in bijna alle opzichten meer dan zij. Dat meerdere heb je niet voor niets ontvangen. Zou je het niet kunnen gebruiken tot voordeel van je nichtje?”

„Daar zou ze dan toch van gediend moeten zijn.”

„Natuurlijk. En als je het tegendeel weet, het echt wéét, dan ga je vrijuit. Maar — om terug te komen op het punt van uitgang — je komt dus elke middag en ook 's avonds een paar uur hier. Je maakt je werk, we praten en lezen wat, verder blijf je nu en dan een halve of hele avond in de familiekring, naait, breit of stopt voor je tante. Dat komt haar toch ook wel toe, dacht je niet?”

Ja, dat komt tante zeker toe. Ze valt erg mee in betrekking tot de nieuwe toestand. Als Marion tegen tweeën nog met het een of ander bezig is, krijgt ze te horen: „Schei maar uit, het wordt je tijd.” En ze informeert zowel bij haar als bij de juffrouw, of het goed gaat, toont zich verheugd over het bevestigende antwoord op zo'n vraag. Oom is meer dan tevreden, Grietje, Neeltje en Jan interesseren zich weinig voor Marions doen en laten, het is enkel Lena, die vergramd blijft. Marion tracht te handelen op de wijze, die de juffrouw aangaf, maar aangezien enkel het verstand haar in die richting drijft en het gevoel een andere kant op wil, blijft het succes uit. De twee nichtjes leven in een staat van gewapende vrede. Tot op een middag de strijd losbarst.

Marion is ter catechisatie gegaan, maar wordt teruggestuurd. Dominee heeft onverwacht een flinke griep gekregen, ligt te bed.

Langzaam fietst ze terug. Jammer. Ze gaat graag naar catechisatie, Dominee heeft zo'n eigen manier van onderricht geven, eenvoudig en toch interessant. Dubbel vervelend vindt ze het huiswaarts gaan, omdat ze vanmiddag geen les heeft. Juffrouw Kouwenaar moest naar de stad en nam er de Woensdagmiddag voor, aangezien deze toch door de catechisatie onderbroken wordt.

Als ze het boenhok binnen komt, hoort ze licht gestommel boven zich in de richting van de zoldertrap. Ze schenkt er geen aandacht aan, tot ze in de kamer Lena's afwezigheid merkt. Gerucht van boven is hier niet waar te nemen. Daarvoor maken de naaimachines te veel leven. Maar — wie zou boven bezig zijn, als het Lena niet was? En — wat zou die er doen?

„Even mijn werk halen,” zegt ze, sluipt op kousevoeten de trap op en vindt wat ze dacht. Lena is de boeken aan 't inspecteren, heeft een stapeltje naast zich en schudt ze een voor een uit.

„Wil ik je helpen?”

Verschrikt duikelt Lena van haar knieën op haar linkerzijde.

„Vál je, schat? Zal ik je oprapen?”

„M-m-maid — ik. . . .”

„Was je weer aan 't stof afnemen? Is het hier zo vuil, dat de stof ook al tussen de bladen ligt? Bewerk die dan een voor een met een stofdoek. Het is er niet best voor, boeken zo uit de band te laten slingeren. Dat jij daar geen verstand van hebt, is te begrijpen. Waar heb je wel verstand van, groot uilskuiken, dat je bent?”

Het bruist zo wild in Marion, dat ze haar sarcasme niet volhouden kan. Dreigend schiet ze op Lena af, die dan door een onhandige beweging de boekenstapel omvallen laat. Dit lawaai overstemt beneden dat der naaimachines, doet tante gevolgd door haar twee dochters de trap op komen.

„Wà gebeurt hier?”

„Dat ziet u, tante, Lena was aan 't stof afnemen.”

„Wà mò jai mè die boeke?”

„Ik — ik wou es kaike,” doet Lena dreinerig, terwijl ze tussen de boeken overeind krabbelt.

„Onze Leen kraigt ôk zin an de geleerdiggait,” schatert Grietje.

„En ze nam zeker te veul hòi op d'r vurrek,” zegt Neeltje.

„Wô'n bende boeke tegelaik. . . . Al wier ik honderd, dan kreeg ik ze nog nie uit.”

„Maar ik zou wel deris wille wete, wat of de te betekene hait,

Lena," zegt tante op dreigende toon. „Wà mos jai mè Marions boeke? En ze dan zô door mekaar te smaite. Een schandaal is et."

„Daddis t'r aige schuld," antwoordt Lena.

„O, natuurlijk. Als ik op de gewone tijd thuis gekomen was, had je een gezicht kunnen zetten zo onschuldig als een lam. De boeken zouden precies zo hebben gestaan, als ik ze gezet had. Maar toevallig ontdekte ik je reinigingsijver, hè? Ja, kijk, ik zal even laten zien, hoe Lena boeken afstof. Zo! Best er voor, niet?"

„Maid, miskedé dà je ben," stuift tante op, „mò jai zô de boel van een ander verrinnere? En waarvóór? Ofstoffe is neturelijk een praatje. Wà mos ie d'r mee?"

„Kaïke."

„Of er geen briefie's van duzend inzatte zeker," zegt Neeltje.

„Er konden ook andere briefjes in zitten, hè Lena? Vertel gerust, waar je naar zocht. We zijn een en al oor."

„Ik zoch na geen briefie's," doet Lena bedremmeld, kijkt tersluis naar Marion. Die staat daar zo — zo of het haar niks kan schelen van die brief. Natuurlijk kan het haar wèl schelen, maar als zij er een woord over uitbracht, kwam die met de eierenhistorie op de proppen."

„Ze zoch enkelt na waisheid," plaagt Neeltje.

„Ik vin het een mieters raar geval," zegt tante, terwijl ze om beurten Marion en Lena aankijkt. Ze weet, dat er slechte boeken bestaan. Zelf heeft ze er nooit een gezien, maar ze heeft wel eens gehoord, dat er mensen zijn, die helemaal niet van lezen houden en toch op die slechte boeken verzot zijn. Als haar Lena ook eens op deze manier tot verkeerdheid gekomen was. . . .

„Wà benne daddaindelijk voor boeke?" informeert ze.

„Van alles en nog wat," antwoordt Marion. „Lena was net met een dierkundeboek bezig. Kijkt u maar. Mooi, hè?"

„Bewaar me, maid, ik kraig t'r de bibberazie van," roept tante, als Marion haar de plaat van het menselijk geraamte voorhoudt. „Lees jai in zukke boeke?"

„Daar lees ik niet in, daar leer ik uit," antwoordt Marion, die weer volkomen kalm is en de grappige kant van 't geval begint te zien.

„Leerde jai zukke rariggait op een maissiesschôl? Ik zou denke, daddet kost was voor sterdente, die dokter mozze worde."

„Op 't gewône schôl hadde we ôk al zô'n prent," verklaart Grietje met minachting. „Een grôte dan. Hai wier wel deris voor et bord gehange."

„De taje benne raar," verzucht tante. „'t Is goed, om zenew-

pesente van de kinders te make. Affain, main een zurreg. Jullie hebbe d'r niks van gekrege en Marion zal d'r ôk wel gezond om blaive. Maarre, bennenet allegaar leerboeke?"

„Nee, tante, ook andere. Romans, gedichtenbundels en....”

„Romans?" Tante gilt het uit, meent nu haar ergste vrees bewaarheid.

„Nou, wat zou dat?"

„Mag jai romans leze? Maissie, as je goeie vader dadderis wist, of je arreme moeder.”

„Maar die weten het. Kijk, dit boek kreeg ik voor mijn laatste verjaardag.” Marion geeft tante een bekend boek in handen. Deze bladert er even in, zegt dan: „Ik zou mè me domme verstand geleuve, daddet een Christelijk boek was.”

„Dat is het ook.”

„En je zee, daddet een roman was?"

„Ja, een Christelijke roman.”

„Een Christelijke roman? Hoe ken nou zuk goddelôs gelieg uit een roman Christelijk zain.”

„Ja, dà ken wel,” weet Neeltje. „D'r benne wel Christelijke romans, dat heb Marion goed. En een boek, dà ze thuis gekrege heb, zal wel vertrouwd zain.”

„Als iemand meent, dat ik er slechte boeken op na houdt, mag hij ze allemaal zien, van binnen en van buiten. Als oom de titels en namen van schrijvers en uitgevers zag, wist hij genoeg. En iedereen mag ze bekijken, als hij het me vraagt. Bekijken en lezen, maar niet vernielen, zoals die daar doet. Die let trouwens niet op de inhoud, hoor! Die zoekt wat anders.”

„Wà dan toch.”

„Moet ze u zelf maar vertellen, tante! Klikken is kinderwerk, daar leen ik me niet toe.”

„Die twee maide hebbe altheid wà mè mekaar,” zegt Grietje. „Ik gaan weer an de naai. Zunde van de taid, die we hier stane te verklesse. En je wordt er maar koud bai ôk.”

„Gelaik heb ie,” zegt Neeltje.

„Ja,” voegt tante er bij. „Wai gane maar. Ruime jullie as de drommel de zoi op. Je zou d'r wà van opdoen in die kou.”

„Ik zal Lena nog wel deris ampant voor neme,” zegt ze, als ze gedrieën weer beneden zijn. „Ik denk, daddet niks as niessgieriggait is, maar 't is wel een bietjie bar. Zeg t'r maar niks van teuge vader.”

Boven wil Lena de boeken oprapen, maar Marion stoot haar ruw op zij. „Blijf van mijn boel af, ongeluk dat je bent.”

„Zeg dà teuge je aige.”

„Ik kom niet aan eens anders eigendommen.”

„Nee, jai houdt brieve, die voor een ander benne.”

„Ja. En dan stop ik ze later in de kachel. Dat had ik je toch verteld? En liegen is mijn gewoonte niet.”

„Zo. Nou, ik heb d'r dan toch maar niks van geleufd.”

„Kan zijn. Zo de waard is, vertrouwt hij zijn gasten, hè? Maar ik heb het eerlijk aan je vader verteld, hoor!”

„Wat heb ie verteld?”

„Dat ik die brief voor het hoofd der familie Arsonidus verbrand heb.”

„t Zà wel.” Lena herademt. Ze meende al, dat Marion iets anders verteld had.

„Vraag het hem gerust.”

„Ik praat nie over zukke dingen.”

„Ook niet over eieren verkopen, hè? Durf je hem dat even eerlijk te vertellen als ik van die brief?”

„Ja, net zo persies.” Lena grinnikt over wat ze haar gevatheid waant. En menend dat Marion deze niet te waarderen weet, voegt ze er bij: „Net zo persies, omdà jai et vast nie gedaan heb.”

„Toch wel. In de nieuwjaarsnacht.”

„Maak dà je grôtje wais.”

„Mijn grootje was ook het jouwe, dus weet je, dat ze niet meer leeft. Maar je vader leeft nog wel, Lena!”

„As ie et em toch vertelt....”

„Wat?”

„Nou, je weet wel.”

„Ik heb er dollé zin in.”

„Dan zeg ik et van die brief.”

„Dat wéét hij immers al? Vraag hem er dan toch in vredesnaam naar.”

Lena voelt zich steeds angstiger en onzekerder. Die Marion houdt zo vol. Stel je voor, dat het niets bizonders was met die brief en ze het werkelijk al aan vader verteld heeft. Dan doet ze het natuurlijk ook van de eieren. Raar, dat ze dit niet gelijktijdig heeft gedaan.

„As jai et van die brief gezaid hadt, zou ie et ôk wel van die aiers gedaan hebbe, juffie!”

„Dacht je? Nou toon je precies, wie je bent. Eén stuk lafhartige valsheid en te stom, om te begrijpen, dat er nog mensen zijn, die hoger staan dan jij. Maar ik ben er zo een, hoor lieve nicht!”

„Zie dat je het blijft,” moest ze nu zeggen, als ze behoorlijk bij de rede was, flitst het door Marion.

Lena heeft enige minuten nodig, om Marions woorden te verwerken. Als ze die eindelijk volkomen begrijpt, voelt ze toch wel zoiets als bewondering. Zou die Marion het dan van de brief verteld en over de eieren gezwegen hebben?

„Me mossenet maar goed make,” stelt ze voor. „Me benne toch nichies? ’t Geeft geen pas, om dan kwaad mè mekaar te zain.”

„Geeft het pas, wat jij gedaan hebt?”

„Nee, dà spait me ôk echt. Ik zal et nôit meer doen.”

Marion schiet in de lach. Is die daar negentien of negen?

„Nee, je zult het nooit weer doen, dat geloof ik wel. Dat je niets bizonders in mijn boeken vinden zult, is je nu wel duidelijk geworden, hè?”

„’t Spait me echt. Ik zou me aige wel kenne schoppe.”

„Doe het gerust. Niemand die het je verhindert.”

„Blaif ie nou echt kwaad?”

„Meid, zeur toch niet langer. Je lijkt wel een klein kind. Natúurlijk ben ik spinnijdig. En even natúurlijk kan jou dat geen spat schelen. Je zit alleen in angst, dat ik je verraden zal. Nou, voorlopig ben ik dat nog niet van plan. Misschien later, als ik hier lang genoeg geweest ben, om net zo’n nummer te worden als jij.”

Het valt Marion ’s avonds zwaar, niets van het zolderbedrijf aan juffrouw Kouwenaar te kunnen vertellen. Zo graag zou ze dit doen. Uitbeelden, hoe Lena daar zat. . . . Stem en manieren imiteren... De ontzetting van tante over romans. . . . Uitgieren zou de juffrouw het. En zijzelf ook.

Als ze het vertelde, zou ze ook niet kunnen zwijgen over de brief. De juffrouw zou willen weten, waarom Lena daar zo bezig was. Zij, Marion, zou niet kunnen beweren, hier onkundig van te zijn. En van die brief vertelt ze aan juffrouw Kouwenaar liever niets.

HOOFDSTUK XIV

Wat een fijne Januarimaand dit is. Nee, hij duurt niet lang, zoals Marion die Woensdag voor Kerstmis vreesde. De weken vliegen. Dat komt, doordat ze vol blije dingen zijn. Daar is het door de lessen zo veranderde leven, daar zijn de gunstige berichten over moeder, daar is de vreugde over de naderbij komende bezoekdag, over het huwelijksfeest van tante Gien.... Daar komt in het midden van de maand een cheque voor het kopen van een nieuwe jurk....

„Ik wou, dat ik zelf met je mee kon gaan,” schrijft tante Gien, „maar ik heb het overstelpend druk en we zitten zo ver van elkaar. Het is me werkelijk niet mogelijk. Ik troost me er mee, dat je een goede keus hebt en hoop, dat je tante of een van je nichtjes mee wil.”

Lena bij voorbeeld denkt Marion en lacht. Nee, ze weet iets beters. Ze vraagt het juffrouw Kouwenaar.

De juffrouw zet een bedenkelijk gezicht, als ze het verzoek te horen krijgt.

Zullen tante en de nichten dat goed vinden?

„Laten we het er voor één keertje op wagen,” pleit Marion. „Zegt u zelf, wat zou ik er aan hebben? Ik kon dan net zo goed alleen gaan, want hun keus volgde ik toch niet op.”

„De mijne wel?”

„Daar zou het in elk geval beter mee te wagen zijn.”

De juffrouw denkt even na, zegt dan: „Weten ze al, dat je een jurk kopen moogt?”

„Ik heb het zo terloops gezegd en het bedrag van de cheque genoemd. Ze vonden het geweldig. Veel te hoog. Ze vergeten natuurlijk, dat ik er aan zo'n diner anders uit moet zien dan op een boerebrulloft.”

„En daarvoor zal die jurk toch ook moeten dienen.”

„Mogelijk. Ik krijg kippevel, als ik er aan denk.”

„Ik precies zo, want ik merkte aan je tante, dat ik ook tot de genodigden zal behoren.”

„Nee toch!”

„Gun je het me soms niet?”

„Nou, èn of. Nu zijn hier twee plaatsen voor brulloftsvraiers vacant.”

„Als ik eens voor de jouwe mocht fungeren?”

„Of ik voor de uwe? In elk geval zal ik dan toch niet als enig vraigezelle maissie tussen de getrouwde vrouwen zitten.”

„Alsof jij al weet, dat ik daar vraigezelle maissie zal zijn.”

Ze lachen beide. Dat doen ze vaak tegenwoordig. Naar Lena's zin te vaak, maar de andere huisgenoten zijn blij, dat Marion vrolijker wordt. Ze gaat er nu beter uitzien, neemt toe in gewicht, wat vóór nieuwjaar tot tantes teleurstelling het geval niet was.

Als Marion deze morgen met de ontbijtboel achter komt, en tante zegt: „Wat al een schik in de vroege morgen,” krijgt ze ten antwoord: „Allemaal vanwege de nieuwe jurk.”

„Ja, die jurk,” zegt tante op een toon, of ze het er benauwd mee heeft: „mò jai nou alleen meddal dà geld op stap?”

„Wou u mee?”

„As 't nie anders ken. . . . Maar je ome heb zô wainig taid, om ons weg te brenge. Wou een van de maides maar, dan konne jullie op de fies.”

„Neeltje en Grietje hebben het natuurlijk te druk,” antwoordt Marion. En, waar Lena als zijnde te jong voor zoiets gewichtigs vanzelf buiten beschouwing blijft, voegt ze er bij: „als ik het de juffrouw eens vroeg! Dan konden we ook op de fiets en had u er geen van allen last van.”

„Maid, ja, dà's een idee,” doet tante opgelucht. „De juffrouw ken ik et met een gerust hart anvertrouwe. Die lôp zellef ôk in knappe klere en zal wel zurrege, dà je nie mè klungelderai thuiskomp.”

„Zal ik het haar direct gaan vragen?”

„As ze dà nie te astant vindt. . . . Je kon aigelijk ôk wel tot de koffie wachte.”

„Nee, ik doe het nu dadelijk even.” Wèg is Marion. Valt dat even mee?

De juffrouw vindt het ook. Ik zat me juist al te oefenen in de hogere krijgskunde,” zegt ze. „Het zwakke punt zoeken, de strategisch juiste tactiek. . . .”

„En ik nam de vesting bij verrassing. Maar zeg, juffrouw, wanneer gaan we?”

„Op de eerste mooie dag en dat kon morgen wel eens zijn, want de barometer vliegt vooruit. Zouden we niet liever even doorgaan naar Den Haag?”

„Méént u dat?”

„Welja! Daar ben jij goed bekend en zijn we tenminste niet op een of twee zaken aangewezen. Als je tante het goed vindt, peddelen

we bij het eerste morgenkrieken weg en keren pas weder, als de zon ter kimme neigt. Nou, hoe zeg ik dat?"

„Als ik het gezegd had, zou het cliché lijken, maar uit uw mond klinkt het alleraardigst," plaagt Marion, schiet meteen de deur uit, zodat het kluwen, door de juffrouw als projectiel gebruikt, zijn doel mist.

De tocht vindt werkelijk de volgende dag plaats. De sterren staan nog aan de lucht, als het tweetal de polderweg affietst en het heeft nog geen tien geslagen, als ze reeds door 's Gravenhage's straten stappen.

„'t Valt niet tegen," zegt de juffrouw, als ze voor de eerste etalage staan.

„Ook niet mee," vindt Marion. „Wij kochten vaak bij — Och nee, daar wil ik niet heen."

„Wat bedoel je? Waar is die zaak?"

„In het gedeelte, waar ze aan het afbreken zijn. Misschien is hij al weg."

„Mogelijk is hij er nog. Weet je niet, hoe ver ze met de afbraak zijn?"

„Niet precies en in elk geval zou ik moeten zien, hoe ze mijn arme stad aan 't mishandelen zijn, want de tram, die we zouden moeten hebben, komt heel beslist door die buurt. Nee, dit moet een mooie dag zijn. Het lelijke wil ik niet zien. Struisvogelpolitiek, hè?"

„Nee hoor! Ik begrijp je. Als het Amsterdam betrof, zou ik ook vol bitterheid zijn. En je helpt er niemand mee, als je jezelf van streek maakt door de verwoestingen te gaan zien. Houd maar in gedachten, hoe het geweest is en laten we hopen, dat het gauw weer zo wordt."

„Afbraak gaat vlugger dan opbouw."

„Maar van opbouw geniet je en afbraak doet pijn."

„Dat is zo. En nu praten we verder over leuke dingen, hè?"

Werkelijk wordt het een alleszins goede dag. Ze slagen naar wens. 't Wordt een jurkje, dat Marion buitengewoon goed bevalt en dat toch nog niet het hele bedrag van de cheque verslindt. Als ze genoeg gewinkeld hebben, zoeken ze een rustig hoekje in een lunchroom, om de stevige boterhammen, die tante meegaf, naar binnen te werken.

„Je hoeft niet eens zo stiekem te doen tegenwoordig," zegt Marion, die liever voor het raam was gaan zitten. „Iedereen brengt zijn boterham mee en alle zaken staan het toe, dat je die bij een kop koffie opeet."

„Maar met onze sóort boterhammen moeten we wèl stiekem doen,” antwoordt de juffrouw. Ja, ze heeft gelijk. Zo ver had Marion niet gedacht. Nee, je kunt niet voor het raam of midden tussen het publiek gaan zitten, als je echt boerentarwebrood bij je hebt met ham en worst er op. Hoe graag ze ook zou willen, dat ze weer woonde in deze haar geboortestad, die haar zo lief is, toch beseft ze het voorrecht, dat haar ten deel viel. Misschien voor het eerst en in elk geval zó, als nooit te voren. Te sterker voelt ze het, als ze 's middags nog even een kort bezoekje afleggen bij mevrouw Henneman. Jammer genoeg is Ans op school. Marion had dit wel begrepen, maar ze wou toch de stad niet uit, zonder zich even te hebben laten zien. De familie Henneman moest ook evacueren, maar kreeg een woning in een ander stadsdeel.

„Raar, deze zelfde meubelen in andere kamers,” zegt ze, als ze gedrieën in de achtersuite zitten. „Doet het u zelf ook niet vreemd aan, mevrouw?”

„Wel wat. We waren gehecht aan ons huis, net als jullie. Het staat er nog en we hopen vurig, er na niet te lange tijd in te mogen terugkeren. Hier is het erg bekrompen en moeten we ons nogal behelpen, maar och, dat is het ergste niet. Als het met de voedselvoorziening maar beter gesteld was. Je krijgt steeds minder, moet uren in de rij staan, weet niet meer, hoe een behoorlijke maaltijd op tafel te brengen. Ondanks alle zorgen merk je de toenemende vermagering van alle gezinsleden.”

Mevrouw klaagde nooit gauw, dus moet het wel heel erg zijn. Als ze even de kamer uit is, zegt Marion: „Zullen we haar de bonnen maar geven, of denkt u, nog wat nodig te hebben?”

„Om mij mag het gerust,” antwoordt de juffrouw. „Ik kan na zo'n lunch wel tot acht uur wachten op een volgende maaltijd.”

„En we zitten al om over zessen achter onze aardappeltjes, als alles goed gaat,” zegt Marion, diept dan de broodbonnen op, die tante meegaf voor het geval, dat ze niet genoeg mochten hebben. Een A en vier B's.

„Zou ze het niet gek vinden?”

„Kun je begrijpen.”

Nee, mevrouw denkt er niet over, het raar te vinden. Uitermate dankbaar is ze. Dit geeft een broodje extra en nu kan ze ook de biskwie nemen, die haar toekomt. Om de veertien dagen kan ze die krijgen bij haar kruidenier, maar ze wou het deze keer laten passeren, omdat ze er de bonnen niet voor missen kon. Wat zullen Ans en de jongens dat fijn vinden. Toch een biskwietje in 't vooruitzicht.

Het is zonder al te veel weemoed, dat Marion een uur later haar stad verlaat. Hier wordt honger geleden en zij heeft het nog zo best. Spraakzamer dan anders is ze die avond en toont haar dankbaarheid voor het kostelijke maal, dat tante vlug in gereedheid gebracht heeft. Het ontbrekende mes hindert haar niet en dat ze voor de pannenkoeken, die als nagerecht dienen geen schoon bord krijgt merkt ze nauwelijks. Ze vertelt, hoe blij mevrouw Henneman met de bonnetjes was, haalt herinneringen op aan de zorgen, die vroeger tante Gien al had, waarnaar ze toen nauwelijks luisterde, maar die ze nu, na het contrast tussen dorp en stad te hebben doorvoeld, op de rechte waarde weet te schatten.

„Ja, onze voorrechten zijn vele,” zegt oom.

„Wees maar blai, dà je hier gekomme ben,” voegt tante er bij.

Marions goede stemming deelt zich aan de anderen mee. De nieuwe jurk, die anders allicht spottende opmerkingen zou hebben veroorzaakt, wordt nu enkel „een ietsie te dun” voor de winter gevonden en te lang. Is het mode tegenwoordig met zo'n lange rok te lopen? Marions andere jurken zijn zo kort.

Gisteren zou ze zulke woorden beantwoord hebben met een hooghartig schouderophalen, met een „in onze kringen” — nu legt ze uit, hoe zulke jurken jijst bij een dergelijke gelegenheid worden gedragen en belooft ze lachend, hem te zullen verkorten voor de bruiloft van de nichtjes. Dit valt in goede aarde en, als Marion dan verder vertelt, dat er voor dit gewaad slechts dertig punten nodig waren, vindt tante, dat de „dunniggait” ook nogal meevalt. Je moet rekenen, het is „faine zai” en voor zo'n onnozele paar punten kunnen ze er toch ook geen voering in gaan zetten. O, deze dag was best, deze avond is goed en Marion neemt zich voor, wat meer uren in de huiselijke kring te gaan doorbrengen, daarbij ook wat spraakzamer te zijn. De ongezelligheid lag toch heus niet uitsluitend aan de anderen.

Juffrouw Kouwenaar is er best mee tevreden, als ze merkt, dat Marion wat meer tijd aan haar familie wil geven. Het had haar wel eens bezwaard, dat die er gewoonte van maken ging, alle avonden tot bedtijd bij haar te zijn. Niet om haar of om zichzelf maar om de familie Arsonidus. Er werd haar gevraagd, of Marion niet te hard werkte. Alle middagen les, alle avonden huiswerk maken zonder eens een „verzetje”.... Het was moeilijk geweest, hierop eerlijk te antwoorden.

„Je doet er je familie zo'n groot genoegen mee,” zegt ze, als Marion na enkele dagen weer in het oude spoor terugkeren wil. „Vergeet je verplichtingen ten opzichte van hen niet al te zeer.”

„Om ze te bevrijden van de angst, dat ik me overwerken zal zeker.”

„Ook daarvoor, ja, en om te tonen, dat de naailessen van Pleuntje Gijzen niet zonder vrucht zijn geweest. Je kunt best eens een steekje voor je tante doen.”

„Als die jongens maar niet zo zaten te dampen,” zucht Marion. „Wat die een tabak hebben.... Zeker ander soort rokerskaarten dan een stadsmens.”

„Vergeet de eigen gekweekte tabak niet.”

„En de surrogaten.”

De jongens — dat zijn Jan, Kees en Dirk. Die laatste twee komen te vaker, naarmate de trouwdag nadert, aangezien er telkens iets te bespreken is. Bij die jongens behoort ook de vriend van Lena. Raar, dat die op een keer twee maal in één week komt. Zoveel weet Marion nu wel, dat ze dit wonderlijk vindt. Zou het een echte verlovings worden? Maar ook dan zijn die doordeweekse bezoeken een bijzonderheid. De Zondagavond is in deze streek aan de liefde gewijd, gewoonlijk die alleen, vooral wanneer de jongeman een half uur fietsen moet, om bij zijn uitverkoorne te komen. Is het alleen een losse verbintenis voor zo'n bruiloft, dan zijn ook zulke wekelijkse bezoeken ongewoon. Een afspraakje op een feestdag, zoals hier met Kerstmis het geval was, nieuwjaarswensen, dan een keertje in het einde van Januari, midden Februari nog eens, zó had men het in de huiselijke kring verwacht, maar als de laatste Januariweek aanbreekt, is Huib al aan zijn zevende bezoek. Lena wordt er geducht mee geplaagd. Negentien pas — zo vroeg waren de zusters er niet bij. Geen goed voorbeeld voor Marion. Die moet hard blokken, om voor dat examen klaar te komen en mag haar gedachten bij niets anders houden dan bij de boeken. Als dat maar gelukken wil op die manier.

„Marion is twee volle jaren jonger,” antwoordt de eigenares van die naam. Ze weet wel, dat zij nog niet eens over zulke dingen denken mag. Daarom gaan ook alle opmerkingen over bruiloftsvrijers bij haar het ene oor in en het andere weer uit.”

„Goed zo, Marion, versla ze maar met hun eigen wapenen. Die zitten tot vervelens toe tegen je te zeuren over dergelijke gelegenhedsvrijers en vertellen je even later, dat je zulke heren niet aankijken moogt.”

„'t Is er een voor Lena, oom! Vergeet dat niet.”

„Vergeet jai dà zellef maar nie,” antwoordt Lena voor haar doen ongewoon heftig. Eerst later zal Marion de diepere zin van die woorden begrijpen gaan. Nu let ze er nauwelijks op, vervuld als ze

is van wat komen gaat. Volgende week naar Amersfoort, op bezoek bij moeder en ter bruiloft bij tante.

Welgemoed aanvaardt ze de reis.

De dag van tantes trouwen wordt in alle opzichten stralend. Tante een ingelukkige bruid naast haar stralenden bruidegom, de nieuwe oom, die bij de hele familie direct een goede indruk gemaakt had, wint op deze feestdag aller genegenheid, het winterzonnetje doet zijn uiterste best, de toespraak op het stadhuis mag er zijn, de kerkdienst is uitermate plechtig, het diner prachtig wat betreft de tafel, fijn wat betreft de gerechten, die er op komen en gezellig wat betreft de conversatie en de toespraken. Marions „brulloftsvraier” is een heer van midden-veertig, zeer deftig, zeer correct en zeer vervelend, maar aan haar rechterzijde zit broer Jan, die er wel voor zorgt, dat zijn zusje aan vrolijkheid niet te kort komt. Ze is zo echt blij, haar broer weer eens bij zich te hebben, náást zich gedurende de uren, die dit uitgebreide diner vordert, dat ze vriendelijk genoeg is voor haar linkerbuurman, om hem in de waan te brengen, dat hij met zijn niets-zeggende opmerkingen haar geweldig interesseert. Gelukkig is hij niet rad van tong en worden die opmerkingen door lange pauzen gescheiden. Daardoor heeft ze voldoende tijd, om zich met Jan bezig te houden. „Gerry zal me wel onuitstaanbaar vinden, dat ik aldoor met jou babbel,” zegt ze, maar het aanstaande schoonzusje knikt haar vriendelijk toe. Ja, alles valt mee vandaag, zelfs die Gerry. Marion kende haar nog te weinig, om zich een juist oordeel over haar te kunnen vormen, maar komt vandaag tot de ontdekking, dat de nieuwe aanwinst in de familie werkelijk winst betekent voor haar, die het gemis van een zusje altijd zo betreurd heeft. Tot nu toe had ze het gevoel, of dit meisje haar den enig overgebleven broer ging ontroven, nu weet ze, dat het heel anders is, dat juist die broer haar een zusje geven gaat. Ze vindt het niet onaangenaam meer, dat Gerry morgen mee zal gaan en dat was eerst wel het geval. Met tante Gien en Jan of een van die beiden moeder te bezoeken had haar heel wat prettiger geschienen, dan dit te moeten doen met Jan en z'n meisje. Ze heeft de vorige avond blijk van teleurstelling gegeven, toen tante haar zei, dat het zo gaan zou.

„Als we dan toch met zo'n karavaan moeten, wou ik, dat u er ook bij was,” heeft ze gezegd, „dan zou ik tenminste u hebben.” Tante heeft haar aangetoond, hoe onmogelijk dat was. Wel gaat ze vanwege de tijdsomstandigheden geen huwelijksreis maken, maar ze zal op de avond van de trouwdag naar de nieuwe woning vertrekken en kan dan toch moeilijk de volgende middag daar al weer weggaan.

Ze was de vorige week geweest en hoopte er over een dag of wat weer heen te gaan, wat ook wèl zo gezellig voor moeder was, dan alles tegelijk te krijgen.

Nu vindt Marion het juist een fijne gedachte, met z'n drieën te gaan. Moeders dré kinderen.

Maar — het zullen er geen drie zijn, die de volgende dag het herstellingsoord gaan bezoeken. Als Marion op de afgesproken tijd aan het station is, ziet ze enkel haar broer uit de trein komen.

„Waar is Gerry?”

„Die moest thuis blijven. Alleen de allernaaste familie wordt toegelaten en in geen geval meer dan twee. Ik had met den dokter afgesproken, vanmorgen nog even op te bellen en kreeg toen dit ten antwoord.”

„Maar — ik dacht — tante Gien is er toch ook al met oom geweest, voor hij tot de familie behoorde? En jij wàs er toch al een keer met Gerry?”

„Ja, maar het schijnt, dat moeder weer een soort van inzinking heeft gehad. Nee, kijk nou niet ineens zo ongelukkig. 't Is wel heel jammer, maar de dokter verzekerde me, dat het van voorbijgaande aard zou zijn.”

„En dat ik dat nou net treffen moet. Jullie hebt haar allemaal al bezocht, ik heb haar sinds eind October niet meer gezien en nú . . .”

„Nu zal het in elk geval niet zo verschrikkelijk zijn, als toen ik bij haar was in December.”

„Wat was er dan toen?”

„Toen scheen moeder me niet te kennen. Toen staarde ze wezenloos voor zich uit, als iemand zonder verstand.”

„Waarom heb je me dat niet geschreven?”

„We kwamen overeen, tante en ik, dat we je het allerergste niet zouden vertellen, omdat we merkten, dat je het in Oosterveen slecht naar je zin hadt.”

„Ik vind het toch onaardig, dat jullie er me buiten hielden.”

„We hielden je buiten onze zorgen, Marion! Precies zoals jij het ons buiten de jouwe deedt.”

„Nou, zeg!”

„Spreek ik soms onwaarheid? We begrepen genoeg uit je brieven en, me dunkt dat jij wel het een en ander uit de onze begrepen hebt.”

„Ik moest wennen. Nu gaat alles veel beter. Ik wou jullie niet lastig vallen met klachten.”

„Prachtig. Dat respecteerden we. Daarom bewandelden we dezelfde weg.”

„In 't vervolg zal ik bij alle brieven denken: „als ze maar niets voor me verborgen houden.”

„Dat hoeft niet. Als jij zegt, dat je beslist de volle waarheid weten wilt, ook als die onaangenaam is, zàl ik je die schrijven.”

„Natuurlijk wil ik die weten.”

„Dan beloof ik je plechtig, dat ik nooit meer wat achterhouden zal. Dan wil ik je nu ook alles vertellen. Zie je, de geneesmethode, die ze op moeder toepasten, kon niet in uiterste konsekwentie worden doorgevoerd. Moeder was daar niet sterk genoeg voor. Maar er is véél bereikt. Zoveel als mogelijk was. Helemaal herstellen kan ze pas, als de oorlog voorbij is. Je kent de oorzaak van haar ziekte.”

„Zou dat dan werkelijk enkel die bommenangst zijn?”

„Ik vrees van wel en de dokter is er van overtuigd. Die inslag zo vlak bij heeft haar een te grote schok gegeven en dat mevrouw Rekers omkwam trof haar al te diep.”

„Dieper dan de dood van Wout?”

„Dat is natuurlijk onmogelijk, maar je weet, hoeveel moeder van mevrouw hield en hoe juist dat onverwachte haar trof. Als mevrouw Rekers een gelovige was geweest, had moeder het over kunnen geven, maar nu tobt ze er over, dat de arme ziel misschien voor eeuwig verloren is. Moeder heeft de hele nacht voor haar gebeden, vertelde ze me een keer, gebeden tot ze hoorde, hoe ze haar dood onder het puin vandaan hadden gehaald. Nu kan moeder geen vliegtuig horen of al dat vreeslijke komt haar weer voor de geest.”

„Er zijn van die dingen, die ik nooit zal leren begrijpen.”

„Bij voorbeeld?”

„Dat zo'n gebed van moeder niet verhoord werd en dat ze nooit getobd heeft over de ziel van Wout. Hij stierf even onverwacht als mevrouw Rekers.”

„Zo. Nou, wat je eerste vraag betreft, wie zegt jou, dat dit gebed niet verhoord werd? Wat weten we van mevrouw Rekers' laatste ogenblikken? Ze werd pas de volgende dag gevonden, kan dus nog lang genoeg geleefd hebben, om zich tot God te wenden. Ze wist de weg, is 't niet?”

„Ze moet onmiddellijk dood zijn geweest,” hebben ze tegen meneer gezegd.”

„Hoe kunnen ze dat weten?”

„Nou zeg! Er zal toch wel een dokter aan te pas gekomen zijn? En als ze iemand nu vinden met een verpletterd hoofd of met een verbrijzelde borstkas?”

„Wie zegt je, dat ze háár zo gevonden hebben? Die verhalen,

dat ze onmiddellijk dood moet geweest zijn, zeggen mij niets. Dat wordt tot de familie altijd gezegd, om ze er mee te troosten, dat de verongelukte niet geleden heeft. Mevrouw Rekers kan nog best enige uren geleefd hebben en enige minuten zijn ten slotte ook genoeg.”

„Had zo met moeder gesproken.”

„Dat heb ik. Dat heb ik de eerste tijd herhaaldelijk gedaan en dan scheen het te helpen, maar juist dat voortdurend vliegen, schieten en bombarderen bracht de ogenblikken van ontzetting haar telkens weer te binnen. Sinds die bominslag heeft ze geen rustig ogenblik meer gehad en dat maakte haar ten slotte ziek. Moeders zenuwgestel had natuurlijk al een geduchte knauw gehad door Wouts heengaan en vaders gevangenschap. Mogelijk was de bominslag de druppel, die de emmer overlopen deed. In elk geval: de dokter acht volkomen genezing pas mogelijk, als de oorlog eindigt. Hij was heel tevreden over de voorlopige resultaten en ik moet zeggen: het was veertien dagen geleden een heel andere moeder dan in December.”

„Als ze dan nou ook maar een beetje goed is.”

„Dat zullen we hopen.”

„Zeg, geloof jij, dat de oorlog gauw voorbij zal zijn? Sommige mensen zijn zo optimistisch, maar oom Bert helemaal niet.”

„Ik evenmin. 't Kan nog wel een paar jaar duren, als het in 't zelfde tempo doorgaat.”

„En alle bidden helpt niets.”

„Ik zou eerder zeggen: er wordt te weinig gebeden en te veel gepraat. Dat treft mij zelfs, als er zo'n speciale Zondag wordt uitgeschreven in verband met de nood der tijden. Dan krijg je een preek, die soms ook de kern nog niet raakt en in het gebed wordt van alles en nog wat naar voren gehaald, dat beter op de achtergrond blijven kon. Ik denk dan: dominee, bid om vrede. Dat andere komt vanzelf terecht, als er eerst de vrede maar is. Bid om vrede en laat het aan God over, hoe Hij die geven wil. Als je daar met je studie-genoten of predikanten over spreekt, krijg je te horen, dat het zo uiterst precair is, dat we niet zó kunnen bidden in het openbaar, als we wel zouden willen, maar ik antwoord in zo'n geval, dat de spreker de zin van het bidden niet schijnt te verstaan. God voortdurend weer om vrede smeken, is iets, wat ons onder de huidige omstandigheden heus niet verboden wordt en wat nooit als een strafbaar feit zou kunnen worden aangemerkt. Maar natuurlijk mogen we nooit, ook niet in ons persoonlijk bidden, vragen om vrede op een bepaalde wijze. Laten we ons toch asjeblijft niet verbeelden, dat wij weten, welke wapenfeiten

in ons voordeel zijn of niet. Wat wij prachtig vinden, kan in Gods ogen wel verfoeielijk zijn en wat wij nodig voor de vrede vinden, zou wel eens heel schadelijk kunnen wezen!"

„Maar — geloof jij niet, dat alles te voren is vastgesteld? Hóé deze oorlog eindigen zal en wanneer?"

„Dus dan maar helemaal niet bidden? Aan Ninevé werd verkondigd, dat het verwoest worden zou en toen het zich bekeerde, werd het gespaard. Er zouden meer van die voorbeelden te noemen zijn, dat weet je zelf ook wel. Dat alles te voren is vastgesteld, is een van die dingen, waarin we ons niet mogen verdiepen, omdat we er niets mee te maken hebben. Nooit mogen we gissen naar dingen, die God in Zijn wijsheid verborgen voor ons heeft gehouden. We zullen, zo lang we hier beneden zijn, wel altijd onder het vraagteken moeten blijven leven. Laten we het aanvaarden. Wie meent, dat hij alles verklaren kan, loopt onherroepelijk vast. Alleen met de geopenbaarde dingen hebben wij ons bezig te houden. En onder deze valt het bidden. We mogen niet enkel maar bidden, we móéten het. Bid zonder ophouden. Houd aan in het gebed. Dat is bevèl."

„Dat bidden — tegenwoordig hoor en lees je vaak, dat je niet bidden moogt om eigen geluk of voordeel."

„Zo, heb jij dat ook gemerkt? Het lijkt me de reactie op wat we vroeger vooral in kinderboekjes zo vaak te lezen kregen. Je badt maar en je werdt verhoord. En dan was het vaak om allerakeligste futiliteiten."

„En als je dan zelf geen verhoring kreeg op zulke gebedjes..."

„Dan voelde je het leugenachtige van zulke verhaaltjes."

„Ik niet. Ik werd kwaad, dat ik niet even gelukkig was als die boekenkindertjes. Maarre — denk eens aan Wout."

„Wout, ja, hij bad al, als hij een stuk speelgoed kwijt was, als hij langs een kwade hond moest. Maar daarvoor was het Wout, de eenvoudige Wout, de arme van geest. Wat was hij dankbaar, als zo'n gebedje verhoord werd. Wout leefde van klein kind af dicht bij Jezus. En onze Heiland zal ons oordelen naar de gaven, die we hebben ontvangen. De verstandelijke gaven van Wout waren klein. Daar hielden wij dikwijls te weinig rekening mee. God niet, dat staat vast. Maar ik snapte jou daarstraks niet, toen je zei, dat Wout even onverwacht heenging als mevrouw Rekers en we daarom over hem ook geen zekerheid zouden hebben. Eerstens is het voor een soldaat, die ten strijde trekt, niet onverwacht, als de dood hem grijpt en ten tweede kan ik me niet indenken, hoe iemand in twijfel kan zijn over een jongen, die zo in alles toonde, dat hij volkomen geloofde, dat hij in Christus' spoor trachtte te gaan."

Jan kijkt op zijn horloge. „De bus is laat.”

Ja, aanstonds komt hij. Dan is er op een gesprek als dit geen kans meer.

„Jan,” Marions stem is gejaagd, geloof jij dus wèl, dat we om iets voor onszelf mogen vragen?”

„Maar natúúrlijk. Als we er tenminste bij kunnen voegen: Uw wil geschiede. Ons gebed moet staan in het teken der onderwerping, maar dat we niets voor onszelf zouden mogen vragen, is een dwaling. Lees maar eens Filippenzen vier vers zes, denk aan de gelijkenis van den onrechtvaardigen rechter. Die mensen met hun vreemde theorieën over het bidden kunnen voor hun schoon schijnende woorden zich nooit beroepen op een bijbeltekst, als dat Filippenzenwoord van het tegenovergestelde getuigt. Mij lijkt het toe, dat die nieuwe opvatting op gedachtenloze napraterij berust en ontstaan is in het brein van iemand, die met de onverhoorde gebeden geen raad wist.”

Hoe graag zou Marion dit gesprek nog wat rekken. Maar de bus komt aan. De bus, die haar naar moeder brengen zal. In die bus stijgt een bede naar boven. „Heer, geef dat het meevallen mag. Geef dat moedertje weer een beetje is, zoals ze vroeger was.” Ze vraagt het met meer vrijmoedigheid, dan ze het een uur geleden zou hebben durven doen.

HOOFDSTUK XV

„Moedertje !”

„Marion !”

Moeder is in tranen. Marion vecht tegen de hare. „Voor alle dingen bedenken, dat ze kalm gehouden moet worden,” zei zoeven de dokter. Hij zei méér. Hij zei, dat hij alleen terwille van háár het bezoek liet doorgaan, omdat hij wist, hoe moeilijk ze komen kon vanuit Oosterveen. „Als u dichterbij woonde, had ik het veertien dagen uitgesteld.”

Was het dan zoveel erger? Was er iets bizonders gebeurd?

Ja. Eergisternacht was er op anderhalve kilometer afstands een luchtgevecht geweest. Er was geweldig geschoten, er waren bommen gevallen, er waren twee vliegtuigen neergestort. Alle patienten hadden er onder te lijden gehad, maar niemand zo erg als moeder. Te begripen, waar haar ziekte zo nauw met de luchtoorlog samenhangt.

„Moedertjelief, wat ben ik toch blij, u weer eens te zien. Ik heb zo naar u verlangd.”

„Ik naar jou ook, m'n kind !”

„Ja?” De vreugde, die Marion in dit ene woord legt, maakt er een jubeltoon van. Moeder interesseert zich dus heus weer voor haar. Dat is al veel gewonnen. Zij vindt ook, dat moeder er goed uitziet. Veel beter dan in Den Haag.

„Dus u bent blij, me te zien?”

„Maar natúúrlijk, kind !”

„Dan moet u niet huilen, maar lachen.”

„Ja, ja, je hebt gelijk. Nee, ik zal niet huilen. Dat màg ik niet. Allebei m'n kinderen bij me. . . . Enne — Marion, wat zie je er best uit ! Vroeger had je nooit zo'n kleur.”

Dat kan uitkomen, denkt Marion. Haar hoofd gloeit van ingehouden emotie.

„Ik heb het ook zo goed bij oom en tante,” vertelt ze. „Altijd volop eten, melk, vlees, ik krijg iedere dag een ei. . . . Ja, moeder, op zo'n boerderij is het in deze tijd je ware. Oom en tante laten u groeten en ze zeggen, dat u ook moet komen, zodra u beter bent.”

„Ik? Als ik beter ben, ga ik naar huis.”

„O, ja, dat is het allermooiste.”

Marion prát maar. Jan zegt weinig. Hij kan hier vaker komen. Nú is het Marions dag. Als ze maar niet te druk is. Als ze maar geen dingen zegt, die beter verzwegen konden worden.

„Een beetje kalm, hoor,” zegt de verpleegster, die een half uurtje later binnenkomt en moeders pols voelt.

„Ja, zuster,” antwoordt Marion en denkt bij zichzelf: verdwijn nou maar. Als er alleen eigen familie bij mag, kunnen we jou ook wel missen. De zuster gaat, als had ze de woorden gehoord. In de gang zegt ze tot een collega: dat meisje Arsonidus kakelt als een kip, maar ik geloof heus, dat mevrouw er van opknapt. Ze ziet er opgewekt uit en haar pols is vrij goed. Ik denk soms, dat de dokter al te voorzichtig is.”

„Hij is net weggereden,” antwoordt de andere. „Laat het kind er gerust wat langer bij.”

Zo wordt dit bezoek heel anders dan Marion en vooral Jan vreesde. Moeders belangstelling naar personen en omstandigheden is verrassend, ze laat zich vertellen over de trouwdag van tante Gien, lacht als Marion in goed geïmiteerd Oosterveens vertelt van de boerebrulloft, die ze daar in 't vooruitzicht heeft.

„Ik kom beslist gauw terug,” belooft ze bij het afscheid, als ze ziet, dat het moeder te machtig wordt. „De reis is wat lastig, ziet u, daarom bleef ik zo lang weg, maar nu wordt het lente en dan is alles zoveel gemakkelijker.”

„Ik ga vast gauw terug,” zegt ze even later tot Jan. „Ik geloof, dat ons bezoek moeder meer goed heeft gedaan, dan de interessante kuren van dien dokter. Als onze arme moeder daar maar geen proefkonijn is.”

„Wanneer alle proefkonijntjes zo wel voeren bij wat ze ondergaan, kon de strijd tegen de vivisectie meteen eindigen,” is het laconieke antwoord. „Het zou me bijna spijten, dat je hier een week of zes geleden niet geweest bent.”

„O, dat moeder vooruit gegaan is, zie ik wel,” moet Marion erkennen. „Thuis gaf ze nergens meer om, vroeg naar niets of niemand. Maar vond je ook niet, dat ze er, toen we er een poosje waren, vrolijker uitzag dan bij onze komst? Nee, jochie, jullie houdt me geen maanden meer bij ons moedertje vandaan. 't Is lastig, dat ik niet in één dag heen en terug kan, maar desnoods overnacht ik dan in een hôtel, als niemand me hebben wil. Van m'n zakgeld geef ik ongeveer niets uit, daar in Oosterveen. Licht dat ik er dan op die manier wat aan heb.”

„Draaf niet zo door, zusterke! Tante Gien vraagt je wel eens te logeren en er zal bij Gerry thuis ook nog wel een divan over zijn. Als ze daar het huis niet zo vol hadden met hun geëvacueerde familie uit IJmuiden, zou je er al lang uitgenodigd zijn. Laten we nou eerst maar eens afwachten, of moeder geen nadelige gevolgen zal ondervinden van ons bezoek. Morgenochtend wil ik er den dokter over opbellen. Maar zeg, tussen twee haakjes, ik was blij, dat je niet al te zeer uitweidde over je zeer interessante studie daar in Oosterveen. Ik schrok me suf, toen je er over begon. We weten met moeder op het ogenblik niet, hoe ver we kunnen gaan, ik bedoel, we moeten alles vermijden, wat haar aan 't piekeren zou kunnen brengen.”

„Dat zal die zeer interessante studie van mij, zoals jij ze gelieft te noemen, dan toch zeker niet doen? 'k Zou niet weten, waarom.”

„Heus niet? Vind je het zo schitterend, op je achttiende jaar het mulodiploma te halen? Dat is in elk geval twee jaar te laat, hè?”

„Als ik zo van de lagere school naar een mulo was gegaan, had ik het al langer dan een jaar in m'n zak.”

„Ja. Maar vader wou je een betere opleiding geven. Ik wil je wel zeggen, dat ik het een degradatie vind. Vier jaar op zo'n prachtige school geweest en dan, op de tijd, dat je eind-examen had kunnen doen, met zo'n mulo-diploma aan te komen. Menigeen heeft dat al op z'n vijftiende jaar, met zestien kan iedereen het hebben, tenzij z'n verstand beneden het middelmatige is, en jij zult er ons eerst na je achttiende verjaardag mee komen verrassen.”

„Dat einddiploma zou ik pas met negentien hebben gehad, nu ik moest blijven zitten.”

„Jawel. Maar je zult toch zeker toegeven, dat de opleiding op die school veelzijdig was, uitstekend, naar wat je er van hoort, en heel iets anders dan voor zo'n mulo-examen. Met het einddiploma van die school zou je heel wat meer kansen hebben. Je kunt daarmee meer richtingen uit, bent in alle opzichten beter gevormd.”

„Jan, hou asjeblijft op. Je lijkt wel een overgrootvader met je gedaas over die miserabele meisjesschool. Stel eens, dat al die lof verdiend was en al wat je betoogt voor honderd procent waar, wat dan nog? Ik kon er niet meer heen, toen we evacueren moesten.”

„Er zou wel iets op te vinden zijn geweest, om je in Den Haag te laten. Misschien had je wel met de Hennemans mee gemoegd.”

„Die hebben voor zich zelf geen plaats genoeg en lijden honger. Moest je gezien hebben, hoe blij mevrouw was met een paar onnozele broodbonnetjes. En voorts, meneertje, wie hing aan de telefoon en raadde zijn zuster, naar Oosterveen te gaan?”

„Toen wist ik niet, dat de busdienst opgeheven was. In Elden moet een soortgelijke school zijn en ik rekende, dat je daar heen zou gaan.”

„Was” zegt hij en niet „zou worden,” overlegt Marion. Zou hij wéten?

„Ik had gehoopt, met de fiets te mogen,” antwoordt ze wat onzeker.

„Oom heeft je dat natuurlijk direct verboden.”

„Ja. En nu doe ik erg mijn best bij juffrouw Kouwenaar. Geef me daar liever een pluim voor en bederf mijn dag niet met je tirades.”

Ze neemt zijn arm. „Zo, laten de mensen denken, dat ik je meisje ben en doe dan eens heel lief tegen me. Kijk me eens aan met je smeltendste blik! Kun je dat niet beter? Dan beklag ik Gerry.”

Jan lacht. „Maak jij er maar een grapje van. Vader zal het lang niet grappig vinden. Hij schrijft je dat natuurlijk niet, omdat hij denkt: het ligt buiten Marions schuld. Of dat helemaal waar is? Daar zal ik maar niet naar informeren, want ik ben er heus niet op uit, om je middag te bederven. Ik herhaal alleen, dat ik het jammer vind, je mooie opleiding te zien uitlopen op een mulo-diploma. Je hoeft er niet veel voor te doen, dunkt me.”

„Dat zou je tegenvallen, jongetje! Alles is anders en de juffrouw wil, dat ik er met denderende cijfers doorkom. Verder kan ik je ontroerde hart geruststellen, door je mede te delen, dat ik wel iets meer weet en leer dan een gewone mulo-candidate. In de talen was ik verder dan nodig is en daarin ga ik nog véél verder. Misschien ga ik later wel voor middelbaar Frans beginnen, als het kan en mag. Ik spreek met de juffrouw elke week een andere taal, ze geeft me Franse, Engelse en Duitse boeken te lezen, die ze dan bespreekt, we doen veel aan letterkunde. Wees maar niet bang, dat je zuster een pover figuur zal slaan, als ze later in je pastorie komt logeren en met je gemeentenaren converseren moet. Vertel eens, heb je al een beroep op 't oog? Wat wordt het? Zevende Sukkeldermond of Geitekerke?”

Het gelukt haar, Jan tot vrolijker toon te voeren. Veel liever had ze weer een gesprek met hem gevoerd, als vóór ze naar moeder gingen. Maar dat gaat niet. Ze moet dit luchtige schertsen wel volhouden, omdat ze niet graag terug zou komen op die school. Hij mocht eens rechtstreeks vragen, wanneer de busdienst tussen Oosterveen en Elden gestaakt was.

Daar komt het gelukkig niet toe. In Amersfoort moet hij zich

haasten om de gewenste trein naar Utrecht nog te halen en, eer ze zich het afscheid goed bewust is, staat ze alleen op het perron.

„Ik moet hem toch vaker zien,” mompelt ze in zichzelf, terwijl ze de trein nakijkt. „Ja, hem en moeder.”

Die kans kan ze krijgen. Behalve dat tante Gien haar natuurlijk wel te logeren zal vragen en ze dan vrij dicht bij moeder is, biedt ook de Amersfoortse familie van oom Arnold haar logies voor een later bezoek. Aardige mensen zijn dat. Ze heeft er nog een heel gezellige avond en, als ze de volgende morgen afscheid neemt, is het haar, of ze oude bekenden verlaat.

In de trein, waar ze alles van de voorbije dagen nog eens repeteert, blijven haar gedachten zweven om het onaangename moment, waarop Jan dat zei van die bus. Natuurlijk heeft hij haar doorzien. Vervelend.

„Niet langer aan denken,” commandeert ze zichzelf. Daar is nu toch niets meer aan te doen. En ik ben maar echt blij, dat ik juffrouw Kouwenaar heb leren kennen, al doet Jan dan minachtend over het mulo-diploma. Juffrouw Kouwenaar is net zoiets als juffrouw van Greveldingen. Niet van uiterlijk, maar in de manier van lesgeven. En veel aardiger nog. Echt een snoes.

Inniger benaming houdt Marion maar nauwelijks in, als ze het Eldense station verlaat. Daar staat de snoes in hoogst eigen persoon voor haar.

„Juffrouw, u hier? Is dat even een verrassing?”

„Vind je? Doet me overlopen van genottelijkheid. Welja, 't was zulk goed weer, dat ik zin kreeg in een ritje naar de stad. En, aangezien tweemaal zo'n eind fietsen in mijn enigheidsje me niet bekoorde....”

„Réúze vind ik het. Deze dagen waren fijn van het begin tot het einde. Dat einde vertegenwoordigt u.”

„Vertel me maar eens wat. Ik brand van nieuwsgierigheid.”

„Aanstonds als we de stad uit zijn.”

Marion kan vertellen. En, als er iets leuks te vertellen is, doet ze het graag. De vijftien kilometer zijn afgelegd, eer ze het weten.

„En nu heb ik nog niet eens gevraagd, hoe u het gehad hebt,” zegt ze, als ze de eerste huizen van Oosterveen passeren.

„Gelukkig maar. Ik zou minder onderhoudend geweest zijn. Alles is hier bij het oude gebleven. Over honderd jaar allicht nog. Alleen zullen er dan andere mensen zijn.”

„Dacht u?”

„Maarre — ja, toch was er iets bizonders. Huib Bergmans is Woensdagavond weggebleven.”

„Lena in zak en as zeker.”

„Natuurlijk. Zou jij ook zijn in haar geval.”

„O, stellig. Ik zou niet te troosten zijn. Maar me dunkt, dat dit de gewone gang van zaken is. Die doordeweekse bezoeken van hem behoorden tot het bijzondere.”

„Maar ze waren Lena dierbaar, Marion! Een beetje meer meegevoel voor je nichtje zou je goed staan.”

„Ja, dat kan wezen. Nou, ik zal mijn best doen.” Marion lacht, merkt niet, dat de juffrouw haar alleen laat lachen, ziet ook niet juffrouws peinzende blik. Hoe zou ze dat kunnen, terwijl ze naast haar fietst? En hoe zou ze merken, dat de juffrouw niet met de vrolijkheid instemt, waar ze nog zo geheel de gedachten heeft, bij wat ze de laatste dagen beleefde?

Oom, tante en de nichtjes zijn ook een en al oor. Aan hen vertelt Marion anders, maar daarom niet minder levendig. Grietje en Neeltje tonen de meeste interesse voor de „brulloft”. Die stadsmensen vieren zo’n feest op een rare manier, maar daarom willen deze boerendochters er toch wel alles van weten. Oom en Tante’s belangstelling gaat meer naar moeders gezondheidstoestand uit. Ze zijn verheugd over de vooruitgang, vinden ook, dat Marion er wat vaker heen moet gaan.

„As et teminste om je lere ken,” zegt tante. „Je ben d’r op z’n minst drie dage mee kwait.”

„Dat zal wel niet zoveel hinderen,” meent oom. „Ze doet het dan maar zonder paasvacantie.”

Over dat „leren” spreekt Marion liever niet. Ze zou niet graag willen, dat iemand hier wist, wat Jan gezegd heeft. Vooral juffrouw Kouwenaar mag daar niets van weten. ’t Zou allesbehalve aangenaam zijn, als ze hoorde, hoe geringschattend hij er over sprak. En — ja, dat zou het ergste zijn — misschien gaf ze hem nog gelijk ook. Nee, nee, dat is iets, waarover Marion zwijgen zal, zelfs tegen Jettie. Dat is iets, wat ze graag zou willen vergeten.

Jettie komt Zaterdag over een week weer thuis. Fijn. De Zondagen, dat ze er niet is, zijn zo vervelend. Vooral ’s avonds. Met geen mogelijkheid kan Marion dan bij de juffrouw gaan zitten, omdat er op Zondag natuurlijk niet gewerkt wordt en er dus geen reden toe zou zijn. Was het maar zomer, dat ze er uit lopen kon. Zondags op de boerderij — niet veel gedaan, hoor! Natuurlijk verschijnen de aanstaande neefs en niet te vergeten Huib Bergmams. Een atmosfeer — nou, wat je noemt. De rook kun je wel snijden. En de gesprekken... Niet van de soort, die Marion bekoren. Neeltje en Grietje verdwijnen na zo ongeveer een uur met haar

„vraiers”. Dat is Oosterveense gewoonte. Volgden Lena en Huib nu ook die gewoonte, dan was er tenminste gelegenheid tot lezen, maar die hebben bepaald nog niet zoveel te bespreken.

Op de Zondag na haar uitstapje merkt Marion, dat Lena bijzonder aardig voor Huib is. En dat na de veronachtzaming van Woensdag. . . . En dat terwijl men in Oosterveen nooit blijk van zijn gevoelens geeft in 't bijzijn van anderen. . . .

Het schijnt op Huib niet de gewenste indruk te maken. Hij kijkt meer naar Marion dan naar haar, terwijl hij op de hem eigen onderhoudende wijze redeneert over biggen, die gekomen zijn of nog moeten komen, over aanstaande kalveren, over „vulletjes”, die ze nooit vroeger dan in Mei kunnen gebruiken, over jonge kippen, die maar niet aan de leg willen blijven, over het gemis van kunstmest en de daarmee gepaard gaande achteruitgang van het land. . . . Natuurlijk geeft hij ook zijn mening over de oorlog te kennen. Hij besluit zijn uiteenzetting van het werelddrama met een „as t'r mense benne, die et om zô te zegge beter wete as ik, magge ze et gerust vertelle, maar ik hou me, om zô te zegge, maar an waddik mè me aige ôge zie.”

Dat „om zô te zegge,” is Huibs lijfspreuk. Hij gebruikt die te pas en te onpas — meest te onpas natuurlijk. Marion heeft er zich van het begin af aan vrolijk over gemaakt, maar nu hij deze avond zo in haar richting zit te kijken, kan ze haar lachlust bijna niet bedwingen. Kom, ze neemt een boek en zal proberen te lezen. Ach, maar nu komt ze van de drup in de regen.

„Kaik zô'n maissie nou deris,” zegt Huib. „Die ken, om zô te zegge, leze, onderwail wai allegaar zitte te prate. Mos ie nie bai main zain. Ik ken d'r, om zô te zegge, me gedachte nog nie bai houwe, as ik moederziel allenig zit.”

„Jai ben ôk maar een boerejonge en zai is een juffer,” antwoordt Lena. „Jai mò je aige met haar nie vergelaike.”

Waar haalt Lena zoveel wijze woorden vandaan, vraagt Marion zich af, maar haar verwondering is nog niet aan de top. Die stijgt, als Huib zich nu rechtstreeks tot haar richt met de vraag, of ze het nogal „pelzierig” gehad heeft in Amersfoort.

„Reusachtig.”

„Ze had zô'n lollige brulloftsvraier,” grinnikt Lena.

„O ja? Wà voor een?”

„Ik had aan het dîner een keurige tafelgenoot,” antwoordt Marion uit de hoogte.

„Een ouwe vent,” sneert Lena.

„Hoe oud dan?”

„k Weet nie persies. Zoies van vaftig, hè Marion?”

„Op onzin geef ik geen antwoord.” Waar voert dit dwaze gesprek haar heen? Dom, dat ze niet opgeschept heeft over haar tafelbuurman. Dat hij niet jong en tamelijk vervelend was, heeft ze in hoofdzaak verteld, om van het flauwe geplaag af te zijn, maar dat dit nu op deze wijze wordt uitgebuit. . . . Altijd Lena, die haar dwars zit. Sinds die geschiedenis met de boeken, hield ze zich nogal koest, maar nu in het bijzijn van Huib wil ze zeker tonen, hoe goed ze treiteren kan. O, maar dat kan Marion ook. Beter zelfs, als ze er zich op toelegt. Wacht maar, Lenaatje!

„Onzin? Was et maar onzin. Je zou d'r ôk liever een van twintig gehad hebbe, maissie!”

„Lena vergelijkt alle mensen bij zichzelf, moeten we maar rekenen,” antwoordt Marion.

„As ie bedoelt, daddik voor zô'n ouwe kerel bedanke zou, heb je et an 't rechte end,” doet Lena vinnig.

Marion zit een moment geslagen, niet over de woorden, maar omdat Lena ze zegt. Hoe komt ze ineens zo ad rem?”

„Wacht eerst maar, tot je wat te bedanken krijgt,” zegt ze dan.

„Die is ráák,” grinnikt Huib. „Zo lang je nie gevraagd ben, kè je, om zô te zegge, nie bedanke, maid! En Marion heb die ouwe vast wel bedankt. Met een snuitje zoas zai heb, ken ze, om zô te zegge, wel wà beters kraige.”

Marion zou woedend worden, als Lena het niet was. Die schijnt zich bovenmate aan Huibs woorden te ergeren, kijkt spinnig, schuift wild haar stoel achteruit. Marion amuseert zich kostelijk.

„Jij bent een jongen, met wien te praten valt,” zegt ze, geeft Huib daarbij een knipoogje.

„Bèjaat! Een boer is ôk een mens.”

„Alsof ik daar aan twifelen zou.”

„Nou, twaifele, maar een stadsjonge staat bai jou, om zô te zegge, toch zeker wel beter angeschreve.”

„Dat ligt er aan. Er zijn aardige stadsjongens, maar ook vervelende.”

„Net as bai ons. D'r benne, om zô te zegge, aardige boerejongens, maar ôk vervelende.”

„Natuurlijk. Dat zal wel overal zo zijn.”

„Die — die — die heb nogal verstand van jonges.” Lena stottert. Is ze zo opgewonden?

„Ze — ze mos na een maissiesschôl van d'r vader. Ze dee d'r

net wel, of ik om een jonge verlege was, maar dà ze na een maissieschôl mos, was ôk nie voor niks, mò je maar rekene."

„Zeg, Lena," laat oom zich horen.

„O, ze heeft vast gelijk, oom! Dat ik naar die meisjesschool zou gaan, was al besloten, toen ik nog in de wieg lag. Vader en moeder hadden een ver vooruitziende blik."

„Toe je in de wieg lag! 't Zal wel," snibt Lena.

„Nou, in ieder geval, toen ze, om zô te zegge, nog op 't gewône schôl was," wil Huib helpen. Schôlmaissies denke nog nie an een vraier."

Marion zou het liefst de kamer verlaten, maar, ziende Lena's groeiende ergernis, blijft ze, gaat zelfs op Huibs woorden in.

„O zo! Dà's goed gezien, Huib! En ook leerlingen van een meisjesschool zien wel eens een jongen. We hadden een fietsclub van evenveel jongens als meisjes en tennissen doe je ook gewoonlijk niet met meisjes onder elkaar."

„Tennisse? Dee je daddôk?" Huibs belangstelling schijnt echt. Heeft hij misschien verstand van tennissen? Nee, dat niet. Maar hij heeft het wel eens gezien in de buurt van Elden. Een „merakels môi spul" leek het hem.

„Kinderwerrek," grauwte Lena. „Wie draaft nou as grôt mens zainde achter zô'n bal an?"

„D'r komme d'r om zô te zegge wel van et ene land na et andere," weet Huib. „'k Heb d'r vroeger, om zô te zegge, wel deris van geleze, in Panerama geleuf ik, of 't ken ôk in de Wereldkerniek zain geweest. 't Was in ieder geval in zô'n krant uit de potterfullie. Nou, en dan stinge d'r prentjies bai van die mense. Tenniskepioens wazze dat."

„Allegaar gek vollek, dà niks beters te doen heb," antwoordt Lena. „Een mens, die z'n verstand heb, gebruikt z'n goeie taid voor betere dinge."

„Bij voorbeeld om de boeken van een ander na te snuffelen," zegt Marion met een smalend lachje.

„Houwe jullie nôit op mè dà bekvechte?" vraagt tante, die meêlij met haar dochter krijgt en niet graag zou willen, dat oom navraag ging doen. Dat met die boeken blijft voor haar een duistere historie en ze acht het voor Lena beter dat die er zich nooit voor haar vader over te verantwoorden krijgt.

„Ik val zowat in slaap bai zuk gekles," gaat ze voort en dan, met een blik op de klok: „'t wordt zachies an taid ôk. Marion, ga jai effies de koffieboel bai de juffrouw hale."

Marion gaat en haar lachend gezicht doet de juffrouw vragen,

of er iets bizonders is. Ze vertelt, maar de verwachte vrolijkheid blijft uit.

„U kijkt, of u 't verschrikkelijk vindt.”

„Misschien vind ik het dat wel.”

„Nee maar! En waarom dan?”

„Omdat ik bang ben, dat Huib meer van jou houdt dan van Lena.”

„Hè-è-è-è?”

„Laat de koffiepot niet vallen, Marionnetje !”

„'k Val zelf haast om. Zo'n gedachte....”

„Zou het zo onmogelijk zijn?”

„Maar natúúrlijk.”

„Vind je Lena zoveel beminnelijker dan jezelf?”

Marion glimlacht. „Nederigheid zou me moeten gebieden ja te zeggen,” antwoordt ze, „maar zover ben ik nog niet. Ik zou alleen iets willen opmerken, iets, dat u me zelf verteld heeft.”

„En?”

„Dat huwelijken hier niet in de eerste plaats uit liefde gesloten worden. Geld, gelijke stand, hè?”

„Niet in de eerste plaats. Maar dat schakelt de liefde niet helemaal uit. Huib kan wel denken: twee meisjes Arsonidus zullen wel ongeveer evenveel bezitten en ik vind Marion aardiger dan Lena, dus...”

„Dat evenveel bezitten kon tegenvallen. En een beste boerin zou ik niet zijn.”

„Nee, dat zou je zeker niet. Maar als er werkelijk eens echte liefde in het spel kwam bij Huib, kon het zijn, dat hij alle andere factoren van geen belang meer achtte. Tenslotte verschillen de mensen op dat punt niet zoveel.

Opvoeding en gewoonte doen veel, maar niet alles. Ik vond het al zo wonderlijk dat hij Woensdag wegbleef. Als hij nu aanstaande Woensdag weer komt, kun je wel zeker zijn van je zaak.”

„Juffrouw, houd als 't u blijft op. Ik zie het al gebeuren, dat ik een huwelijksaanzoek krijg van Huib Bergmans. Om je een ongeluk te lachen. Nee, hoor, verliefd is hij niet op me. Verliefde jongens kijken anders, zoveel weet ik wel.”

„Prettig voor je. Mogelijk ben ik op dit terrein je mindere. Maar als Huib geen liefde voor jou heeft opgevat, heb je dan misschien in die richting iets voor Lena bemerkt? Jij kunt het weten.”

Marion voelt zich in een hoekje geduwd. En ze voelt ook, dat haar toon tegen de juffrouw niet paste.

„Hij hoeft immers niets voor haar te voelen, als hij haar enkel als bruidstmeisje wil?”

„Nee. En hij hoeft ook geen diepere gevoelens voor jou te koesteren, om je als bruidspuysmeisje te begeren. Natuurlijk is hij oorspronkelijk hier gekomen voor Lena, maar als hij nu meent met jou prettiger feest te kunnen vieren. . . .”

„Ja, van die kant bekeken. . . . Maar ik zou daarvoor passen.”

„Pas er dan ook voor, om hem het hoofd op hol te maken.”

„Alsof ik dat doe.”

„Een dorpsheofd is minder gewend dan een stadshoofd, meisje ! En in elk geval maak je Lena jaloeers. Dat is niet, zo als het behoort. Wie zijn naaste liefheeft als zichzelf, doet zoiets niet.”

Hier weet Marion geen antwoord op. De juffrouw moest maar eens precies weten, hoe Lena mij behandeld heeft, denkt ze. Nu maar gauw met het blad verdwijnen. Er moet ook nog afgewassen worden en het is voor hier al tamelijk laat.

HOOFDSTUK XVI

In de dagen, die volgen, toont Lena zich van haar onaangenaamste kant. Marion kan wel wat vroeger opstaan, Marion moet vlugger voortmaken, Marion maakt de bedden niet netjes op, droogt de kopjes niet goed af, eigenlijk kan Marion ineens niets. Het is 's Woensdagsmorgens zó erg, dat Neeltje meent, het voor Marion te moeten opnemen.

„Maid, zot die je ben, jai zit de leste dage maar op Marion te vitte. Wà mekeert jou?”

„Main niks, maar die alles sund ze weg is geweest. Ze schaint wel alles verleerd te hebben.”

„As t'r an d'r werrek wà mekeert, zal moeder et wel zegge. Daar hait ze jou nie voor nôdig.”

„En ik heb jóu nie nôdig.”

„Makkelijk. Maar hou je gedekt. Kaik liever zo saggerainig, as Huib t'r is. Heb tie soms gezaid, daddie venavond weer wegblaift?”

Deze plagerij is wel het minste, wat Lena verdragen kan. Ze wacht tot Neeltje weg is, zegt dan: „Huib von et beroerd genogt, daddie vleje week nie komme kon. Hai zee nog: 't zou hjer nou net zô fain zain geweest zonder die Haagse steekneus d'r bai.”

„Dat zal ik hem vanavond eens vragen,” plaagt Marion.

„Dan houdt ie je straal voor de zot. Denk maar nie, daddie wà van jou mot hebbe. En hai zee nog: wadden gekke jurreke heb je nichie toch. En al die krulle om d'r kop — net een bosduvel.”

„Kinderen van twaalf zouden niet flauwer kunnen wauwelen dan jij doet, Lenaatje,” antwoordt Marion. „Denk asjebliëft niet, dat ik. . . .” ze blijft steken. „Denk niet, dat ik me voor Huib interesseer,” had ze willen zeggen, maar een dolle lust tot plagen, een verlangen naar wraak, maakt zich van haar meester. Wat drommel, dat vervelende wicht moet haar deel maar eens hebben. Je naaste liefhebben als jezelf — jawel, maar je hoeft je niet door zo'n wurm te laten sarren. Alle vroegere en latere grieven pakken zich samen. Alle goede voornemens zijn vergeten.

„O, geloof je me soms niet?”

„Jou niet geloven? Wat een eerlijk meisje je bent, heb ik al

vaak genoeg ondervonden. 't Zal allemaal wel waar zijn. 'k Zal m'n krullen wat strakker naar achteren kammen, als Huib weer komt, en de stemmigste jurk aantrekken, die ik bezit. Ja, mijn blauwe rok met dat rode jumpertje. Dan zie ik er ongeveer net uit als jij. Ik wil natuurlijk graag in een goed blaadje bij hem komen, want ik vind hem heus geen onaardige jongen."

„Jai — jai. . . .”

„Ja?”

„Och, maid, stik!”

„Dan moet je zeggen: koop een naaimachine. Dat klinkt netter. En op een naaimachine stik je ook het allernetst.”

„Duvel op,” zegt Lena en verdwijnt.

„Wacht maar,” mompelt Marion. Nu ik a gezegd heb, volgt het hele alfabet.”

Zou ze inderdaad vanmiddag die rok en jumper aantrekken? Zou ze het haar strakker opmaken? Nee, Lena moet niet kunnen zeggen, dat ze haar best heeft gedaan. Het is trouwens mogelijk, dat hij deze Woensdagavond wegblijft. Ze heeft dit eerst gehoopt, want aanvankelijk was de gedachte, door juffrouw Kouwenaar geuit, haar onaangenaam, maar nu zou het haar een teleurstelling zijn, als hij niet verscheen. Nu ja, afwachten maar.

Lena is heel ongedurig, als de avond komt. Zal hij komen of — wegblijven? Ze weet niet, wat ze wensen moet. Ze verlangt naar zijn komst, maar, als hij wegbleef, zou ze die benauwende gedachte kwijt zijn, dat hij verleden week verzuimde te komen, omdat Marion er niet was.

Laat hij asjeblijft wegblijven, zegt ze telkens in zichzelf, maar, als hij er om zeven uur nog niet is, voelt ze zich ongelukkig.

Marion slaat haar nichtje met stil vermaak gade. Ze hoopt, dat tante de koffie voor de juffrouw gauw klaar heeft. Gewoonlijk brengt ze die tegen half acht pas, blijft dan een poosje praten, zo ze al niet de hele avond in de voorkamer doorbrengt, maar nu wil ze er vroeger mee zijn. Als Huib eenmaal binnen is en ze moet dan nog naar de juffrouw, is het niet onmogelijk, dat die haar houden wil en daar voelt ze vanavond niet voor. Tante, tante, maak een beetje voort. Kijk nou, tien over zevenen al. Zou hij wegblijven? Hij komt nooit zo laat.

Ah, het blad is klaar. Ze kan het wegbrengen. Prachtig.

„Zo, Marion, je bent vroeg.”

„Ja! De koffie was klaar. Ik dacht: laat ik ze eerst maar brengen. Ik heb een bende kousen te stoppen. Nou, als je dan eenmaal zit. . . .”

„Dan is het tē gezellig, om weer op te staan,” antwoordt de juffrouw droogjes.

Hoort Marion daar in de verte het bekende belletje? Zou hij toch nog komen?

„Nou, juffrouw, tot straks.”

„Stop plezierig. Ik heb ook zoiets te doen. Als je de ruimte daar achter te klein wordt. . . .”

„O, dan kom ik gráág. Weg glipt ze. Duidelijk hoorde ze het hek klappen. Dat moet hij zijn.

Lena heeft ook zitten luisteren. Ze werpt Marion een woedende blik toe. Gisteravond heeft die de hele avond vóór gezeten. Waarom nu niet?

„Daar zalle we gerust Huibert nog hebbe,” zegt Neeltje, als er een fiets tegen het raam wordt gezet.

„Jammer dat ik nou het jumpertje niet aan heb,” zegt Marion zacht, terwijl ze een stoel voor zich naast die van Lena zet. Door het algemeen gepraat hoort Lena de woorden alleen. Tenminste, àls zij ze hoort. Ze tuurt op haar naaiwerk, toont vreugde noch verrassing, wanneer even later de jongeman in de kamer verschijnt. Natuurlijk. Zo hóórt het. Een Oosterveens meisje heeft wel zoveel zelfrespect, dat ze haar uitverkoorne niet tegemoet snelt.

De avond lijkt op die van Zondag. Huibs fietsband is lek geweest, toen hij vanmiddag in Oeverdham naar den smid moest en onder het repareren heeft hij nieuwe gezichtspunten over de oorlog opgedaan. Verder is zijn conversatie ongeveer dezelfde.

Gemakkelijk dat ik wat onderhanden heb, denkt Marion. Het is nu niet nodig, hem voortdurend aan te kijken. De keren, dat ze opziet, treft haar zijn blik, waaruit ze wel opmaken moet, dat hij meer naar haar kijkt dan naar Lena. Dit wekt toch onrust, geeft haar een soort gevoel van weezin tegen zichzelf. Is het niet te erg, wat ze doet? Ze moet nu wel geloven, dat hij om haar gekomen is, ze weet, dat Lena hem wil en ze weet ook, dat ze zelf niets voor hem voelt. Och kom, ze blijft de situatie wel beheersen. Ze zal zich op het juiste moment terugtrekken. Ze zal heus wel zorgen, dat ze nooit met hem alleen is, zodat hij geen gelegenheid krijgt, haar iets te zeggen, wat ze liever niet hoort.

„Tante, mijn kousen zijn klaar. Kan ik er voor u nog wat onderhanden nemen?”

„k Ben zowat door de raistebraiberg heen, maid !”

„U kunt het vlug.”

„t Benne ôk nie zukke dunnetjes as die van jou.”

„Maar de gaten zijn groter.”

„Dà zeg ie met recht. Maar ik stop gauwer zô'n grôt in een aigegebreje, as een klain in zô'n zaie floddertje. Ik ben blai, daddonze maides die dinge enkelt Zundas drage.”

„En dan toch altheid een betere soort as deuze,” zegt Lena, terwijl ze een ineengerold ragfijn natuurzijden paar uit elkaar haalt.”

„Blijf daar asjeblijft af,” bitst Marion, maar het is al te laat. Lena heeft haar ruwe werkhand in een der kousen gestoken en maakt meteen een gat.

„Maid toch, mò jai een ander z'n boel verrinnewere?”

„As ie d'r zô gauw gate in maakt....” Lena is toch wel geschrokken.

„Mijn voeten zijn van fijner maaksel dan jouw handen,” grauwt Marion. Die dure heel fijne kousen, die ze alleen bij een bijzondere gelegenheid draagt, zo te zien mishandelen.... Gelukkig zit het gaatje aan de achterzijde dicht bij de zoom. Het komt niet te zien en heeft op die plaats bij het dragen weinig te lijden. Maar toch....

„Ja, jai heb faine bene,” teemt Lena. Jammer daddet geen môde is, ze op tafel te legge.”

„Ik zou dat, om zô te zegge, best een lollig gezicht vinde,” zegt Huib. „Teminste, as d'r zukke môie kouse om zatte. Met dikke gebreje is t'r om zô te zegge, geen aardiggaid an.”

Marion kookt. Een dergelijk compliment moet je leren waarden. Zo'n jongen bedoelt er geen grofheid mee, o nee, maar toch is ze nog niet lang genoeg hier, om het zonder ergernis te kunnen accepteren.

„Jai mos ie schame, om zukke praat te verkôpe,” zegt tante.

„Waarom?” doet Huib onnozel. „Ik zee toch geen kwaad? Mag ik, om zô te zegge, een dunne kous nie môier vinde as een dikke?”

„Jai kraigt een paar van die dunne, as ie jarig ben,” belooft Lena.

„Zà jai ze dan stoppe?”

„Neturelijk.”

Dat gaat de goede richting uit. Sokken stoppen voor Huib! Nu pas begrijpt Marion goed, welke pil Lena te slikken kreeg, bij Huibs opmerking. Dom, dat ze daar niet direct aan dacht. Ze had dan wel een snedig antwoord gevonden.

„Ik snap nôit, dà de maissies et, om zô te zegge, nie koud hebbe met zukke dunne kousies an,” herneemt Huib. „Main zusters dragen ze ôk, hoor Marion! En echt nie enkelt op Zondag. Onze maides gane, om zô te zegge, met 'r taid mee.”

Marion heeft binnenpretjes. Die Huib! Als hij niets anders

weet, om zich als heer te presenteren, gebruikt hij er de kousen van zijn zusters maar voor.

„Hebbe jullie maides ze ôk an in et werrek? Dan zalle ze d'r lieve gate in kraige. Waar hale ze in deuze taid et stopgaren vandaan!”

„Wadden ouwe waive benne dat,” zegt Kees, wiens fluistergesprek met Neeltje hem niet verhinderde te luisteren.

„Huib stedeert voor baker,” meent Jan.

„Kan bai gelegenaïd te pas komme,” grinnikt Huib, voegt er nog het een en ander bij, wat de lachlust opwekt. De anderen gaan op de „aardigheid” in. De een weet nog meer dan de ander.

„Wat doe ik hier,” vraagt Marion zich af. Hoe heel anders kon ze het hebben, als ze nu bij de juffrouw zat.

„Ja, wat dóét ze hier. Daar maar niet over denken, als ze haar zelfrespect redden wil. Dat zelfrespect komt geducht in de knel, als Huib later weer speciaal het woord tot haar richt, ze hem antwoordt en om zijn grapjes lacht, terwijl ze die in haar hart vulgair en flauw noemt.

„Speel jij niet met vuur?” vraagt de juffrouw, als ze voor het gewone avondwerk bij haar komt.

„Hoe komt u er bij!”

„Ik had je hier verwacht.”

„Waarom?”

„Omdat je nu zéker weet.”

„Nou, zéker . . . .”

„Já, Marion!”

„'t Kan toch, dat hij de vorige week echt verhinderd was?”

„Geloof jij dat?”

„Och . . . .”

„Ik heb er natuurlijk niets mee te maken, maar ik raad je: wees voorzichtig. Afgezien van het feit, dat je het, den jongen moet laten voelen, als je niets om hem geeft, zou het in huis tot grote onaangenaamheden leiden, als hij Lena in de steek liet.”

Ja, dat begrijpt Marion. En haar betere ik is nog niet helemaal ingeslapen.

„Zondagavond ben ik bij Jettie en de volgende week Woensdag kom ik bij u, als u het goed vindt.”

„Ik vind dat altijd goed en in dit geval vind ik het uitstekend,” is het antwoord.

Bezielde van de beste voornemens gaat Marion die avond naar bed en ze worden te sterker nog, als ze merkt, dat Lena de slaap

niet kan vatten. Gewoonlijk is ze binnen de vijf minuten „weg”, wordt de volgende morgen precies zo wakker, als ze is gaan liggen. Nu evenwel wendt ze zich om en om. Marion heeft zelf al een poos geslapen, als ze weer wakker wordt door Lena's onrust. Wanneer die het zich dan zó aantrekt. . . .

Had Lena maar van Marions goede voornemens geweten !

Donderdags tracht ze door kleinzielig geplaag te vechten voor wat ze haar bestreden bezit waant. Marion kan niet anders dan lachen om zulke armzalige pogingen, maar staat toch niet hoog genoeg, om ze te nemen voor wat ze zijn.

Wat verbeeldt zich dat kind? Als zij, Marion, werkelijk Huib begeerde, zou het haar geen schijn van moeite kosten, om hem te krijgèn. Nee, Lena's ongeluk wil ze niet, maar het meisje zal toch moeten voelen, dat zij zich niet laat intimideren en uit vrije wil Huib aan haar overlaat. Ze moet dan eerst nog maar eens terdege voelen, hoe gevaarlijk Marion als rivale zou kunnen zijn.

Als ze Zondagsavonds bij haar thuiskomst Huib nog in de kamer vindt, doet ze vriendelijker tegen hem dan noodzakelijk is. En 's Woensdagsavonds, ja, dan is ze wel bij de juffrouw, maar tweemaal moet ze heel beslist iets uit de woonkamer halen. Beide malen richt Huib onmiddellijk het woord tot haar en laat ze hem glunderen door haar antwoord. Zondagsavonds — het is dan lichte maan — nodigt de juffrouw haar in tegenwoordigheid der hele familie tot een wandeling, welke uitnodiging ze wel aannemen moet, maar de Woensdag daarop krijgt de juffrouw bezoek, waardoor Marion vanzelfsprekend op de huiselijke kring is aangewezen.

„Je gaat te ver,” waarschuwt telkens het geweten haar. Nee, nee, niet tè ver. Ze weet precies, waar de punt moet staan. Lena mag Huib als bruiloftsvriend, als verloofde, als man, maar ze zal daar Marion dankbaar voor dienen te zijn. Jammer genoeg weet Marion nog niet, hóé dat zal moeten geschieden, maar ze meent, dat het zichzelf de weg wel wijzen zal. Toch zijn er ogenblikken, dat de toestand haar benauwt. Ze is daarom dubbel blij met de uitnodiging van tante Gien, om begin Maart een week te komen logeren. „Je kunt in die week dan driemaal naar je moeder,” schrijft tante. „Het gaat de laatste tijd heel goed met haar en de dokter vindt het uitstekend, dat ze je enige malen achter elkaar zal zien. Hij is er benieuwd naar, welke uitwerking dat hebben zal.”

In de wolken is Marion. Een hele week naar tante op haar Gelders buitentje, driemaal naar moeder, één Woensdag en twee Zondagen uit Huibs gezichtsveld. Van Zaterdag tot Zaterdag zal

ze zich melden en rekest er vast op, dat tante er haar dan die Zondag nog wel bij houdt. Ze rekest goed. Het wordt zelfs nog mooier. Tante schrijft terug, dat ze maar liever tot Dinsdag moet blijven. Ze kan dan haar bezoeken bij moeder afleggen op Maandag, Vrijdag en weer Maandag. Juist goed zo'n paar dagen tussen twee bezoeken in.

„Kraig ik een aanzichtskaat van je?” vraagt Huib, als hij 's Woensdagsavonds hoort van de reis. Dat is het moment, flitst het door Marion.

„Nee, hoor,” antwoordt ze lachend, „het is al lang de mode uit, die dingen aan Jan en alleman te sturen. Dat doe je tegenwoordig alleen aan familie en je allerbeste vrienden.”

„Hoor ik daar dan nie bai?”

„Nòg niet. Moet je eerst familie van me zien te worden.”

„Zo — zo — nou, zie je, fermielje is een mens maar nie zo inene van mekaar, maar ik doch, daddik toch wel bai die allerbeste vrinde hoorde.”

„Dan heb je verkeerd gedacht, jongeman! Onder beste vrienden versta ik wat anders, om van allerbeste maar niet eens te spreken.”

„Je ben een bietje in de war,” antwoordt hij op een toon, die de veronderstelling wekt, dat hij zelf in de war is. Maar dan, knipogend, zegt hij: „ik heb ie wel door, maissie!”

Marion, met de deurknop al in de hand, hoort deze laatste woorden maar half en het knipoogje ontgaat haar. Ze verdwijnt met de mededeling, dat ze nog veel te doen heeft. Dat geloven de huisgenoten graag. Tante was al bang, dat zo'n lang onderbreken der studie de kans van slagen in 't gedrang bracht. Alleen juffrouw Kouwenaars stellige verzekering van het tegendeel stelde haar gerust.

Als Marion de juffrouw vertelt, hoe ze Huib antwoordde en minstens een pluim verwacht, zegt die: „'t Had nooit zo ver mogen komen, Marion!”

„Hoe bedoelt u?”

„Dat hij om een kaart durfde vragen en ronduit zei, te menen, tot je allerbeste vrienden te behoren.”

„Vindt u dat nou zó geweldig? Gunst, in Den Haag zeiden we als jongens en meisjes tegen elkaar heel wat dingen, die u erger noemen zou. Maar daar dachten we toch niet direct dat van? Zo zijn we tegenwoordig niet meer.”

„Nee, meisjelief, zo zijn jullie niet meer. Ik ken de toon en manieren van jonge stadsmensen opperbest, al ben ik een oudje geworden. Maar ik ken ze óók van jonge dorpelingen. Daarin ben ik jou den baas.”

Marion bloost. Ze bedoelde niet, onaardig tegen de juffrouw te zijn en wil niet, dat deze zich een oudje noemt. Zo oud is ze nog niet. Even vijftig. 't Is alleen maar: ze neemt deze historie zo erg zwaar. Gerust, het zit bij zo'n jongen niet zo diep. Die weet best, dat hij zichzelf en z'n hele familie ongelukkig maakte, als hij met een meisje als zij het leven intrekken wou. Het leven — nee, maar nu slaat ze zelf op hol. 't Is immers alleen voor die bruiloft, dat hij op zoek is? Hij keert wel tot Lena terug, nu hij merkt, dat Marion hem niet wil. Heilzaam voor hem, dat hij haar een paar weken niet zien zal.

Het is stralend weer, als Marion Zaterdagmorgens van huis gaat. Het lijkt Mei in plaats van Maart. Oom wil haar deze keer beslist per rijtuig wegbrengen. Met die grote, zware koffer. . . . Ja, daar zit wel iets meer in dan kleren en toiletgerei. Tante Gien zal er van opkijken. Ham en spek ziet die daar in Gelderland al evenmin als in Den Haag. Nu zal ze het uit Oosterveen krijgen en ook tarwebrood, boter, kaas.

„Wee mij, als er treincontrôle is,” heeft Marion gezegd, toen tante haar de voorraad hielp inpakken.

„Dan zeg je, dat je van een boerderij komt en bij burgermensen gaat logeren, dus je fourage wel meenemen moet,” heeft oom geantwoord. Goeie oom. Niet verkopen, maar wel weggeven. En ook goeie tante, die het dan toch maar van haar eigen voorraad geeft. Marion is met heel haar Oosterveense familie tevreden, nu ze die voor tien dagen verlaat. Zelfs van Lena nam ze vrij hartelijk afscheid.

Grappig in zo'n tweepersoonskarretje. Tilbury heet het. Een wonder dat oom het nog had, waar hij toch de laatste jaren altijd met een auto reed.

„Die wat bewaart, heeft wat,” antwoordt oom, als ze deze opmerking maakt. „En zeg maar, dat we er vlug overheen jagen. Weinig langzamer dan met een fiets.”

„'k Vind het toch wel erg, dat u er uw tijd voor geven moet,” zegt Marion. „'k Had het best klaar gespeeld op de fiets.”

„Met een koffer, die scheef zakte en riemen, die braken. . . Nee, meisje, we bewandelen de veiligste weg.”

„In elk geval is het voor mijn fiets op deze wijze het veiligst. Die staat beter thuis dan in zo'n bewaarplaats.”

„O zo!”

't Gesprek vlot niet erg. Marion zou oom iets vriendelijks willen zeggen, op betere wijze haar waardering voor zijn goede zorgen willen uiten, maar het is net, of hij de laatste weken wat teruggetrokken is.

De eerste tijd na nieuwjaar was ze met hem — nou, bijna als met haar eigen vader, doch de laatste tijd is het, of hij in betrekking tot haar ergens over prakkizeert. Hij kan haar soms zo vreemd aankijken, vindt ze. Och, maar dat zal wel verbeelding zijn. Wat wou hij hebben?

„Je moest bij het overstappen eigenlijk hulp hebben,” peinst oom hardop. „De koffer is te zwaar voor je. Kijk tijdig uit het raampje, of je geen witkiel ziet.”

„Die zijn gewoonlijk niet te vinden, als je ze nodig hebt. Maar ik red me best alleen. Ik ben veel sterker dan u denkt. Laat ik er nu tenminste eens blijk van geven, hoe het krachtvoer, dat ik bij u kreeg, zijn werk heeft gedaan. Tante Gien vond in Januari al, dat ik er zo best uitzag, ze zal nu helemaal niet weten, wat ze ziet. Ik krijg zo ongeveer een aanschijn als de opgaande zon.”

Zie je, nu doet oom weer zo vreemd. Vroeger zou hij na zulke woorden een grapje maken, nu zit hij naar die paardenrug te kijken, of hij er de toekomst van aflezen kan. Zou hij zorgen hebben? Allicht. Wie heeft die niet in deze tijd!

Gelukkig, de stad komt in 't zicht. Ze verlangt er naar, in de trein te zitten, ze verlangt naar tante en oom, ze is nieuwsgierig naar de woning, ze ziet vol verwachting uit naar de Maandag, waarop ze moeder bezoeken zal. O, het leven is toch ook nu nog wel mooi en goed. Moeder op weg naar genezing, vaders brieven opgewekter, het huis in Den Haag staat er nog, terwijl zoveel andere afgebroken zijn. . . . Er kan nog veel in orde komen. Ja, als Wout nog leefde, kon zelfs alles nog goed worden.

Wat lijkt oom geweldig op Wout, als hij zo strak kijkt. Arme Wout had nogal vaak reden om strak te kijken. Als hij maar steeds geen goede cijfers halen kon. . . . Als er al weer zo'n onbarmhartig overgangsexamen komende was. . . .

Nee, nu enkel plaats geven aan vrolijke gedachten. Dat gelukt haar wonderwel. Alles loopt mee vandaag. Een hoekplaatsje in de trein, een stevig heertje, dat zich bij het overstappen met de zorgen voor de koffer belast. . . . Oom en tante beide aan het station. . . . De tocht naar huize „Eikenhorst” in een alleraardigst wagentje. . . . En Eikenhorst zelf. . . . Net een klein kasteeltje, met die twee hoek-torentjes en dat grote hek en die brede oprijlaan.

Tante Gien is de vrolijkheid zelf, echt „vooorlogs,” zoals Marion tot groot vermaak van oom Arnold opmerkt. Oom valt nòg meer mee dan hij tot dusver deed — alles is é-é-énig.

Na een allergenoeglijkste Zondag gaat Marion 's Maandags-

middags met tante naar moeder. Het is niet ver. Een klein kwartier lopen, een half uurtje in de bus....

Tante heeft weinig verteld over moeder, heeft gezegd, dat Marion zelf maar moest zien, of ze vooruitgang bespeuren kon. Zou dit een goed of een slecht teken zijn?

Een góéd! Moeder staat op van haar stoel bij het raam, komt met uitgebreide armen op haar af.

„Mijn lieve meiske!”

„Moeder moedertje, wat ziet u er best uit!

Het gaat haar heel goed, vertelt moeder. De vorige week heeft ze voor het eerst zelf brieven mogen schrijven. Vader was nummer één geweest, Marion zou nummer twee zijn geworden, als ze niet op het punt had gestaan, om naar hier te komen. Nu had moeder het beter gevonden, Jan te laten voorgaan en Marion niet te schrijven, opdat de verrassing des te groter zou zijn.

Ze is weer helemaal de oude, denkt Marion, overweegt, of het niet mogelijk zou zijn, haar mee te nemen naar Oosterveen. Ach nee, dat kan niet zolang de juffrouw er is. Daar hielden oom en tante zeker geen rekening mee, toen ze zo gul uitnodigden. Of ze hielden geen rekening met zo vlugge genezing.

Genezing? Als in de verte een vliegtuig ronkt, trekt de kleur uit moeders gezicht en, als het naderbij komt, krimpt ze ineen. 't Is maar even, iemand, die haar niet kent, zou het nauwelijks merken, maar Marion ziet het, ziet ook de zorg op tantes gezicht.

„Dat ze dit niet te boven komen kan,” zegt Marion, als ze later op de bus lopen te wachten.

„Als ze dit te boven komen kon, namen we haar bij ons in huis,” is het antwoord. „Oom zou daar best voor te vinden zijn. Hij heeft er met den dokter over gesproken. Die raadt het af. Als er 's nachts van die dichte drommen overtrekken, gaat er altijd een zuster naar haar toe en hebben ze soms veel met haar te stellen. Het is vreeslijk jammer.”

„Als je toch gelooft,” brengt Marion aarzelend de gedachte onder woorden, die al in haar leeft vanaf het ogenblik, waarop voor het eerst moeders angst zich openbaarde.

„Natuurlijk gelooft je moeder,” zegt tante met grote stelligheid. „Daar heb ik nog nooit aan getwijfeld. Ik vraag me wel eens af: is haar angst een gevolg van de ziekte, of is de ziekte een gevolg van de angst.”

„Daar moest u eens met den dokter over spreken.”

„Heb ik gedaan, maar zonder veel succes. Ik weet niet, of hij

op die vraag wel een afdoend antwoord geven kan. De geneeswijze zal er ook wel dezelfde om blijven, denk ik. Dat er aan haar gedaan wordt, wat mogelijk is, kun je gerust geloven. En, als we vergelijken, hoe ze nu is met wat ze geweest is, mogen we dankbaar wezen, héél dankbaar.”

Dankbaar is Marion, maar toch blijft er de vraag, waarop ze zo heel graag een antwoord wil. Een antwoord van moeder zèlf. Misschien dat ze Vrijdag dit krijgt. Ze zal dan alleen gaan, omdat tante niet mee kan. Als ze dan eens echt vertrouwelijk met moeder praat.... Natuurlijk stelt ze geen rechtstreekse vragen, maar ook zonder die komt ze misschien meer te weten dan die dokter met al zijn verpleegsters. Zij kent haar moedertje beter dan iemand anders en nu is er temminste weer met haar te praten.

Ja, de Vrijdag zal mooier nog worden dan deze Maandag was. Dat gelooft ze vast.

HOOFDSTUK XVII

Vrijdagmorgen. Zonneschijn doet Marion ontwaken. Heerlijk, al weer zon. En dat je ze direct ziet, dat ze niet achter luiken en gesloten ramen gehouden wordt, zoals in Oosterveen. Eer ze hier 's avonds in bed stapt, trekt ze het verduisteringsgordijn op en zet het raam een eindje open. 't Kan best met dit zachte weer. Héerlijk voorjaar. Nooit nog zó meegemaakt. Heerlijk hier in deze knusse kamer te liggen in een bed, dat helemaal voor jezelf is. En het àl-lerheerlijkste: vanmiddag naar moeder, alléén!

Een tik op de deur, een stem: „Juffrouw, uw thee en een brief.”

„Juffrouw! Daarbij voel ik me oud,” heeft ze tot tante gezegd, nadat ze de eerste maal door het dienstmeisje zo betiteld was, maar dit ouderdomsgevoel is toch heel gemakkelijk te dragen en het is ook wel aardig, juffrouw te zijn. Ze wordt deze zomer al achttien!

Een brief! Van wie zou die zijn? De thee wordt anders wel eens lauw, om niet te zeggen koud, daar voor die kamerdeur, maar déze keer.... Nee, deze keer wordt ze dat niet buiten de kamer, maar binnen. Want die brief — die komt van Huib.

Marion draait hem om en om, staart als wezenloos op het uitvoerig adres van den afzender: H. Bergmans, Hoeve Welgelegen, Wilgendijk 25, Westerveen, Z.H. Precies keurig kinderschrift, denkt ze en verwondert er zich gelijktijdig over dat er plaats in haar hoofd is voor een andere dan die ene, vreeslijke gedachte: „dus tòch!” Ze durft hem bijna niet te openen. Waarover zou hij anders te schrijven hebben dan over dat, wat ze niet gewild heeft, wat ze te voorkomen dacht?

Eindelijk, met een resoluut gebaar, scheurt ze hem open. Dan leest ze:

Liefste Marion,

Je zal er wel van op staan te kijken dat ik je adres te pakken gekregen heeft. 't Viel niet mee om er aan te komen, dat ken ik je wel zeggen. Eindelijk verdiende je niet dat ik er me zo druk over maakte want je dee toch maar erg lelijk toen ik om een aanzichtkaart

vroeg. Je mag er blij om zijn dat ik je dajik doorhad. 't Was slim van je om te doen of je niks om me gaf. Het ging de anderen nog niks aan wat jou. Maar wij wisten het samen wel he. Nou ja ik zal der niet om liegen. Ik kwam eerst voor Lena. Om met der bruiloft te houwen. Anders niks hoor. Ik kon der geeneens, maar Dirk al lang en die zee me dat zijn meisje nog wel een zuster had om mee bruiloft te houwen. Nou en toen kwam ik. Maar zo gauw als ik jou zag begon ik van je te houwen. En jij toch ook wel van mijn he lievert? Dat merk je gauw van mekaar. 't Mooiste is dat Lena ook smoor op mijn is. Maar ik zal me kameraad wel eens meebrengen. Dat is best een aardige jongen voor haar. En we moeten der dan medeen maar voor uitkommen, dat wij het op mekaar begrepen hebben. We moeten het er samen over hebben hoe we dat voor mekaar zullen boksen. Ik heb het Zondag al wel laten merken hoor. Ik ben maar kort geweest en ik dee net of ik niet wist dat jij al weg was. Ik zee dat ik der niks aan vond zonder jou. En ik zee ik zal der is schrijven hoe saai het hier is zonder haar. En toen zee Lena dat zal je wel laten. En ik zee als jij denkt dat ik niet durf moet je mijn der adres maar is geven. En ik perbeerde het ook later nog van Dirk te krijgen. Ik zee natuurlijk dat het maar voor een lolletje was. Maar hij zee dat hij het niet wist. En ik perbeerde het ook met Jan maar die wou het niet zeggen. En nou mot je is raaien hoe ik der aan gekommen ben. Maar ik zal het je maar zeggen want je raait het nooit. Vanmiddag kwam die juffrouw van jullie hier langs. En toen wier der band slap. En toen kwam ze hier om hem opgepompt te krijgen. Me oudste zuster kwam aan de deur en ze zee tegen die dat ze mijn wel kon. Nou toen heb ik der band opgepompt. En toen zee ze zal ik maar vast de groeten aan Lena doen en zeggen dat je vanavond komt. Ik zee nee juffrouw ik kom vanavond niet en u hoeft geen mens de groeten te doen. Maar als u toch wat voor mijn wil doen vertel me dan asteblijf wat voor adres Marion heb. Ze zette eerst een raar gezicht. Ik doch Huib jongen je vist al weer achter het net. Maar inene lachte ze en ze zee je ken het krijgen maar dan mot je vandaag nog schrijven en zeg maar tegen Marion dat ik der het beste wens. Nou dat weet je dan al vast. Dat is de eerste fillestacie mot je maar denken. Nou ik zit hier nou al over het uur boven in de kou te schrijven. Maar ik ben enkelt maar koud van buiten. Van binnen ben ik warm van liefde voor jou me schat. Schrijf maar is gauw terug waar we mekaar is spreken kennen. Ken ik je dingsdag niet uit Elden kommen halen. Ik ken wel wat verzinnen om weg te kommen. Of krijg ook eens een lekke band bij ons voor het huis. Maar dan een echte hoor.

Ik zal wel een zak spijkers uitstrooien. Als ik woensdag kom breng ik die kammeraad mee. Die mot Lena der kop dan maar op hol brengen. Ik zal wel een snoet trekken of het me speit. En onderweil krijg ik van jou een knipoogje he lievert. Dat ken jij zo fijn. En dan doen wij eerst of het enkelt voor de bruiloft is. Maar dat zou me speiten als het echt zo was. Ik wil jè voor het hele leven Marion. En jij mijn toch ook? Ik ben maar een boerejongen en jij een meisje uit de stad maar bij ons thuis zijn ze veel stadser als bij Arsonidus. En wij hebben een bonk geld. Je ken later doen wat je wil. Je zal bij mijn een echt juffrouwsleven hebben. Je hoeft nooit te werken als een echte boerin. Je ken zoveel meiden krijgen als je hebben wil. We zullen het goed hebben samen Marion. Ik hoop maar dat je vader en moeder der niks op tegen hebben. Die van mijn praat ik wel om. Zoek jij nou eerst maar is uit waar we mekaar is zien kennen. Ik mot gauw het eerste zoentje van je hebben hoor. Aan schrijven heb je niet veel. Maar ik hoop toch, dat ik net zo'n lange brief van je trugkrijg. En nou eindig ik dan met de pen maar niet met het hart.

Je liefhebbende Huib.

Zó heeft het in Marion nog nooit gestormd. Die knul! Wat verbeeldt hij zich? Die schijnt te denken, dat ze op hem zat te wachten. O, 't is om blauw te worden van ergernis. Daar had ze eerst nog meêlij met dat ongeluk ook. Ja, vóór ze de brief open had altijd. Maar nu. . . . Trappen kan ze hem. Bah! Te denken, dat zij wat om hem zou geven. Was tante maar alleen, dan vloog ze op haar af, Tante moet die zotteklap lezen. Maar oom liever niet. Nou ja, tante vertelt het hem later allicht — kan ook niet veel schelen — maar er over te beginnen, waar hij bij is, dat niet. Een uitkomst, dat hij vanmorgen naar Ede moet. Direct na het ontbijt zou hij gaan. Was het al vast maar zo ver.

Ze heeft moeite, gewoon te doen, als ze een kwartier later aan de ontbijttafel zit. Gelukkig is er zoveel haast, dat er weinig op haar gelet wordt. Nauwelijks is ze met tante alleen, of ze gooit de brief op tafel en roept: „Tante, lees, maar denk asjebliëft niet, dat ik aanleiding gaf tot zulk geschrijf.”

Tante vliegt de vol geschreven vellen door. Haar gezicht tekent meer verbazing dan ergernis. Ze begrijpt de helft uiet, denkt Marion en, als ze bij blad drie tante ziet teruggrijpen naar blad één, zegt ze: „'t Zit zó in elkaar, tante! In Oosterveen heeft elk meisje voor een bruiloft een jongen nodig. Soms wordt dat een verloving, soms niet.

Nu is die Huib op Lena af gekomen en heeft meer zin in mij gekregen. Op zichzelf zou dat zo erg niet zijn — Marion rekt haar hals — maar die jongen schijnt te menen, dat ik op hem zat te wachten, denkt nu al zeker van zijn zaak te zijn.”

„Maar daarin vergist hij zich, hè?” Tante zet een zó bezorgd gezicht, dat Marion even lachen moet.

„Natuurlijk vergist hij zich, maar ik zit met de gebakken peren. Lena wil hij niet, mij krijgt hij niet en ik moet over een paar dagen terugkeren in die heksenketel, o tante, als dat maar niet hoefde.”

Tante herleest, zegt dan: „Heb jij helemaal geen aanleiding gegeven, Marion?”

„Welnee, tante!”

„Maar in het oog van dien jongen wèl. De mentaliteit van zulke jongens is anders dan van de jongelui met wie jij gewend was, om te gaan. Ik ben bang, dat de wijze waarop je met hem sprak, hem op de gedachte heeft gebracht, dat je wel degelijk om hem gaf. Nee, stuif maar niet zo op, ik verwijt je niets, jij was daar natuurlijk niet op bedacht, anders zou je het wel gelaten hebben, maar nu vind ik het voor hem toch wel zielig, dat hij die vergissing maakte. Hij schijnt van je te houden, dus zal het leed voor hem erger zijn dan voor jou. Gekwetste trots mag pijn doen, onbeantwoorde liefde is zwaarder te dragen.”

„Och, tante, houd op! U ziet hoe het gaat. Hij verschijnt voor Lena op recommandatie van Dirk.”

„Niet om met haar te trouwen.”

„Nee — dat is zo — maar hij kon begrijpen, dat ik hem niet wou. Dat over die ansicht — u leest het hier — had hem genoeg moeten zijn. Hij vroeg er me een, ik zei, dat ik die alleen stuurde aan familie of allerbeste vrienden en dat hij bij geen van beiden hoorde. Ik zei nog, dat hij familie moest zien te worden. Kon ik duidelijker zijn?”

„Voor hem scheen het niet duidelijk genoeg,” antwoordt tante.

„Je moet hem nu meteen maar afschrijven. Tenminste — als je het niet op een hatelijke manier doet. Nogmaals, jouw ergernis kan niet halen bij zijn verdriet.”

„Hij verdiende een pak slaag, zo groot als hij is,” bruist Marion op. „Een eigenwijs, verwaand portret, dat is hij. Hij met zijn bonk geld en zijn juffrouwsleven. . . . O, tante, ik wou, dat ik hem nooit meer hoefde te zien. U weet niet, hoe ik tegen die bruiloft opzie en vooral nú. Als Lena begrijpt, waarom ze hem kwijt is, zal ze ongenietbaarder zijn dan ooit te voren en ze kàn ongenietbaar zijn. Och, ik heb altijd wel geschreven, dat ik het naar mijn zin had, en ik heb

het er ook wel goed, maar 't is toch zo'n heel ander leven dan ik gewend was. Nu ik hier ben, leef ik gewoonweg weer op. Hier lijkt het op thuis."

„Kindje” — tantes stem trilt — „wat je daar zegt, heb ik van het begin af begrepen. Daarom waarschuwde ik je, daarom was ik er niet voor, dat je naar Oosterveen zou gaan. Maar nu je er eenmaal bent, zul je er moeten blijven. Althans voorlopig. Als je hier bij ons kwam, waar zou je dan op school moeten gaan? Ik vond het al erg genoeg, dat je in Oosterveen geen gelegenheid tot schoolgaan had en was daarom blij, dat die juffrouw Kouwenaar je voor het mulo-diploma klaar maken wou. Dat nu ook weer af te breken, zou al te dwaas zijn, Bovendien — welke reden zou je moeten opgeven? Dat je liever bij ons bleef? Dat zou al heel ondankbaar zijn ten opzichte van je oom en tante. Je moogt het er anders hebben dan je gewend was, je uiterlijk getuigt er van, dat dit „anders” niet betekent „slechter”. Ik wil wel zien, je hier te logeren te vragen in de week van die bruiloft, hoewel — het zou toch ook niet aardig zijn voor je Oosterveense familie. Och, maar dat heeft nog een paar maanden de tijd. Wie weet, wat er nog gebeurt. Als ik je raad mag geven, trek je dan deze geschiedenis niet al te zeer aan. Schrijf den jongen kort, maar niet onvriendelijk af. Zie verder, hoe de zaken lopen. Is het je mogelijk, de bruiloft mee te vieren, doe het dan; is het je absoluut onmogelijk, welnu, dan kom je die week hier.”

Ik kom niet verder, ik schiet niets op met al die goedbedoelde woorden, denkt Marion. Tante doorvoelt de situatie niet. O, had ze toch maar iemand, die dat wèl deed, kon ze haar hart maar eens uitstorten voor iemand, die haar volkomen begreep. Maar zo iemand hééft ze niet. Juffrouw Kouwenaar — nee, die ook niet. Die zal zeggen: „Ik heb je gewaarschuwd, kind! Je speelde met vuur.”

Juffrouw Kouwenaar! Ah, daar gaat haar een licht op. Eerst heeft ze weinig aandacht geschonken aan dat verhaal over die lege band, maar nu begrijpt ze heel de opzet. De juffrouw wou Lena helpen, wou Huib 's avonds op bezoek hebben, schrok even, toen hij om dat adres vroeg, maar dacht vervolgens: laat hij schrijven, dan is die zaak meteen de wereld uit. Ja, ja, daarom moest hij het zo vlug doen. Ze dacht: dan kan hij vóór Zondag het antwoord nog hebben. Mogelijk is ze naïef genoeg, om te denken: als Marion hem afschrijft, vraagt hij Lena nog wel. Daarin zal ze zich wel vergissen, maar overigens had ze gelijk. Vervelend, dat ze naar de brief zal vragen. Nu ja, ze mag hem lezen, dan kan ze meteen zien, wat een arrogant jongmens die Huibert Bergmans is.

„Ik zal hem nu meteen schrijven, tante,” zegt ze, opeens wonder-

lijk kalm. „En u moogt lezen, wàt ik schrijf. Als u het niet in orde vindt, zegt u het maar.”

Tante vindt het prachtig in orde, als ze een klein half uur later te lezen krijgt:

„Huib,

Je hebt je vergist, jongen! Van liefde is bij mij nooit sprake geweest en ik begrijp niet, hoe ik je op de gedachte bracht, dat dit wel zo was. Ik heb je als aanstaande neef beschouwd, meer niet. Voor jou spijt het me erg, dat het zo gelopen is. Ik hoop, dat je gauw een meisje vindt, dat beter voor je geschikt is. Ik zou toch nooit de rechte zijn op een boerderij, zelfs al hield ik van je. We zouden elkaar ook trouwens niet begrijpen, wat blijkt uit jouw opvatting van mijn gedrag. Als 't je mogelijk is, staak dan je bezoeken aan Lena niet ineens. Ik zal me zo weinig laten zien, als ik kan. En, als je er toe zou kunnen besluiten, de bruiloft met haar te vieren, dan wil ik wel zorgen, die dag afwezig te zijn.

Nogmaals, Huib, het spijt me voor je, maar mijn antwoord kan nooit anders worden, dan het nu is. Wees een kerel en zet je er overheen.

Marion.

„Uitstekend, kind,” zegt tante. „Post hem maar gauw.”

Marion vindt het zelf niet zo uitstekend. Ze is nog niet bij de brievenbus, of ze heeft spijt, dat ze zo schreef. Waarom zette ze hem niet eens flink op zijn nummer? Waarom was ze zo zoetsappig? Hoe kwam ze aan zoveel zelfverlochening?

Omdat ze zich diep in haar hart schuldig voelde. Omdat er ondanks alles een neiging was tot boete doen.

Proberen, het nu uit mijn hoofd te zetten, neemt ze zich voor. Deze mooie lentedag mag niet verknoeid worden aan nutteloos gepieker. Bovendien — vanmiddag gaat ze naar moeder. Dan moet ze in alle opzichten op z'n voordeligst zijn.

Ondanks alle goede voornemens draaien toch haar gedachten telkens weer om de brief met al wat daarmee samenhangt. Ellendig, dat er dit nu tussenkomen moest. Alles was deze week zo mooi en goed. Van deze dag had ze zoveel verwachting. Moet er dan altijd iets zijn, dat haar stemming bederft?

„Zet asjeblijft een vrolijk gezicht, als je bij je moeder komt,” zegt tante, als Marion 's middags de deur uitgaat. Om je moeder kun je toch zeker zo'n jongen wel vergeten?

O, om veel minder kan ze Huib Bergmans vergeten. Maar haar eigen gekrenkte trots dringt ze zo gemakkelijk niet terug. Toch — eenmaal bij moeder valt het mee. Moeder lijkt nog beter dan Maandag. „Fijn, zo met z'n tweetjes,” zegt ze. „Bijna net zoals vroeger, als je uit school kwam en we samen ons kopje thee dronken. Dát ontbreekt helaas, maar verder. . . .”

„Verder is het fijn, misschien nog fijner dan vroeger,” antwoordt Marion. „Nu waardeer ik het zoveel te meer. Raar eigenlijk, dat je eerst iets moet missen, om het te leren waarderen.”

„Jij zegt daar, wat ik zo vaak denk. Het is een feest voor me, als tante Gien komt, het is nog veel en veel heerlijker, jou hier te hebben en de laatste tijd thuis nam ik geen notitie van jullie en je goede zorgen.”

„O, maar moedertje, toen was u ziek.” Er zo ineens „middenin” te zitten, is meer dan Marion wenste. Ze moet voorzichtig zijn en weet niet, hoe ver ze gaan mag.

„Ja, toen was ik ziek. Ik kòn niet anders. Net als ik nu nog niet anders kan. Je weet er natuurlijk alles van. Van m'n angsten, van m'n minder goede dagen. Kon ik die maar den baas worden, dan mocht ik hier weg. Niet dat ik het slecht heb, hoor, de mensen zijn alleraardigst voor me, ze verzorgen me uitstekend, maar toch zou ik graag bij tante zijn en nog liever met jou weer in ons huis.”

„Wie weet, hoe gauw het zover is. Als de oorlog ophoudt, heeft u geen reden meer om bang te zijn en ons huis staat er nog, we zouden er zó weer in kunnen.”

„Ja, maar die oorlog is er nog.”

Marion schrikt van de uitdrukking in moeders ogen. Is dat angst? Wanhoop? Of — iets nog ergers?

„U — u gelooft toch en u weet toch, dat God dezelfde gebleven is? Hij kan nog evengoed een wonder doen als vroeger.” Haar stem gaat gejaagd. 't Is ook zo vréemd. Het zou normaal zijn, als deze woorden van moeder zelf kwamen. Op die manier heeft ze in 't begin gesproken. Toen was zij het, die met haar geloofsvertrouwen anderen bemoedigde. Marion weet van zichzelf, dat de woorden bij haar niet uit geloofsvertrouwen voortkomen. Ze zegt ze, omdat ze vindt, dat ze op deze wijze in dit geval spreken móét. En — ja, ook nog om andere reden.

„Zeker, kind, ik gelóóf. Het is wel vaak een: ik geloof, Heer, kom mijn ongelovigheid te hulp, maar het geloof is nooit helemaal weg geweest.”

Een lichte blijheid komt over Marion. Och, ten slotte was niet

de vraag het zwaarst, hoe een gelovige door angst zover komen kon als moeder, maar die andere: of het geloof er nog wel was. Daarop kreeg ze nu het antwoord. Antwoord van moeder zelf. Dat is heel iets anders, dan het van tante Gien te horen. En — ook de andere vraag blijft niet onopgelost.

„Zie je, Marion, met geloven is het niet zó, dat je dan overal klaar mee bent en alles kunt dragen. Vroeger heb ik dat zelf ook gemeend, vroeger in de lichte, blije dagen. En toen later de omstandigheden me zo heel sterk gingen beïnvloeden, kwam de twijfel. Niet de twijfel aan God of de rechtvaardigheid van Zijn bestuur, maar de twijfel aan mijn eigen geloof. Ik begon te vrezen, dat het nooit het rechte bij me geweest was. Er is veel met me gesproken en gebeden, maar aan niemand heb ik verteld, hoe dié vraag me benauwde. Dat doe ik nu voor het eerst aan jou, mijn grote dochter. Weet je, er zijn omstandigheden, waarin geen mens je helpen kan, waarin de best bedoelde woorden hinderen. Wat jij daareven zei: u gelooft toch, dat was eigenlijk het hoofdmotief van al, wat tot me gesproken werd en juist die twijfel aan mijn geloof was het zwaarst te dragen en moest ik alleen verwerken. Dat ik er niet over spreken wou met den dominee of met Jan — wel, ik wist te voren, wat ze antwoorden zouden en aan die antwoorden had ik niet genoeg. Al die menselijke — hoe zal ik het zeggen — bewijzen, dat je gelooft, zijn misschien van veel nut voor een ander, maar konden het niet zijn voor mij. Te goed weet ik, hoeveel een mens zich verbeelden kan, vooral in betrekking tot zijn geloof. God zelf moest me antwoorden en Hij heeft het gedaan. In een bange nacht heeft Hij tot me gezegd: Mijn genade is u genoeg. In onze kringen wordt wat geringschattend gedaan over de zogenaamde hoorbare stemmen en het is waar, dat men in deze uiterst voorzichtig moet zijn, opdat men niet iets, dat uit eigen hart opkomt, houden zal voor een woord van God, maar ik ben er vast van overtuigd, dat die woorden Gods antwoord vormden op mijn vragen. Daarom zijn ze voor me van blijvende waarde, wat ze niet zouden zijn, als ze uit mijn eigen hart waren opgekomen.”

„Bent u dan nou niet meer zo onrustig, als de vliegtuigen komen?”

„Ja, dat ben ik wèl. Ik realiseer me te veel, hoe grote ellende ze veroorzaken. Ik zie de gruwelijkste tafelen voor me, als ik ze hoor. Dat moest niet zo zijn, zul je zeggen. Nee, maar het is zo en noch mijn vechten tegen dat angstgevoel noch mijn bidden helpt me dan. En toch is dat alles niet meer zo erg als vroeger, want toen had ik er de angst bij, dat ik geen gelovige was, omdat ik me zo liet beïnvloeden. Dat is nu voorbij. Zijn genade is mij genoeg. Ik behoor

Hem toe, ook in mijn angst. Ik vraag niet meer, waarom Hij er me niet van verlost, ik geef me over, omdat ik er van verzekerd ben, dat Hij me het kruis geeft wat me past. Niet te zwaar en niet te licht.”

„Tobt u nu niet meer over mevrouw Rekers?”

„Nee. Mogelijk is mijn bidden voor haar tòch nog verhoord geworden en zo niet — ja, dan moet ook daarin Zijn genade mij genoeg zijn. En dat is ze.”

Marion streelt peinzend moeders hand. Dat het zó is. Dat het zo kàn zijn.

„En jij, m'n meiske, ben jij nooit bang? Of komt er in Oosterveen niet veel over?”

„Soms wel. Er zijn daar in de buurt ook wel eens luchtgevechten. De vorige maand kwam er een vliegtuig brandend neer op een boerderij een paar kilometer verder. Dat was wel heel erg. Maar och, je went aan alles, ook aan het gevaar.”

„In zekere zin heb je gelijk, dat je er zo over denkt. Ik gun niemand de angsten, die ik zelf uitsta. Maar dat wennen aan het gruwelijke is toch niet goed. Als ik ze hoor gaan, denk ik aan die arme mensen in de Duitse steden. Zij kunnen ook niet helpen, dat het oorlog geworden is en, zelfs al hadden ze er schuld aan, dan nog zou ik zo'n ontzettend meêlij met ze hebben. Misschien erger nog, want ik geloof altijd, dat het leed zwaarder drukt, als je hetzelf over je hebt gebracht.”

„Ze zijn er daar beter op berekend dan wij. Ze hebben goede schuilkelders, vergeet u dat niet.”

„Als die schuilkelders afdoende waren, konden er niet zoveel doden zijn na een bombardement. En niet iedereen kan in zo'n kelder. Denk eens aan de zieken, de oude mensen, die niet meer lopen kunnen, de vrouwen, die in zo'n nacht een kindje krijgen. De sirenes loeien, maar ze moeten blijven, waar ze zijn. Ze horen de bommen gieren, de huizen instorten, ze weten, dat elk ogenblik hun einde er kan zijn. Het is zo afschuwelijk, dat de wereld hieraan wennen kàn, dat het leven maar gewoon doorgaat, terwijl dagelijks duizenden op de allergruwelijkste wijze worden gedood of verminkt.”

„Heel het mensdom moest opkomen tegen dat meedogenloos moorden. Vaak denk ik nog aan dat aardige mevrouwetje Bauer, je weet wel, van tegenover ons, hoe die genóót van bombardementen op Duitse steden, hoe ze zei, pas rustig te kunnen slapen, als ze de vliegtuigen uit zee had horen komen. Zo'n zacht mensje voor het oog, zo'n zorgzaam moedertje, bovendien iemand, die geen kerkdienst zou overslaan. Als zulke mensen, die toch weten, wat de Heere

Jezus ons leerde, al zó zijn, wat kan men dan van de ongelovigen verwachten? Als ons volk van zulke gedachten bezielde blijft, hoe kunnen we dan nog op Gods barmhartigheid voor eigen land hopen?"

„Ze zijn niet allemaal zo, moeder!"

„Nee, dat weet ik. Maar ook zij, die de bombardementen op zichzelf veroordelen, achten ze nodig, om tot vrede te komen. Alsof God niet de machtige is, om op andere wijze vrede te geven dan zoals zij het zich denken. De vrede wordt van de mensen verwacht en daarom komt hij niet."

Dat moeder er zo'n kijk op heeft, terwijl ze toch geen kranten leest en er wel nooit tegen haar over de oorlog zal worden gesproken. Althans niet op een manier, die haar tot zulke gedachten voeren kan. Ach, maar die gedachten deed ze al op, toen ze nog thuis was.

Kon ik maar zeggen, dat de mensen sindsdien milder geworden zijn, peinst Marion. Kon ik haar maar vertellen, dat er een andere geest in ons volk was gevaren. Dat kan ze niet zonder oneerlijk te zijn.

„Ja, moeder, u heeft wel gelijk, er is veel lelijks en er is een ontzettende haat. Maar dat is toch te begrijpen. Wij zelf, we hebben Wout verloren en vader naar de gevangenis zien gaan. En andere mensen hebben nog veel erger dingen ondervonden. Ik weet wel, dat we onze vijanden moeten liefhebben, maar dat is toch in betrekking tot zulke vijanden onmogelijk. Of — kunt u het?"

„Nee, dat kan ik niet. Ik wou, dat ik al zo ver was. Tot nu toe kan ik alleen meêlij met ze hebben, omdat ze hun straf, die ze eenmaal van God en mensen zullen krijgen, dagelijks verzwaren. 's Vijands juk drukt zwaar. Maar het juk van den grootsten vijand wordt maar zo zelden gevoeld. Dat juk is de zonde, waarbij ik in 't bijzonder denk aan haat, wraakzucht, sluipmoord. Dat juk wordt met vreugde gedragen, vijand Satan wordt gediend met een blijmoedig hart."

„Moeder, moeder, wind u niet zo op. Het is niet goed voor u. En voor mij ook niet," voegt Marion er met een lachje aan toe, „want straks komt de zuster en stuurt me weg. Dan zegt ze tegen den dokter: „Die dochter van mevrouw Arsonidus moeten we maar niet meer toelaten, want als die er is, raakt haar moeder helemaal van streek."

„'t Zal wel meevallen," is het antwoord ook met een lachje er bij. „Het doet me goed, me eens te kunnen uitspreken. De gedachten zijn er tóch en, ze altijd binnen te moeten houden, kost meer inspanning, dan ze te uiten. Dokter vond me juist veel beter na je vorige bezoek."

„En ik kom nu stellig vaker. Ik mag in Utrecht logeren en in Amersfoort en bij tante. Eens in de maand ziet u mij voortaan beslist verschijnen, hoor!"

„Heerlijk, kindje! 't Is ook zo prettig, dat oom en tante hier dicht bij wonen. Ik krijg nu zo vaak bezoek. Tante Gien is een enigert, hè? Maar mijn eigen dochterke is me toch nog veel en veel dierbaarder. Geloof je dat, of — niet?”

't Gesprek gaat in andere richting. Moeder blijkt in veel belang te stellen, waarover ze niet sprak, toen Jan en tante er bij waren. Ook de studie komt ter sprake en, denkend aan Jans waarschuwing, wil Marion daar vluchtig overheen lopen. Niet mogelijk. En ook niet nodig. Zo erg minderwaardig vindt moeder het mulo-diploma niet en ze stelt het onderricht in de talen op hoge prijs. Marion moet juffrouw Kouwenaar uit moeders naam hartelijk danken voor alle moeite, die ze zich getroost.

„Zou het niet leuk zijn, als ik later doorging voor middelbaar Frans, moeder? Voor A kon ik gewoon in Den Haag worden klaar gemaakt. Ik zou dan altijd bij u zijn, kon u 's morgens wat in de huishouding helpen, 's middags of 's avonds zou ik studeren, we gingen elke dag een eindje fietsen of wandelen. Ja, moeder, laten we er eens over denken, hoe het nog worden kan. Ze zeggen, dat onze wijk niet afgebroken wordt, nou en als vader dan weer vrij is en Jan ergens in de buurt dominee....”

„Dan hadden we alles, wat ons hart maar begeren kon, hè kind?”

Nou, alles....” Marion denkt aan Wout en, als kon moeder haar gedachten raden, zegt die: „ja, want onzen Wout zijn we ook niet kwijt. Wout weten we in de hemel, ontslagen van de moeite, die het leven hem beslist zou hebben gebracht. Maar, lieveling, ook als God het anders over ons beschikt, moeten we tevreden zijn. Ook dan moet Zijn genade ons genoeg wezen.”

Deze woorden klinken na in Marion op de terugweg, de avond, als ze gedrieën zitten bij het lustig knetterend vuur in de open haard en ze doen het heel erg, als de slaap zich wachten laat in de lange uren van de nacht.

Hoe anders, hoe héél anders is het met moeder, dan ze dacht. Hoe heeft ze eenmaal kunnen denken, dat haar moedertje bezig was onder te gaan door wroeten in eigen leed. Zo was het niet. Te diep heeft ze het wereldleed gevoeld, zó diep, dat ze ovnerschillig werd voor haar naaste omgeving. Want zo moet het geweest zijn, toen ze nog thuis was, daaruit moet die schijnbare apathie worden verklaard. En nu — Gods genade is haar genoeg, zelfs in haar onverhoorde gebeden.

„Heer, maak mij óók zo,” bidt Marion. Dit is haar eerste echte gebed sinds vele maanden.

HOOFDSTUK XVIII

„Het moet anders worden.”

Hoe vaak heeft Marion zich dat al voor gehouden? En wat kwam er van terecht?

„O, maar nu zal het anders worden. Niet langer wil ze het egoïstische, zelfgenoegzame meisje zijn, dat ze tot nu toe geweest is. Jammer dat ze niet beter heeft ingezien, wie ze was. Veel had dan voorkomen kunnen worden. De schuld van alle ellende is een woordje van twee letters „ik” zei juffrouw Van Greveldingen een keer.

Ik. Dat maakte haar leven zoals het geworden is. Ik wil niet lijden, ik wil heersen, ik wil mijn weg bepalen en die zo gemakkelijk mogelijk maken, ik trek me niets van een ander aan, omdat ik ik ben. Een wereld kan wegzinken in ellende, als ik maar niet meezinken hoef, als ik het maar naar mijn zin heb, laat me de rest koud.

Ik. Ja, zij was toch maar de stakker, die haar broer aan de dood, haar vader aan de gevangenis, haar moeder aan een inrichting voor zenuwlijders en haar huis aan de bezettende macht moest afstaan, die bij het examen werd gedupeerd, in Oosterveen het slecht naar haar zin kreeg, door Lena werd geplaagd en door Huib werd beledigd. Of anderen het moeilijk, ja zelfs moeilijker hadden door háár kwam op de tweede plaats voor zoverre het niet helemaal werd uitgeschakeld.

Hoe ze zo heeft kunnen zijn en geen enkele waarschuwing ter harte nam. Want waarschuwingen heeft ze genoeg gehad. Gesprekken eerst met vader, later met moeder, met tante Gien, met Jan. Waarschuwingen op school, door wat Jettie zei, aan de Kersttafel, op oudejaarsavond, van juffrouw Kouwenaar.

Als ze denkt aan het gesprek met moeder, voelt ze zich diep beschaamd. Behoort zij ook niet tot degenen, die met genoeg het juk van Satan dragen? Zich verheugen over bombardementen doet ze niet, ze vindt de hele oorlog met al wat er mee samenhangt mensonterend, maar heeft ze ooit meêlij gevoeld met de stumpers, die het geweld over zich horen losbarsten? Ze heeft nooit begrepen, hoe het overtrekken van vliegtuigen moeder zo beangstigen kon en hoogmoedig zich er op beroemd, dat zij het enig onaangename er aan vond, dat ze er wakker van werd en dan soms lang wakker bleef.

Welke waren in die uren van wakker zijn haar gedachten? Ook gewijd aan haat en wraak. Nee, niet tegen die mensen ver weg, maar tegen het eigen nichtje, dat naast haar lag. Zou dat niet veel zondiger zijn dan de haat van anderen, die dan toch geen familie betrof, maar vreemden in het vijandelijke land. O, heel slecht, heel goddeloos is ze geweest en waaruit ontstond dat? Uit haar reageren op kleinigheden. Aan kleinigheden heeft ze haar denken verdaan, terwijl een wereld onderging.

Hoe kleinzielig lijkt haar nu het getwist met Lena, hoe minderwaardig haar gedrag in betrekking tot Huib. Ze heeft wèl aanleiding gegeven. Ze loog, toen ze tegen tante het tegendeel betuigde. Die brief is haar verdiende straf en ze wil die nu wel dragen. Ze neemt zich voor, er met oom Bert over te spreken. Ze begrijpt nu zijn houding. Hij heeft haar doorzien, had meelij met Lena. Een wonder eigenlijk, dat hij of tante er nooit wat van zeiden. Zouden ze misschien gemeend hebben, dat zij van Huib hield en het kwaad daarom toch niet te keren was? Het leed zal nu van Lena ook niet meer af te wenden zijn. Huib heeft direct al meer voor háár gevoeld. Dit is eigenlijk een troostende gedachte, de enige trouwens. Huib hield al van haar, eer ze werk van hem maakte, dus is Lena's ongeluk niet helemaal haar schuld. Maar toch. . . . Werk maken van een jongen, dien je niet wilt, om daarmee een ander te plagen, is iets monsterachtigs. Marion walgt van haar gedrag. Je hoeft werkelijk niet te vragen, hoe het mogelijk is, dat er oorlogen uitbreken, als je kijkt in je eigen hart en let op je eigen daden. Lena mag weinig sympathiek zijn, zij heeft haar het ergste aangedaan wat je als meisjes elkaar kunt aandoen. En dat, terwijl ze in Lena's huis gastvrijheid genoot. En dat — terwijl ze wist, dat er Eén was, die haar kende. Ja, ja, ze moet met oom praten, haar schuld bekennen, hem om raad vragen. Zo graag zou ze willen, dat Huib toch met Lena bruiloft hield. Ja, Dinsdag in de tilbury moet ze direct maar van wal steken. 't Zal ontzettend moeilijk zijn, maar er is geen ontkomen aan, als ze weer enigszins met zichzelf in het reine wil komen.

Evenwel — dat gesprek, door Marion al precies uitgestippeld, zal nooit worden gevoerd. Dinsdagmorgen komt er een tweede brief van Huib, nu een korte:

Mariontje,

Wat heb jij je lekker voor de gek laten houwen, Docht je, dat ik het echt meende? Niks hoor. Maar omdat jij altijd vol voor de

gek houwerij zat wou ik het ook eens doen en eens perberen of je der in vloog. Nou je ben der in gevlogen en vies ook. Je mag gerust net zoveel bij de tafel gaan zitten als je wil als ik der ben. Je hoeft je eigen voor mijn niks te sineren. Ik doen het ommers voor jou ook niet? Als je nou geschreven had dat je dol op mijn was dan zaten we er lelijker voor. Maar nou ben we enkelt maar kiet. Tot Woensdag dan maar.

Huib.

„Dat is infaam,” zegt tante Gien.

„Het is misselijk,” antwoordt Marion.

„Wat moet je nou geloven?”

„Natuurlijk dat hij het met die eerste brief wel echt meende en op deze manier er zich uitredt. Bepaald gebroken is hij niet. Laat ik daar blij om zijn.”

Dat herhaalt ze in zichzelf nog eens, als de trein Elden nadert. Ja, ja, ze dient blij te zijn. Verbeeld je, dat ze een wanhopig epistel had gekregen vol smeekbeden. Dan had ze geen raad geweten. Maar nu — Ach, nu weet ze eigenlijk ook geen raad. Ze ziet er wel heel erg tegen op, hem weer te ontmoeten.

Tante Gien meende, dat ze oom beslist op de hoogte brengen moest. „De man moet weten, wat voor min sujet die jongen is. Daar mag je nichtje toch niet aan gewaagd worden?”

„k Zal wel eens zien,” heeft ze geantwoord. „Misschien het beste, er eerst maar eens met juffrouw Kouwenaar over te praten. Die heeft meer ondervinding en begrip van Oosterveense jongelui dan u of ik.”

Oom is op de terugreis heel anders dan op de heenreis. Hij is vrolijk, bij het uitbundige af. Acht hij het gevaar voor Lena geweken? Wie weet, hoe aardig Huib Zondagavond is geweest. Nee, tante Gien, deze stemming mag niet verstoord worden. Dit zaakje moet worden doodgezwegen.

Juffrouw Kouwenaar is het daarmee eens. De gevreesde reprimande blijft uit. Begrijpt ze, hoe Marion zichzelf onderhanden genomen heeft en telkens weer onderhanden neemt?

„Kom maar gauw terug,” zegt de juffrouw, als Marion haar 's Woensdags om vijf uur verlaat. Het is alleszins noodzakelijk, dat je voorlopig alle Woensdagavonden aan de studie wijdt. Dat geloof je toch zeker wel?”

„Ja, ja,” doet ze gejaagd en is er al weer om kwart voor zevenen. O, déze avond! Zal ze zich helemaal niet achter laten zien? Ze

verafschuwt den jongen, maar hij moet niet denken, dat ze hem vreest. Haar minachting zou ze hem willen laten voelen, ja, en Lena eigenlijk ook wel. Die loopt met zo'n eigenwijs gezicht rond. . . . Wie weet, wat er Zondagavond afgehandeld is, wie weet, hoe de knul haar beklad heeft.

Als ze hierover met de juffrouw spreekt, stelt die haar gerust. „Geloof jij maar, dat hij zich ook niet op zijn gemak voelt. Hij is met zijn figuur verlegen, was dat in hoge mate, toen hij jouw brief kreeg. Dat hij zich zó vergist had! Hij, de verwende, enige zoon van den rijken boer Bergmans, de secretaris van Westerveens zang- en de bibliothecaris van deszelfs jongelingsvereniging. Hij is een dorpsaristocraat, moet je niet vergeten, iemand uit de hoogste stand en dan te moeten ervaren, hoe zijn gebrek aan mensen-, nee meisjeskennis hem parten heeft gespeeld. . . .”

„Misschien had ik me wel zeer vereerd moeten voelen.”

„Vanzelfsprekend. Jammer dat je dit niet eerder geweten hebt, hè?”

„O, ik — ik schaam me er zo over, dat ik uw goede raad in de wind heb geslagen.”

„De straf er voor is wel zwaar, zwaarder zelfs dan ik had kunnen denken.”

„Hoe bedoelt u?”

„Dat ik hem niet tot zulke brieven in staat had geacht. Ik meende, dat hij op de gewone manier je vragen zou, wist wel, wat jouw antwoord zou zijn en verwachtte, dat zijn verdriet op andere wijze tot uiting zou komen.”

„Weet u, hoe tante Gien hem noemde? Een min sujet en ze vond het nodig, dat ik oom waarschuwde.”

„Een hoogstaand personage zie ik in Huib niet, maar een min sujet, nee, Marion, dat is te sterk uitgedrukt. Als je tante hem en in 't algemeen dit slag jongens zo goed kende als ik, zou ze zo niet spreken. Huib wist geen andere uitlaat voor de stroom van zijn vernielde verwachtingen dan die malle brief. Als hij nadenkt, en dat zal hij wel, begrijpt hij, dat je hem doorhebt in plaats van hij jou. Maar 'k zou zeggen: niet te veel aandacht meer wijden aan 't geval en maar afwachten, hoe de zaak zich verder ontwikkelt. Als brulloftsvraier krijgt Lena hem in elk geval, anders zou hij zijn bezoeken wel staken, en voorlopig is dat voor haar genoeg. Ga me nu maar eens een stukje voorlezen uit Tartarin de Tarascon. Of vertel je me liever iets in 't Frans? Van je verblijf in Gelderland bij voorbeeld?”

„Ach nee, vanavond liever niet, juffrouw!” Voor vertellen zou

ze zich te veel moeten inspannen op het ogenblik. 't Zou beslist stuntelig gaan, omdat ze er haar gedachten niet bij zou kunnen bepalen. Maar — dat kan ze bij het lezen al evenmin. Ze maakt fouten bij uitspraak en intonatie, het humoristische van het te lezen stuk gaat aan haar voorbij, ze merkt het nauwelijks. Als je weet, dat daar in de achterkamer een jongen zit, die je zó schrijven durfde, als je dan bedenkt, dat je dien jongen straks gewoon zult moeten groeten. . . .

„Verstaat ge ook, hetgeen ge leest?”

Ze schrikt op. „Nee, 't gaat niet.”

„Dan stoppen we voor vanavond. Je maakt maar even een boodschap dan ben je er meteen door. Heb je je zakdoek er soms niet laten liggen?”

„Ja, plaagt u me nog maar ook.”

„Kind, ik zou niet durven. Maar, waar je in nog niet lang voorbijge dagen zo vindingrijk was in het verzinnen van boodschapjes. . . .”

„Weet je wat? Haal een paar turven voor me.”

„Net of u die nodig heeft.”

„Even nodig als jij vroeger je zakdoek. Vooruit, juffertje, ga met spoed.”

't Bonst en prikt Marion aan alle kanten, als ze de tocht naar achter onderneemt. Hoor ze daar lachen. Minstens een bonte avond.

„Tante, de juffrouw wou nog een paar turven. O, goeienavond, Huib! 'k Zag je zo gauw niet door de welriekende nevelen, die je omringen.”

„Dag, Marion!” 't Komt er een beetje aarzelend uit en Huib kijkt tamelijk schaapachtig.

„Liggen ze in 't boenhok, of moet ik ze uit de schuur halen, tante?”

„In 't boenhok lait er geen een meer,” zegt Grietje. „Toe, Jan, haal jai deris wat uit de schuur.”

„Eet et mens turref?” vraagt Neeltje. „Ze heb toch ôk andere-siet?”

„Die wil ze allicht wat sparen.”

„Toe, Jan, ga nou. Marion ken nie blaive staan, tot ze 'n ons weegt. Ze heb et veuls te druk,” zegt tante.

„Prettige rais gehad, Marion?” Huib kijkt langs haar heen.

„Reusachtig. Mijn tante woont daar als een koningin op die buitenplaats. Net een kasteel, jô! En een leventje als in Luilekkerland. 's Morgens zo tegen achten een dienstmeisje voor mijn kamerdeur met thee en de morgenpost. . . . Dan alles verder op je dooie gemak

afhandelen. . . . Nu en dan een flinke lachbui, als er grappige brieven kwamen. . . . Lachen op je nuchtere maag is zo goed voor de spijsvertering. Wist jij dat Huib? Moet je ook eens proberen."

„Main spaisvertering is altaid dik in orde," antwoordt Huib, maar zijn verhoogde kleur zegt meer dan zijn woorden.

„Wai doene nie an die fratse, hi Huib?" zegt Lena liefjes. Ze zit gerust naast hem vanavond.

„Nee, maid, wai blaive liever gezond," antwoordt Huib, terwijl hij zijn arm om haar stoelleuning slaat.

„'t Is koek en ei tussen Lena en Huib," vertelt Marion aan juffrouw Kouwenaar.

„Gelukkig. Of wou jij het liever anders?"

Natuurlijk wou ze het níét anders, verzekert ze de juffrouw en zichzelf. Het is een veeg teken, dat ze het zichzelf nogal eens herhalen moet. Waarom zou ze niet echt blij voor Lena kunnen zijn? Ze heeft er immers zelf op gehoopt, dat Huib zich geheel tot haar zou wenden? Ze is nu toch niet egoïstisch of wraakzuchtig meer? Nu, nee, ze moet en zal anders worden.

Helaas schijnt dat anders al gauw weer in de verkeerde richting te gaan. Het gedrag van Lena is ook niet bevorderlijk, om Marion de goede richting te doen kiezen. Lena, zich zeker wanend van de overwinning, kan haar triomfantelijk gevoel niet bedwingen, wil dit trouwens niet. Marion moet vooral weten, hoe leuk de avond geweest is, hoe buitengewoon de Zondagavond was, wat Huib zei en wat Huib deed. Als je eens wist, denkt Marion en zou haar graag Huibs eerste brief onder de neus duwen. Natuurlijk doet ze dit niet, maar, dat er het verlangen naar is, stemt haar verdrietig. Zal er dan al weer niets van haar goede voornemens terecht komen? Heeft ze dan niet eens zoveel zelfbeheersing, dat ze Lena verdragen kan?

„Dat jij je niet boven zo'n situatie kunt stellen," zegt juffrouw Kouwenaar, als Marion zich beklagt. „Door je onvriendelijk te tonen, versterk je Lena in de mening, dat ze jou een vlieg heeft afgevangen. Doe zowel tegen haar als tegen Huib heel gewoon. Dat is het beste."

Heel gewoon. Wat ze tegen Huib zei over het lezen van brieven voor het ontbijt, verwierf juffrouws instemming niet. Te grievend. Jawel, maar hoe hij haar gegriefd heeft is zeker van geen belang. Nou, voor háár wel en ze heeft nog in 't minst geen spijt van die woorden. Akelige knul. Door hem is haar mooie vakantie toch gedeeltelijk bedorven. Door hem zit ze nu weer midden in de misère, in plaats van nog eens te kunnen nagenieten, denkend aan het goede, dat haar deel was.

Door al zulke overleggingen heen weet Marion, dat ze verkeerd doet en verkeerd is. Ze voelt, dat ze ondanks al haar verbeteringspogingen nog kleinzieliger en egoïstischer is dan te voren. Ze voelt dat heel sterk, als op een nacht het ronken van vliegtuigen haar moeders woorden heel in 't bizonder indachtig maakt. „Heer, verander me, zelf kan ik het niet,” smeekt ze. „Maak me toch los van al dat kleine, dat lelijke.” Ze probeert te denken aan de stakkers, ginds ergens in een Duitse stad, die na korte tijd aan de schrikkelijkste ellende ten prooi zullen zijn. Ze bidt ook voor hèn. Ze zou nu voor iedereen willen bidden, voor iedereen goed willen zijn. Ze vindt iedereen meer te beklagen dan zichzelf. Dat gevoel blijft, ook als de stilte is weer gekeerd. Ze is toch veel en veel gelukkiger dan Lena, die onder alle rumoer rustig doorslaapt. Lena meent, dat ze gelukkig is, en ze is niets anders dan de dupe van Huibs streven naar rehabilitatie. Huib bedriegt Lena, om haar, Marion, te doen geloven, dat hij háár bedrogen heeft. Arme Lena! Marion zal morgen heel hartelijk voor je zijn. Marion zal je kwaad met goed vergelden.

Als dan echter de slapeloos doorgebrachte uren in de morgen zich wreken, als Marion te laat en half uitgeslapen beneden komt, als Lena dan op treitertoon vraagt, of ze misschien naar gedroomd heeft en er bij voegt, dat er geen „pelzierige brief voor de spaisvertering” klaar ligt, is daar weer direct de andere Marion, die het wapen van de spot vaardiger te hanteren weet. Of ze naar gedroomd heeft? Nee, juist heel leuk. Ze kon d'r gewoonweg niet mee ophouden. Ze droomde, dat Lena directrice van een kippenfokvereniging was geworden welke instelling geheten was: „het kwartjesei”. Op zichzelf flauw, maar voor Lena tergend en beangstigend beide, omdat Marion het laatste woord heel lang en luid uithaalt. Spijt krijgt ze er pas van, als ze haar avondgebed doet en och, dan heeft ze al zoveel meer dingen gedaan om spijt van te hebben, dat ze meteen haar bidden staakt. Ze zal zich maar niet meer tot goede voornemens opwerken, want die leiden bij haar toch tot niets en al dat bidden, om anders te worden, helpt immers ook niet?

Een geluk, dat ze alle middagen en avonden bij juffrouw Kouwenaar doorbrengen kan. Geen der huisgenoten vindt dat vreemd. De vrije dagen moeten worden in gehaald, te meer daar Marion zich in 't hoofd heeft gehaald, nu elke maand er uit te trekken. Haar eerstvolgende tocht is al vastgesteld op de derde week van April. Van Zaterdag tot Donderdag zal ze dan in Utrecht zijn, om op Maandag en Woensdag haar moeder te kunnen bezoeken. Dat zijn weer vijf werkdagen weg. En reken vooral niet, dat er in de

Paasweek veel van leren komt, als Jettie vacantie heeft. Wanneer die thuis is, is Marion niet te houden, dat is bekend genoeg. Ja, ja, 't is wel goed, dat ze nu met dubbele kracht stoomt.

Jettie! Wat die zeggen zal van Huibs brieven. Zij mag ze wel lezen. Tenminste.... Het wringt een beetje daar van binnen bij Marion, als ze aan Jettie denkt. Die is zo eerlijk, zo — oprecht. Zal Jettie evenals tante Gien geloven, dat ze geen aanleiding gaf, of zal ze begrijpen?

Als het de Zaterdag is van Jettie's komst, maakt Marion niet zoveel haast, om naar de pastorie te gaan als anders. Tante vindt het werkelijk prijzenswaardig, dat ze maar steeds in de voorkamer blijft. Toch wel echt ijverig, die Marion.

In die voorkamer voeren onderwijzeres en leerlinge een gesprek, dat met de studie niets heeft uit te staan. Marion rekt. Juffrouw Kouwenaar merkt dit wel, maar laat haar begaan. Er is de laatste tijd zoveel wonderlijks aan die Marion, dat dit er nog wel bij kan. Zeker de een of andere reden, dat ze niet zo buitensporig naar Jettie verlangt.

Zal ik het vertellen — zal ik niet — vandaag al — of morgen....

„Nee, maar kijk nou eens! Daar komt Jettie aangefietst met — Ab. Ab, dien Marion pas met Pasen dacht te zien. En — Ab op de fiets! Ze holt naar buiten.

„Wat zeg je er van?” 't Klinkt als een juichkreet. Jettie gooit haar fiets tegen de muur, wijst met gestrekte armen op Ab, die wel niet zo wild als zijn zuster, maar toch heel vlot van de fiets springt.

„Ja, wat zeg je er van, Marion, dat de invalide fietst?”

„'t Is geweldig.”

„Hoe is et in de wereld bestaanbaar,” hoort ze achter zich tante's stem. Och ja, daar zijn al de vrouwelijke Arsonidussen. Natúúrlijk! Dat iemand met anderhalf been — niemand zegt: met een kunstbeen — zó fietsen kan, zó handig afspringt.

„Net een gewôn mens,” teemt Lena en begrijpt niet, waarom ze allemaal zo lachen.

„Net een gewôn been, mò je zegge, ”verbetert Neeltje.

„'t Is een merakel, dà je nog weer zo bai gekomme ben,” zegt Grietje. Vervolgens praten en vragen ze enkele miuuten alle vier tegelijk, wat Ab ontslaat van de plicht tot antwoorden. Een tegen vier en dan nog wel liefst een man tegen vier vrouwen — dáár is geen beginnen aan. Als de storm wat geluwd is, zegt hij: „Ja, fietsen moest en zou ik leren, al was 't alleen maar, om wat vaker thuis te kunnen komen. Dat zusje van me hoeft niet alleen het genoegen te smaken, maandelijks aan moeders pappot te zitten. En nu peddelen

we nog een eindje verder, mèt Marion, als u 't goed vindt.”

„We wisten niet, waar ze bleef,” zegt Jettie.

„Ze mot hard leren,” zegt tante. Ze is pas al meer as een week vort geweest.”

„Ze heeft de hele avond nog,” antwoordt Jettie „en morgen leert ze tòch niet, hè? Moeder wou daarom graag, dat ze dan eens een hele dag bij ons kwam.”

„Moeder alleen. Wij vinden het verschrikkelijk,” voegt Ab er bij. „Zegt u om ons gerust nee.”

„Dan kreeg ik et mè me nichie an de stok,” lacht tante. „Wat jou, maid? Maar ik zou zegge, laat ze dalijk na et eten komme.”

„Hè, nee,” doet Jettie teleurgesteld. „Liever direct uit de kerk.”

„In deuze taid ken ieder et beste bai z'n aige etc.”

„Bent u bang, dat ze bij ons te kort komt?” vraagt Ab. „Heb daar geen zorg over. We hebben ons plechtig voorgenomen, allemaal een aardappel minder te eten. Voorts is vanmorgen, mijn fietselijke promotie ter ere, de Paasos al geslacht, zijnde het vetste konijn, dat mijn broertjes ooit gekweekt hebben, en dat ze eigenlijk voor Pasen bestemd hadden. De jongens zouden radeloos zijn, als Marion er niet van meeat, want dan hadden ze met een minder corpulent gedierte kunnen volstaan. Dus — al hoeft het dan niet om Jettie of mij — terwille van mijn broertjes en onze aardappelgelofte kunt u het niet weigeren. En niemand hoeft haar morgenavond te komen halen. Nu ik weer zo bij gekomen ben — om de tekenende woorden van Grietje te gebruiken — kan ik die plicht wel op me nemen. 't Kind wordt tijdig en in de beste conditie aan uw deur afgeleverd, daar sta ik u borg voor. En nu, Marion, haal je fiets. Je staat hier al veel te lang niets te doen voor een meisje, dat zo hard leren moet.”

Even later fietsen ze met z'n drieën het erf af.

„Mag Marion nou, of mag ze niet?” vraagt Jettie. „Een echt antwoord hebben we niet gekregen.”

„Natuurlijk mag ze,” antwoordt Ab. „Een woordenstroom als de mijne is niet te weerstaan. Die sleurt het antwoord mee, eer het ontworteld is. Wat jou, Marion?”

„O, ik mag nu beslist wel. Anders had tante nog wel iets gezegd, eer we weg gingen. Reusachtig, zoals jij dat klaar hebt gespeeld, Ab!”

„O, ik speel meer klaar. Dat zul je nog wel eens ondervinden, juffertje!”

HOOFDSTUK XIX

„Leuke dag geweest,” zegt Ab, als hij Zondagsavonds met Marion op weg gaat.

„Nou, reusachtig, zeg! Fij-ij-ijn!”

„Ja, maar nou heb je nog niet ondervonden, wat ik klaar spelen wou. Weet je nog, wat ik je gisteren voorspelde?”

„Jawel. Steek van wal. Ik knal van nieuwsgierigheid.”

„Niet doen. Te luidruchtig op zo'n heerlijk stille avond. De zaak is deze, dat ik van jouw ongetwijfeld schuldloze schouders een zware last afwentelen wil. De last van juffrouw Van Greveldingens verstoordheid.”

„Hè-è-è?”

„Ga je nou tòch lawaai maken? Kind, waar ben je gebleven? Als jij je door de duisternis opslorpen laat, kan ik je niet heelhuids aan je tante afleveren en zou ik daar als woordbreker staan.”

„O, ik ben vlak bij. Maar ik zou heus bijna in de sloot lopen van verwondering. Verwondering is te zwak uitgedrukt. Verbijstering moet het zijn.”

„Ik zal je vast houden,” zegt Ab, terwijl hij Marions arm neemt.

„Als je zo gauw van je stuk raakt, weet ik niet, wat er nog volgen moet, wanneer je alles hoort. Juffrouw Van Greveldingen, de oudste zuster van haar jongsten broer Koos, die mijn vriend is, vertelde me, dat je eenmaal haar geliefde en gewaardeerde leerlinge was, maar haar diep hebt gegriefd, door haar vriendelijk aanbod te negeren.”

„Ab —, heus — ik snap je niet.”

„Nee? Nou, voornoemde juffrouw heeft indertijd zielsmeêlij met je gehad, toen er besloten werd, dat je de vierde klas zou moeten doubleren. Er schijnt heel wat over te doen te zijn geweest onder de leraressen. Je was altijd een behoorlijke leerlinge, maar de laatste maanden voor het overgangsexamen had je er zó de kantjes afgelopen, dat je een sterk twijfelgeval was geworden. Daarbij was je zo mateloos onverschillig, had zo absoluut geweigerd je in te spannen, had de vriendelijke waarschuwingen der geachte leraressen niet enkel maar in de wind geslagen, doch met een soort van stille hoon — juffrouws woorden, niet de mijne, hoor! — beantwoord, wat de algemene

gezindheid sterk had beïnvloed, je begrijpt in welke richting. Je bleef dus zitten. Juffrouw Van Greveldingen, die sterk gepleit had voor herexamen, was zeer teleurgesteld, welke teleurstelling in verdriet overging, toen bleek, dat je bij de nieuwe cursus een nog grotere onverschilligheid aan de dag lei, iets wat in strijd was met je werkelijke aard — weer juffrouws woorden, deze laatste. Tenslotte kwam het, tot een geweldige uitbarsting met een der leraressen — enfin, dit is bekend terrein en jij weet, wat er volgde. Wat je niet weet is, dat de directrice over die lerares slecht te spreken was en met jou, na met je gesproken te hebben, diep meêlij had gekregen. Terwijl jij weer in je klas was, zei ze tegen juffrouw Van Greveldingen: 'k wou, dat we meer aandacht aan uw raad hadden gewijd. Als dan werkelijk de moeilijkheden dat kind over het hoofd zijn gegroeid. . . .

Nou, je weet, juffrouw Van Greveldingen zou één December naar Utrecht gaan. De dames wisten toen al uit het ochtendblad, dat jij evacueren moest en juffrouw Van Greveldingen stelde voor, de zaak met haar nieuwe directrice te bespreken, die te vragen, of het met jou in een Utrechtse vijfde klas mocht worden geprobeerd. Doordat die dame familie van haar was, geloofde ze wel, dat het zou gelukken en zij zou jou dan een plaatsje bereiden in haar ouderlijk huis, om dan ook zo nodig je bij te werken. Ze vond, dat de directrice, de Haagse natuurlijk, maar een brief moest schrijven aan je familie, dat dit beter was, dan dat ze het zelf deed. Zo geschiedde. Maar op deze brief, die een voorlopig voorstel inhield en tot een bespreking nodigde, is nooit enig antwoord gekomen. Ieders gedachten daar in Den Haag waren in die dagen op hol, dat wist ze ook wel, en, als je familie het beter vond, dat je naar Oosterveen ging, kon ze dat billijken, maar ze had dan toch wel enige verklaring, een enkel woord van waardering verwacht. Zo, nu jij, jongedame!"

„Ik. . . . o Ab," — Marions stem beeft van ingehouden tranen — „Jettie heeft het je zeker wel verteld?"

„Jettie? Nee, ik heb er haar niet over gesproken."

„Ik hield die brief achter. Ik verbrandde hem ongeopend."

„Z-z-zo!"

„'t Is afgrijselijk. O, door die brief — je weet niet — ik — en juffrouw Van Greveldingen — o. . . ."

Ab loopt enige minuten zwijgend naast haar voort, zegt dan: „Waarom dééd je dat, Marion? Jij?"

„Waarom? Omdat ik geen meêlij wou. Denk vooral niet, dat ik bang was, nee, maar ik was — nou misselijk geworden van die verandering bij de directrice. Eerst de strengheid in uiterste top en

toen ik zo stom was, om mijn ellende er uit te gooien, een meewarigheid, waarvan ik binnenste buiten keerde. Daarna die brief. . . . Ik dacht: daar zal wel zoiets instaan van: let een beetje op het kind, ze is overstuur, heeft zich daardoor misdragen, wat we haar vanwege de oorzaak wel willen vergeven, maar er moet toch zorg voor worden gedragen, dat ze beter werkt en zich niet meer zo ongemanierd gedraagt. Als ik had gemeend, dat er enkel een reeks van beschuldigingen in had gestaan, zou ik hem, zó als ik thuiskwam, mijn tante hebben gegeven en meteen hebben verteld, dat ik er niet over dacht, excuus te vragen, want, het is waar, ik was ontzettend onverschillig in die dagen. Maar meêlij wou ik niet. Ik bedankte voor de rol van beklagenswaardig meisje. En nu — o, Ab, ik heb er zo'n razende spijt van."

„Dat begrijp ik. Je hadt een fijn leven kunnen krijgen, want het is een alleraardigst gezin. En je zou nu voor je eindexamen hebben gezeten, je hadt het best gehaald met iemand als juffrouw Van Greveldingen naast je."

Ja, ja, o, ik moet niet vergelijken, wat het had kunnen zijn met wat het nu is. Maar 't lamste vind ik het toch voor de juffrouw. Wat een schat, zeg! Ik hield altijd van haar en ik wist, dat ze mij ook wel mocht, maar dat ze zóveel zou doen. . . . Ik heb er geen woorden voor. En dan helemaal niets te horen. Zelfs geen behoorlijke groet bij het afscheid, want omdat zij, naar ik vónd, koel deed, was ik een ijsberg. O, Ab, ik wou, dat ik — op de een of andere manier verdwijnen kon, helemaal verdwijnen."

„Lelijke egoïst, wou je je hele familie plus al je liefhebbende vrienden in rouw dompelen, enkel maar om zelf weg te komen van het brandje, dat je ontstoken hebt?"

„Ja, een egoïst ben ik, een heel erge, dat wist ik al vóór deze avond. De laatste weken — sinds een gesprek met moeder — voel ik dat heel erg. Eén stuk zelfzucht ben ik."

„Nee, Marion!" 't Klinkt heel beslist. „Als je één stuk zelfzucht was, zou je niet de teleurstelling van juffrouw Van Greveldingen erger vinden dan je eigen tegenslag. Ik vind het voor jou erger en — misschien ook wel voor mezelf. Als je in Utrecht gekomen was, had ik je vaker gezien."

Langzaam en met grote nadruk zegt hij deze laatste woorden, drukt wat vaster haar arm. Het verwacht haar. Niet voor het eerst ondervindt ze iets als dit, maar nooit nog ontroerde het haar. Nu komt er een wondere, lichte blijheid over haar, nu lijkt al dat erge nu meer zo héél erg. Maar — het is er toch en het blijft.

„Ik vind alles zo verschrikkelijk,” zegt ze met gesmoorde stem. „Dat ik zó kon doen. Na die brief, dóór die brief, is er zoveel mis gegaan. O, als je alles wist. . . .”

„Vertel het me.”

Ze zwijgt.

„Durf je niet? Ik ben ook geen heilige, doe het dus gerust. Ik begrijp je misschien beter dan je denkt. En — ik wil je helpen, als ik kan.”

Maar ik viel je wel erg tegen, denkt ze. Waarom anders beklemtoonde je dat „jij” zo, toen ik het je vertelde?

„Als je het liever niet doet, hoeft het niet, hoor! Ik weet wel, dat er dingen zijn, die een mens het best zoor zichzelf kan houden en als dat in jouw geval zo is, moet je zwijgen. Je bent er me niet minder om. Nieuwsgierigheid speelt me geen parten.

„Ik wil je wel alles vertellen, maar onder één voorwaarde.”

„Die is?”

„Dat je niet, om me te troosten, iets vergoelijkends zeggen gaat. Mijn gedrag is niet te vergoelijken, dat weet ik zelf het beste.”

„Aangenomen. Ik zal je precies vertellen, hoe ik over je denk, al is het nog zo lelijk.”

Dan vertelt Marion. Ze vertelt meer dan ze ooit iemand verteld heeft of vertellen zàl. Ze vertelt van haar trachten naar het goede en telkens weer terugvallen in het kwade. Ze vertelt, hoe ze zichzelf is gaan verachten en nu pas goed begrijpt, hoe ze al maar verder afzakken kon. „Dat ik die brief achterhield was oorzaak van al wat volgde,” besluit ze. „Echt berouw heb ik daar vóór deze avond nog nooit over gehad.”

„Jij wou je goede-werken-kasteeltje bouwen op een slecht fundament, Marionneke! Dat gaat niet. Dat gaat nóóit. Soms kun je het een aardig eind brengen, maar altijd weer stort het ineen.”

„Bij mij gelukt het niet eens een aardig eind.”

„Nee. Misschien een zegen voor je. Nu werd je bewaard voor tevredenheid met jezelf.”

„Ik bad de laatste weken vaak, om anders te mogen worden, maar het hielp niet. Ik geloof nu, dat ik weet, waardoor dat kwam. Doordat ik nooit vergeving had gevraagd voor mijn onoprechtheid.”

„En toch had je met die onoprechtheid geen vrede.”

„Meer dan je denkt. Ik wist mezelf heel wat wijs te maken.”

„En nu ben je bezig, mij wat wijs te maken. Je doet je zwarter voor dan je bent en dat is heus niet nodig.”

„Weet ik. Ik ben al zwart genoeg.”

15 жноя
1931

„Zo bedoel ik het niet. Ik bedoel, dat er ook nog wel iets goeds in je was.”

„Ben je je belofte vergeten?”

„Stellig niet. Ik ga je niet vertellen, dat ik je bewonder, wat betreft je draaierij. Ik wil je zelfs wel zeggen, dat het me hard tegengevallen is, want wàt ik in jou verwachtte, geen onoprechtheid. Ik meende je karakter te kennen — 'k ben een jaar of wat ouder dan jij en ik heb me, nou ja, altijd nogal voor je geïnteresseerd, — daarom schrok ik, toen ik meende me vergist te hebben. Gelukkig, dat ik het enkel maar méénde. Nee, stil nou, tegenspreken is onbeleefd, als er een oudere aan het woord is, ik herhaal, dat ik het enkel maar meende. Als je werkelijk onoprecht was, zou het draaien je veel vlotter zijn afgegaan en zou je, in je pas afgelegde bekentenis, jezelf wel wat hebben gespaard. Dat je dit niet deed, bewijst me, hoe de draaiende Marion niet de echte was. Weet je, een kleine verkeerdheid kan zulke vreeslijke gevolgen hebben. Dat ondervond jij. Zo'n brief achterhouden, och, 't komt vaker voor en dan soms uit veel lelijker motieven. Bij jou zat er geen angst achter, de straf voor je gedrag wou je wel ondergaan, maar je bedankte voor meêlij. Jou kennende, kan ik me dat begrijpen. En toen die evacuatie er bij, de kans om weg te komen uit de zo zeer gehate omgeving.... Maar laten we er niet verder over spreken. Je hebt wel ongeveer de zwaarste straf gekregen, die je krijgen kon, want wat zou je leven fijn zijn geweest in Utrecht. O ja, je zult nu wel voedzamer eten krijgen, maar och, wij hongeren daar ook nog niet dood en de Van Greveldingens, die van boerenafkomst zijn, helemaal niet. Bovendien — niet ten onrechte staat er, dat een vrolijk hart een gedurige maaltijd is. De dagen, dat je hier genieten kon van een vrolijk hart zullen wel te tellen zijn, is 't niet?”

„Nou, dat beloof ik je. Ik krijg al rillingen, nu ik de boerderij in de buurt weet, nú vooral.”

„Dan wandelen we een eindje terug, geven Huib de tijd, om eerst de richting van zijn dijk in te slaan. Schokschouder maar niet. Die geschiedenis vind ik nu eigenlijk meer belachelijk dan verschrikkelijk. Natuurlijk had je naar juffrouw Kouwenaar moeten luisteren, maar als de jongen echt van je hield, zou hij anders handelen, zou hij niet kunnen doen, zoals hij doet. Op dat terrein ben ik beter ter zake kundig dan die goede juffrouw, hoor! Gelóóf je dat soms niet?”

„Och, jij.... ”Ze moet om hem lachen. Ze kàn weer lachen. Er gaan poorten open. Er is een toekomst, een móóie toekomst. Ab, de zeven jaar oudere broer van Jettie, die ze als kind al vereerde....

„Hóé vervelend ik je nichtje Lena ook altijd gevonden heb, toch hoop ik, dat ze hem niet krijgt. Zo'n jongen verdient.... Nu ja, geen woord meer over hem. Om terug te komen op wat ik zei: wat zou je het fijn hebben gehad in Utrecht. Een prettige omgeving, een school waar je hoorde, je broer vlak bij je, je moeder niet ver weg. je tante. . . . en dan misschien nog een beetje gezelligheid aan mij. . . . allemaal verspeeld, meisje ! Als ik behoorde bij de mensen, die menen, dat met straf een schuld te boeten is, zou ik zeggen: je zieltje is al lang schoon gewassen van deze vlek. Dat weten we echter allebei wel beter, hè? Je bent pas van de schuld af, als ze vergeven is.”

„Morgen zal mijn eerste vrije uur besteed worden aan een brief voor juffrouw Van Grevelingen,” is Marions antwoord. „En ook aan de directrice in Den Haag zal ik schrijven. Als ik een eigen kamer had, deed ik het vanavond nog.”

„Goed dat je er geen hebt. Je moet nooit schrijven, als je opgewonden bent. Of vrees je misschien, dat de geneigdheid er toe morgen minder sterk zal zijn?”

„O nee. Maar ik zal pas rust hebben, als het achter de rug is. En dan misschien nog niet. Hoe meer ik over juffrouw Van Grevelingen denk, hoe ellendiger ik het voor haar vind. Wát een aanbod. En van haar ouders. 't Is een groot gezin, hè?”

„Nøgal. Maar dat zegt niets. In een groot gezin is altijd meer plaats voor een ander dan in een klein. Trouwens — 'k ben het met je eens, dat het schitterend was. Laten we blij zijn, dat je gelegenheid krijgt, om je excuses aan te bieden. Dat kan nog, zolang iemand leeft.”

„Ja. Wat moet het vreeslijk zijn, als iemand gestorven is en je ontdekt dan, dat je hem verkeerd behandeld hebt.”

„Dan denk je, gek te worden.”

Marion schrikt van zijn toon. Zou hij zoiets ondervonden hebben?

„Ab, je zegt dat zo raar. . . .”

„Ja, Marion, nu komt er een bekentenis van mij.”

„Nooit zo'n erge.”

„'k Weet niet. Voor mijn gevoel wel, omdat er niets meer te herstellen is. 't Betreft je broer.”

„Wout?”

„Ja. En je weet, hoe ik op hem gesteld was.”

„Hij op jou ook. Ik zie jullie nog met elkaar stoeien. Wat was die Wout sterk. En dan ineens — drie kogels in zijn borst.” Haar stem slaat over.

„Ja, ijzersterk. Buitengewoon gespierd. Hij kon mij aan, al was ik twee jaar ouder.”

„Vader zei eens: wat hij aan verstand te weinig heeft, heeft hij aan kracht te veel.”

„En toch was zijn verstand misschien groter dan het onze. Althans op bepaalde punten. 'k Wil je vertellen van ons laatste gesprek. We zagen elkaar in dienst dagelijks, zoals je weet, maar tot een vertrouwelijk onderhoud komt het niet gemakkelijk tussen den gewonen soldaat en den officier. Dit was iets, wat me sterk verdroot, die grote afstand tussen officieren en manschappen, vooral wanneer je als kinderen samen gespeeld hebt en van één richting bent, zoals dat met Wout en mij het geval was. Nou dan, kort voor het uitbreken van de oorlog was ik eens met hem alleen. Hij vroeg me, wat ik van de toekomst dacht en ik zei, te vrezen, dat we kort voor de vuurdoop stonden. Wout ontstelde zichtbaar. Ik vroeg hem vrij ruw, of hij bang was. Ja, zei hij, erg bang, maar niet zoals jij meent. Ik ben vreeslijk bang, dat ik een ander zal moeten doodschieten. Er staat nu eenmaal geschreven: gij zult niet doden en dat geldt voor mij onder alle omstandigheden. Ik weerlei hem, je begrijpt wel hóé, ik vond natuurlijk zijn zienswijze glad verkeerd, ik wees er hem op, dat het in elk geval een verdedigingsoorlog worden zou, als we in de strijd werden gejaagd. Ik overtuigde hem wel, geloof ik, hij kon tenminste mijn woorden niet weerleggen, maar, weet je, wat hij tenslotte zei: 't mag zijn, zoals het is, maar ik bid er elke dag om, dat ik verhinderd mag worden, om iemand te doden. O, Marion, wóédend werd ik. Wat ik hem al niet toegevoegd heb.... Als zó het hele leger eens dacht. Als zó onze voorouders gedaan hadden. Dat hij alles zonder enig weerwoord over zich liet gaan, deed mijn drift groeien. Steeds feller werden mijn verwijten. Ik weet niet eens meer precies, wat ik allemaal zei, maar ik herinner me nog heel goed, hoe ik hem aan het eind toebulderde: als het eenmaal kloppen wordt, zal het jou wel net gaan als al die vredesapostelen. Dan zul je ook wel denken: schiet ik jou niet neer, dan doe je het mij.

Wee je, wat hij antwoordde: Hij zei: welnee, dan zal ik denken, beter dat ze mij naar de hemel schieten, dan ik hen naar de hel. Hij schrok van zijn eigen woorden, voegde vlug er bij: ik bedoel niet, dat de vijanden allemaal naar de hel gaan, hoor, ik bedoel: al schietend zou ik er zo een kunnen raken en dan heb ik liever zelf een kogel.

Jij praat naar dat je verstand hebt en dat is nog kleiner dan ik dacht, waren mijn laatste woorden. Die zal ik nooit kunnen herroepen. Nooit zal ik hem kunnen zeggen, dat hij de held en ik de lafaard was.

Zijn gebed zal wel verhoord zijn, want hij viel onder de eerste kogels en was toen voor eeuwig thuis. Maar ik — o, toen ik enkele dagen daarna met vreeslijke pijn tussen de doden en stervenden lag, toen was ik bang. Bang voor de dood. En toen ik later in het hospitaal hoorde, dat ik een gedeelte van mijn been zou moeten missen, toen ik bovendien vernam, hoe onze offers vergeefs waren geweest, toen was ik bang voor het leven. Die laatste angst werd erger nog dan de eerste, die heeft te kwader uur de eerste overwonnen, zó volkomen overwonnen, dat ik zelfmoord plegen wou. God heeft dat verhinderd. God heeft me vrede gegeven, zodat ik nu nòch de dood, nòch het leven meer te vrezen heb. Maar de wroeging over mijn optreden tegen Wout, zal ik houden tot mijn laatste levensuur.”

„Niet goed, Ab! En ook niet nodig. Wout zou de eerste zijn, om je te vergeven. Hij hééft je vergeven, dat weet ik zeker. Ik ben er van overtuigd, dat hij later is gaan denken: ik heb me toch van een miserabele kant laten zien door Ab. 't Moet voor een officier heel akelig zijn, een soldaat zo te horen spreken. Ab had gelijk. Wat moest er van terecht komen, als alle soldaten dachten zoals ik. Ik ben toch eigenlijk een rare jongen. Gerust, het lag helemaal in zijn lijn, om zo te denken. Vraag er desnoods Jan een keer naar. Die zal je precies hetzelfde zeggen.”

„Als jij het zegt, geloof ik het wel. Maar je kunt toch wel een beetje denken, hoe het me is, als ik aan onzen goeden Wouter denk, hè?”

„Dat begrijp ik volkomen, Ab! Als ik te horen kreeg, dat juffrouw Van Greveldingen niet meer leefde, ging het me net zo. Maar je moet er toch overheen. Blijven tobben over vergeven kwaad is ook niet in orde. En, zeg, dat gesprek is toch nog ergens goed voor geweest. Nu weet ik heel zeker, dat Wout zalig is.”

„Twijfelde je daaraan?”

„Eerst heel erg. Ik merkte wel, dat vader en moeder er gerust over waren, maar dat zei me niets. Een tijdje geleden had ik er met Jan een gesprek over, dat me wel moed gaf, maar zekerheid heb ik nú pas. Wout zijn we niet kwijt, zei moeder, toen ik onlangs bij haar was. Ik gaf er geen antwoord op, maar nu zou ik kunnen juichen. Nee, Wout zijn we niet kwijt. Wout heeft het beste deel gekregen. Wout is dáár, waar hij niet de minste hoeft te zijn, zoals hier beneden.”

„En waar niemand hem gebrek aan verstand kan verwijten. O, dat ik dát doen kon. Hij gaf soms blijk van meer verstand dan een dozijn anderen. En een moed, dat hij toonde, als het er op aan kwam, voor zijn overtuiging uit te komen.... God alleen weet,

hoeveel goeds hij nog onder onze jongens gedaan heeft, ook en misschien juist onder de jongens van onze eigen richting. Zo ontstellend veel kozen de verkeerde weg. Soms waren ze erger dan de anderen, misschien omdat ze aan banden gewend waren, die de anderen niet kenden en, nu los van die banden, tot teugelloosheid oversloegen. In de maanden van verveling, die aan de oorlog voorafgingen, is menige jongen te gronde gegaan.

Nooit zou Wout meedoen aan iets dat niet goed was, zelfs niet in woorden. Hij waarschuwde, waarschuwde telkens weer, ondanks spot en hoon. Hij deed het zo eenvoudig. Laat ik je één geval noemen. Een paar jongens van christelijken huize wilden hun vrije avond gaan doorbrengen op een plaats, waar een fatsoenlijk mens niet komt. Ze schepten er over op tegen de anderen. De een lachte, de ander trok de neus op, een derde wou ook wel van de partij zijn. Toen ging Wout vlak voor die jongens staan en zei: Hoe zou je het vinden, als de Heere Jezus daar ineens voor je stond, precies zoals ik het nu doe?

Deze eenvoudige vraag deed meer dan een brede stroom van welsprekendheid zou hebben gedaan. De jongens wisten geen antwoord te geven, hoewel Wout daar enige ogenblikken op wachtte. Toen vervolgde hij: al zouden jullie er Hem niet zien, Hij jullie wel. Het gevolg was, dat de bewuste jongens die avond een fietstocht zijn gaan maken."

„Zo heeft onze Wout dan toch niet vergeefs geleefd," zegt Marion zacht. „Ik heb me wel eens afgevraagd: waarvoor moest zo'n jongen nu eigenlijk op de wereld komen. Op de lagere school was het al een vreeslijk tobben, om mee te komen. Later — nou ja, je weet het, hij was vaders en moeders zorgenkind. En dan ineens — dood. Maar nu weet ik, dat hij een taak vervullen moest en dat hij die volbracht heeft. Vader, moeder en Jan mogen dan niet aan zijn behoud twifelen, dit weten ze niet. Dit zullen ze heerlijk vinden. O, maar zeg, slaat het daar tien uur?"

„Onze torenklok is eens weer van slag. Half tien pas, hoor!"

„Ja, maar we zijn momenteel weer dichterbij jouw huis dan bij het mijne..."

„Rechtsomkeert en je geeft mij de schuld maar."

De pap staat al op tafel, als Marion binnen komt. Zal er even een geplaag losbarsten? Nu ja, na wat er vanavond in haar leven gekomen is, kan ze daar wel tegen.

't Valt mee. Als ze precies op tijd uit de kerk of van de catechisatie gekomen was, had haar familie niet gewoner kunnen doen. Oom zal een woordje gesproken hebben, begrijpt ze.

„Kon de houtpôt nie gauwer vort komme?” vraagt Lena, als zij en Marion even eerder boven zijn dan Neeltje en Grietje.

Marion zwijgt.

„Bè je 'n bietjie an et vraie geweest?”

Marion blijft zwijgen, hoewel een weerwoord, sprankelend van spot, haar op de lippen ligt. Nee, Lena de tijd van schermutselingen is voorbij. Het onderspit zul je niet meer delven, maar je zult het ook niet meer beleven, Marion boos te zien. In Marions hart is alleen nog maar plaats voor de vreugde.

Maar — als dan 's Maandags de brieven naar Utrecht en Den Haag moeten worden geschreven. . . .

„Ik heb twee spoedbrieven te schrijven,” zegt ze, als ze tegen tweeën in juffrouw Kouwenaars kamer komt. „Vindt u het erg, als die aan de les voorafgaan?”

„Natuurlijk niet en van nieuwsgierigheid heb ik geen last. Als ik dat wel had, zou ik je vanmorgen al gevraagd hebben, waarom je zo vrolijk keek.”

„Daar had u dan allicht geen antwoord op gekregen. Dít kan ik u wel zeggen: deze brieven hebben met vrolijkheid niets uit te staan. Ze zijn harde noodzaak. Dan, in een behoefte zich te uiten — tegen wie kan ze het beter doen dan tegen deze juffrouw, die in alles zo met haar meeleeft — zegt ze: „Zijn uw oren sterk genoeg, om een vreeslijke bekentenis aan te horen?”

„Proberen” is het antwoord, maar het lachje, dat de woorden vergezelt, maakt al gauw plaats voor andere uiting van innerlijke gesteldheid.

„Verschrikkelijk,” zegt ze, als Marion zwijgt.

„Dat er wat aan me mankeerde, wist u, maar dat het zó erg was, hadt u niet gedacht, hè?”

„Met mijn uitroep bedoelde ik niet in de eerste plaats jouw daad, maar de gevolgen. Die zijn wel heel erg voor je, kindje!”

„Ik heb ze verdiend.”

„Tja, maar als we allemaal kregen, wat we verdienden. . . . Jammer dat die Ab het je in de Kerstvacantie niet vertelde. Toen was de zaak misschien nog in 't reine te brengen geweest.”

„Hij wist het pas sinds een week.”

„Jammer, ontzettend jammer, hoor! Te denken, dat je op zo'n Utrechtse school had kunnen zitten. . . .”

„Maar dan had ik u nooit leren kennen.”

„Daar zou je niet veel aan gemist hebben.”

„Hè, juffrouw, u en valse nederigheid, dat gaat niet samen.”

„Van nederigheid overlopen doe ik niet, maar je kunt nooit iemand missen, die je niet gekend hebt. Zo bedoel ik het.”

„Van die kant bekeken . . . Maar, juffrouw, uw lessen vind ik fijn. Fijner zelfs dan van juffrouw Van Greyeldingen.”

„Ach, kom!” Juffrouw Kouwenaar wendt zich af. Lof is iets, wat ze niet verdragen kan.

„Ik meen het,” zegt Marion.

„Dat kan wel. Maar die fijnheid van mijn lessen zal wel te zoeken zijn in het feit, dat jij mijn hele klas vertegenwoordigt. Alle zorgen zijn voor jou alleen.”

„En góede zorgen. Ze hebben resultaat. Vroeger wist ik nooit, wat ik zou gaan doen, als ik het einddiploma had. Nu weet ik het wél. 'k Ga door voor middelbaar Frans. U hebt me in adoratie gebracht voor de Franse taal.”

„'t Was je beste vak.”

„Maar ik hield er nooit zo van als nu. En vader vindt het stellig fijn, dat ik een plan heb voor verdere studie. Moeder was er ook al zo best over te spreken. Uit het kwade is dan toch maar dit goede gegroeid.”

„Uit het kwade groeit nooit iets goeds, meisje! Onthoud dit voor heel je leven. Dat het soms zo lijkt, danken we aan Gods genade, Die de straf nooit in uiterste konsekwentie voltrekt. Hij straft ons, maar naar onze zonden niet.”

Juffrouw Kouwenaar zegt niet gemakkelijk iets van die aard. Daarom juist slaat het in.

„Ga nu je brieven maar schrijven,” zegt ze, als Marion vijf minuten voor zich uit heeft zitten staren. En zeg, of deze lessen nu heus voor jou van zoveel nut zijn, weet ik niet, maar, dat ze voor mij een genoegen zijn, weet ik wél.”

„Dank u,” antwoordt Marion en haar blik zegt meer dan haar woorden.

HOOFDSTUK XX

„Doorwerken, meisje,” zegt juffrouw Kouwenaar op een toon of ze een lastige klas te bedwingen heeft. „Ja, dóórwerken, anders geef ik je geen verlof, om Zaterdag naar Utrecht te gaan.”

„De klas laat heel oneerbiedig haar lerares een tongpuntje zien, maar buigt zich toch volijverig over het werk. Nauwelijks vijf minuten daarmee bezig, hoort ze: „Wel, heb ik ooit, daar komt héús een héér tegen de storm oprappen. Een heer met een hoed op en dat midden in de week in Oosterveen.”

„Dat is dan iemand, die je tot werken maant. Kijkt naar heren met hoeden op en stoort een ander in zijn ijver.”

„In háár ijver. Waar we weten, dat hier een vrouwelijk wezen bedoeld wordt, gebruiken we een vrouwelijk voornaamwoord. Ondertussen weet ik nu, dat heren met hoeden op ook jouw gemoed niet onberoerd laten. Nee maar, wat krijgen we nou? Hij komt het hek in.”

Dat zàl wel, denkt Marion, wil niet opkijken, doet het toch en dàn. . . .

„Vader!”

„Vader,” roept ze ten tweede male, als ze door de woonkamer holt en „vader” snikt ze, als twee sterke armen haar omsluiten.

„Mijn dochterke!”

Tante en de nichtjes komen naar buiten. Even is het een storm van opgewonden stemmen, dan is vader binnen, zit in ooms armstoel voor het raam.

Droom ik niet, vraagt Marion zich af, terwijl ze met grote, blije ogen naar hem kijkt.

„Ja, mensen, daar heb je hem nu,” zegt vader op vrolijke toon. „Even onverwacht vrij gekomen als gevangen genomen. Ik begrijp het zelf nog niet goed, maar het is heus waar, dat ik hélemaal vrij ben.”

„Hoe lang al, vader?”

„Sinds Zaterdag. Lelijk van me, hè, dat ik jou tot Dinsdag op me wachten liet? Zaterdagavond stond ik net nog vroeg genoeg op straat, om Jan te kunnen bereiken. Die is Zondag naar moeder gegaan, om haar voor te bereiden, gisteren ben ik zelf bij haar geweest en nu zien jullie me hier.”

„En hier bè je 't beste, as ik et zegge mag,” laat tante zich horen. „Hier zalle we je deris as de drommel vetmeste. Man, wà bè jai schandalig mager geworde. Hè je op water en brood gezete, of mos ie je krom werreke?”

„Ik dacht juist dat ik aardig recht gebleven was en ik kreeg ook nog wel iets anders dan water en brood, maar een gevangenis is nu eenmaal geen herstellingsoord. Daarvoor is jullie boerderij beter geschikt, dus, als jullie het goed vindt, wil ik wel graag een paar weken blijven.”

„Een paar jaar zou me ôk nie kenne schele,” antwoordt tante. „Allenig hebbe me nie veul slaapgelegenheid over. Je zai et meddeen besstee op zolder motte doen, maar der lait een best bed in en me hebbe dekens zat.”

„'t Zal wel een praalbed zijn, vergeleken bij een gevangenisbrits.”

„As ie dà maar weet. Lena, haal deris gauw een paar eiers. Een geklust ai is beterder voor je ome as een koppie theesurrogaat. Of zal ik gauw wat aarpels voor je bakke? Of een paar sneje brôd met ham? Zeg maar wà jen'et liefste heb.”

Er komt in Marion een warm gevoel voor haar tante. Wat is ze eigenlijk een goeiert. En die Lena brengt zowaar boter, ham en eieren tegelijk mee. „Ham met spiegelaiere lus ome vast nog liever as gekluste aiere,” zegt ze.

„Nou, zeg,” roept Marion, „daar noem je net een van mijn vaders lievelingskostjes. Een uitsmijter en dan van dat lekkere brood er bij...”

„Wie wou jai d'r uitsmaite?” doet Lena onthutst.

„Jou vast niet,” lacht Marion, terwijl ze voor het eerst van haar leven Lena zusterlijk omarmt. „Jij bent gewoonweg een schat. Maar zo'n gerecht noemen ze een uitsmijter.”

„Zeker in de stad. Wai gebruike nie zukke gekke woorde,” zegt Lena, maar ze zet er zo'n glunder gezicht bij, dat niemand er smaad voor de stad in voelt.

„De juffrouw moet ook van de partij zijn,” vindt Marion. „'k Ben als een dolle weggelopen.”

„Wat een verrassing, wat een verrassing,” zegt juffrouw Kouwenaar en ze herhaalt die woorden, als ze kennis heeft gemaakt. „Eerlijk gezegd, geloofde ik nooit, dat u voor het einde van de oorlog vrij zou worden gelaten.”

„Ik ook niet en vooral de laatste tijd niet meer,” is het antwoord. „Voor mij was de verrassing minstens zo groot. Ik wist gewoonweg niet wat ik hoorde. 'k Denk, dat ik vrij schaapachtig heb gedaan.”

„Net als ik,” zegt Marion. „Ik wist ook niet, wat me overkwam, toen ik u daar ineens zag.”

„Maar bepaald schaapachtig deed je niet,” antwoordt de juffrouw.

„Ze vloog tegen me op, als een jong hondje,” lacht vader. „Ja, achteraf ben ik blij, dat ik Jans raad heb opgevolgd. 'k Wou Zondag schrijven, maar hij zei: dan is de brief er op z'n vroegst Maandagavond, misschien Dinsdagmorgen pas. Ga liever onverwacht.”

Ze zijn het er allemaal over eens, dat Jans voorstel uitstekend was. „Al word ik honderd jaar,” zegt Marion, „nooit zal ik het rare gevoel vergeten, dat ik ineens kreeg, toen ik u zag. 't Was net, of ik van binnen even samen geknepen werd en toen ineens uit elkaar sprong.”

„Dat was van buiten te zien,” verklaart de juffrouw. „Net een springveer.”

Het worden dagen voor Marion, zoals zij ze nog nooit heeft beleefd. Er is zoveel te vragen, zoveel te vertellen. Ze wil toekomstplannen maken. Komt vader weer terug in zijn betrekking? Hoe stelt hij zich voor, dat het gaan zal?

Vader heeft er over geschreven en Zaterdagmorgens, juist als Marion naar Utrecht zal vertrekken, krijgt hij een brief terug, waarin hem verzocht wordt, Dinsdags in Den Haag te komen voor een bespreking. Dat brengt hem op een idee. „Ik kom dan Dinsdagavond naar Utrecht,” zegt hij, „ga Woensdag met je mee op bezoek bij moeder en dan kunnen we Donderdag samen terugreizen.”

„Een reuzenidee,” vindt Marion. Ze had al tegen juffrouw Kouwenaar gezegd: „'k Wou, dat ik mezelf verdelen kon. Natuurlijk ga ik graag naar moeder, maar ik wil ook zo graag bij vader zijn. Nu verdeelt vader zich.”

„En?” vraagt ze, als ze hem Dinsdagsavonds van het station haalt.

„Ze kunnen me in 't Haagje voorlopig niet gebruiken, tenminste niet, zo lang de oorlog duurt.”

„Was ik al bang voor. Zeker ook overgeplaatst, hè?”

„Ja. Mijn afdeling althans. En je raadt nooit, waarheen.”

„Naar de Mokerhei misschien.”

„Nee. Iets dichterbij huis. Naar een oude bisschopsstad.”

„Toch niet hierheen?”

„Jawel. En morgenochtend mag ik me gaan presenteren.”

Marion antwoordt niet. Ze weet niet, of ze hier wel blij om mag zijn.

„Nou?”

„Zou u niet liever weer naar Den Haag gaan?”

„Nee. Tenminste niet nú. Ik kende onze stad bijna niet terug.”

„Ja, 't is vreeslijk. Bent u nog bij ons huis geweest?”

„Zelfs er in.”

„O, vader. Hoe — hoe wàs het?”

„k Heb er een zwaar half uurtje doorleefd, kind! 't Werd me bijna te machtig. Maar de grote dankbaarheid is toch sterker dan het verdriet. Zou je ook niet denken?”

„Natuurlijk. We zitten liever met u in Utrecht of waar dan ook, dan zonder u in Den Haag.”

„Als het morgen in orde komt, wil ik hier voorlopig een kamer nemen en dan uitzien naar een huis in een rustige buitenwijk of nog liever in een van de dichtbije dorpen. Allicht zou moeder dan weer bij ons kunnen zijn, temminste als jij ook thuis was.”

„Maar u weet toch, dat niets me liever zou zijn?”

„Ja. Nou, dat mulo-diploma zul je in Juli of Augustus wel halen. Als we dan eens tegen September een huis hadden....”

„Vader, vader, wat zou dát enig zijn.”

„Maar als het vrede wordt, kom ik hoogstwaarschijnlijk weer in Den Haag.”

„Alsof ik dat niet leuk zou vinden. Er gaat toch niets boven ons eigen huis.”

„Zo. Hm. Dus zelfs nú verkies je Den Haag boven Utrecht?”

„Och, u met uw geplaag....”

„Dat is geen antwoord.”

„En u krijgt geen antwoord ook.”

„Prachtig. Dat is voor mij al antwoord genoeg. Een geluk, dat het zo donker is en ik je fel blozendé wangen niet kan zien, hè?”

„Ik bloos alleen, als ik me schuldig voel.”

„Dat gebeurde dan misschien gisteravond. Je bent toen immers bij juffrouw Van Greveldingen geweest?”

„Ja, vader! Dat was een moeilijke gang. Niet dat de juffrouw onaardig was, hoor! Ze was buitengewoon vriendelijk, maar ik voelde toch wel iets knagen.”

„Kan ik me begrijpen. Onthoud het maar voor heel je leven. Mogelijk helpt het je, om voortaan altijd recht door zee te gaan. Want dát is toch het beste. Geloof je ook niet?”

„Natuurlijk. Vertellen we nu meteen morgen alles aan moeder, vader?”

„Alles is wat erg veel. 'k Zal eerst wel eens met den dokter praten. Hoe was moeder gisteren?”

„Een en al zonneschijn. Beter dan best. Dat u vrij bent, heeft haar reuzegoed gedaan, zei de zuster. Ze is vrolijk en, op een nacht, dat er veel vliegtuigen overkwamen, hield ze zich erg kalm. 't Was wel te zien, dat ze het angstig vond, maar ze beheerste zich prachtig en nog geen half uur later sliep ze weer rustig. 't Was nog nooit eerder voorgekomen, dat ze na zoiets uit zichzelf weer in slaap viel.”

„God verhoort ons op wondere wijze, kind!”

„Ja, o ja. Ik geloof, dat ik er mijn leven lang elke dag voor danken zal. U kunt niet begrijpen, hoe erg het geweest is.”

Beter misschien dan jij, denkt vader, maar hij zwijgt.

„Vader,” zegt Marion na enkele ogenblikken, „ik heb het moeder verteld van Wout, u weet wel, wat Ab mij verteld heeft. Natuurlijk niet van dat opspelen van hem, maar hoe Wout de jongens waarschuwde, als ze verkeerd wilden, en hoe hij ze terug hield. En ook, dat Wout er om gebeden had, geen anderen te hoeven doodschieten. Moeder huilde heel even, maar niet van verdriet. Nee, ze was blij. En dat hij zo bang was, om anderen te doden, wist ze. Hij had het haar een keer verteld, maar er bij gezegd, dat niemand het weten mocht. Hij zei: Als anderen het horen, zeggen ze natuurlijk: daar moet je nou net die stomme Wout voor hebben, en ik weet wel, dat het raar is, maar ik kan er niets aan doen.”

„Z-z-zo,” zegt vader, „z-z-zo. Verstandige jongen, onze Wout. Ik zou op dezelfde wijze gesproken hebben als Ab en ik ben nu heel blij, daar niet toe in de gelegenheid geweest te zijn. En om nog iets anders ben ik blij. Ik kan dat jou nu wel vertellen. In de oorlogsdagen heeft moeder een keer tegen me gezegd: „Laten we niet al te sterk smeken om het leven van onzen jongen. 't Kon eens verkeerd zijn. God weet, wat het beste voor hem is.” Ik antwoordde haar, dat ik dit met haar eens was, maar dat ik daarom het bidden nog niet staken zou, dat ik, zelfs al zou mijn hart er me niet toe dwingen, het nog zou doen uit plichtsgevoel. Ze zei toen: „'t Kon wel eens gebed tegen gebed worden.” Op dat ogenblik begonnen juist de sirenes te loeien en ik luisterde daarom nauwelijks naar haar. Later evenwel schoten me die woorden te binnen. Dat was, toen moeders ziekte zo'n bedenkelijke vorm aannemen ging. Je snapt me wel, hè?”

„U was, net als ik, bang, dat moeder haar verstand verliezen zou en u dacht er bij: ze was in de oorlogsdagen eigenlijk al niet normaal.”

„Precies. Maar ze was toen héél normaal. Ze was de moeder, die eigen verlangen verzaakte en enkel dacht aan het waarachtig belang van haar kind. Nu ik weet, dat Wout zó dacht, kan ik er

dankbaar voor zijn, dat hij weggenomen werd. Als hij die vier dagen overleefd had, zou hij verder zijn leven lang wroeging hebben gevoeld. Daar was hij net de jongen naar."

„Ja, daar was hij net de jongen naar," herhaalt Marion.

„Wat een prachtige avond!"

„Ja, zô'n faine maneschain hebbe me in geen taie gehad. Geen wollekie an de lucht en zo stil buiten...."

„Weet je nog, Marion, hoe we vroeger vaak een duinwandeling maakten bij volle maan?"

„Of ik dat nog weet, vader! U in het midden, moeder en ik elk aan een arm. En zoals de zee dan zilverde, daar om die bocht, waar je er ineens vlak bij kwam...."

„Dà was in de goeie ouwe taid. Nou zal et in jullie duine wel hekse zain."

„Ja, tante, nou is het hier beter."

„Vooral mè z'n tweeë in de maneschain," plaagt Lena.

„Natuurlijk. Gaat u mee, vader?"

„Graag."

„Mò jai hillegaar nie meer lere?" doet Lena onthutst.

„Vraag dat maar aan de juffrouw. Als ze zegt, dat ik niet mag, blijf ik in huis."

„'t Is toch altijd maar zoiets van gewapende vrede tussen jou en Lena," zegt vader, als ze buiten zijn.

„O, maar ik overtref mezelf. Weet u, wat me naar de lippen vloog, toen ze dat zei, van met z'n tweeën in de maneschijn?"

„Nou?"

„Beter in de maneschijn dan bij een lekkend kaarsje."

„Hebben die woorden een bijzondere bedoeling?"

„Ja. Op een Zondagavond moest en zou ze Huib een pas geboren kalf laten zien. Hij interesseerde zich voor het beest even sterk als het beest voor hem, maar Lena wou ook wel eens een apartje zoals haar zusters. Toen ze al heel gauw terugkwamen en oom vroeg, hoe hij de jonggeboorne vond, zei hij: een merakels aardig beessie en het was niet zo bang voor z'n goeie kleren als ik, hè Lena? Ze mocht hem het kaarsvet over zijn jassie laten druipen en dat wou ze mij ook doen, maar ik ben 'm gauw gesmeerd. En toen zag Jan ineens een kaarsvetvlek onder aan de rug van Huibs colbertje. Aan de rug, snapt u? Dat wees op wegllopen. De benzine moest er aan te pas komen, nou ja, 't jasje was gauw weer in orde, maar Lena minder vlug. De andere jongens hebben haar wat afgeplaagd. 't Was telkens:

de vlucht voor het kaarsje, of: op jacht met het kaarsje, of: de omhelzing met het kaarsje, nog al flauw feitelijk, maar Lena liet er zich door op stang jagen."

„En Marion genoot. Maar je bent een braaf kind, hoor, dat je nu niet opnieuw dat kaarsje aangestoken hebt. Tracht op die ladder der braafheid een paar sporten hoger te klauteren."

„Daar doe ik mijn best immers voor?"

„Ja, dat geloof ik wel en, als je Lena met jezelf vergelijkt, komt er toch zeker wel wat medelijden in je op."

„Hoe bedoelt u?"

„Dat Huib het niet echt met haar meent."

„Och, 'k weet niet. Nu hij weet, dat hij mij niet krijgt. . . ."

„Ik weet het wel. Na de bruiloft verdwijnt hij. Dat zul je zien. Hij is nu al tweemaal niet op Woensdag verschenen, hè?"

„Allemaal vanwege de gezinsvermeerdering der stalbewoners."

„Wat wel niemand voor honderd procent geloven zal."

Ik praat er om heen. Ik heb het juiste moment verloren laten gaan, denkt Marion. Toen vader dat zei van Lena vergelijken met mezelf, had ik moeten toehappen. Weet vader, wat ze denkt? Het schijnt zo, want ineens zegt hij: „Vind je zo'n maneavond niet bijzonder geschikt voor vertrouwelijke mededelingen, Marion?"

„Ja, vader! Ab wil zo graag eens met u praten. Hij hoort daartoe naar u toe te komen, maar, aangezien u hem hier niet goed ontvangen kunt, u hebt hier geen vrije kamer, hè. . . ."

„Heeft hij er misschien een voor me gereserveerd?"

„Hij wou u morgenavond tegemoet komen, als u bij hen op bezoek gaat. Ziet u, vader, hij had willen wachten, tot ik achttien was en u dan denken te schrijven, maar nu hij u telkens ziet en spreekt in deze Paasvacantie. . . ."

„Ja?"

„U begrijpt me wel."

„Meent hij, dat nu een kind van zeventien zich al wel verloven kan?"

„'k Ben vandaag precies zeventien en vijf zesde, papaatje! En 't gaat nog niet direct over verloven."

„Dat is me een pak van 't hart. Ik dacht al, dat we moeders verpleegstertje zó weer verliezen gingen en er van dat middelbaar Frans niets terecht komen zou."

„Alsof u dat niet beter weet. Ab studeert pas een half jaar. Ik kan eerder mijn akte M.O.A. hebben dan hij z'n meesterstiel."

„Wat een verbeelding! Maar het is een felicitatie waard. Van jou aan mij."

„Met alle genoeg. Van harte dan. Maar, vadertje, hoe denkt u over Abs voorstel?”

„Weet je zeker, dat je van hem houdt, m'n meisje?” Vaders stem is nu heel zacht, heel teer.

„Ja, vader!”

„Laat hij mij dan morgenavond maar tegemoet komen. Om half acht dacht ik van huis te gaan, maar voor deze gelegenheid wil ik dan om kwart over zeven vertrekken.”

„Fijn, vader!”

Een poosje lopen ze zwijgend voort, tot vader ineens zegt: „Ik heb straks bericht ontvangen, wanneer ik in dienst treden moet.”

„En?”

„Ze geven me nog vakantie tot en met een-en-dertig Mei.”

„Reusachtig. Dan komt u ook op de bruiloft. O, vader, wat loopt toch alles mee. Die bruiloften — eerst waren de gezusters er niet voor te vinden, om gelijk in het huwelijksbootje te stappen — o, daar zag ik zo tegen op. En na die historie met Huib natuurlijk nog veel erger. Toen kwam vreugde nummer één, op dit terrein dan, dat het feest gezamenlijk zou worden gevierd. Een veel groter gezelschap, meer kans om op te gaan in de massa en met één dag klaar. Maar vreugde nummer twee overtreft alles. Met u er bij, kan me niets gebeuren.”

„Alsof er je anders wel wat gebeuren zou. Denk overigens niet, dat ik met jou in een hoekje ga zitten. Als ik zo'n feest meevier, wil ik het goed doen en ik verbeeld me ook helemaal niet, dat ik er te hoog voor sta.”

„Ach, dat verbeeld ik me ook niet.”

„Maar je doet wel alsof. Heb je al wel één voordracht geleerd?”

„Daar had juffrouw Kouwenaar het nota bene ook over. Die wou, dat ik met haar samen zo'n paar ouderwetse dingen opvoeren zou. Om te gieren.”

„Net wat je zegt. Laat de mensen gieren. Je hebt op dat terrein wel enig talent, als ik me goed herinner.”

„Jawel, maar dat waren andere stukjes voor andere avondjes.”

„Ja, en nu ga je eens tonen, dat je niet voor niets hier een half jaar gastvrijheid genoten hebt. Laat het maar aan de juffrouw over, vast te stellen, wat jullie nemen zult. De juffrouw heeft er al eens eerder blijk van gegeven, dat ze de mensen hier kent, hè? En dan vraag je niet: wat vind ik van de inhoud, maar: wat zullen zij er van vinden. Je doet het niet voor jezelf, wel?”

„Nu ja, als u het beslist wilt. . . .”

„Ik hoopte, dat jij het ook zoudt willen. Je hebt me, toen ik hier pas was, gezegd, dat je je egoïsme wou overwinnen en de weg der zelfverlochening wou gaan. Mogelijk zou je dat willen doen door het verrichten van grote dingen. Maar die worden misschien nooit van je gevraagd. Doe, wat de hand vindt. Op het ogenblik wordt er niets anders van je gevraagd, dan je familie genoeg te doen en in deze kring eens wat minder de dame te zijn.”

„De dame? Ik? U ziet toch zelf, hoe ik 's morgens loop te werken?”

„Ja, ik zie, hóé je loopt te werken, hóé je alles doet en zegt. Misschien merk je het zelf niet, maar er is iets in van: ik ben toch eigenlijk meer dan jullie. Niemand heeft daarover gesproken, er is nog geen woord in je nadeel gezegd, maar ik voel het zo aan en ik vrees, dat de familie dat ook doet.”

„Kom nou, vader!”

„Hebben ze je al eens gevraagd, of jij niet leren moest voor de bruiloft?”

„Nee, helemaal niet.” Triomfantelijk komen de woorden er uit, maar vaders antwoord luidt: „Daar heb je het al. Wanneer zę in jou niet de dame, de vreemde, zagen, hadden ze het je stellig gevraagd.”

Marion buigt beschaamd het hoofd. Vader heeft gelijk.

„Ik waardeer hun goede zorgen toch heus wel. Ik heb tante al een paar keer gezegd, hoe fijn ik het vind, dat ze zoveel doet, eerst voor mij en nu ook voor u.”

„De dame, die uit haar verheven sfeer een goedkeuring uitdeelt.”

„Hè, vader!”

„Heb ik ongelijk?”

„Misschien niet.”

„Dus?”

„Ik zàl voordragen, hoor! Ik zal ze laten lachen, dat de muren scheuren. Alleen — vindt u dat nu iets voor déze tijd?”

„Als God ons vreugde geeft, Marion, mogen we die wel uiten. Gepaste vrolijkheid wordt nergens verboden. Ik denk trouwens, dat er ook wel eens gelachen wordt, als je bij Jettie bent. En met juffrouw Kouwenaar hoor ik je soms schateren.”

„'t Is waar, vader, 't is helemaal waar. Nou, ik zal mijn best doen, hoor!”

„Mooi. Daar zul je zelf plezier van beleven. Ik denk wel eens: als onze Marion zich wat beter geven kon, zou ze hier een heel wat aangener leven hebben. De mensen zijn goed en hartelijk. Ze

hadden er recht op, dat je hen tegemoet kwam. Maar mijn dochterke zat steeds zelf op tegemoetkoming te wachten, hè? En dan nog een speciale, zoals zij zich die wenste."

„Niet plagen, papaatje!"

„Dat kan soms gezond zijn."

„Ja, maar ik wil het nu niet meer horen."

„Uw dienaar, juffrouw!"

Als Marion een paar dagen later met Lena een kamer aan het doen is, vraagt ze: „Wie moet als ceremoniemeester dienst doen op de bruiloft?"

„Cidermoniemeester? Waddis dat?"

„Iemand die op zo'n dag alles regelt."

„O, dà doet Gaisbert."

Jullie konden slechter gekozen hebben, denkt Marion. Gijsbert, de man van Anna is een kwieke kerel.

„Dan mag ik hem wel eens inlichten. De juffrouw en ik willen aan 't voordragen. We hebben een paar grappige samenspraken uitgezocht. Nou, daar dient hij van op de hoogte te zijn, hè?"

„Maid, meen je daddecht? Ga jai ôk voordrage?"

„Ben je bang, dat ik het niet kan?"

„Je ken et neturelijk reusachtig en de juffrouw ôk, dà spreekt. Zal dat effies een meevaller zain? Reuzefain zalle de maides et vinde en wai allegaar neturelijk."

Marion heeft Lena nog nooit zo enthousiast gezien. Ze begrijpt dat vader gelijk had, en ze schaamt zich.

„k Ga effe kaike, of ik moeder te pakke ken kraige," zegt Lena. „Die mag et toch zeker wel wete, hi?"

„Iedereen mag het weten, behalve de bruidsparen zelf."

„Doch ie, daddik zô'n stommerik was, om et an hun te zegge? Nee, maar moeder is vast hillegaar allenig in de kelder."

Dat je de mensen hier zo gauw gelukkig kan maken, wil Marion spottend haar ontroering overwinnen. 't Gelukt niet best. Als vader haar eens een maand of vijf eerder de ogen had kunnen openen! Werkelijk, ze had het hier heel anders kunnen hebben, als ze daar zelf toe had meegewerkt. Maar... Maar Jettie was er toch? Jettie met haar „anderen gelukkig maken en alzo zelf gelukkig worden?" Geen „maar" en geen „als" verontschuldigt je, Marion!

Daar komen ze gerust samen aangestapt, tante en Lena. Marion weert zich ijverig met haar stofdoek, als ze binnen komen.

„Nou, maid, daddis nou toch een reuzeplan van jou en de

juffrouw," roept tante uit. „De hille fermielje zal op d'r achterste bene gaan staan, azze jullie beginne."

„Maak me nou asjebliedt niet zenuwachtig, tante, want dan breng ik er niets van terecht. En 't kan nog tegenvallen ook. Wie weet, wat een saaie dingen we kiezen."

„Dà zal best los lope en die zenewe van jou ôk. Ik ken je wel zegge, dà je d'r ons een merakels plezier mee doet."

„U een plezier te doen, is mij een genoeg," antwoordt Marion. En ze meent het.